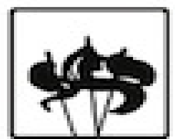
dişi kurdun rüyaları

AYTMATOV

Cengiz Aytmatov

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

Cengiz Aytmatov

DİŞİ KURDUN RÜYALARI

Çeviren:Refik Özdek

YAYIN NU: 216

EDEBÎ ESERLER: 107

T.C.

KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI

1206-34-003178

ISBN ISBN 978-975-437-437-009-6

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 80060 Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 251 03 50 Faks: (0212) 251 00 12

Ankara irtibat bürosu:

Yüksel Caddesi: 33/5 Kızılay - Ankara

Tel: (0312) 431 96 49

İnternet: www.otuken.com.tr

E-posta: otuken@otuken.com.tr

www.facebook.com/otukennesriyat

http://twitter.com/otukennesriyat

Kapak Tasarımı: grataNONgrata

Dizgi - Tertip: Ötüken

İstanbul

Birinci Bölüm

-I-

Gündüz hava, dağların güneşe dönük yamaçlarında, bir çocuk nefesi kadar yumuşak ve güzeldi. Ama bu hali pek kısa sürdü. Önce, ancak hissedilebilen bir yavaşlıkla değişmeye başladı. Sonra, buzullardan bir rüzgâr esti. Acelesi olan alaca karanlık, yaklaşan gecenin soğuk, gri-mor rengini de ardından sürükleyerek, sessizce vadileri, boğazları kaplayıverdi.

Etraf bembeyazdı. Isık-Göl'ün kıyılarına kadar inen sıradağlar kalın kar yığınları altında kaybolmuştu. İki gün önce birden patlak veren ve sonra doğal güçlerin karşı gelinmez iradesiyle, büyük bir yangın gibi bir anda ortalığı kasıp kavuran bir fırtına getirmişti bu kar yığınlarını. Dağlar, gökyüzü ve bütün dünya, yitip gitmişti o müthiş fırtınanın karanlığında. Sonra fırtına dinmiş, her şey susmuş ve hava açılmıştı. Ölüler ve dirilerle ilgisini kesen dağlar, şimdi, donup kalmış bir sessizlik içinde ve ağır kar boyundurukları altında hareketsiz idiler.

Yalnız, büyük bir helikopterin sürüp giden ve inatla yaklaşan gürültüsü bozuyordu sessizliği. Helikopter, günün bu ilerleyen saatinde, Uzun-Çatı kanyonundan, Ala-Mengü dağının rüzgârlı yüksek yamaçlarında saçaklanan bulutlarla puslanmış soğuk vadisine doğru uçuyordu. Her geçen dakika daha da yaklaşarak, homurtusunu arttırarak havayı şişiriyor, sonunda bütün gökyüzünü dolduruyor, zorba bir kükreyişle tepelerin, doruklarin ve yalnız ses ve ışığın ulaşabildiği ebedî kar yığınlarının üzerinden geçiyordu. Uğultusu, vadilere ve kayalara çarparak yankılanıyor, büyüyor, karşı gelinmez bir güçle yırtıp parçalıyordu gökyüzünü. Tıpkı deprem öncesindeki gibi korkunç bir olayın eşiğindeydik sanki...

Uğultu en yüksek noktasına ulaştığı bir anda olan oldu: Önce helikopterin geçtiği yerin aşağısında bulunan ve rüzgârın çıplak bıraktığı dik bir yamaçta, hafif bir göçme görüldü. Bazı kayalar ses şoku ile, donmuş parmaklara kan yürümesi gibi hafifçe kımıldamış ve hemen durmuştu. Ama az sonra, bu küçük sarsıntı, bu oynak arazide daha büyük bazı kayaların kopmalarına, gittikçe artan bir hızla yamaçlardan yuvarlanmalarına yetmişti. Yuvarlanan kayalar tozu dumana katarak, daha küçük taşları da sürükleyerek iniyorlardı aşağıya. Yamaç mermi yağmuruna tutulmuştu sanki. Sarıçalıları, aksöğütleri ezerek, kar yığınlarını çökerterek inen kayalar, kurtların barındığı büyük bir kovuğun üzerine gelip çarptı. Yarı

donmuş bir derenin kenarında bulunan bu kovuğun ağzını, yöreye özgü bitkiler örtüyordu.

İnine taş yağan, çığ düşen dişi kurt Akbar, kovuğun dibine, karanlık dehlize doğru kaçtı. Yay gibi fırlamış, sonra durup tüylerini kabartmış, dövüşmeye, meçhul düşmanının üzerine atılmaya hazır bir durum almıştı. Karanlıkta ışıltısı artan gözlerinde vahşi şimşekler çakıyordu.

Akbar'ın korkusu boşuna idi. Helikopter ancak, kaçılacak ve saklanacak yeri olmayan düz ovada tehlikeli olabilirdi. Düz ovada onun peşini bırakmaz, yetişir, vınlaması ile onu sersemletir, iyice yaklaşınca da mitralyöz ateşine tutardı. Bu durumda sinecek bir kuytu, sığınacak bir köşe bulamaz, postunu kurtaramazdı. Çünkü, kaçan bir yaratığın ayakları altında yer yarılmaz ve onu saklamazdı.

Dağlarda durum başka idi. Kaçmak, tehlike geçinceye kadar saklanmak mümkündü. Onun için helikopter korkulacak bir şey olamazdı. Aslında dağlar helikopter için de tehlikeliydi. Ama korkunun mantığı yoktur; hele bu, daha önce yaşanmış bir korku ise.

Helikopterin sesi yaklaşınca dişi kurt inlemeye başladı. Bir top gibi büzülerek başını ayakları arasına aldı. Sonra sinirleri iyice gevşedi, acı acı uludu, uludu... Çaresizdi. Amansız, kör bir korkuya kapılmıştı. Dişlerini hiddetle, ayni zamanda umutsuzca gıcırdatarak kovuğun kapısına doğru süründü. O haliyle, kovuğun üzerinde homurdanıp duran ve kayaları bile söküp yuvarlayan madenî canavarı korkutup kaçırmak ister gibiydi.

Akbar gebe olduğu için eşi Taşçaynar daha çok dışarıda dolaşıyordu. O sırada çalılar arasına sinmişti. Akbar'ın acı acı uluduğunu duyunca, kalkıp inlerine doğru süzüldü.

Taşçaynar (taş çiğner) adını ona yöredeki çobanlar vermişti. Çünkü çenesi taşları çiğneyip ezecek kadar güçlüydü.

Taşçaynar, “korkma artık, ben geldim” dercesine, yatıştırıcı bir homurdanma ile dişisine sokuldu. Dişi kurt da sıkı sıkı sarılır gibi ona süründü. Yavaş yavaş inlemeye, homurdanmaya devam ediyordu. Gök'ün adaletsizliğine, bilinmeyen bir güce ve belki de korkunç kaderine karşı idi

bu sızlanışlar, bu yakınmalar. Helikopter Ala-Mengü buzulunun gerisinde kaybolup gittiği ve gürültüsü bulutlar arasında boğulup duyulmaz olduğu halde, hâlâ bütün vücudu titriyordu. Kendine gelmesi epey uzun sürdü.

Dağlar, sanki kozmik bir huzur çığı ile bir anda yeniden sessizliğe kavuşmuştu. Dişi kurt birden karnının büyüdüğünü, orada bir şeylerin canlandığını ve kımıldadığını hissetti. Akbar bu hissi, ergin çağının ilk günlerinde, bir sıçrayışta büyük bir tavşanı yakaladığı zaman da duymuştu: Tavşanın karnında görünmez yaratıkların kımıldadığını anlamış, bu tuhaf olay onu pek şaşırtmış, kulaklarını dikip, boğduğu dişi tavşana bir süre kuşku ile bakmıştı. Sonra da, yine kuşkular içinde, bu görünmez yaratıklarla, tıpkı kedinin yarı ölü fare ile oynaması gibi oynamıştı. Şimdi, o tür bir canlı ağırlığı kendi karnında hissediyordu. Varlığını böylece hissettiği o yaratıklar onun yavruları idi ve her şey uz giderse, on-onbeş gün sonra dünyaya geleceklerdi. Ama henüz doğmadıkları için şimdi onun vücudunun ayrılmaz bir parçası gibiydiler. Bunun için de, oluşma aşamasındaki bilinçaltlarında, annelerinin geçirdiği korku şokunu ve ümitsizliği onlar da hissetmişlerdi. Bu onların dış dünya ile, kendilerini bekleyen acı gerçeklerle ilk ve dolaylı karşılaşmalarıydı ve analarının acıları ile kıvranıp kımıldamaları bundandı. Onlar da korkmuştu ve bu korku onlara analarının kanı ile duyurulmuştu.

Akbar, kendi iradesi dışında oluşan bu yeni olay karşısında, şimdi daha kuşkulu idi. Kalbi heyecanla çarpıyor, cesareti, kararlılığı artıyordu: Karnında taşıdığı yavruları, herhangi bir tehlikeye karşı ne pahasına olursa olsun koruyacaktı. Artık, insan olsun, hayvan olsun, her düşmana tereddütsüz saldırabilirdi. Soyunu sopunu, dölünü döşünü koruma içgüdüsü uyanmıştı. Şimdiden, doğacak çocuklarını şefkatle okşamak, doğmuşlar gibi memelerini ağızlarına vermek ihtiyacı, özlemi içindeydi. Mutlu geleceği duyuran bir önsezi idi bu.

Dişi kurt gözlerini yumdu, sevinçle homurdandı. Karnında, kızaran ve süt toplayan memeleri iki sıra halinde kabarmıştı. Dar inin elverdiği ölçüde yavaşça ama büyük bir keyifle gerindi. Korkunun yerini mutlu gelecek umudu almış, iyice sakinleşmişti. Yeniden Taşçaynar’ın boz yelesine yaslandı.

Taşçaynar güçlüydü. Kürkü kalın, yumuşak ve sıcaktı. Suskun, mağrur Taşçaynar da dişi kurdun hissettiklerini algılamış, içgüdüsüyle onun ana olacağını anlamış, heyecanlanmıştı. Kulaklarını dikmiş, büyük ve köşeli başını kaldırmış, yuvalarına iyice gömülü kara gözbebeklerinin durgun bakışlarıyla, gölge gibi, belli belirsiz bir şeyler görür gibi olmuştu. Soludu, öksürür gibi sesler çıkardı ve böylece durumdan memnun olduğunu, mavi gözlü dişisine nazlanmadan, homurdanmadan itaat edeceğini, onu koruyacağını anlatmış oldu. Büyük, sıcak ve ıslak diliyle Akbar'ın başını, gökmavisi parlak gözlerini ve burnunu yaladı. Akbar onun, kan hücumu ile birden yakıcı bir sıcaklık alan, yılan gibi çevik ve hızlı hareket eden dilini, şefkatle kendisine uzandığı zaman çok seviyordu. Önce biraz aldırışsız görünse de, onun tahrik edici sürtünmelerinden pek hoşlanırdı. Bol bol taze et yiyerek karınlarını doyurdukları zaman huzurlu bir şekilde dinlenirken de çok seviyordu onun sulanan ve tatlılaşan dilini.

Bu çiftin kılavuzu, emir vereni, Akbar idi. Avı başlatma görev ve hakkı da ona aitti. Taşçaynar ise güvenliği sağlıyordu. Yenilmek bilmeyen gücünü kuvvetini ona adamıştı. Yorulmadan, yüksünmeden onun isteklerini sadakatle yerine getirirdi. Bu işbölümüne ikisi de tam olarak uyuyorlardı. Birbirlerine saygılıydılar. Yalnız bir defa, tuhaf ve beklenmedik bir olay meydana gelmişti: Taşçaynar şafak vaktinde yuvadan ayrılmış, geç vakit, başka bir dişi kurdun kokusu vücuduna sinmiş olarak dönmüştü. Çok kızışan ve yörede dolaşan, kilometrelerce uzaktan erkek kurtları tahrik eden o yabancı dişi, onun da aklını başından almıştı. O kokuya dayanamayan Taşçaynar gidip onunla buluşmuş, sevişmişti. Akbar, vücuduna yabancı dişi kokusu sinmiş olarak dönen Taşçaynar'ı bağışlamamıştı. Ansızın saldırarak omuzunu dişlemiş, yuvadan kovmuştu. Günlerce yanına yaklaştırmamıştı o budalayı. Yalvaran ulumalarına cevap bile vermemişti. Taşçaynar sanki onun eşi değildi artık. Sanki hiç yoktu. Kendisini pohpohlamak, gönlünü almak için yaklaşacak olsa dövüşecekti onunla. Bu uzaklardan gelmiş "ikili"nin boşuna mı başı olmuştu? Taşçaynar boşuna mı ayak olmuştu!

Ama şimdi, Taşçaynar'ın geniş ve sıcak böğründe hırlıyordu. Korkusunu paylaştığı ve güven verdiği için ona minnet duyuyor, okşamalarına, yalamalarına onun dudaklarını yalayarak karşılık veriyordu. Böylece, elinde olmadan arasıra hâlâ titremesi de kesilmişti artık. Şimdi, bütün varlığıyla karnında gelişmekte olan yavrularını düşünüyordu. Yuvada tekrar rahatlıkla

hareket etmeye başladı. Zaten soğuk geceler başlamış, dağlarda pek zorlu geçen kış, şimdilik el yordamıyla oralara geliyordu.

Dişi kurdun korkunç bir şok geçirdiği o gün, işte böyle sona erdi. Karşı gelinmez analık içgüdüsüyle o, yalnız kendisi için değil, yakında dünyaya gelecek yavruları için de endişelenmiş, korkmuştu. Öbek öbek koruların ardında, çığların ve fırtınaların topladığı taş ve ağaç yığınlarının gerisinde, çalılıkların ortasında, sarkık kayaların altında derin bir yarık olan bu yeri, onun için yuva seçmişlerdi.

Akbar ve Taşçaynar yörenin yabancısı idiler. Gözleri keskin olanlar, görünüşlerinin bile o yöredeki kurtlara benzemediğini hemen anlarlardı. Bunların, bozkır kurtlarına özgü açık renkli bir yeleleri vardı. Bu yele, gümüş renginde kalın bir örtü gibi boyunlarını sarıyor, sonra omuzbaşlarına ve karınlarına iniyordu. Bu bozkurtların ya da boz boyunluların boyları da Isık-Göl yaylalarında yaşayan kurtlardan daha büyüktü. Akbar'ı yakından görmeniz mümkün olsaydı, gözlerinin parlak mavisine ve yarı saydam oluşuna şaşıp kalırdınız. Çünkü böylesi pek nadir görülürdü ve belki de tek örneği Akbar idi.

Yöredeki çobanların dişi kurda verdikleri ilk ad "Akdalı" (Akcıdav) idi. Az sonra halkın dilinde bu isim Akbörü'ye dönüştü. Daha sonra da ona, en ulu, en büyük anlamında Ekber ya da Akbar dediler. O zamanlar bunun, çok başka bir geleceğin, bir kaderin, bir ayrıcalığın işareti olduğunu kimse anlamamıştı.

Bir yıl öncesine kadar, boz yeleli bu kurtları bu dağlarda bilen yoktu. Buraya gelişlerinden sonra da ortalıkta pek görünmemeye, uzak durmaya devam ettiler. Önceleri şurada burada dolaşıyor, daha çok bölge kurtlarının hakim olduğu arazinin berisinde, tarafsız bir bölgede konaklıyorlar, o yerlerin efendileriyle, başları ile, bir çatışmaya girmekten kaçınıyorlardı. Bazen düz arazideki tarlalara ve köylerin yakınına kadar sokuluyor, yiyecek bulmak için baskın yapıyor, böylece idare edip gidiyorlardı.

Akbar, yabancı sürüler arasında onlara boyun eğerek yaşayacak bir yaradılışta değildi. Hür ve bağımsız olmayı her şeyden üstün tutardı. Ama, zamana karşı gelinemezdi. Ve zaman, yöreye yeni gelen bozkurtlara, güçlerini, üstünlüklerini gösterme fırsatı verdi. Birçok amansız dövüşten

sonra Isık-Göl dolaylarında fethettikleri toprakların kendilerine ait olduğunu kabul ettirdiler. Artık bu davetsiz konuklar bölgenin hakimi idiler ve diğer kurtlar onların av sahasına girmeye cesaret edemiyorlardı. Şimdi talih onlara gülmüştü. Ama onların bir de geçmişi vardı. Eğer hayvanlarda geçmiş zamanı hatırlama duyusu varsa, bunu en iyi Akbar hatırlardı. Hafızası kuvvetli ve bütün duyu organları bilenmiş olan Akbar, zaman zaman geçmişini hatırlayarak o çok acı olayları yeniden yaşıyor gibiydi. Ara sıra, durup dururken homurdanıp inlemesi belki bundandı.

Şimdi, onların yitirdiği başka bir âlemde, uzakta, ucu bucağı olmayan Mujunkum bozkırında avlanarak, sayısız sayga sürüsünün peşinde koşarak yaşıyorlardı. Sayga denilen bozkır geyikleri veya antilopları da hatırlanamayacak kadar eski çağlardan beri orada yaşıyor, bu bölgelerde yetişen ve saksavul denilen kuru ağaççıkları yiyerek besleniyorlardı. Buraların zaman kadar eski sakinleriydi onlar. Yorulmak nedir bilmezlerdi. Kısacık hortumlarıyla, okyanusta dalgaları pompalayan balinalar gibi havayı adeta hızla pompalar, böylece kendi hızlarını daha da arttırır, güneşin doğuşundan batışına kadar hiç dinlenmeden koşarlardı. Peşlerinden gelen ezelî ve ayrılmaz düşmanları kurtlardan kaçarken rastladıkları başka bir sürüyü, sonra öbür sürüleri de ürküttükleri için, kaçan sürü büyür de büyür, bozkırın bütün sürüleri panik içinde koşmaya başlar, düzü bayırı aşarak sel gibi akarlardı. Toynakların dövdüğü toprak yerinden oynar, şiddetli sağnaklardan önce, toz bulutları ve şimşekler arasında uğul uğul yükselen hortumlar gibi, müthiş bir gürültü çıkarırlardı. Bu frensiz koşuda, bu ölüm-kalım savaşında, yoğun bir ter kokusu da karışırdı havaya. Onları kovalayan, bütün kasları gerilmiş kurtlar, sürüyü kuşatır, pusuya düşürmeye çalışırlardı. İlerde, saksavulların arasına sinerek pusuya yatmış başka kurtlar beklerdi onları. Bunlar, yakınlarından geçen hayvanın üzerine atılır, onunla birlikte yere yuvarlanır, bir anda sayganın boğazını dişleyerek kaçamaz hale getirir ve sonra hiç vakit kaybetmeden diğerlerini kovalamaya devam ederlerdi. Ama saygalar da kurtların nerelerde pusu kuracaklarını bilir, öyle bir yere geldikleri zaman birden yön değiştirirlerdi. Koşu ve kargaşa başdöndürücü bir hızla sürüp giderdi. Kaçanlar ve kovalayanlar aslında bütün canlıları birbirine bağlayan amansızlık zincirinin birer halkası idiler. Bu can pazarında, damarları çatlayıncaya kadar devam eden bu sonsuz koşuda, yenmeye, ama yenilmemeye, hayatta kalmaya çalışıyorlardı. Ancak Tanrı durdurabilirdi onları.

Bu hıza ayak uyduramayan, buna dayanamayan, kavga-yarışı için yaratılmamış olan kurtlardan bazılarının nefesleri kesilip düşüyor, hortum hortum savrulan toz bulutu altında yarı ölü yatıyorlardı. Ölmez de ayağa kalkarlarsa, karınlarını doyurmak için, kaçmasını bile beceremeyen koyun sürülerine saldırırlardı. Ama, bu defa da başka ve daha büyük bir tehlike bekliyordu onları: Koyunların yanında insanlar da vardı. O hayvanların hem esiri, hem ilâhı olan insanlar!

İnsanlar kendileri yaşıyor, ama başka canlıların, özellikle de onlara bağımlı olmadan yaşamak isteyen ve buna hakları olanların yaşamalarını istemiyorlardı...

İnsanlar, 'ilâh-varlık'lar! Mujunkum bozkırında onlar da sayga avlıyordu. Önce at sırtında gelmişlerdi buralara. Üzerlerinde deri elbise, ellerinde yay ve ok vardı. Sonra ateşli silahlarla geldiler, şimşek gibi çakan ve yıldırım püskürten silahlar! Bağrışarak atlarını dörtnala sürüyor ve saygalar her yöne kaçışıyordu. Uçsuz bucaksız bozkırın çalılıklarında onları bulup vurmak yine de zordu. Ama bir gün, bu 'ilâh-insanlar', arabalarla sürek avı düzenlemeye başladılar. Tıpkı kurtlar gibi, antilopları yorgunluktan düşüp bayılıncaya kadar kovalıyor, sonra vuruyorlardı. Şu son zamanlarda ise helikopter kullanmaya başladılar. Önce havadan sürünün yerini keşfediyor, sonra nişancılar arabalarla oraya hareket ediyor, saatte yüz kilometreden fazla hız yaparak saygaların kaçmasını engelliyorlardı. Arabalar, helikopterler ve hızlı ateş eden filintalar, Mujunkum bozkırındaki denge ve düzeni altüst etmişti...

Av sürüsünün peşinde koşmaya başladıkları zaman mavi gözlü dişi kurt Akbar henüz tam ergenliğe ulaşmamıştı. Gelecekteki eşi Taşçaynar ise ondan biraz daha büyüktü. Önce öbür kurtlara ayak uydurmakta biraz güçlük çektiler. Yaptıkları şey, yaralı saygaların üzerine atılıp onların işini bitirmekti. Sonra, yavaş yavaş, güç ve dirençte, nice tecrübeli kurtları, özellikle de kocamış kurtları geride bıraktılar. Her şey tabii gelişim içinde devam etseydi, az sonra sürübaşı olacakları kesindi.

Ama her şey yolunda gitmedi...

Hayat şartları yıldan yıla değişiyordu. O bahar mevsiminde sayga sürülerinin sayısında büyük bir artış görüldü. Dişilerin çoğu iki yavru

doğurmuştu. Çünkü geçen sonbaharda, kurtların saldırısı başladığı zamanlarda, havalar sıcak ve yağışlı geçmiş, otlar iki defa canlanıp yeşermiş, bol besin saygalarda doğumu arttırmıştı. Doğum sırasında, buzların çözülmeye başladığı günlerde, saygalar, Mujunkum'un kumlu bölgelerindeki kuytulara, kar düşmeyen yerlere sığınırlardı. Kurtlar buralara gelmezdi. Gelseler de, kumullarda antilopları yakalamaları mümkün değildi. Ama saygalar bozkırda kalabalık sürüler halinde göçe başladıkları zaman kurtlar bu fırsatı kaçırmaz, sayısız av yakalarlardı. Tabiat kanunlarına uygun olarak paylarını işte o zaman alırlardı.

Yazın, özellikle en sıcak günlerde, kurtlar antiloplara (saygalara) saldırmaya gerek görmezlerdi. Çünkü o dönemde kolayca elde edecekleri başka avlar çoktu: Bütün kış uyuyan köstebekler meydana çıkar, bozkırı doldurur, başka hayvanların bir yılda yaptıklarını onlar bir yazda yapmak ve geç kaldıkları için arayı kapatmak için koşuşur dururlardı. Bu telaşla tehlikeyi unutur, bundan yararlanan kurtlar da paylarına düşeni alırlardı.

Her avın bir mevsimi vardı; kışın köstebekleri yakalamak mümkün değildi. Yılın bu döneminde kurtların menüsünde başka hayvanlar, kuşlar, özellikle keklikler de yer alırdı. Asıl besinleri olan saygaları ise yalnız sonbahardan kış sonuna kadar olan dönemde avlarlardı. Olayların bu şekilde akışı değişmiyordu. Zaman ve tabiatın ortaya koyduğu bu düzenin sağlam bir mantığı da vardı. Mujunkum bozkırında hayatın bu değişmez akışını ancak beklenmedik bir facia ya da insanoğlunun işe karışması bozabilirdi.

-II-

Şafağın ilk ışıklarından az önce hava hafifçe serinlemişti. Şimdi atmosfer daha az boğucu idi ve savanın sakinleri nihayet rahat bir nefes alıyorlardı. Ağır ve sıkıcı gecenin sona ermesiyle, az sonra tuzlu toprağı kavuran bir sıcakla gelecek yeni gün arasındaki bu zaman günün en güzel saatidir. Gökyüzünde dolunay büyük bir sarı top gibi parlıyor, tatlı mavi bir ışıkla dünyayı aydınlatıyordu. Bozkır her yönde uçsuz bucaksız uzanıyor, yeni yeni açılmaya başlayan ufuk yerle göğü birleştiriyordu. Ama, Mujunkum'un sessizliği cansız değildi. Yılanlardan başka diğer bütün yaratıklar da bu geçici serinlikten nasiplerini almak için koşuşmaktaydılar. En erken uyanan kuşlar ılgın ağaçları arasında kanat çırparak cıvıldaşıyor, kirpiler öteye beriye koşuyor, bütün gece öten ağustosböcekleri şimdi boğazlarını yırtarcasına bağrışıyor, uyanan köstebekler inlerinden çıkıp yere düşen saksavul tanelerini toplamak için harekete geçmeden önce, sağa sola göz atıyorlardı. Yassı kafalı, gri renkli büyük bir gecekuşu, tüyleri büyümüş beş yavrusunu gezintiye çıkarmış, uçmayı öğretiyordu onlara. Bir çalıdan ötekine geçen yavrular, gözden kaybolmak korkusuyla cik cik ötüyorlardı. Yeni günün eşiğinde daha birçok hayvan savanı doldurmuştu...

Mevsim yazdı. Saygaları kovalarken yorulmazlıklarını ve Mujunkum'un en güçlü çifti olduklarını kanıtlamış olan Akbar ve Taşçaynar'ın birlikte geçirdikleri ilk yaz. Yarı çöl olan bu bölgede, öteki hayvanlara göre daha çevik, daha yetenekli yaratılmış olmaları onlar için bir şanstı (Hayvanların da az çok şanslı doğduklarını kabul etmek gerekir). Tabiat onlara güçlü bir refleks, av sırasında işlerine çok yarayan bir sezgi gücü ve bir çeşit strateji duyusu vermişti. Fizik bakımından az rastlanır derecede güçlü, hızlı, takiplerde inatçı ve dayanıklı idiler.

Onları büyük avların ve zorlu bir hayatın beklediğini her şey gösteriyordu. Şimdilik Mujunkum bozkırını kimseyle paylaşmadan hüküm sürmelerine bir engel yoktu. Çünkü o güne kadar insanların düzenledikleri akın ya da baskınlar belli zamanlarda ve belli yerlerde oluyordu ve Akbar ile Taşçaynar o güne kadar hiç insan görmemişlerdi. Onların, bütün hayvanlarla birlikte, yarın aç kalma endişesi duymadan, günü gününe yaşamak gibi bir ayrıcalıkları, ayrıcalık değilse bile bir avantajları vardı.

Çünkü tabiat onları ileriyi düşünmek gibi bir sıkıntıdan kurtarıyor, her şeyi veriyordu.

Yine de, Mujunkum sakinlerini, görünüşteki bu huzurun ardına gizlenmiş bir facia beklemekteydi. Ama aralarından hiçbirinin bundan haberi yoktu. Uçsuz bucaksız görünen bu bozkırın Aşağı Asya'da bir adacıktan ibaret olduğunu hiçbiri bilemezdi. Burası haritalarda sarıya boyanmış tırnak kadar küçük bir yer olarak belirleniyordu. Çevresinde ekime açılan topraklar yıldan yıla artıyor, sayısız evcil hayvan sürüleri daha da çoğalıyor ve bunlar artezyen kuyuları boyunca bozkırda yeni otlaklar arıyorlardı. Ülkede yeni yapılan en büyük gaz boru hatlarından biri sayesinde de, sınır boylarındaki yol ve kanal ağları gittikçe sıklaşıyordu.

İnsanlar artan bir hırsla ve gittikçe daha uzun süreler kalarak bölgeyi istilâ ediyorlardı. Mükemmel teknik donanımlarıyla, çarkları, motorları, radyo bağlantıları ve yedek su depolarıyla, her çölün, her savanın ve özellikle de Mujunkum'un en uzak köşelerine gidebilirlerdi. Bunlar, keşif yapma tutkusu ile yola çıkmış zararsız bilginler değildi. Herkesin yapabileceği işleri yapan ve bu işleri bitirmeye çalışan insanlardı. Elbette, bu değerli Mujunkum bozkırının sakinleri de insanların iyi ve kötü en kaba faaliyetleri burada gösterdiklerini, onları çalıştıranların iyi niyetlerine rağmen, yapanın da bozanın da yine onlar olduğunu bilemezlerdi. İnsanların karşılaştıkları güçlükler hakkında hiçbir bilgileri yoktu hayvanların. Oysa insanlar düşünen yaratıklar olarak ortaya çıkışlarından beri kendilerini daha iyi tanımaya çalışmışlar, ama bütün çabalarına rağmen şu soruya bir cevap verememişlerdi: Kötü, hemen hemen her defasında, niçin 'iyi'den daha güçlü olarak ortaya çıkıyor?...

Mujunkum'daki hayvanlar tabiatlarıyla, içgüdüleriyle ve tecrübeleriyle bu tür meselelerle ilgilenecek yaradılışta değillerdi. Zaten şimdiye kadar onların yaşama biçimini ciddi şekilde bozan olmamıştı. Bu yarı çöl halinde uzayıp giden ovalarda ve kavrulan tepelerde, başka yerlerde bilinmeyen, çeşit çeşit ılgınların yetiştiği bu bozkırda, hayatlarının böylece sürüp gitmesini engelleyecek hiçbir tehlike yok gibiydi. Yarı ot, gövdeleri taş gibi sert, deniz kabukları gibi bükülmüş bu çalıların, kum saksavullarının, dikenlerin ve özellikle de gün ışığında olduğu gibi ay ışığında da yaldızlı ve hayaletimsi bir parıltı ile çorak bölgeleri süsleyen buğdaysıların varlıkları

devam edip gideceğe benziyordu. Bu bitkiler arasında, sığ bir suda olduğu gibi yürüyebilirdiniz. Köpek iriliğindeki herhangi bir hayvan bu bitkiler arasında dolaşırken çevresindeki her şeyi görür ve her şey tarafından görülürdü.

Akbar ve Taşçaynar işte böyle bir yerde yaşıyorlardı. İlk yavruları burada dünyaya gelmişti. Doğurmak ve üremek, hayvan hayatının tabii ve asıl olayı idi. O unutulmaz ilkbaharda, Akbar üç yavru doğurmuştu. Yarı kurumuş bir ılgın öbeğinin yakınında, gövdesi çürümeye yüz tutmuş ihtiyar bir saksavulun dibinde idi yuvaları. Yavrular burada av için ilk sınavlarını geçirebilirlerdi. Şimdilik birbirleriyle oynaşırken kolayca devriliyorlardı. Ama kulakları dikleşmişti, düşmeden yürüyebiliyorlardı. Herbirinin kendine özgü bir karakteri vardı. Artık sık sık ana babalarıyla geziye de çıkabiliyorlardı.

Onları yuvalarından epeyce uzaklaştıran gezilerden biri az daha bir facia ile sonuçlanacaktı. Akbar, bir sabah erkenden bütün aileyi toplayarak bozkırın uzak bir bölgesine gitmişti. Orada, özellikle sel yataklarında ve çukur yerlerde bitki çoktu. Hele iri boylu, hoş kokulu bazı otlar pek çekiciydi. Bunların aralarında polenlerini teneffüs ederek uzun süre dolaşan hayvan çok keyiflenir, oynamak, yerlerde yuvarlanmak isteğine kapılırdı. Sonra ayaklarına hafif bir uyuşukluk gelir, uyumak isterdi.

Akbar, ta gençliğinden beri biliyordu bu bölgeyi. Her yıl bir defa, bu sarhoş edici bitkilerin çiçeklendiği zaman buraya gelirdi. Bir yandan bölgede yaşayan küçük hayvanları avlarken, öte yandan hoş kokular arasında dolaşmak, hafifçe sarhoş olmak, bir süre uçar gibi koşmak, sonra da kendinden geçip yatıp uyumak çok hoşuna giderdi.

Bu defa Taşçaynar'dan başka üç yavrusu da vardı yanında. Yavrular uzun ayaklarıyla henüz yalpalayarak yürüyorlardı. Ama bu gezilerde, gelecekte sahip olacakları toprakları olabildiği kadar yakından ve iyi tanımak zorundaydılar. Ana kurdun onları götürdüğü kokulu ova o toprakların sınırındaydı. Oradan öteye gitmek tehlikeli olurdu. Çünkü insanlar vardı ötede. Yine oralarda, bazen, lokomotiflerin sonbahar rüzgârlarının uğultusunu andıran uzun uzun kükremeleri duyulurdu. Kısacası o meçhul yerler kurtlar için tehlikeli bir dünya idi. Akbar ailesini işte bu bölgenin kıyısına kadar getirmişti.

Taşçaynar dişi kurdun peşinden geliyordu. Yavrular sağa sola koşuşarak bazen annelerinin önüne geçmek istiyorlardı ama, Akbar buna izin vermiyor, hiçbirinin kendi önüne geçmesini istemiyordu.

Önce kumlu bir yerden geçtiler. Güneş, saksavul öbeklerinin ve pelin kümelerinin üzerinden yükselip tepelerine yaklaşıyor, havanın açık ama kavurucu olacağını belli ediyordu.

Akşam üzeri bozkırın ucuna gelmişlerdi. Vaktinde gelmiş sayılırlardı, çünkü hava henüz kararmamıştı. O yaz otlar çok büyümüştü ve yetişkin kurtların omuzbaşlarına kadar çıkıyorlardı. Bütün gün güneş altında kaldıkları için de, tüylü sapların ucundaki çiçekler şiddetli bir koku yayıyordu. Çalılar arasında daha da yoğunlaşıyordu bu koku.

Uzun yolculuktan sonra, Akbar ve Taşçaynar biraz dinlenmek için bir çukura uzandılar. Yorulmak bilmeyen yavrular ise, onlarda merak uyandıran her şeye yakından bakarak, koklayarak çevrede koşuşmaya devam ettiler. Herhalde geceyi de orada geçireceklerdi. Beşinin de karnı aç olduğu için, yağlı yağlı köstebekleri ve tavşanları yakalayarak, birçok kuş yuvasını bozarak karınlarını doyurmuşlardı. Vadinin ta aşağısında akan bir kaynaktan bol bol içerek susuzluklarını da gidermişlerdi.

Ama beklenmedik bir olay onları bu bölgeden süratle uzaklaşmak zorunda bıraktı. Geldikleri yöne dönerek ve bütün gece yol yürüyerek yuvalarına döndüler.

Bakın ne gelmişti başlarına: Akbar ve Taşçaynar, birden bire yakınlarında bir insan sesi duydukları zaman, çalıların gölgesine uzanmış yatıyorlardı. O kokulu otlar yüzünden çakır keyif olmuş, biraz dalgın gibiydiler. İnsanı, önce çukurun kenarında oynayan yavru kurtlar görmüşlerdi. Adam hemen hemen çıplaktı. Üzerinde sadece bir slip, başında, aslında beyaz olduğu halde ter ve yağdan kararmış bir panama şapka, elinde de bir sepet vardı. Sarhoşluk veren otların arasında, kendi kendine konuşarak bir o yana bir bu yana koşup duruyordu. Doğrusu çok tuhaftı koşması. Kokulu otların en sık öbeklerine bir baştan girip öbür baştan çıkıyor, sonra ayni yerleri enlemesine katediyor ve bu coşkulu hareketlerinden büyük bir zevk alıyor, eğleniyor gibiydi. Yavru kurtlar önce hafifçe ürkmüş, şaşırarak otların arasına sinmişlerdi. Hiç böyle bir yaratık görmemişlerdi o güne kadar. Ve

adam, otların arasında deli gibi koşmaya devam ediyordu. Yavruların merakı korkularından üstün geldi ve cesaretlendiler. Otların arasında daireler çizerek koşan çıplak vücutlu bu tuhaf hayvanla oynamak arzusu uyandı içlerinde. Doğrulup adama sokuldular. İşte bu sırada adam da onları gördü. Şaşılacak şey, onları görünce çekineceği, korkacağı yerde, çok sevindi ve elini onlara uzatarak konuşmaya başladı:

- Bakın hele, bakın, kimler var burada! dedi öteki eliyle alnından şıpır şıpır akan terleri silerek. Kurt yavruları galiba! Yoksa topaç gibi döndüğüm için gözlerim mi karardı, yanlış mı görüyorum? Yoo, yanılmıyorum, üç küçük kurt yavrusu! Ne şirin şeyler! Pek de küçük sayılmazlar ha! Ah sevgili hayvancıklar, nerden çıkageldiniz, nereye gidiyorsunuz? Ne işiniz var buralarda? Ben gırtlağına kadar çamura batmış bir insanım, ama bozkırın ortasında bu pis otların arasında sizin ne işiniz var? Haydi, korkmayın, gelin gelin sevimli hayvancıklar!

Yavru kurtlar henüz pek saftılar ve bu tatlı sese kapıldılar. Küçük kuyruklarını sallaya sallaya, neşe ile yere sürüne sürüne adama yaklaştılar. Hiç kuşkusuz onunla kovalamaca oynamak istiyorlardı.

Ama işte o anda, Akbar, yattığı yerden bir ok gibi fırladı. Tehlikeyi anında sezmişti. Çıplak vücudu bozkırın batmakta olan güneşiyle pembe pembe ışıldayan adamın üzerine, kulakları sağır eden bir kükreyişle atıldı. Bu hamlesiyle bir anda onun boğazını yırtması ya da karnını deşmesi hiçtendi. Neye uğradığını şaşıran adam bir an kendini kaybetmiş, sonra başını elleri arasına alarak olduğu yere çömelmişti. Onu işte bu hareketi kurtardı. Akbar, o hücum anında birden fikir değiştirdi, bir dişlemede yere sereceği bu savunmasız insanın üzerinden atlayıp geçti. Bu arada onun korkudan donmuş yüzünü ve gözünü yakından görmüş, kokusunu da almıştı. Birden geri dönüp, bu defa aksi yöne, yavrularına doğru olmak üzere adamın üzerinden bir kere daha atladı. Yavrularını, kızgın homurtularla azarlayarak ve kuyruklarını ısırarak önüne kattı. Bu sırada adamı görür görmez kaslarını gererek atılmaya hazır duruma geçen Taşçaynar'a da çarptı ve ona bir ısırık atarak hücumdan vazgeçirdi.

Aile bir anda oradan uzaklaşmış, gözden kaybolmuştu.

Zavallı adam başına geleni işte o zaman anlamış, olanca hızıyla, ardına bakmadan, nerdeyse soluk bile almadan, bozkırdan kaçmaya başlamıştı.

Akbar ve ailesinin insanla ilk karşılaşmaları işte böyle oldu... Daha sonra neler olacağını kim bilebilirdi ki?...

Güneş, bütün gün acımasız bir şekilde toprağı yakıp kavurduktan sonra, şimdi, kızıl ışınlarını yayarak batmak üzereydi. Güneş ve bozkır, iki ebedî varlık, iki ebedî değer idiler. Birincisi ikincisinin sınırsız büyüklüğünü ölçüyor ve onu aydınlatıyordu. Bozkır göğünün ölçüsü de çaylakların uçuşundan anlaşılıyordu. Günün bu alaca karanlığında beyaz kuyruklu birçok çaylak uçuşuyordu Mujunkum göklerinde. O yüksekliklerde her zaman hüküm süren serinlikte ve hafifçe kararan ama bulutsuz havada görünüşte amaçsız süzülüyorlardı. Birbiri ardından daireler çizerek süzülen çaylaklar, her şeyden azade, bu gök ve yerin değişmez sonsuzluğunu belirleyen canlı bir sembol idiler sanki. Kanatları altında uzayıp giden bozkırı sessizce gözetliyorlardı. Olağanüstü görme yetenekleri sayesinde (onlarda işitme duyusu ancak ikinci derecede rol oynar) bu mağrur yırtıcılar çok uzun süre havada kalabiliyor ve bu gözyaşı vadisine ancak yemek ya da uyumak için iniyorlardı.

Günün bu saatinde, çok yüksekten, ana kurdu, baba kurdu ve üç yavruyu çok iyi görebiliyorlardı. Kurt ailesi, parlak buğdaysılar ve ılgınlar arasında bulunan bir tepecikte, dillerini sarkıtarak dinlenmekteydiler. Burasını mola için seçmişlerdi ve çaylakların onları gözetlediğinden haberleri yoktu. Taşçaynar her zamanki duruşundaydı: Yarı uzanmış, ön ayaklarını kavuşturmuş, başı dik. Kalın yelesi ve iri gövdesiyle kolayca ayırd ediliyordu. Akbar, eşinin yanında, bol tüylü kuyruğunu ayaklarının altına alarak oturmuş, mermerden yontulmuş bir heykel gibi duruyordu. İnce, dik ön ayaklarına sağlamca dayanmıştı. Ak göğüslüydü. Memeleri hâlâ hafifçe kabarıktı ama artık karnı düzleşiyor, inceliğini, çevikliğini, arka tarafının da güçlü olduğunu belli ediyordu. Yavru kurtlar ise her zaman olduğu gibi ana ve babalarının yanında koşuşup duruyorlardı. Ana ve babaları onların hareketlerinden endişe duymuyor, rahatsız da olmuyorlardı. Hareketlerini hoşgörü ile karşılıyor, ama gözden de ırak tutmuyorlardı. Varsın eğlensinlerdi biraz...

Çaylaklar, rahat uçuşlarına devam ediyor, batmakta olan güneş altında, Mujunkum'daki hayatı sessizce seyrediyorlardı. Kurtların bulunduğu yerin yakınında, ılgınların sık olduğu bir yerde otlayan bir sayga sürüsü vardı. Onun az ötesinde başka bir sürü, onun da ötesinde daha büyük bir sürü rahat rahat otlamaktaydılar. Kurtlar karaçaylaklarla ilgilenseydiler, sayga sürülerinin pek kalabalık olduğunu anlarlardı. Yarı çöl halindeki bu yerlerde binlerce sayga bir aradaydı. Çünkü burada yayılarak otlayacakları güzel otları her zaman bulurlardı. Şimdi, yörede az bulunan kaynak başlarına gidip su içmek için akşam karanlığının çökmesini ve havanın hafifçe serinlemesini bekliyorlardı. Büyük sürüden ayrılan bazı gruplar su yolunu tutmuşlardı bile. Yol epeyce uzundu çünkü.

Sürülerden biri kurtların bulunduğu küçük tepenin o kadar yakınından geçti ki, kurtlar, güneşin son ışıklarıyla parlayan otların arasından, kara boynuzlu, başları eğik ama iri gövdeli erkek saygaları kolayca farkediyorlardı. Her zaman koşmaya, kaçmaya hazır olan saygalar, havanın direncini azaltmak için başları öne eğik olarak yürürlerdi. Tabiat onlara böyle bir yetenek vermişti ve bu hayvanların tehlike karşısında en büyük silahları hızları idi. Onları tehdit eden hiçbir şey olmadığı zamanlarda bile çok defa koşarak ama düzenli bir şekilde hareket eder, kurtlardan başka hiçbir canlıya geçit bırakmazlardı. Bu durumda güvenliklerini çok kalabalık oluşları sağlıyordu.

Koşan saygalar şimdi, kendi kokuları ile de doldurdukları bir toz bulutu kaldırarak, Akbar ve ailesinin bulunduğu tepeciğin yakınından geçiyordu. Yavru kurtlar tepenin üzerinde sağa sola koşuştular. İçgüdüleriyle hareket ediyor, havayı kokluyor, heyecanlanıyorlardı. Bütün duyuları ile tetikteydiler. Henüz niçin olduğunu bile anlamadan müthiş gürültünün geldiği tarafa yöneliyor, arasından birçok hayvanın büyük bir hızla geçtiğini tahmin ettikleri otlara doğru koşma isteği duyuyorlardı içlerinde. Fakat büyükleri aldırış etmiyor, en küçük bir harekette bulunmuyorlardı. İsteselerdi iki sıçrayışta sürüye yetişir, onları amansız şekilde takip eder, bir ölüm-kalım kovalamacasında, yer gök birbirine karışırdı. Keskin bir dönemeçte artık yorgun düşen saygaların üzerine atılır, iki-üç saygayı boğazlayabilirlerdi. Bu mümkündü, ama bazen saygalara yetişemedikleri de olurdu.

Akbar ve Taşçaynar'ın ayaklarına kadar gelen saygalara saldırmak niyetleri yoktu ve yerlerinden kımıldamadılar bile. Kendilerine özgü gerekçeleri vardı: O gün karınlarını iyice doyurmuşlardı, dolu mide ile bu boğucu sıcakta amansız bir koşuya girmek anlamsızdı. En önemlisi de yavruları henüz böyle bir kovalama yapacak yaşta değillerdi ve bu yarış onlar için tehlikeli olabilirdi. Eğer bu kovalamacada yavrular saygaların gerisinde kalır ve onları yakalayamazlarsa, artık cesaretleri kalmaz ve hiçbir zaman büyük av peşine düşmezlerdi. Onlar büyük ava ancak kışın katılabilirlerdi. O zaman bir yaşında genç kurtlar olacak, güçlerini, dirençlerini göstereceklerdi. Şimdilik, sonu iyi bitmeyebilecek bir yarışa girmektense, hiç yerlerinden kımıldamamaları iyi olurdu.

Akbar, yırtıcılık içgüdüsüyle rahatsızlık vermeye başlayan yavrularının yanından azıcık uzaklaşarak yer değiştirdi. Bu arada, su başına doğru koşan sayga sürülerinden de gözünü pek ayırmıyordu. Saygalar, gümüş refleli otlar arasında vücutları birbirine değerek süzülüyor, bu halleriyle, yumurtlama mevsiminde hepsi nehrin yukarısına doğru yüzen bir boy balıkları andırıyorlardı.

Ana kurdun dikkatli bakışları anlam doluydu: Saygalar varsın bugün uzaklaşsınlardı. Büyük av günü artık uzak değildi. Bugüne kadar bozkırda olan yine bozkırda kalırdı.

Yavru kurtlar, her zaman suskun duran Taşçaynar'ı da kendileriyle birlikte harekete zorlayarak rahatsız etmeye başlamışlardı.

Akbar birden kışın geldiğini, bir sabah uyandıklarında uçsuz bucaksız toprakların bembeyaz olduğunu görür gibi oldu. Geceleyin yağan kar ancak bir gün dayanır, sonra erirdi. İşte bu, kurtlar için ilk büyük avların işaretiydi. O zaman onların asıl işi saygaları kovalamak olacaktı: Hafif bir sis alçakları kaplayacak, mahzun bir şekilde ağaran otları ve karların altında bükülen ılgınları bir de kırağı örtecek, yarı kapalı bir güneş aydınlatacaktı bozkırı. Ana kurt o günleri öylesine belirgin gördü ki sanki soğuk bir hava teneffüs ediyormuş, yumuşak tabanı ile karlara basıyormuş gibi ürperdi. Kendi yıldızımsı izlerini, büyüyen, güçlenen ve herbiri tabii özelliklerine kavuşmuş yavrularının izlerini, onların yanında da Taşçaynar'ın kocaman izlerini görüyordu sanki. Onun tırnakları, yuvalarından başlarını kaldıran

yavruların gagaları kadar belirgindi. Zaten kurtların ayakları kara iyice gömülür ve kar üzerinde en belirgin izleri onlar bırakırdı.

Taşçaynar büyük, ağır ve güçlüydü. O, ailenin koruyucu gücü, saygaların boğazını kesen bıçağı idi. Peşinden yetiştiği hiçbir sayga pençesinden kurtulamaz, kızıl kanları beyaz karların üzerine akar, bir kuşun kana boyanmış kanatları gibi çırpınırdı. Onun kanı akacaktı ki bir başkasının kanını besleyebilsin. Her şey ta başından beri olagelmişti ve başka türlüsü de mümkün değildi. Bu olayı yargılayan yoktu. Çünkü mesele suçlu ya da suçsuz, kurban ya da câni olmak değildi. Tanrı, bir canlıyı bir başka canlıya yem olarak yaratmıştı (Yalnız insanın kaderi değişikti. O, ekmeğini alınteri akıtarak, hayvan besleyerek, böylece tabiatı kendi yararına kullanarak yaşamasını da bilirdi).

Mujunkum'un ilk karları üzerindeki ayak izlerinin büyük yıldız biçiminde olanlarıyla, onlardan biraz daha küçük olanları, sisli havalarda, ta sık çalılara kadar devam edecekti. Rüzgârlı küçük bir vadiye geldiklerinde, kurtlar, aralarından bazılarını pusuda bırakarak keşfe çıkacaklardı...

Akbar, sabırla beklediği an geldiği zaman, karnını, donmuş otlara değecek kadar yere alçaltarak, nefes bile almadan yavaşça ilerleyecek, saygalara iyice sokulacaktı. O kadar yakınlarına gelecekti ki, onların hiçbir şeyden kuşkulanmadan sakin sakin bakışlarını görecekti. Sonra, gölge gibi düşecek, atılacaktı üzerlerine. Ve, kurtların beklediği an gelmiş olacaktı!

Akbar, bu ilk büyük avı, yavruları için ilk büyük deneme, ilk sınav olacak bu büyük seferi, gözlerinde öylesine canlandırdı ki, ah çeker gibi, özlem dolu bir inilti çıktı ağzından ve kendini olduğu yerde zor tuttu.

O karlı bozkırda ne kadar güzel ve ne müthiş bir kovalama olacaktı o! Sayga sürüleri, havaya kaldırdıkları karların arasında kara bir karık bırakarak yangından kaçar gibi kaçacaklardı. İlk saldıran, kovalamayı başlatan, ilk sıçrayan Akbar olacaktı. Onun hemen ardından yavruları, kaderin onları bu av için doğurttuğu ilk üç yavrusu, sonra yenilmez gücüyle baba Taşçaynar geleceklerdi. Bir tek amaçları olacaktı: Saygaları mümkün olduğu kadar süratle pusuya düşürmek ve çocuklarına gerekli dersi vermek. Amansız bir takip olacaktı bu! Akbar'ın büyük bir özlem duyarak hayal ettiği bu takipte önemli olan yakalayacağı kurban değil, avlanma olayının

kendisiydi. Bu av yakında olacak ve o, rüzgâr kanatlı bir kuş gibi uçacaktı saygaların peşinde... Bu onun hayatının aslı idi...

Ana kurt işte bunları hayal ediyordu. Bunlar ona tabiatın, kimbilir belki daha yüce bir gücün telkiniydi. Ama gelecekte bu hayalleri defalarca, acılar içinde kıvranarak hatırlayacaktı. Bu umutların bedeli gelecekte dökeceği gözyaşları olacaktı. Çünkü, hayalden doğan umutlar, genellikle zaman içinde kırılıp giderler, temelleri yoktur. Tıpkı köksüz bazı ağaçlar ve çiçekler gibi.. hayallerin trajik kaderi budur. Ama yine de hayalsiz yapamayız. İyiyi ve kötüyü tanıyacağımız yolda yürüyebilmek için hayaller gereklidir...

-III-

Mujunkum'a kış gelmişti. Bir gün kar yağdı. Bu kurak iklim için oldukça kalın bir kar. Her yer bembeyaz oldu. O sabah manzara tertemiz, kıyıları olmayan bir okyanus gibi göründü. Coşkun dalgalar birden donmuştu sanki, rüzgâr ve onunla birlikte devedikenleri dur-durak bilmeden, hiçbir engele çarpmadan yuvarlanıp gidiyorlardı. Ebedî uzay sessizliği gibi bozkır da sessizdi şimdi. Çünkü sert kum nemi emmiş, daha yumuşak olmuştu ve gürültüyü boğuyordu...

İlk karın düşmesinden az önce, yaban kazları dizi dizi Himalaya'ya doğru uçmuşlardı. Kuzey denizlerinden ve nehirlerinden gelen bu kazlar, güneye, anayurtları olan İndus ve Brahmaputra'ya gidiyorlardı. Öyle yüksekten uçuyor ve öyle bağrışıp çağrışıyorlardı ki, bozkır sakinlerinin kanatları olsaydı hepsi onlara karşılık verir ve peşlerine takılıp giderlerdi sanırsınız. Ama her yaratığın ayrı bir cenneti vardır. Kazlar kadar yüksekten uçan çaylaklar bile onların yolundan çekilmekten başka bir şey yapmadılar.

Akbar'ın yavruları büyümüştü. Çocukluktan sıyrılmış, hâlâ biraz acemi iseler de, güçlü genç kurt olmuşlardı. Dişi kurt onlara birer ad veremezdi. Tanrı'nın takdirinin tersine yapamazdı elbet. Ama, koku almada insanlara göre çok üstündü. Bu yeteneği ve daha başka farklı duyularla, yavrularını birbirinden kolayca ayırıyor, içlerinden herhangi birini ayrı olarak çağırabiliyordu. En büyüğünün, Taşçaynar'ınki gibi geniş bir alnı vardı ve ona ad verebilse 'Kocabaş' diyebilirdi. İkincisi de boylu boslu idi ve ayakları çok uzundu, iyi bir sürücü olabilirdi. Herhalde ona da 'Hızlı' adını verirdi. Üçüncüsüne gelince, o, tıpkı annesi gibi mavi gözlü, oyunu çok seven bir dişi idi. Yine annesininki gibi, kasığında beyaz bir leke vardı. Akbar en çok onu seviyordu. Ana kurdun gözünde o bir 'Gözde' idi. Erginliğe ulaştıktan sonra, nice erkek kurtlar ona sahip olmak için birbirleriyle öldüresiye dövüşeceklerdi...

İlk kar gece yağmış ve yağarken kimse farketmemişti. Sabahleyin uyandıkları zaman bir bayram sevinci yaşadılar. Genç kurtlar bilmedikleri bu şeyin görünüşü ve kokusu karşısında biraz şaşırdılar. Bu beyaz şey görünümü tamamen değiştirmişti. Kar serinliği hoşlarına gitti. Birbirlerini kovalayarak çevrede koşmaya başladılar. Sonra da hırıltılar çıkararak, uluyarak zevkle yuvarlandılar karın üzerinde. Onlar için kış böyle başladı.

Kış sonunda ana babalarından ayrılacak, kendi başlarına avlanmak için herbiri bir tarafa gidecekti.

Akşama doğru kar yine yağdı ve ertesi sabah, güneş henüz doğmadığı halde, ortalık aydınlanmış gibiydi ve hava gündüz gibi açıktı. Ortalığı bir sessizlik ve barış kaplamıştı. Ama, soğuğun da etkisiyle açlıktan karınları kazınıyordu. Şimdi büyük ava çıkmanın zamanı gelmişti. Çevreye kulak verdiler. Akbar, geyiklerin peşine düşmek için öbür kurtların da gelip kendilerine katılmalarını bekliyordu, ama onların hiçbiri görünmüyordu ortalıkta. Hepsi bir işaret beklemekteydiler. Kocabaş oturduğu yerde sabırsızlanıyor, kaslarını kasıyor, büyük avın güçlüklerini düşünemiyordu henüz. Hızlı da hazırdı. Gözde, ateşli ama candan bakışlarını annesinden ayırmıyordu. Aslında onlara hükmeden, emir veren açlık idi, midelerinin kazınmasıydı.

Akbar kararını verip yerinden kalktı ve yavaş yavaş koşmaya başladı. Bütün aile düştü peşine. Daha fazla sabredemezlerdi.

Her şey, ana kurdun yavruları henüz küçükken hayal ettiği gibi başladı. Bozkırda büyük takip mevsimiydi ve az sonra kurtlar da büyük sürüler halinde toplanacak, kış sonuna kadar toplu olarak avlanacaklardı.

Akbar ve Taşçaynar yavrularını nihayet büyük sayga avına çıkarmış bulunuyorlardı: Bu onlar için ilk çıraklık ve güçlerini gösterecekleri ilk sınav olacaktı.

Yürüyerek, yavaş koşarak, bozkırın engebesine göre hızlarını ayarlayarak ve basılmamış kar üzerinde kendi izlerini bırakarak ilerliyorlardı. Onların gücünün ve ortak iradelerinin işaretiydi bu izler. Çalıları geçerek yukarılara tırmandılar, gölge gibi süzüldüler. Şimdi her şey onlara, onların şansına bağlıydı...

Akbar, çevreye göz atmak için yolu üzerindeki bir tümseğe çıktı ve başını kaldırarak durdu. Gökmavisi gözlerini uzaklara çevirdi ve havayı kokladı. Mujunkum uyanıyordu. Taa uzaklarda, ince sislerin ötesinde, sayısız saygalardan oluşan bir sürü otlamaktaydı. Yaşlı saygaların arasında, büyük sürüye ilk kez katılan yavru saygalar da vardı. Geçen mevsim saygalar için

verimli olmuş, çok yavru doğurmuşlardı. Bu durum kurtlar için de iyi bir mevsim olacağını gösteriyordu.

Ana kurt, rüzgâra göre hangi açıdan ve yönden saldırırsa daha iyi olacağını anlamak için otlu tümsek üzerinde biraz oyalandı.

İşte tam bu sırada, fırtınaya, boraya benzeyen tuhaf bir uğultu duyuldu yukarılardan. Tamamen yabancısı oldukları bu korkunç gürültü gittikçe yaklaşıyor, artıyordu. Taşçaynar koşup Akbar'ın yanına gitti. Sonra ikisi birden ürkerek geri çekildiler. Gökyüzünde bir şeyler oluyordu. Dev gibi ses çıkaran acayip bir kuş gördüler bozkır semalarında. Gagasını yere eğmiş, yanlamasına uçuyordu. Onun biraz ilerisinde ilkine benzeyen ikinci bir yaratık daha göründü. Sonra ikisi de uzaklaştılar, sesleri azaldı ve görünmez oldular. Helikopterler idi bu acayip kuşlar.

İki helikopter, ırmakta yüzen balıklar gibi, hiç bir iz bırakmadan Mujunkum'dan geçip gitmişlerdi. Bozkırda bir şey değişmedi. Ama bu uçan araçlar keşif için gelmişlerdi ve pilotların radyo mesajları dalga dalga yayılmış, gözlem sonuçlarını yer belirterek bildirmiş, yerdeki jeeplere, kamyonlara tutacakları yolu söylemişlerdi...

Kurtlar, ürküntüleri geçtikten sonra helikopterleri hemen unuttular ve saygaların otladığı yere doğru ilerlemeye devam ettiler. Bütün bölge sakinlerinin, nerdeyse tek tek sayıldığından, bulundukları yerlerin harita üzerinde küçük karelerle belirtildiğinden, toplu şekilde imhalarının programlandığından, onları mahvedecek birçok motorlu aracın kendilerine doğru yaklaşmakta olduğundan, hiç mi hiç haberleri yoktu.

İnsanların, kendi beslenme programlarını uygulamak için onların en sevdikleri av hayvanlarını toptan öldüreceklerini, bunun için sabırsızlandıklarını nereden bileceklerdi? Beş yıllık planın son üç ayına girdikleri halde bu bölge insanlarının durumu hiç de iyi değildi. Plan hedeflerinin çok gerisinde kalmışlardı ve yerel yönetimin açıkgöz memurlarından biri Mujunkum'daki tabii kaynaklara başvurulmasını teklif etmişti. Bu dahiyane fikre göre önemli olan, etin kalitesi değil, mikdarı idi. Bu teklif, halk nazarında, ciddi ciddi sorgulamalar karşısında, utanılacak duruma düşmekten, aşağılanmaktan kurtulmak için tek çıkar yol olarak görünmüştü.

Bozkır kurtları, yerel yönetimlerin telefon üstüne telefon emri aldıklarını, onlardan plan hedeflerinin gerçekleşmesi için ne pahasına olursa olsun et bulmaları istendiğini nasıl bilebilirlerdi? "Çok geride kaldınız, tembellik ediyorsunuz, yakında yeni beş yıllık plan yapılacak, işçilere ne diyeceğiz? Plan nerde kaldı, et nerde? Mutlaka yapılması gereken bir iştir bu!" diyordu merkezdekiler.

Yerel organlar da cevap veriyordu:

"Ne pahasına olursa olsun planda öngörülen işler yapılacak, on gün içinde sonuç alınacaktır, yeterli kaynaklarımız vardır, tedbir alınmıştır...".

Kurtlar, Akbar'ın rehberliğinde, tehlikeden habersiz, yanlardan dolanarak, karlara usulca basarak, görünmeden saygalara sokuluyorlardı. Az sonra, kaskatı donmuş otların arasına, hücumu başlatacakları yere gelip sindiler. Şimdi onlar da uzaktan kara çalılara benziyorlardı. Kendileri görünmeden her şeyi görebilirlerdi buradan. Dünya dünya olalıberi renkleri değişmeyen büyük bir sayga sürüsü, sırtları kara, karınları beyaz olan bu geyik türleri, ılgın ağaçlarıyla kaplı büyük vadide otlamaktaydılar. Kendilerini bekleyen tehlikeden habersiz, toz halindeki bir karla örtülü ağaççıkların ince dallarını iştahla yutuyorlardı.

Akbar hâlâ bekliyordu. Güçlerini konsantre etmeleri, en uygun anda hepsinin birden fırlaması için bu bekleyiş gerekliydi. Bundan sonraki manevraları amansız takibin kendisi tayin edecekti. Genç kurtlar sabırsızlanıyor, sinirli bir şekilde kuyruklarını sallıyor, kulaklarını dikiyor, genel olarak çok sakin olan Taşçaynar bile, bir an önce keskin dişlerini avının boğazına geçirmek için yerinde duramıyordu. Ama dişi kurt hâlâ emir vermiyor, başarı şansını arttırmak için en uygun anı kolluyordu.

* * *

Birden, gök gürlemesini andıran sesleriyle helikopterler çıkageldi. Bu defa alçaktan ve çok hızlı uçuyor, dosdoğru sayga sürüsünün üzerine geliyorlardı. Bu canavarların üzerlerine doğru gelmesi onları şaşkına çevirdi ve bozgun halinde kaçmaya başladılar. Olay, başdöndürücü bir hızla gelişiyordu. Yüzlerce sayga paniğe kapılarak sürübaşlarına bakmadan ve hangi yöne gideceklerini bilemeden rastgele koşuyorlardı. Kimseye zarar vermeyen bu hayvanların gökten gelen bir hücuma karşı koyacak halleri yoktu.

Helikopterler, istedikleri paniği meydana getirdikten sonra alçak uçuşla saygaları yakınlardaki başka bir sürüye doğru sürdüler. Sonra, bunları da sürüden sürüye koşturarak birleştirdiler. Şimdi önlerinde gittikçe büyüyen dalgalar halindeydi şaşkın saygalar.

Sakinlerinin üzerine çöken böyle bir felâketi o güne kadar hiç görmeyen Mujunkum bozkırı cehenneme dönmüştü. Yalnız saygalar değildi felâkete uğrayanlar. Onların ayrılmaz yoldaşları ve ayni zamanda ebedî düşmanları da ayni durumdaydılar.

Akbar ve ailesi helikopterlerin baskını ile karşılaşır karşılaşmaz önce otların arasına sindiler, sonra korkuya kapılarak bu lânetlenmiş yerden olabildiği kadar uzaklaşmak için fırladılar. Kurtulmak için çok uzaklara kaçmalı, tehlikeden koruyan bir sığınak bulmalıydılar. Ama, kaderleri başkaymış. Hücum noktasını henüz terketmişlerdi ki korkunç bir gürültü ile yer sarsıldı: Sayısız denecek kadar çok sayga onların peşinden bulut gibi, fırtına gibi ve korkunç bir hızla geliyordu. Helikopterler sürüyordu onları bu yöne. Kurtlar uzaklaşacak zamanı bulamadılar. Bir an durmaları mahvolmaları için yeterdi. Korkunç bir hızla peşlerinden akan o kalabalığın ayakları altında ezilir giderlerdi. Hiç kimse durduramazdı o hızla koşan saygaları. Yalnız, korkunun uyardığı bir refleks, onları bir anda ezilip yok olmaktan kurtardı: Koşmaktan vazgeçip yavaşlamak yerine hızlarını arttırmışlardı. Böylece, bu çılgın yarışın içinde buldular kendilerini. Akıl alacak bir şey değildi bu. Çünkü avlayanla avlanan, kurtlarla onların az önce parçalamak için üzerlerine atıldıkları saygalar birleşmişlerdi. Şimdi, hepsini tehdit eden o korkunç tehlikeden yanyana kaçıyorlardı ve bu acımasız kader karşısında eşit durumdaydılar. Mujunkum bozkırı o güne kadar, en büyük yangınlarda

bile, kurtlarla geyiklerin böyle yanyana, tek sürü halinde kaçtıklarını hiç görmemişti.

Akbar, birkaç defa fırlayıp o büyük dalganın dışına çıkmak istedi ama çıkamadı. Azıcık geride kalacak olsa, etrafını dolduran saygaların ayakları altında ezilecekti. Bu Malström burgacında kurtlar az çok gruplarını koruyorlardı ve ana kurt gözucuyla, korkudan gözleri fırlamış yavrularının sürünün içinde koşmaya devam ettiklerini görüyordu. Onları takipte en çok zorlanan, güçlük çeken Gözde idi ve her geçen dakika gücünü iyice yitiriyordu. Kocabaş ve Hızlı'nın yanında Taşçaynar koşuyordu. Mujunkum'un bıçkını, bütün bozkıra dehşet salan Taşçaynar da panik içindeydi.

Dişi kurdun hayalleri sönüp gidiyordu. Daha ilk avlamada saygalarla birlikte onlar da kaçıyor, sele kapılmış çöpler gibi akıp gidiyorlardı... Önce Gözde can verdi. Gücünü yitirip düşünce korkunç bir çığlık attı, sonra bu çığlık, toprağı döven binlerce toynak altında boğulup gitti...

Hayvanları kışkışlayan helikopterler sürünün iki yapında uçarak telsizle haberleşiyor, işlerini ustaca yapıyorlardı. Sürünün dağılmasını önlüyor, gittikçe artan bir çılgınlıkla daha hızla koşmaya mecbur ediyorlardı. Aşağıda, dinleyicileri kulaklarına geçirmiş görevliler durmadan konuşuyorlardı: "Yirmiyi arıyorum, Yirmi! Yirmi, duyuyor musun? Biraz daha sür ayni yöne, haydi sür!"

Pilotlar, karlı bozkırda kudurmuş dalgalar gibi akan geyikleri çok iyi görüyor ve aşağıdakilere cevap veriyorlardı. "Alo, Yirmi.. Yirmi konuşuyor! Tam gaz gidiyorum! Heey, şuraya bakın! Sürüde kurtlar da var! Ne matrak! Haydi yaramazlar, işiniz bitik artık!".

Pilotlar neşe içinde hayvanları sürmeye, onları iyice bitkin hale düşürmeye, böylece aldıkları emri yerine getirmeye devam ediyorlardı. Hesapları da doğru çıkmıştı.

Saygalar geniş bir düzlüğe çıktıkları zaman avcıların, daha doğrusu kasapların önüne düştüler. Zaten helikopterlerin görevi de bu idi. Bu kasaplar, açık jeepleriyle derhal saygaların içine dalıp makineli tüfekle yaylım ateşini başlattılar. Nişan almaya bile gerek görmeden aralıksız ateş

ediyor, ot biçer gibi, sıra sıra yere seriyorlardı hayvanları. Peşlerinden gelen römorklu kamyonlardan atlayan adamlar da çok ucuza mal edilen bu bol ürünü vakit geçirmeden devşirmeye başladılar. İşlerini süratle yapan güçlü kuvvetli adamlardı bunlar. Hâlâ canlı olan saygaların işini hemen bitiriyor, bazen koşup yaralıları yakalıyorlardı. Ama hiç durmadan asıl yaptıkları iş, onları kanlı bacaklarından tutup römorklara yüklemekti. Korkunç bir manzaraydı. O güne kadar sakin bir hayat yaşamış olan bozkır, şimdi, çok kanlı, çok korkunç bir şekilde, kamyonlar dolusu sayga vererek bunun bedelini ödüyordu ilahlara.

Katliam devam ediyordu. Jeepler yorgun sürünün içine dalıyor, bu araçların geçtiği yerlerin iki yanı yere serilmiş avlarla doluyordu. Terör uç noktasına varmış, kıyamet kopmuştu sanki. Akbar, müthiş patlamalardan sağır olmuştu, bütün dünya sağır olmuştu, kaos sürüyordu. Sessiz ışınlarını bozkıra salan güneş bile bu çılgın avın kurbanı olmuş gibi selameti kaçışta buluyordu. Mujunkum'un üzerinde dolanıp duran helikopterlerin de gürültüsü duyulmuyordu. Onlar, sessiz dev çaylaklar gibiydiler gökyüzünde... Katillerin araçlardan yaptıkları yaylım ateş kaçırmıştı sanki onları yükseklere.

Saygalar çıldırmış, büyük seslerin yok olduğu bir âleme atılıyor, sonra, sağır edici kurşunların altında kanlarını akıtarak, rölantiye geçmişler gibi, usulca yere düşüyorlardı. Dünyanın sonunu andıran bu sessizlikte, dişi kurt birden bir insan yüzü gördü. O kadar yakınında ve o kadar korkutucu idi ki, az daha kendisini hemen yanından geçen jeepin altına atacaktı… Adam ön tarafta oturuyordu ve yüzüne rüzgârlık taktığı için kırmızı-mavi renkte görünüyordu. Kara ağzına bir mikrofon dayamış, araçtan biraz öne sarkmış, bağırıp duruyordu. Akbar onun ne söylediğini anlayamazdı tabii. Herhalde bu adam, avı yönetiyordu. Dişi kurdun kulağı o müthiş gürültüden sağır gibi olmasaydı ve insanların dilini anlasaydı, onun şu sözleri kustuğunu duyacakta: “Sürünün ortasına değil, yanlarına ateş edin! Yanlarına ateş edin, sersemler!”

Adam, vurulup devrilen saygaların, sürünün ayakta kalanları tarafından çiğnenip parçalanmasından korkuyordu.

Adam birden, arabanın çok yakınında ve saygaların arasında bir kurdun koştuğunu, sonra onu başka kurtların da takip ettiğini farketti. Ani bir

hareketle ve kötü bir etki bırakan gür bir sesle bir şeyler söyledikten sonra, hoparlörü bırakıp tüfeğini kaptı ve nişan aldı. Akbar çaresizdi. Siperlikli adamın kendine nişan alacağını da anlayamazdı. Bu çılgın koşuda ne uzaklaşabilir ne de olduğu yerde durabilirdi. Adam hâlâ nişan alıyordu ve onu kurtaran da belki bu gecikme oldu. Birden ayakları dibinde bir şey patladı ve yere yuvarlandı, ama ezilmemek için hemen kalktı. An kadar kısa bir süre sonra da, yavrularının en irisi olan Kocabaş'ın yerden havaya fırladığını, sonra kanlar içinde usulca karnı üzerine düştüğünü, çırpındığını gördü. Kocabaş belki can havliyle bir de çığlık atmıştı ama Akbar onu duymadı. Yalnız, adamın silahını indirip, büyük bir kahramanlık yapmış gibi elini havaya kaldırdığını gördü.

Dişi kurt yavrusunun cansız vücudu üzerinden atladı, ama ayni anda av gürültüsünü yeniden duydu. Ardsız aralıksız patlamalar, arabaların keskin klâksonları, insanların haykırışları, can çekişen saygaların hırıltıları, helikopterlerin uğultuları birbirine karışıyordu. Birçok sayga yere yuvarlanıp kalıyor, ayaklarını havaya dikip çırpınıyor, kaçanların soluğu kesiliyor, yürekleri dayanamıyordu artık. Toplayıcılar ellerindeki kocaman bıçaklarla hayvanların boğazını kesiyor ve hayvan son nefesini vermeden kaldırıp kamyona atıyorlardı. Kana bulanan bu adamların görünüşleri de korkunçtu...

Keskin bir göz uzaydan dünyamıza baksaydı, neler olup bittiğini görür, Mujunkum'u ağlatan, yakıp yıkan, mahveden o av faciasını seyreder, ama daha sonra olacakları bu tabiatüstü gözlemci bile göremez, anlayamazdı...

* * *

Katliam, kaçan ve kovalayanların enerjilerini tüketmesinden, akşam karanlığının bozkıra çökmesinden sonra durdu. Ama hemen ertesi sabah, helikopterler üslerinden benzin alıp döndükleri zaman tekrar başlayacaktı. Organizatörler bu avı üç dört gün daha sürdürmek niyetindeydiler: Havadan yapılan gözlemlere göre, yöneticilerin “el atılmamış mahallî kaynaklar” diye adlandırdıkları pek çok sürü vardı. Bunlar Mujunkum’un batısında, en kumlu bölgelerde olmalıydılar. Mademki böylesine zengin kaynaklar vardı, bunları da bir an önce beş yıllık plana sokmalıydılar. Bu, bölgenin yararına olacaktı. Mujunkum seferini gerçekleştiren resmî görüş buydu. Ama çok iyi bilinir ki her resmî görüşün ardında, olayların yarattığı bazı özel sebepler bulunur. Bu sebepler, bu durumlar da her zaman insan faktörüne dayanır. Oysa insanlar kendi çıkarlarına, kendi hırslarına, kendi kusur ve erdemlerine göre hareket ederler. Bu açıdan bakınca, büyük bozkırın uğradığı faciayı bir istisna sayamayız.

Mujunkum geceleyin, isteyerek ya da istemeyerek, katliamı yapanları da barındıracaktı.

* * *

Grupta sağ kalanlar yalnız Akbar ve Taşçaynar idi. Av sahasından olabildiği kadar uzaklaşmak için bozkırda koşmaya devam ettiler. Çok zor hareket ediyorlardı. Karınları, apış araları, hemen hemen bütün kürkleri çamur, ayakları ise kan içindeydi. Bitiktiler. Yanıyorlardı sanki. Attıkları her adım dayanılmaz acılar veriyordu onlara. Tek istedikleri şey sığınaklarına ulaşmak, beklenmedik bir zamanda, beklenmedik bir şekilde üzerlerine çöken bu felâketi unutmak için biraz uyumaktı.

Fakat bu hayalleri de boşa çıktı. Yuvalarının bulunduğu mağaraya yaklaştıkları zaman yeniden karşılaştılar insanlarla. İnlerinin yanında, bodur ılgınların arasında büyük bir kamyon vardı. Kamyonun çevresindeki insanların sesleri yankılanıyordu karanlıkta.

Kurtlar bir an duraladılar, sonra sessizce yollarını değiştirip bozkıra doğru koşmaya devam ettiler. Tam bu sırada, raslantı eseri, kamyonun farları yandı ve güçlü ışık füzeleri karanlığı yırttı. Işığın uzandığı yön onların gittiği yön değildi ama, iki hayvanın yeniden korkuya kapılmaları için yetiyordu. Sekerek, topallayarak ama dosdoğru koştular. Akbar’ın ön ayakları onu taşıyamayacak kadar halsizdi ve dişi kurt iyice topallıyor, ayaklarını soğutmak için karlı yerlere basıyor, silikleşen tabanları ile kar kalıntıları üzerinde izler bırakıyordu. Yavruları ölmüştü. İnsanlar işgal ettiği için inini de terketmek zorunda kalmıştı...

* * *

Şoförü de sayarsak altı kişiydiler: İş icabı bir araya gelmiş, ölü hayvan toplayıcısı altı kişi. Sabahleyin çok erken saatlerde işe başlayabilmek için geceyi bozkırda geçiriyorlardı. İş kârlıydı: Hayvan başına elli kopik. Üç kamyonu tıka basa doldurdukları halde vurulan veya ayakları altında kalıp ölen daha pek çok sayga vardı. Şafakta bu hayvanları toplayacak, kamyona dolduracak, sonra da daha ileride bulunan koca römorklara taşıyacaklardı. Hayvan ölülerini Mujunkum'dan çıkaracak olan örtülü yüksek römorklar özel olarak bu iş için hazırlanmışlardı.

O akşam dolunay vardı ve ufukta çok erken göründü. Hâlâ yer yer karlı olan ve gökmavisine çalan bozkırın her yerinden görünüyordu dolunay. Ay ışığı bazen küçük tepeleri, dereleri, ağaççıkları iyice belli ediyor, bazen de karanlığa düşürüyordu onları. Ama, kurtların bu insansız bölgede o güne kadar hiç görmedikleri kamyonun büyük karaltısı pek belliydi ve o yüzden kaçmaya devam ediyorlardı. Her arkalarına bakışta onu görüyor ve kuyruklarını arka ayaklarına sıkıştırıp koşuyor.. koşuyorlardı. Hiç durmuyor değillerdi, ara sıra bir an durup inlerinin yanında neler olup bittiğini, insanların oraya gelip yerleşmelerinin sırrını anlamaya çalışıyor, belki de birbirlerine bu korkunç şeyin bütün gece orada kalıp kalmayacağını soruyorlardı. Kamyon bir "MAZ" idi. Her arazide giden askerî tipte bu kamyonun kocaman tekerlekleri sanki yüz yıl dayansın diye yapılmıştı. Geride, römork örtüsünün altında, on kadar saygayı ertesi gün şehre götürmek için ayırmışlardı. Bu hayvanların arasına bir adam da uzanmıştı. Tıpkı bir savaş esiri gibi elleri bağlıydı adamın. Çevresindeki cesetler yavaş yavaş soğuyup katılaşsa da, onu ısıtıyordu. Bu cesetler olmasaydı bozkır gecelerinin ne kadar soğuk olduğunu anlardı. Örtünün arasından dolunaya, boşluğa bakar gibi bakıyor, soluk yüzünde ıstırap okunuyordu.

Bundan sonra bu adamın akıbeti öteki adamların insafına kalmıştı. O ana kadar, arkadaşlarının, kendisi gibi kolay para kazanmak için katıldıklarını sanıyordu bu sürek avına.

Varlığımızın tanımını yapmak zordur. Sayısız ilişkiler arasında yine sayısız kombinezonlar kurulur. İnsanların karakterleri o kadar karmaşıktır ki, en gelişmiş, en hassas bir bilgisayar, en normal insanlar arasında bile ortak bir davranış eğrisi çizemez. Ama bu altı adam, daha doğrusu altı kişiden beşi,

yukarıdaki tanımın dışında kalan bir istisna oluşturuyorlardı. Altıncı adam olan Kepa şofördü. Aralarında evli olan, aile hayatı yaşayan yalnız o idi (yine de diğer beş kişiyle ayni kategoride sayılırdı ve onu arkadaşlarından ayırmak pek zordu). Kısacası, bu altı kişinin ortak yanlarını oluşturan bir eğri çizilebilirdi ve bunun için basit bir bilgisayara bile ihtiyaç yoktu. Bu bile Allah'ın işine akıl sır ermediğini göstermeye yetiyordu. Ve Allah, Mujunkum'a gelen bu altı adamı, huyu suyu bir olarak yaratmıştı. Şaşılacak derecede birbirlerine benziyorlardı...

Kepa'dan başka hepsi evsiz barksız serserilerdi. Üçü karıları tarafından terkedilmişti. Altısı da hayatta bir başarı sağlayamamış, bir baltaya sap olamamışlardı. İçlerinden yalnız birinin, en genç olanının özel bir durumu vardı. Adı Abdias idi bu gencin. Tuhaf bir ad! Eski Ahid'den alınmış. Pskov civarında bir diyakosun (Papaz çömezinin) oğlu olan bu delikanlı, kilisenin ileri gelenlerine göre, ilerisi için çok şey vaadediyormuş; anasının ölümünden sonra Papaz Okuluna girmiş. İki yıl sonra da mezhepten saptığı gerekçesiyle kovulmuş. Boss'un (patronun) deyimi ile "asi"likten yargılanmak üzere eli kolu bağlanarak kamyona atılan ve hayvan ölülerinin arasında uzanıp yatan adam işte o idi.

Ekipte, Abdias dışında herkes alkolik, ya da, kendilerinin pek hoşlandığı bir deyimle "profesyonel ayyaş" idiler. Kepa onlardan bu tanımda da ayrılıyordu. Çünkü o bir sürücü idi ve sürücü belgesini kaybetmek istemiyordu. Hem, karısı içtiğini anlayacak olsa gözlerini oyardı. Ama o gece öbürleri gibi o da sarhoş olmuştu. Abdias'a gelince, onun içmesine görünürde bir engel yoktu. Bekârdı, araba kullanmak gibi sorumluluk isteyen bir iş yapmıyordu. Ama küçük bir yudum içmeyi bile reddetmişti. Bu inat Boss'u çileden çıkardı.

Boss (Patron) bu isimle çağrılmasını kendisi emretmişti. Ordudan atılmadan ve bu ölü hayvan toplayıcısı çete ile buraya gelmeden epeyce önce disiplinli bir bölüğün kumandanlığını yapmış bir teğmendi. Ordudan kovulunca, onun bu durumuna üzülen bazı insanlarla arkadaş oldu. Bunlar onun aşırı gayretinden dolayı cezalandırıldığına inanıyor, kendisi de olayı böyle kabul ediyor, büyük bir haksızlığa uğradığını söylüyor ve buna çok üzülmüş görünüyordu. Ama, ordudan çıkarılmasının asıl sebebini hiç anlatmıyordu.

Asıl adı Kandalov ya da Handalov idi ama hiç kimse durmuyordu bu ayrıntı üzerinde. Boss, kelimenin tam anlamıyla boss idi.

Cuntanın ikinci üyesi Mişaş idi. (Oybirliğiyle çetenin adına cunta demişlerdi. Bu isme yalnız Hamlet lâkabı ile anılan Galkin itiraz etmişti. Galkin, bölge tiyatrolarının birinde aktörlük yapmıştı. İşte bu Hamlet-Galkin, “Cunta mı, boşversenize!” demişti, “ben cuntaları sevmem, biz safariye (büyük sürek avına) çıkıyoruz, bize uygun düşen isim ‘Safari’dir”. Ama Safari adını kimse benimsemedi. Herhalde bu isim pek ukalaca gelmişti onlara. Cunta daha iyi, daha erkekçe bir isimdi).

Mişaş’ın asıl adı ya da lâkabı da Mişa Şabaşnik[1] idi. Bu iki isim birleştirilmiş, kısaltılmış Mişaş olmuştu. Mişaş boğa gibi kuvvetli, saldırgan ve kötü idi. İsterse Boss’a karşı çıkar ve boss bile olabilirdi. Ağzından ‘orospu’ sözü hiç düşmez, her cümlenin sonunu, nokta koyar gibi ‘orospu’ kelimesiyle bitirirdi. Abdias’ın kollarını bağlayıp kamyona atma fikri de ondan çıkmış; cunta da oybirliğiyle kabul edip, yerine getirmişti.

Yukarıda sözünü ettiğimiz Hamlet-Galkin’in bu topluluktaki yeri en geride idi. Ayyaşlığı yüzünden sahneden pek erken ayrılmak zorunda kalmıştı, bulabildiği küçük işleri yaparak geçiniyordu. Son olarak da kendini, hiç beklemediği ama derhal kabul ettiği bu kazançlı işte bulmuştu: Pek alaya aldığı, adını ve nerden geldiğini bile bilmediği hayvan ölülerini kamyona doldurmak, birkaç günde öbür işlerden bir ayda zor kazanabileceği kadar para kazanmak; üstelik boss’tan bir kasa votka da cabadan! (Votkanın parasını aslında ortaklaşa ödüyorlardı).

Grubun en zararsızı, en yumuşak başlısı, o bölgenin yerlisi olan, Mujunkum yakınlarında doğmuş, Uzukbay adında biriydi. Ona daha çok ‘Yerli’ diye hitap ederlerdi. En belirgin ve beğenilen özelliği, hiçbir şeyi izzetinefis meselesi yapmayışı, özsaygısının bulunmayışı idi. Ne denirse kabul eder, her teklife uyar, bir şişe votka için Kuzey Kutbuna bile giderdi. Basit bir geçmişi vardı: Eskiden traktör sürücüsü imiş, ama içkiye kaptırmış kendini. Çok sarhoş olduğu bir gece, traktörü yolun tam ortasında bırakıp gitmiş. Hızlı gelen bir araba bu traktöre çarpmış ve arabanın sürücüsü hemen orada ölmüş. Bizim yerli iki yıl hapse mahkûm olmuş. Cezasını çekerken, karısı, çocuklarını da alıp terketmiş onu. Hapisten sonra, sürücülük belgesi de alındığı için, işsiz kalmış. Bir mağazada hamallık yapıyor, her sandığı

indirişte, binanın koridoruna geçip kafayı çekiyormuş. Boss onu o halde bulmuş, teklifini yapmış ve Uzukbay da hiç tereddüt etmeden takılmış peşine. Kaybedecek bir şeyi yokmuş zaten.

Kandalov, işine yarayacak adamları bulmakta gerçekten becerikliydi. Bu bakımdan onu hiç yanıltmayan bir sezgisi vardı. Mujunkum avı için oluşturduğu bu yaman ekibin üyelerini de işte bu sezgi gücü ile seçmiş, toplamıştı.

Burada, genel olarak kaderin akıl ermez bir akışı, özel olarak da herkesin ayrı ayrı kaderi ve olayları meydana getiren sayısız durumları üzerinde biraz düşünmek yerinde olacak. Çünkü Allah bu durumların sahibi ve hakimidir: Eğer Abdias Papaz Okulunda başarılı olsaydı, Kiliseye hizmet ederek kendini gösterse ve rahipliğe terfi etseydi, Boss'un onunla hiçbir meselesi olmayacaktı. Eski okul arkadaşları ayni yolu seçtikten sonra, daha akıllı davranmış, o bir diyakosun oğlu olmasına rağmen ondan daha iyi çalışmış, sebat göstermişlerdi. Böylece teolojiyi bitirip, diyanet mesleğinde adım adım yükselerek hakkettikleri mevkilere gelmişlerdi. Abdias da onlar gibi olsaydı (başlangıçta en parlak öğrencilerden biriydi ve öğretmen rahipler tarafından çok beğeniliyordu) Kandalov'la hiç karşılaşmayacaktı. Bu sabık teğmen ise papazları samimi olarak çağdışı görüyordu ve hayatı boyunca, merak saiki ile de olsa, bir kilisenin kapısından içeri adımını atmamıştı.

Tabii, olsaydı.. bilseydi.. gibi şartlarla, gelecekte olacakları kimse önceden bilemez. Kaderi okumak mümkün değildir. Bu konuda en basit bir işçi için bile ayrıntılı bir fiş dolduramayız. Şimdi yaptıkları iş de diğer işlerden farklı değildi. Hayvan ölüsü yerine patates toplamaya da gidebilirlerdi pekâlâ. Aradaki fark pek büyük sayılmazdı. Yumru yerine avda öldürülen hayvanları topluyorlardı şimdi. Eğer Boss garda rastladığı bu boşgezerin bir kaçık, bir akıl hastası olduğunu bilseydi, şimdi ondan, az daha kuvvetini ve otoritesini hiçe indirecek olan bu tehlikeli kaçıktan zahmetsizce kurtulma yolunu aramak zorunda kalmazdı. Çünkü Boss, âmirlerinin gözünde yeniden itibar kazanacağını da umuyordu. Beklenmedik ve saçma bir sebeple işlerin bu noktaya geleceğini kim bilebilirdi? Kandalov'un düşünceleri daha çok içmek ve fitil gibi sarhoş olmak arzusu uyandırıyordu onda. İçmek, çok hızlı yapabildiği bir şeydi: Önce yarım kadeh votkayı bir

solukta içerdi, sonra bir daha ve bir daha, derken, her şeyi kıpkızıl görmeye başlardı. Şuurunu kaybeder, kendini tutamazdı... Sonra, işin sonunu getirmek için, kalan bütün içkiyi içerdi... Ama şimdi bunu yapmaya cesaret edemiyordu, sonu kötü olurdu çünkü...

Ah bu Abdias! Ne işi vardı onun bu Allahın cezası yerde! Kader işte. Yine kader! Bütün olaylar bir araya geliyor kaderi tamamlamak için. Nice zamandan beri, çok uzak bir bölgede, bütün bu meseleler askıya alınmıştı...

Dinde reform yapmak gibi aşırı isteğinden dolayı kapıdışı edildikten sonra, Abdias, "Genç Komünistler" adlı mahallî bir gazetede yazarlık yapmıştı. Papaz Okulunun bu eski öğrencisi halkın ilgisini çekecek, onları heyecanlandıracak makaleler yazabilirdi. Eski bir din adamı olarak, din aleyhindeki propagandaları için ondan çok iyi yararlanabilirlerdi. Abdias ise bu işi, gençlere hitap eden bir yayın organında dinî meselelere temas etmek ve fikirlerini yaymak için bir fırsat saymıştı. Aslında onun düşünceleri, didaktik propagandalardan, bölge basınını kaplayan toplumu azarlayıcı yazılardan usanmış her yaşta okurun ilgisini çekiyordu. Başlangıçta yöneticiler de, Abdias da karşılıklı çıkarlarına saygı gösterdiler. Ama, bu genç sapkının ard niyetini kendisinden başka kimse anlayamamıştı. O, yazıişlerinde gittikçe yerini kuvvetlendirmeyi, yeni fikirlerini yayma fırsatı bulmayı umuyordu. Ona göre, modern dünyada "Tanrı ve insan" anlayışı günün en önemli ve heyecanlı konusu olacaktı. Böylece o, bazı ideolojik uygunsuzlukların da yardımıyla ve ustaca ifadelerle, eski teolojinin dogmaları ile çelişen kendi doktrinini ortaya çıkaracaktı.

Abdias'ın bu hayal ve umudu gülünçtü. Çünkü karşısında iki kuvvet, fethedemeyeceği iki büyük ve sağlam kale vardı. Bu kuvvetler de birbirleriyle uyuşmazlık içindeydiler: Bir yanda Kilisenin asırlık öğretileri bulunuyordu ki, bu kale, dinin saflığını her türlü sapmalara karşı kıskançlıkla koruyordu. Öte yanda ise, dini tamamen inkâr eden bilimsel materyalizm ve ateizm kalesi vardı. Zavallı Abdias, iki değirmen taşının arasında kalmış gibi bu devlerin arasında çırpınıyor, ama yine de ümidini yitirmiyordu. Er veya geç "İnsanların tarihî gelişimiyle Tanrı anlayışının gelişmesi" üzerine olan görüşlerini açıklama fırsatını kaderin ona vereceğine inanıyordu. Gittikçe artan insan potansiyelinin yakında kritik bir aşamaya ulaşacağını ve o zaman insanların bu endüstri sonrası çağda

kendileriyle Yaradan arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlamak gereğini duyacaklarını düşünüyordu. Fikirleri henüz pek iyi açıklanamamıştı: Bu fikirler şimdilik geçiş aşamasında ve tamamen polemik konusu durumundaydılar. Ama dinin resmî muhafızları bu kadarcık şüpheyi bile bağışlamıyorlardı. Bağlı bulunduğu piskoposluğun yetkilileri de onu, fikirlerini inatla savunduğu için kovmuşlardı okuldan.

Abdias dik alınlı, soluk yüzlüydü. Kendi neslinden olan birçok insan gibi o da saç sakal bırakmıştı ve saçları omuzlarına kadar düşüyordu. Kara sakalı onu güzelleştirmiyordu ama, ağırbaşlılık veriyordu. Kara gözleri ışıl ışıl parlasa da, ruhen tatminsizlik içinde olduğunu da belli ediyorlardı. Hiçbir zaman canlılığını yitirmeyen fikirleri onun için hem ıstırap, hem de neşe ve umut kaynağı idi. İyi niyetle yaklaştığı bütün insanlar devamlı şekilde acı veriyorlardı ona...

Genellikle kareli bir gömlek ya da süeterle jean türü bir pantalon giyerdi. Kış için de oldukça kötü durumda bir pantalon, bir de babasından miras kalan bir kalpağı vardı. Mujunkum’a da bu kıyafetle gelmişti.

Eli kolu bağlı olarak kamyonda bulunması acı acı düşüncelere sokmuştu onu. O anda en dayanılmaz acısı da yalnızlığı idi. Doğulu bir şairin yarısını unuttuğu bazı sözlerini hatırladı:”Kalabalığın içinde insan tektir, kendi kendine kalınca yapayalnızdır”. Yine de acı ile, bir süreden beri aklından hiç çıkmayan bir insanı getirdi gözlerinin önüne. Bu, dünyada ona en yakın insandı, çünkü artık onu kendi varlığından ayıramıyordu. Şu güç saatlerde de ondan kopamazdı. Bütün duyuları ile uzanıyordu ona. Telepati olayı gerçekten varsa, çok kritik bazı anlarda insanın sevdiği ile duyu ötesi bir güçle bağlantı kurması mümkün ise, onun sevdiği insan da bu gece bir felaketin geldiğini duyuyor, endişe ediyor olmalıydı.

Ayni şairin eskiden ona inanılmaz gibi gelen paradoksal bir formülünü de şimdi çok iyi anlıyordu: “Kalbi sevmek için yaratılmış olan, hiç âşık olmamalı.” Ne saçma söz! Ama o bugün karanlıklar içinde sevdiğini düşünerek sessizce gözyaşı döküyor, keşki onu hiç tanımasaydım, bu kadar derin ama umutsuz bir aşkla, ölürken insanın kendi canını sevmesi gibi sevmeseydim, diyordu. Öyle bir aşkla sevmeseydi, şu anda böylesine şiddetli bir acı, böylesine kara bir sıkıntı çekmeyecek, dayanılmaz ve korkunç derecede anlamsız bir arzu ile, bir anda bağlarını koparıp, bozkırda

hiç durmadan, geceler boyu kilometrelerce yol alarak Calpak-Saz'a doğru koşmak istemeyecekti. Calpak-Saz, kıtalararası demiryolunun üzerinde, bozkır sınırında yitik bir istasyondu. Onun evceğizi de orada, hastahane binasına bitişikti. Eskiden olduğu gibi orada sadece bir saat kalabilmek için neler vermezdi... Abdias, bulunduğu durumdan kurtulamadığı için, belki de hiç ihtiyacı olmayan bu aşka neredeyse lânet okuyordu. Asya'nın bu topraklarına o kadın yüzünden gelmemiş miydi? Mujunkum'da eli kolu bağlanmış, saldırıya, hakarete uğramamış mıydı?

Ama bu düşünceler kalıcı değildi, gelip geçiyor, yüreğindeki ateşi daha da körüklüyor, kavuşma ne kadar imkânsız görünüyorsa, o da yalnızlığa karşı o kadar metin olduğunu hissediyordu. Bununla beraber, boğucu sıkıntılar ona Allah'a olan inancının ne kadar güçlü ve içten olduğunu da hissettiriyordu. Yüce Yaradan'ın insana dünyevî aşklar vererek, onun var olmasının en büyük sevincini de yarattığını keşfediyordu. Tanrı'nın lûtfu akıp giden zaman kadar sonsuzdu, çünkü her aşk ayrı ve tekti...

Gözlerini dolunaya çevirerek:

- Yüce Yaradana hamdolsun, diye mırıldandı, bir de kalbimizi aşka açan Allah'ın lûtfunun ne büyük olduğunu anlayabilseydi bu ay...

Birden kamyonun yanında ayak sesleri duyuldu. Biri, hıklıya hıklıya araca tırmanıyordu. Mişaş idi bu. Az sonra Kepa'nın da başını gördü. İyice sarhoş oldukları anlaşılıyordu, çünkü keskin bir votka kokusu sarmıştı etrafı.

- Dinlendiğin yeter, kalk bakalım orospu çocuğu, papaz bozuntusu, Boss kilimin olduğu yere gelmeni istiyor, sana nasıl davranacağını öğretecek! dedi Mişaş. Sayga cesetlerinin üzerinde aç kalmış bir ayı gibi yalpalayarak yürüyordu.

Kepa da alaylı alaylı sırıtarak:

- Kilimde oturacağını sanma ha, yere, kıçının üzerine oturacaksın, dedi.

Mişaş, iki hıçkırık arasında boğuk bir sesle devam etti konuşmaya:

- Bir de halı gerek ha! Orospu! Seni bunun için Sibirya'ya sürmeli.. bizi lâfla tavlamak istediğin için.. evet, tavlamak istiyor orospu! Papaz olmak istemiyoruz diye mi?... Yanlış adres seçtin orospu!

-IV-

Abdias, İnga Fedorovna'ya birçok mektup yazmış, o da cevaplarını post-restant'a yollamıştı. Çünkü Abdias'ın belli bir yeri yoktu. Annesini kaybettiği zaman pek küçüktü. Hem dinî hem de diğer konularda oldukça geniş kültürlü ve çok iyi yürekli bir insan olan babası Kallistratov ise, olanca varlığı ve gücü ile kendini iki evladının eğitimine adamıştı. Abdias'tan üç yaş büyük olan ablası bir pedagoji enstitüsüne girmek istemiş ve bu amaçla Leningrad'a gitmişti. Ama sosyal durumu yüzünden enstitüye kabul edilmemişti. Din işlerinde çalışan bir babanın kızı olması, eğitimle ilgili her işi yasaklıyordu ona. Bir mühendis okuluna girmek zorunda kalmış, sonra endüstri desinatörü olarak bir iş bulmuş, sonunda Leningrad'a yerleşmiş ve burada evlenmişti. Abdias ise din adamı olmak istemişti. Asıl arzusu bu idi. Barbara'nın karşılaştığı durumu dikkate alan babası da ayni şeyi istemişti Abdias için. Oğlu papaz okuluna girince çok sevindi, gurur duydu. Hayalinin gerçekleşmekte olduğunu düşünerek mutlu oldu. Tanrı dualarını kabul etmişti. Oğlunun eğitimi için harcadığı emekler boşa gitmeyecekti.

Ama, diyakos, oğlunu papaz okuluna soktuktan az sonra öldü. Belki, ölmesi iyi bir şanstı. Çünkü kendini, yerküre gibi ebedî olarak insanlara şaşmaz ve değişmez şekilde verilmiş o iman gücünün ve gerçeklerinin araştırmasına verdiği bir sırada, oğlunun kafasında gelişen şeytanca düşüncelere, onun mezhep sapkınlığı içinde mahvolup gitmesine herhalde dayanamazdı.

Abdias gazetede bir iş bulunca, kendini bildi bileli babasiyle birlikte oturdukları diyakosluğa ait küçük daire, yeni atanan bir papaza verildi ve Abdias'tan bu daireyi bir an önce boşaltması istendi. Çünkü artık onun kilise ile en küçük bir ilişkisi kalmamıştı.

Abdias ablasına bir mektup yazdı, ondan hatıra olarak saklamak istediği bir şey varsa gelip almasını istedi. Saklanacak gibi şeyler daha çok aileye ait ikonalar ve bazı eski tablolardı. Bunları Barbara aldı. Abdias ise babasının kütüphanesini tercih etti.

Bu, iki kardeşin son buluşmaları oldu. Çünkü kader onları ayırmıştı ve artık hiç görüşemeyeceklerdi. Ama araları iyiydi. Herkes kendi yolunda gidiyordu ve Abdias da o zamandan beri özel mülklerde kira ile oturuyordu.

Önceleri birkaç odalı ev tutmuş, sonra, parasızlık yüzünden, birçok kişinin bir odada yattığı yerlerde kalmaya başlamıştı. Yazdığı mektuplarda adres bildirmeyişi, 'post-restant'lara yazılmasını isteyişi işte bundandı.

Orta-Asya'ya, beyaz zehir kaçakçılarıyla ilgili bir röportaj yapmak üzere işte o dönemde gitmişti. Kendisinden çıkmıştı bu fikir: Mujunkum ve Çuısk bozkırlarında yetişen ve Avrupa gençleri arasında kullanımı gittikçe artan haşhaş kaçakçılığının hangi yollardan yapıldığını araştırmak ve yazmak istiyordu. Bu haşhaş, onun benzeri olan marihuana gibi, yaban kenevirinden başka bir şey değildi. Yaprakları, özellikle de çiçekleri ve polenleri, insana tuhaf hayaller gösteren bir güce sahipti. Onu içen önce neşelenir, hayalî bir mutluluk duyar, sonra, dozunu arttırdığı ölçüde bir dermansızlık hisseder, daha sonra da saldırgan olur, çevresi için tehlikeli olabilecek çılgınlıklar yapar…

Abdias Kallistratov "Gezi Notları" başlığı ile gezisini anlatmıştı. Bu notların arasında bir kurt ailesiyle karşılaştığını, heyecan ve korku dolu anlar yaşadığını da yazmıştı. Başından geçen bu olayın onu allak bullak ettiği anlaşılıyordu. Fakat, önceleri yazıişleri tarafından heyecanla karşılanan röportajı daha sonra ertelenmiş ve sonunda askıya alınıp unutulmuştu.

Kaderin karşısına çıkardığı İnga onun için dünyanın en değerli, en sevgili insanıydı. Varlığını devam ettirmek için gerekli gücü veren, onun dertlerini paylaşan tek kişiydi. Ona yazdığı mektuplarda başarısızlıklarını, endişelerini, her şeyi anlatıyordu. Az sonra, bu genç kadınla mektuplaşmasının hayatının en önemli işi, belki de var oluşunun gerçek sebebi olduğunu anlamıştı.

Bir defa mektubu gönderdikten sonra yazdığı konularda düşünmeye devam eder, kendi kendine bir çeşit yorum yapardı. Uzaktan bağlantı kurmanın tuhaf bir şekliydi bu: Düşünceleri, acı çeken ruhundan, zaman ve uzay içinden sürekli olarak yayılan ışınlardı sanki.

".... Son mektubumun ilk kelimeleri üzerinde uzun uzun düşündüm: 'Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adı ile' cümlesi, belki sizi şaşırtmıştır. Ben, bu sözlerin çok önem taşıdığı bir geleneğe göre yetiştim. Bu sözler benim için bir ruh diapazonu gibidir. Bir murakabeye dalabilmek için her ciddi konuşmaya bu

sözlerle başlamak benim için bir alışkanlık oldu. Benim kilise ile ilgili geçmişimi ve papaz okulundaki maceramı bir kere daha hatırlatması pahasına da olsa, bu kuraldan vazgeçmek istemedim. Size karşı beslediğim duygular, bana özgü bazı hususları saklamaktan beni menediyor. Benim hakkımda bilmediğiniz hiçbir nokta kalmasın istiyorum.

“Beni çok meşgul eden bir başka şey daha var… Mektuplarımda ‘siz’ diye hitap ediyorum, oysa birbirimizden ayrılırken ‘sen’li ‘ben’li konuşmaya başlamıştık. Israrla beni affetmenizi istiyorum, sizden ayrılalı pek az bir zaman geçmesine rağmen bana bir şeyler oldu. Biraz kaprisli, biraz değişken olan her insan, davranışları için mazeret bulur. Bu da basit bir gözlem. Uzaktan ‘siz’ diye hitap ederek yazmama izin verin. ‘Siz’ diye hitap etmek benim için gerçekten daha kolay oluyor. Tekrar görüşmemiz nasip olacaksa, ki benim en değerli, en gizli hayallerimin kaynağı budur (bu hayaller benim çocuklarım gibidir. Onları besliyor, beşiklerini sallıyorum, bundan asla vazgeçmiyorum. Onları hayalen bu kadar çok seviyorsak, gerçek çocukları kimbilir nasıl çok seveceğimizi ve bunun ne büyük bir mutluluk olacağını da düşünüyorum) ve böyle hayal ettiğim zamanlar, ruhum yavaş yavaş, sonsuz derecede özlenen, o sınırsız ilahî güzelliğe doğru yükseliyor ve kendimde olmadan hiçliğin, yokluğun tehdidine karşı koyacak gücü bulabiliyorum. Belki aşk ölümün antitezi olduğu içindir bu; bizim için doğuş esrarını izleyen hayatın esasını oluşturan bir andır. Bütün bu düşünceler bende, tekrar buluşmamız için bir yakarışa dönüşüyor. Eğer duam kabul olursa, sizi hiç sıkıntıya sokmamaya ve yine ‘sen’ diye hitap etmeye söz veriyorum... Ama şimdi o kadar çok söyleyeceklerim var ki...

“Hatırlarsınız İnga Fedorovna, seyahatimle ilgili yazılarım yayınlanır yayınlanmaz size gönderecektim, bu hususta anlaşmıştık. Bu genç haşhaş kaçakçıları hakkında öğrendiklerimden pek emin değilim. Modern dünyamızın karşılaştığı bu acıklı uyuşturucu meselesini çeşitli yönleriyle ele alan yazılarımın yakın bir gelecekte yayınlanacağından da emin değilim. “Modern dünya” diyorum, çünkü, yaban keneviri bilinmeyecek kadar eski zamanlardan beri bozkırda yetişiyor ama onbeş yıl öncesine kadar, yerli halkın dediğine göre, bu pis bitkiyi, uyuşturucu kullananların deyimi ile bu ‘ot’u, ne içmek için, ne de başka bir amaçla toplayan hiç yoktu (Bunu size hatırlatmam tamamen yersiz, çünkü siz bu alanda uzmansınız, ama beni bağışlayın İnga Fedorovna, başladığıma göre bitirmeliyim ve özellikle de

size anlatmalıyım, böylece bu seferim bir işe yaramamış olur). Evet, bu hastalık çok yenidir ve bunda Batının etkisi çok büyük olmuştur.

“Şimdi bana, sözde uzman yetkililere sunmak için basit bir rapor yazmamı teklif ediyorlar. Gerçekten akıl almaz bir şey! Budalaca bir sansürden başka anlamı yok bunun. Yersiz bir endişe bu. Onlara göre, uyuşturucunun gençlerimizi kırıp geçirmesinin açıklanması prestijimize indirilen bir darbe olacakmış. Çok gülünç, isyan ettirici bir iddia bu! Tam ‘devekuşu politikası’ dedikleri şey! Bu kadar pahalıya, böylesine büyük bir bedele mal olacak o sözde prestijin ne yararı olacak?

“Bu satırları okurken, hoşgörülü gülümsemenizi görür gibi oluyorum. Evet, saf yürekli öfkelenmem karşısında, kaşlarınızı çatmıyorsanız, mutlaka gülüyorsunuzdur. Kaşlarınızı çattığınız zaman da çok sevimli oluyorsunuz. Surat astığınız zaman yüzünüz daha da saflaşıyor ve ilahî sırrı anlamaya çalışan genç bir rahibe gibi ilham dolup nurlanıyor. Çünkü İsa’nın gelinlerindeki bütün bu güzellik, onu canlandıran, hareket ettiren ruhun nefesindedir. Bu sözleri yüksek sesle, özellikle de başka insanların yanında söyleseydim, aşırı bir iltifat sayarlardı. Ama, daha önce de yazdığım gibi, ben sizinle, nasıl düşünüyor ve duyuyorsam öyle konuşuyorum, hiçbir şeyi abartmaya ya da küçültmeye gerek görmüyorum. Endişeli olduğunuz zaman yüz hatlarınız bana bir Rönesans Madonnasını hatırlatır. Bende böyle bir çağrışım yapmasını, benim sanat ya da artistik bilgimin kıtlığına verin. Her ne ise, umarım benim gönüller dolusu samimiyetime inanıyorsunuzdur...

“Zaten aramızda her şey böyle başladı: Siz bana daha ilk konuşmamda inandınız ve o gün benim hayatımda yeni bir dönemin başlangıcı oldu...”

* * *

Bugün, röportajımla ilgili haberleri öğrenmek için gazeteye döndüm: Değişen hiçbir şey yok, yakında yayınlanacağına dair en ufak bir ümit ışığı yok, önce büyük hayranlıkla kabul edilen gezi notlarımın şimdi hiç kimseyi niçin ilgilendirmediğini az çok mantıklı bir şekilde anlatan da yok. Oysa beni ne coşkuyla, ne vaadlerle karşılamışlardı! Yaziişleri müdürü vebadan kaçar gibi kaçıyor benden. Telefonla konuşmak da imkânsız. Sekreterinin dediğine göre, bir anlık boş zamanı yokmuş. Toplantıda, konferansta ya da sekreterin üstüne basa basa söylediğine göre "üstleriyle" görüşmelerde bulunuyor her zaman.

Şimdi yine çok iyi bildiğim caddeleri arşınlıyorum, doğup büyüdüğüm şehirde bir yabancı gibi hissediyorum kendimi. Sanki ben burada doğmadım, burada büyümedim. Ruhum öylesine boş ve soğuk! Eski arkadaşlarımdan bazıları bana selâm bile vermiyorlar: Onlar için ben sabık bir kudas, bir sapkın, papaz okulundan kovulmuş bir papaz eskisiyim. Yalnız, kalbimi ısıtan tek şey, kafamdan çıkmayan, beni terketmeyen tek bir düşünce var: O kadınla yazışmalarım. Yürürken ona ne yapacağımı, onu neyin ilgilendireceğini, düşüncelerimi onunla paylaşmak için gelecek mektubumda neler söyleyebileceğimi düşünüyorum hep. Bir gün, varoluş sebebimi, bir kadını düşünmek ve ona ateşli mektuplar yazmak şeklinde özetleyeceğime hiç inanmazdım. Onunla ilk karşılaştığım bu yerde yeniden buluşma fırsatını bekliyor, sabırsızlanıyor ve bunu düşünmekten başka bir şey yapamıyorum.

Benden başkaları da şüphesiz böyle anları yaşamış, aşk onlara hayatlarının asıl amacı, tek sevinç kaynağı olarak görünmüştür. Ben onlardan farklı olarak ölünceye kadar hep seveceğim ve bu sevgide ben, varlığımın en yüce anlarını bulmak, görmek istiyorum...

Röportajımı yaz başlarında yazdım, ama şimdi bulvardaki ağaçlar yapraklarını dökmeye başladılar bile. Gazetede projemi önce çok iyi karşılamışlardı, bir an önce gitmem için tahrik etmişlerdi beni, ama röportajı yazdıktan sonra, böyle birden bire sönüverecekleri hiç aklıma gelmezdi. Onların "yayın organları sadece iyi haberler vermelidir" şeklindeki zırva prensibine ve bunun ne işe yarayacağına hiç aklım ermiyor.

O zamanlar beni asıl düşündüren o meçhul diyarlara yapacağım yolculuktu. Benim gibi mütevazı bir taşralı için çok çekici olan bu yerlere nihayet gidebilecektim. Fikirlerim de orijinaldi, basit bir gözlemci olarak gitmeyecektim oraya. Kaçakçıların arasına sızacak ve onlardan biri gibi görünecektim. Gerçi ben o genç satıcı ve müşterilerin çoğundan biraz daha yaşlıydım ama, aradaki fark şüphe uyandıracak kadar değildi. Yazıişlerindeki arkadaşlarım da eski jean pantalonum ve yine eskimiş spor ayakkabılarımla tıpkı onlardan biriymiş gibi görüneceğimi söylemişlerdi. Yalnız sakalımı tıraş etmeliydim. Ben de bu tavsiyeye uydum ve hareketimden az önce tıraş oldum. Hafızama güvenerek, notlarımı yazacak kâğıt bile almadım yanıma.

Giriştiğim bu işte başarılı olmak hayatî bir önem taşıyordu: Bu çevreye bizzat girmeli, bu çocukların gerçek kimliklerini, onları bu yola iten kolay para kazanma dışındaki gerçek sebeplerin neler olduğunu öğrenmeliydim. Bu konudaki sosyal, ailevi ve özellikle psikolojik faktörlerin hepsini anlamalıydım. Bu faktörler varsa, olayları içinden görüp yaşayarak incelemek gerekiyordu.

Mayıs ayında bütün hazırlıklar bitti. Kenevir tam bu ayda çiçeklenmeye başlar ve kaçakçılar da bunları toplamak için Asya bozkırlarına akın ederler. Küçük şehrimizin lisesinde tarih öğretmeni olan bir arkadaşım, Viktor Nikiforoviç Gorodetski, bana gerekli olan bilgileri temin etmişti. Nikiforoviç ablamın eski arkadaşlarından biridir ve oldukça gençtir. Başbaşa sohbetlerimizde bana Papaz Abdias diye hitap ederek takılırdı. Onun yeğeni olan Paşa bir uyuşturucu olayına karışmıştı. Bu facia ortaya çıktığı güne kadar, ailesi, dayısı ve herhangi bir kimse hiç şüphelenmemiş ondan.

Nikiforoviç, güzel bir gün, izin alıp Riazan’a gitmişti. Dedesi orada oturduğu için hep giderdi Riazan’a. Hareketinden beş gün sonra, Nikiforoviç’e bir telgraf geldi. Kazakistan’ın uzak bir istasyonundan, Caslıbekov (Caslıbey Oğlu) adında biri tarafından gönderilmişti telgraf. Mahallî mahkemede sorgu yargıcı olan Caslıbekov’un Nikiforoviç’e bildirdiğine göre ablasının oğlu Paşa bir trende uyuşturucu madde ile yakalanmıştı.

Viktor, yargıcın neden Paşa'nın babasına değil de kendisine başvurduğunu hemen anladı. Paşa babasından çok korkuyordu. Çok kaba ve sert bir adamdı babası. Telgrafı alır almaz Alma-Ata'ya giden ilk uçağa atladı, sonra da trenle bir gündüz ve bir gece yol alarak, çağrıldığı yere ulaştı. Paşa, bitkin, çaresiz ve umutsuzdu. Bu durumlarda uygulanan usule göre davası hemen görülecek ve en az üç yıl gençlere ait çalışma kampında ve sıkı bir gözetim altında kalmaya mahkûm edilecekti. Delikanlı tam suçüstü yakalanmıştı ve mahkûmiyet kesin görünüyordu. Nikiforoviç dili döndüğü kadar yasaların pek açık olduğunu, cezadan kurtulmasının imkânsız olduğunu anlatmaya çalışmış ona. Ayrıca mahkeme huzurunda çok saygılı davranmasını, anne ve babasına olayı kendisinin anlatacağını, ara sıra kampa onu görmeye gideceğini de söylemiş. Bu görüşme Caslıbekov'un huzurunda yapılmış. Caslıbekov, bu görüşmeden sonra birden kararını açıklamış:

- Bakın Viktor Nikiforoviç, demiş, sorumluluğu üzerinize alır, yeğeninizin bu işlere bir daha bulaşmayacağına dair söz verirseniz, onun sizinle gitmesine izin veririm. Nedendir bilmiyorum ama, sizin onu doğru yola sokacağınıza inanıyorum. Bununla beraber, bir gün yine haşhaşla yakalanırsa, bir sabıkalı olarak yargılanacaktır. Karar sizin.

Nikiforoviç böyle bir teklife çok sevinmiş ve Paşa'nın sorumluluğunu üzerine almıştı. Hele yargıç aşağıdaki konuşmayı yapınca ona nasıl teşekkür edeceğini bilememişti:

- Bize yardım ederseniz çok memnun olacağım Viktor Nikiforoviç. Bir eğitimci olarak basında bir kampanya başlatırsanız, herhalde etkili olur. Biz bu tür suçlarla ancak suç işlendikten sonra ya da işlenirken uğraşabiliyoruz. Ama bu çocukları suça iten, onların kötü kişilerle, hatta gözü dönmüş canilerle böyle bir maceraya atılmalarının asıl sebebini anlayamıyoruz. Ama yine de onları yargılamak ve mahkûm etmek zorundayız. Sizin ve diğer bazılarının telgrafım üzerine hemen harekete geçmeniz gerçekten bir şanstır. Ailelerin gelmesi işimizi çok kolaylaştırıyor. Ama bazıları, hatta büyük çoğunluk, kalkıp gelmek zahmetine katlanmıyorlar. Bu yüzden de onbeş yaşında çocuklar, çalışma kamplarında, zor şartlar altında bulunuyor. O kamplarda ne oluyor? Ne öğreniyorlar? Oradan çıktıkları zaman gönülleri kırık oluyor ve hayatları boyunca öyle kalıyorlar. Çok iyi anlarsınız ki,

hapsetmek çare değildir, hapishaneler hiç bir yere götürmez. Bunları görmek insanın içini karartıyor; inanır mısınız ki yalnız geçen sene bu gençlerden yüz kadarını, bizim yargı sınırlarımız içinde kalan demiryolunun bir bölümünde tutuklayıp yargıladık. Yakalayamadıklarımız da kimbilir kaç tanedir? Durmadan çoğalıyorlar, Arkhangelsk'ten Kamçatka yarımadasına kadar her taraftan geliyorlar. Öyle çoklar ki… Ama, herkesi mahkûm edemeyiz ya. Sistemleri pek mükemmel ve kılavuzları da var. Kılavuzların bazıları buralı. Onları kenevirlerin bulunduğu yerlere kadar götürüyorlar. Tabii kılavuzları da yargılamak zorundayız. Bir de trenleri durdurmaları var! Marşandiz katarlarını bozkırın ortasında durduruyorlar. Yolcu trenlerine binseler hemen yakalanırlar çünkü. Tuhaf bir madde, bir karışım bulmuşlar, barut gibi bir şey. Bunu rayların üzerine döküyorlar. Lokomotifin ışığı bu tozun üzerinde vurunca, yangın varmış gibi alev alev parlıyor. Bunu gören kondüktör de bozkırda yangın çıktığını sanıyor. Gerçekten de bu bölgede sık sık yangın çıkar. Tabii hemen treni durduruyor ve inip bakıyor. Bu sırada, yol boyunca gizlenmiş kaçakçılar, uyuşturucu dolu çantalarıyla vagonlara tırmanıyorlar. Yük katarı çok uzundur, bazen bir kilometre boyunda olur. Onun için her vagonu gözetlemek mümkün değildir. Vagonlara giren çocuklar rahatça oraya yerleşiyor ve merkez istasyonlarından birine kadar gidiyorlar. Orada inip tren bileti alıyorlar. Yolcular o kadar kalabalık ki aralarında kaybolup gidersiniz! Birkaç yıldan beri polis, uyuşturucuyu meydana çıkarmak için eğitilmiş köpekleri kullanıyor. Sizin yeğeniniz de bu köpekler sayesinde yakalandı...

Viktor Nikiforoviç sorgu hâkiminden daha birçok bilgiler almış, bunları bana aktarmıştı. Arkadaşımla bu konuda konuşmamızdan önce doğrusu ben kendimi iyice hazırlanmış sanıyordum. Uzun zamandan beri, çağdaşlarımın kalplerine ve kafalarına ulaşabilmek için yeni yollar aramıştım. Kendimi toplumun hizmetine vermek istiyordum. Böyle demekle, bunu bir ilahî takdir gibi görmekle, belki biraz 'kendini beğenmiş' oluyordum ama, bu isteğimde samimi idim. Sanırım bunda geçmişimin de etkisi vardı.

Bazı yazılarımda, genel deyimleri kullanarak da olsa, konuya yaklaşma fırsatını bulmuş, gençler arasında alkolizmin yaygınlaşması meselesine eğilmiştim. Batıdaki acı gerçekleri ortaya koyarak uyuşturucunun zararları konusunda da bazı yazılar yazmıştım. Ama yazdıklarım hep ikinci elden aldığım bilgilere dayanıyordu. Meseleyi daha somut, daha inandırıcı bir

şekilde ele almak, sonunda kendi düşüncelerimi, herkesin bildiği ama birçoklarının da bâtıllaşmış bir inançla gizlemeye çalıştığı, gençler ve özellikle yeni yetmeler arasındaki uyuşturucu belasını ciddi olarak ortaya çıkarmak istiyordum. Uyuşturucunun kişiliği allak bullak etmesinden sadistçe cinayetlere sürüklemesine kadar her şeyi anlatacaktım. Ama bunun için verilere ihtiyacım vardı ve bunu içinde yaşayarak öğrenecektim.

İşte, Viktor Nikiforoviç o bela ile yüzyüze geldikten sonra bana endişelerini, genel bir umursamazlık ve çaresizlik karşısında üzüntülerini, o günlerde anlatmıştı. Paşa'yı o çevreden çekip almak, onu uyuşturucu satan arkadaşlarından tamamen ayırmak için, ailesi göç etmek zorunda kalmıştı. Kendi büyük dairelerini, uzak bir şehirdeki daha küçük bir daire ile değiştirmişlerdi. Viktor buna da çok üzülmüştü.

Bu büyük seyahati yapmaya onun bu hikâyesini dinledikten sonra karar verdim.

* * *

Moskova’ya öğleden sonra geldim. Oradan trenle yaban kenevirlerinin yetiştiği bölgelere gidecektim. Kendilerine “kolgezer” diyen gruplar Kazan garında toplanıyorlardı. Daha sonra da öğreneceğim gibi pek çok ve değişik şehirlerden geliyorlardı bunlar: Kuzeyden, Baltık ülkelerinden. Büyük bir bölümü Arkhangelsk veya Klaipeda’dan idiler. Herhalde oralarda haşhaşı dış ülkelere giden gemicilere satmak daha kolaydı.

Kaçakçılarla temas kurabilmek için önce, bu muazzam garda 87 numaralı hamalı bulacak, ona Paşa’nın eski arkadaşlarından birinin adını verecektim. Adını bir yere yazmıştım bu adamın. Hamalın gişe personelinden görüştüğü kimseler vardı ve kenevir ya da haşhaş toplamaya gidenlere yardım ediyordu. Tabii karşılığında para da alıyordu. Bütün bu işlerin nasıl organize edildiğini hemen anlayamazdım. Herhalde operasyonun iplerini gizlice ellerinde tutan biri vardı. Kolgezerlere bileti ‘Ütü’ temin ediyor ve onlar da hepsi ayni trene ama tercihan ayrı vagonlara biniyorlardı. Daha geniş bilgi topladıktan sonra öğrendim ki bunların mutlaka uydukları ilk kural birbirlerini ihbar etmemek, adlarını vermemek, dolayısiyle de halk arasında mümkün olduğu kadar az konuşmaktı.

Ben trenden Yaroslav garında inmiş ve az sonra kendimi çok iyi bildiğim meydanda bulmuştum. Başkentin üç büyük garı bu meydana açılır. Her seyahatimde bu meydandan geçerim. Moskova her zaman kalabalıktır, ama buradaki kalabalık özellikle garların içinde ve metroda korkunçtur: Her taraftan sarılır, itilir, adeta ezilirsiniz. Kendinize bir yol açmak çok zordur. Her an, gelen ve gidenlerin oluşturduğu sel sizi rastgele bir yöne iter. Buna rağmen Moskova’yı severim, şehrin daha az kalabalık olan merkezinde dolaşmaktan, sahafları ziyaret etmekten, afişlere bakmaktan, vakit bulursam Tretiakov galerisine ya da Puşkin Müzesi’ne gitmekten hoşlanırım.

İnsan seli beni gideceğim yere doğru iterken, başkente daha önce gelişlerimde ne mutlu bir insan olduğumu ama bunu o zamanlar anlayamadığımı düşündüm. O zamanlar canımın istediği tarafa gider, keyfimce dolaşır, hiçbir endişem olmadan, kimse tarafından rahatsız edilmeden gezer dururdum. Bugün ise, karınca yuvası gibi kaynayan bu muazzam Kazan garında, o meşhur 87 numaralı hamalı bir an önce bulmam

gerekiyordu. Bu hamallar, daha doğrusu şaryolarla eşya taşıyıcılar ne kadar da çoktu. Benimkinin numarası 87 olduğuna göre en az yüz kişiydiler.

Bu kalabalıkta ‘Ütü’yü bulmam imkânsız gibi görünüyordu. Ama yarım saat kadar bütün şaryo duraklarını dolaştıktan sonra onu Taşkent treninin yanında buldum. Bir yolcunun eşyalarını vagona çıkarıyordu. Valizleri, karton kutuları taşırken kontrolörlere lâf atmaktan, onlarla şakalaşmaktan geri kalmıyordu. Garlarda çok bilinen şu şakasını duydum: “Param varsa Kazan trenine binerim, param yoksa yaya olarak Çeşma’ya giderim”.

Biraz uzağında durdum. Nihayet yolcular kompartımanlarına yerleştiler, akraba ve dostlar pencere önlerine toplandı. Hamal soluyarak trenden indi ve o sırada elindeki bahşişi cebine aktardı. Kızıl saçlı, uzun boylu, kurnaz bakışlı biriydi. Yanına sokuldum. Alışkanlıkla az daha özür dileyerek ve ‘siz’ diye hitap ederek büyük bir gaf yapacaktım, bereket versin hemen uyandım:

- Merhaba Ütü, nasılsın? dedim olabildiği kadar tabii bir tonla.

- Yuvarlanıyoruz, dedi, “büyük bir bey olabilmek için bir arabası olmak yeter” diyorlar Polonya’da.

Beni eskiden beri tanıyormuş gibi neşe ile cevap vermişti.

- Sen de bir bey sayılırsın, dedim şaryosunu kastederek.

- Ne yani! Biz de biliriz mangırın nereden geldiğini. Ne istiyorsun? Taşınacak eşyan mı var? Derdin bu ise kolay.

- Taşıma işimi kendim yaparım, dedim şakacı bir tonla, buraya iş için geldim ben.

- Anlat bakalım nasıl bir işmiş?

- Burada olmaz, daha sakin bir yere gidelim.

Perona çıktık. Bu sırada tren hareket etmiş, uzun pencereler dizisi halinde geçiyordu yanımızdan. Pencerelerin gerisine insanlar yığılmıştı. Ayni anda yandaki perona başka bir katar giriyordu. Birçoğu da bekliyor ve bunların

etrafını telaşlı bir kalabalık doldurmuş bulunuyordu. Başımızın üzerindeki hoparlörlerden de her dakika gelen ve giden trenler anons edilmekteydi.

Ütü şaryosunu tenha bir yere çekti ve çevreye ihtiyatlı bir göz attı. O zaman ona Paşa'nın, asıl adı İgor olan ama kaçakçılar tarafından Mors lâkabıyla anılan arkadaşının selâmını söyledim.

- Yaa, Mors nasıl? dedi Ütü.

- Hapı yuttu, dedim, ülseri var ve midesi yok sayılır artık.

- Söylemiştim ona böyle olacağını! dedi hamal. Eliyle kafasına vurmuş, üzüldüğünü belirten bir tonla konuşmuştu, ama tahmininde yanılmadığı için övünen ince bir belirti de vardı sesinde. Devam etti: Ona söylemiştim, aptallık etme, sonu fena olur, demiştim. Her zaman bir ekstra alırdı, tabii ipin ucunu kaçırıyordu!

Mors'a acımış gibi bir tavır takındım. Doğrusunu söylemek gerekirse 'ekstra'nın ne olduğuna dair hiçbir fikrim yoktu. Votka mıydı ya da ona benzer başka bir zehir mi bilmiyordum. Tanrı'ya şükür, bunun ne olduğunu ona sormak gafletinde bulunmadım. Daha sonra öğrendiğime göre, ekstra, kenevir poleninden çıkarılan bir madde imiş, uyuşturucular ona 'macun' ya da 'kil' diyorlarmış. Bundan Viktor Nikiforoviç de söz etmişti. Bu kilden elde edilen ekstra, haşhaş pazarında en çok aranan madde imiş, çünkü etkisi afyonun etkisine benziyormuş. Kimya laboratuarlarında 'ekstra' toz haline getiriliyor, sonra heroin gibi vücuda şırınga ediliyormuş. Bu maddeyi son şekliyle elde edemeyen Mors gibi küçük satıcılar onu (ekstrayı) somurarak, çiğneyerek, votka ile yutarak ya da ekmek diliminin üzerine sürerek alırlarmış. Buna da "Gözde şimşekler çaktıran" diyorlarmış.

En ucuzu ve en basiti doğrudan doğruya ya da biraz tütüne karıştırarak kenevir içmekti. Çok içilince, dumanın etkisi daha uçucu olsa da "Gözde şimşek çaktıran" kadar etkili olurmuş.

Bütün bu ayrıntıları ve daha birçoklarını Salkın-Göl'e[2] yaptığım seyahatte öğrendim. Kolgezerlerin dilinde bu kelime, kenevirin yetiştiği yer anlamına gelir. Bunu bilmediğim için az daha yine açık verecektim.

- Pek âlâ ahbap, sen de mi Salkın-Göl’e gideceksin? dedi Ütü, pek önem vermiyor gibi görünerek.

İlk anda ne cevap vereceğimi bilemedim. Sonra tahmin yürüterek verdim cevabımı:

- Şey.. bir bakıma evet.. oraya gideceğim.

- İyi.. dinle öyleyse: Bilet meselesini dert etme, ben hallederim. Sonrası dönüşünde, otu getirdiğin zaman halledilir. Zaten o zaman ben karışmam, o iş Dog’un…

Tabii ben, dönüşümde güvenmem gereken kişi olan Dog’u da tanımıyordum. Zaten onunla hiç görüşmeyecektim. Hamal bana hareketin ancak bir gün sonra olacağını bildirdi. Çünkü kolgezerlerin hepsi henüz toplanmamıştı. İçlerinden ikisi Murmansk’tan gece treni ile, nereli olduğunu bilmediğim üçüncüsü de sabahleyin gelecekmiş. Bu gecikme beni hiç rahatsız etmedi. Moskova’da bir gün geçirmek hiçbir zaman fena olmazdı.

Ertesi gün tam vaktinde garda buluşmak üzere ayrıldık (Aslında benim geç kalmam imkânsızdı, çünkü bütün geceyi garda geçirmeye mecburdum). Bir sırt çantam ve topladığım otları koyacak naylon torbalarım olup olmadığını sordu bana (Küçük valizimin içine gerekli her şeyi koymuştum). Polenleri koymak için küçük bir plastik kutu ya da kavanoz almamı da tavsiye etti:

- Az bir gayretle birkaç gram kil getirebilirsin, hiç fena bir iş olmaz. Ben onlara hiç gitmedim, ama gidenler anlattı. Lekka adında bir çocuk tanırım, iki mevsimde bir araba satın alacak kadar para kazandı. Şimdi önemli bir kişiymiş gibi bütün Moskova’yı arabayla dolaşıyor. Bunun için en çok on gün çalıştı...

Bundan sonra birbirimizden ayrıldık. Ben de hafif çantamı emanete bırakarak gezintiye çıktım. Moskova’da yaz öncesi günler en güzel günlerdir. Sonbaharın başında, havanın berrak olduğu, altın yaprakların gelip geçenin gözlerinde bile yansıdığı günler de fena değildir. Ama ben en çok ilkbaharın son günlerini severim: O dönemde hep aydınlık olan

sokaklarda, alaca akşam karanlığının tan ağarıncaya kadar devam ettiği, şehri ve gökyüzünü aydınlattığı zamanlarda, gezip dolaşmak ne güzeldir.

Bir an önce açık havaya çıkmak istiyordum, ama hatırladım ki şehrin merkezine gitmek için en kestirme ve basit yol yine metroya binmekti. Tekrar kalabalığın arasına karışmak zorunda kaldım. Yer altında, şükürler olsun ki henüz büyük kalabalık yoktu, ard arda gelen karanlık ve ışıklı yerlerden geçerek süratle gideceğim yere ulaştım.

Sverdlov Meydanında, çok sevdiğim o küçük parka da uğradım. Burası çimenlerle ve çiçek adacıklarıyla doludur. Çevresinde her yöne gelip gidenler ve sıra sıra binalar vardır. Sonra, gayri ihtiyari, yayalar dalgasına kapıldım. Manej'e doğru yürüyordum. Burada bir sergi bulacağımı ümid ediyordum ama salon kapalıydı. Eski üniversitenin ve Paşkov'un evi önünden geçip, Puşkin Müzesi yönünde Volkhonka'ya kadar yürüdüm. Meydandan ayrıldıktan sonra, Kremlin'in tuğla duvarlarının dağ sırası gibi hakim olduğu şehrin bu bölümünde, tuhaf bir şekilde kendimi mutlu, huzurlu hissediyordum. Belki sokakların henüz sakin olmasından idi bu. "Ne olaylara tanık oldu bu duvarlar ve daha nelere tanık olacaklar" diyordum kendi kendime. Sakalımı kestiğimi unutarak, gayri ihtiyari birçok defa çenemi okşadım. Moskova'da bulunuşumun gerçek sebebi aklımdan çıkmıştı ve birden bire Kazan garının ortasına yuvalanmış o rahatsız edici şeyi düşünmekten vazgeçtim.

Hayır, "kader" boş bir kelime değildir: İyi olsun, kötü olsun, bütün olayları o belirler. Beni de sokağın köşesinde umulmadık bir şans bekliyordu. Müzeye doğru yürüyor, orada bazı yenilikler göreceğimi umuyordum. Yeni şeyler yoksa bile, eski izlenimlerimi tazelemek için aşina olduğum salonlarını bir defa daha ziyaret etmiş olurdum. İşte bu sırada, müzenin parmaklıkları dibinde önüme çıkan bir çift beni durdurdu:

- Hey, bakar mısın, bilet almak istemez miydin? dedi çocuk.

Çocuğun ayağında yeni ve portakal renkli bir çift ayakkabı vardı ve görünüşe göre ona çok küçük geliyordu. Onun ve arkadaşının yüzünde büyük bir sabırsızlık ve bundan dolayı da bir rahatsızlık seziliyordu.

- Niçin? Artık satmıyorlar mı? dedim şaşırarak. Çünkü girişte kuyruk yoktu.

- Müze için değil, konser için, ama bilet iki kişilik, ikisini de almalısın.

- Ne konseri var?

- Tam olarak bilmiyorum ama kilise korosu galiba.

- Müzenin içinde mi?

- Alıyor musun, almıyor musun? Sana üç rubleye bırakırız iki bileti.

Uzatılan iki bileti aldım ve müzeye doğru hızlı hızlı yürüdüm. Müzede konser verildiğini hiç duymamıştım. Ama doğruymuş. Burada son zamanlarda bir çeşit klasik müzik klübü açmışlar. Ünlü müzisyenler geliyor, oda müziği konseri veriyorlarmış. O gün -benim için mucize gibi bir şeydi- ‘Küçük İtalyan Sarayı’ denilen salonda, Bulgar Kilisesi eski korosunun bir resitali vardı. Umulmadık bir şanstı bu. Ortodoks litürjisinin kurucu rahibi Jean Koukouzeles’in eserleri de çalınacak mıydı acaba? Maalesef yönetici kadın bu konuda fazla bir şey bilmiyordu. Yalnız konsere önemli kişilerin, bu arada Bulgar büyükelçisinin geleceğini söyledi. Babamdan övgüsünü çok işittiğim bu koroyu dinleme fırsatı bulduğum için heyecanlandım. Tehlikeli seyahatimin öncesinde bu bana Allah’ın bir lûtfu, bir armağanı idi.

Konserin başlamasına daha yarım saat vardı. Müzede oraya buraya bakmak yerine heyecanımı yatıştırmak ve biraz hava almak için dışarı çıktım.

Moskova! Moskova! Moskova’da, bu şehri çevreleyen yedi tepeden birinin üzerindeydim. Mayısın o öğleden sonrasında şehir bana derin ve düşündürücü bir armoni dolu, neşe dolu görünüyordu. Çünkü kalbimi rahatsız eden hiçbir mesele yoktu ve o gün sebebini bilemediğim bir huzur vardı içimde. Ciğerlerimi şişire şişire nefes alıyordum. Gökyüzü temiz, hava çok tatlı idi ve ben müzenin demir parmaklıkları boyunca bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordum.

Birden, belki iki biletim olduğu için, beklediğim hiç kimse olmadığını düşünerek üzüldüm. Birini beklemek ne kadar iyi ve tabii olurdu. Her an karşımda görünebilirdi beklediğim kadın. Onun, caddenin karşı tarafında, geç kalmış olmanın telaşı içinde bu tarafa geçmeye çalıştığını görebilirdim. Ben de hemen korkuya kapılırdım, düşüncesiz, tedbirsiz bir hareketle

arabaların arasında koşmasını istemezdim. Durması için ümitsizce el işaretleri yapardım ona. Bütün o kalabalığın içinde bana mutluluk veren tek kişi o olurdu. Ne düşündüğümü anlar, bana gülümser, onun bu tarafa geçmesinden önce ben atılırdım o tarafa. Çevik olduğum için hiçbir şeyden korkmadan, arabaların arasından geçip yanına varır, gözlerinin içine bakar, elini elime alırdım.

Düşündüğüm, hayal etliğim sahneyi aynen görür gibi oldum ve kendimde bir aşk hasretinin uyanmakta olduğunu hissettim. Bir kere daha, nasibim olacak kadına henüz rastlamadığımı düşündüm. Böyle birisi gerçekten var mıydı? İşi yokuşa sürmekten kurnazca bir zevk alarak, bütün ayrıntılarını işleye işleye bu durumu kendim yaratmış değil miydim? Konu üzerinde defalarca düşündüm ve her defasında yalnızlığımdan bizzat sorumlu, müşkülpesent bir insan olduğum sonucuna vardım. Şüphesiz, genç bir kızın ilgisini çekecek özelliğim de pek yoktu. Her ne ise, yaşıtlarım arasında tanıdıklarımın büyük bir çoğunluğu benden belirgin bir şekilde daha şanslı ya da daha becerikli idiler. Tek hafifletici mazeretim, papaz okulunda geçen günlerimin beni gençliğe özgü yaşama modasından uzak tutmuş olmasıydı. Benim kovulmuş olmam durumu düzeltmiyordu.

Bütün kalbimle sevebileceğim kadın şu anda karşıma çıksaydı, ona, bizi duygu ve düşüncede birleştirsin diye, bu dinî müzik resitalini dinlemek üzere benimle gelmesini teklif edecektim. Ama, birden yine şüpheye kapıldım. Belki bu koro onun için can sıkıcı, monoton, anlaşılmaz gelebilirdi. Hele kilisede değil de bir konser salonunda, değişik arzu ve çıkarlar peşinde koşan bu topluluk huzurunda böyle bir konser hiç hoşuna gitmeyebilirdi. Bu konser, meselâ Bach'ın eserlerinin bir stadda ya da asker yürüyüşüne alışmış bir paraşütçüler kışlasında çalınması gibi anlamsız bir etki yapmaz mıydı?

Pırıl pırıl arabalar gelmeye başladı. Hatta bir de İntourist otobüsü geldi. Konser saatinin iyice yaklaştığını belli ediyordu bu durum. Salonun önünde de kalabalık artmıştı. İnsanlar birlikte ayni olayı beklerken, birbirlerine ayni ailedenmiş gibi görünürler. Ben de öyle görüyordum onları. Birkaç kişi orada bilet bulmaya çalıştı. İleri derecede miyop olduğu anlaşılan bir öğrenciye fazla biletimi vermek istedim, vermek istedim ama az sonra da buna pişman oldum. Çünkü herkesin içinde parasını vermeye kalktı, bozuk

paralarını düşürdü, güçlükle topladı… Ona, parasını ödemeye gerek olmadığını, bu biletin bana hediye edildiğini söyledim ve salona doğru yürüdüm ama, kabul etmedi, peşimden koşup bilet parasını cebime soktu. Elbette bu paraya ihtiyacım vardı, düzenli geliri olan bir insan değildim, ama...

Canımı sıkan bir şey daha vardı: Herkes duruma uygun bir şekilde resmî kıyafetliydi. Ben ise eskimiş bir jean pantalon, hafif bir ceket ve kocaman yol ayakkabılarımla idim. Üstelik sakalımı da kesmiştim ve sakalsız çeneme bir türlü alışamıyordum. Çünkü ben konsere gitmek için değil, kenevirlerin bittiği meçhul steplere doğru, haşhaş kaçakçılarıyla birlikte yolculuk yapmak için hazırlanmıştım. Ama bu ayrıntıların pek önemi yoktu aslında...

Tavanı iki kat yüksekliğinde olan İtalyan Sarayı'nda sergilenen her eser kendi asıl yerinde duruyor gibiydi. Sadece salonun ortasına sık sıralar halinde konulan sandalyeler sonradan getirilmişti. Sahne, mikrofon, perde.. hiçbir şey yoktu. Peykenin bulunması gereken yerde küçük bir kürsü vardı. İki dakika içinde bütün yerler doldu, bir grup da giriş yerinde ayakta kaldı. Görünüşe göre birçokları birbirini tanıyordu. Hararetli konuşmalar yapıyor, fikirlerini bildiriyorlardı. Yalnız bendim olduğu yerde sessizce duran.

Kürsünün bulunduğu yere iki kadın geldi. Müze sorumlularından olan bu kadınların birincisi, öteki kadını, Sofya'da, Alexandra Nevski katedrali müzesinde çalışan meslekdaşı olarak takdim etti. Salondakiler sustular. Genç Bulgar kadın ciddi görünüşlüydü. Parlak saçlarını arkaya doğru taramıştı ve çok güzel ayakkabıları vardı. Niçin bilmem, bacaklarının güzel oluşu da dikkatimi çekti. Hafif füme renkli ve kocaman camlı gözlüğünün üzerinden bakarak bizi selâmladı ve sonra oldukça düzgün bir rusça ile açılış konuşmasını yaptı.

Müzenin dinî mimarisi, burada yer alan eski el yazmaları, ikonalar ve eski basma hazinelerinin yanında, başka hazineleri de sergilemek için, bu ölü mahzenlerde (bunu gülümseyerek ifade ediyordu) konserler düzenlediklerini söyledi. Bu konserler Orta-Çağ ezgileriydi ve 'Crypte' adını alan bir koro tarafından yorumlanacaktı. Bu koro bu akşam buraya Puşkin Müzesi'nin daveti üzerine kendi repertuarını dinletmek için gelmişti. Ve alkışlar arasında:

- İşte Crypte! diye takdim etti koroyu.

Korocular salona halkın girdiği yerden girdiler. On kişiydiler ve hepsi genç, hemen hemen ayni yaştaydılar. Üzerlerinde suare kıyafeti vardı: Siyah elbise, beyaz gömlek, papyon kıravat ve parlak derili ayakkabılar. Yukarıda da dediğim gibi, mikrofon, ses ekipmanı, peyke ve hiçbir müzik âleti yoktu. Işıklandırma da özel değildi. Sadece hafifçe kısılmıştı ışıklar.

Dinleyicilerin bu "şan koral" hakkında bir ön bilgileri olduğundan eminim, ama yorumcuların durumunu pek anlamıyordum. Kalabalık dinleyicilerin arasında, daha çok gürültü patırtı içinde elektronik çalgılar dinlemeye alışmış gençler de vardı. Bu korocular ise bana, savaş alanında silahsız dolaşan askerleri hatırlatıyor, o izlenimi veriyorlardı.

Yanyana dizilerek yarım daire oluşturdular. Sakin, konsantre olmuş, endişesiz idiler. Tuhaf şekilde birbirlerine benziyorlardı. Belki de bu, ortak uğraşılarının bir sonucudur. Ayni şekilde giyinmiş, ayni bekleyişte, ayni duyguda idiler. Normal zamanlardaki şahsî endişeleri ne kadar büyük olursa olsun, şimdi bunları bir parantez içine almış görünüyorlardı: Tıpkı savaş anında herkesin sadece zaferi kazanma çarelerini düşünmesi gibi.

Konseri düzenleyen kadın yönetici, füme gözlüklerinin üzerinden bakarak, ağır başlı, ciddi bir tavırla, kilise müziğinin tarihçesini anlattı. Bulgar millî ezgisinin karakterlerini belirten bazı noktalarda özellikle durdu. Sonra konserin başlayacağını bildirdi.

Korocular hazırdı. Birkaç saniye daha nefeslerini ayarlar gibi beklediler. Sonra birbirlerine dokunacak kadar sıklaştılar. Salonda tam bir sessizlik vardı. Sanki o kalabalık uçup gitmişti oradan. Herkesin gözü koroculların üzerindeydi şimdi. Herkes kendi kendine umduklarını bulup bulamayacağını soruyor olmalıydı.

Koroculların başı olduğu anlaşılan soldan üçüncüsü hafifçe başını eğince, sesler önce yavaş yavaş, altın tekerlekli ilâhî bir arabanın sessizliğe doğru kalkışı gibi, sonra da görünmez dalgalara kapılarak yükseldi. Tükenmeyen ve hep yenilenen bir coşku ile, ardında uzun bir zafer izi bırakarak salondan taştı. Daha ilk anlarda açıkça belli oldu ki, bu koro, on kişinin bir araya gelmesiyle, yetenekleri ne olursa olsun, hemen hemen ulaşılamayacak

derecede bir uyum içindeydiler. Eğer, çağımız müzik âletlerinden oluşan bir orkestra onlara eşlik etseydi, on sesli sütuna dayanan bu eşsiz yapı, yıkılıp giderdi. Şartların istisna şeklinde bir araya gelmesi bir mucize yaratmıştı: İlâhî damga vurulan bu on kişi, ayni anda doğmuş, yaşamış ve birbirlerini bulmuşlardı. Vaktiyle hayal edilip de ulaşılamayan ve ruhtan ayrılmayan Tanrı sevgisini kalblerinde yaşatmış atalarına karşı ödevlerini yapmak duygusuyla dolu idiler. Gerçekten tarif edilemeyen ve vecd halindeki koroyu, ancak böyle bir ruh haleti açıklayabilir. Sanatlarının gücü sevgiden, her yerde var olan bir heyecan ile yüklü bu seslerin sarhoşluğundan geliyordu. Bilinçli olarak öğrenilen dinî metinler sadece bir bahane, bir aracıdır. O'na apaçık hitap etmenin bir yoludur. Gerçekte insan kalbi ilk yeri alıyordu ve kendi yüceliğinin tepelerine doğru yükseliyordu.

Fethedilmiş, büyülenmiş olan dinleyici derin hayaller içindeydi. Herbiri, yüzyılların ötesinden gelen bu ışık ve gölge ezgileriyle bütünleşiyordu. Sürekli olarak kendini arayan ve hataları içinde yüzen, pek nadir olarak da bulup üste çıkan bir ruhun, eskiden yaptığı bir atılımla meydana getirdiği ezgilerdi bunlar. Her dinleyici ayni anda kulağını, bu sesi derinleştiren, bu ezgilerde birçok ruhu kaynaştıran Tanrı'ya veriyordu. Ve, herbirinin hayali onu, başka bir âleme götürüyordu: Bütün hayatın örgüsünü oluşturan neşe ve ızdırabın, kaygı ve pişmanlıkların, hayal ve hatıraların oluşturduğu, insanların ebedî ve acılı bir arzu ile amaçladıkları âleme.

Bana ne olduğunu, niçin düşünce ve heyecanlarımın bu on korocu üzerinde yoğunlaştığını anlamıyor, doğrusunu söylemek gerekirse anlamak da istemiyordum. İlk bakışta bunlar tamamen normal insanlardı, ama söyledikleri ilâhi sanki benim kalbimden, benim nefeslerimden çıkıyor, benim kaygılarımdan, korkularımdan ve bugüne kadar ifadesini bulamadan birikmiş zavallı sevinçlerimden çıkıp yayılıyordu. Ve işte şimdi açılıvermiştim. Varlığım yeni bir ışıkla dolmuştu. Koroculanın sanatında ilâhilerin ilk ve asıl anlamını apaçık anlıyordum. Bu ilâhiler hayatın çığlığı idi. Kaderini iyice yöneltmek, dünyanın engin alanlarında bir dayanak noktası bulmak ihtiyacındaydı insanoğlu. Bu evrende Tanrı'dan başka güçlerin bulunabileceğini ümid etmek gibi feci bir yanılgının çığlığı! Çok büyük bir yanılgı! Çünkü insanın kendini Yüce Tanrı'ya duyurmak arzusu da çok büyüktür. İnsan, imanını açıklamak, tövbekâr olduğunu bildirmek için ne enerjiler harcamış, ne kadar çok düşünmüştür! Damarlarında akan

ateşli kana, âsî yaradılışlı oluşuna, ezelî isyan arzusuna, yenileşmeye susamış olmasına, daima itiraz eden bir mizaca sahip bulunmasına rağmen, imânını ispat için neler yapmamıştır! Ve bu noktaya gelmek için ne korkunç zahmetler çekmiştir! Ne veda'lar, ne mezamirler, ne büyüler, ne ilâhiler, ne şamanlıklar yapmıştır! Yüzyıllar boyu ne dualar, ne yakarışlar yapmıştır. Bütün bunlar birden maddîleşecek olsa, taşan okyanuslar gibi dünyayı kaplardı. İnsanın kalbinde insanî acıların, insanlığın doğuşu ne kadar zor olmuştur...

On korocu ilâhî söylüyor, bilinçaltındaki çalkantılı denize dalabilelim, geçmiş bizde canlansın, onu ve eski nesillerin sıkıntılarını hatırlayalım diye, Tanrı bu korocuları 'bir'miş gibi bütünleştiriyordu. Sonra bizi kendimizden ve âlemden kurtarmak, var olmanın güzelliğini ve anlamını duyurmak, harikulâde güzel düzeninde sevgiyi buldurmak için yapıyordu bunu. İlâhilerini öyle candan, belki de bilinçaltı dürtmesiyle öyle bir vecd ile söylüyorlardı ki insanın ruhunda en yüksek coşkuyu uyandırıyordu: Normal zamanlarda, günlük kaygılar arasında, dünyanın hay-huyu içinde pek gösteremedikleri, duyamadıkları coşkuyu…

Dinleyicilerin hepsi tam bir coşkunluk içindeydi. Yüzlerinden de belliydi bu. Bazılarının gözlerinden yaş geliyordu.

Gönlüm sevinçle dolu olarak, bana böyle bir bayram sevinci gösterdiği için kaderime şükrettim. Zaman ve mekândan soyutlanmış gibiydim. Geçmiş ve şimdiki zaman, geleceğe yönelik hayallerim, bütün bilgilerim ve bütün duyularım, düşünceler denizinde birleşiyordu.

Ve, bir kere daha kendime hiç âşık olmadığımı söyledim. Damarlarımda yanan aşk özlemi uygun anını bekliyordu. Bu özlem, birdenbire, göğsümü delerek geçen bir acı ile çıktı ortaya. Kim olacaktı o kadın? Neredeydi? Âşık olmam ne zaman ve nasıl gerçekleşecekti? Birkaç defa elimde olmadan kapıya baktım: Ya buradaysa, duvarın öbür tarafında duruyorsa, hatta salondaysa ve koroyu dinliyorsa!... Onun bulunmayışına çok üzülüyordum. Bu eşsiz anda hayalimi besleyen ama sıkıntı da veren ve yeniden duyduğum heyecanı paylaşmak isterdim onunla. Bir gün onunla karşılaşırsam, sonradan huzursuzluk ve pişmanlık duyarak hatırlayacağım bir şey yapmamaya söz verdim kendime...

Birden annemi hatırladım.. ve ilk çocukluk yıllarımın açık bir sabahı canlandı gözümde: Bulvara hafiften kar yağıyordu ve annem küçücük mantosunun düğmelerini ilikliyordu. Gülümseyerek bakıyordu. Bana bir şeyler söylüyor, ben koşmaya başlıyorum ve o yine gülümseyerek beni takip ediyor... Bu sırada bir çan sesi duyuluyor şehrin yukarısında. Bu ses, babamın o anda âyin yaptığı küçük tepenin üzerindeki kiliseden geliyor... Babam.. sarsılmaz bir iman sahibi olan bu taşra diyakosu, şimdi inanıyorum ki, her şeye rağmen, Tanrı için ve Tanrı adına insanın nasıl dua edeceğini ve âyin yapacağını kesin olarak biliyordu.. Ben ise, evladı olarak ona derin saygı duyuyor isem de, onun bana çizdiği yoldan apayrı bir yol tutmuştum... Babamın öbür dünyaya huzur içinde göç ettiğini, ama o sıralarda benim ruh bakımından bazı sıkıntılara düştüğümü hatırlayarak, büyük bir üzüntü duydum. Artık eskidiğini sandığım bir inanış şeklini reddetmekle beraber, onun büyük geçmişine, eski muhteşem fikirlerine hayranlık duymaktaydım. Yüzyıllar boyu bu fikirler, her kıtada ve bütün adalarda, her yıl artan sayıda insanın kalbini fethetmişti. Böylece nesilden nesile insan zihnini, tıpkı paratonerin yıldırımı toprağa yöneltmesi gibi, ezelden beri var olan şüphelerden kurtarmaya çalışmıştı. “İman” ve “şüphe”nin ikisine de teşekkür etmeli; çünkü bunlar hayatın akışını sağlayan asıl kuvvetlerin mayasıdır.

Ben, şüphe güçlerinin artarak büyüdüğü, iman gücünü bastırdığı bir dönemde dünyaya geldim. Ben o dönemin bir ürünüyüm. Teorilerim yüzünden her yandan itilmiş, atılmış olan ben, tarihin bir çeşit oyuncağı idim ve kader intikamını benden alıyordu...

Geçmiş, yaşanmış bir zamanın yankıları gibi, korocular İncil’den alınan trajik epizodları çalmaya devam ediyorlardı: Akşamın Kurbanı, Masumların Öldürülmeleri, Meleklerin Ağlaması gibi, iman kurbanlarının çektikleri ızdırabı anlatan dokunaklı ve ağır metinlerdi bunlar. Kelimelerin çoğunu önceden biliyorsam da, yorumcuların onları başka türlü söyleyişleri beni büyülemişti: Sanatlarının tılsımı onları tamamen farklı bir zamanda takdim ediyordu. Yüzyıllar boyu toplumların tarihi ve ruhu ile işlenmiş, yoğrulmuş, acı tecrübelerle sınanmış bir sanattı bu... Çünkü dünyada çok çeken, çok bilir...

Kendi ilâhilerinin sihrine kapılmış vecd içindeki bu insanları dinlerken, birden farkettim ki, soldan ikincisi şaşılacak derecede bana benziyor. Kendimi ikizimin karşısındaymış gibi hissettim. Arkadaşlarının aksine onun cildi ve saçları açıktı. Gözleri gri, omuzları dardı (O da benim gibi çocukluğunda raşitik olmuştu sanki). Elleri de benim ellerim gibi boğum boğumdu. Belki söylediği ilâhi yüzünden kendini sakin tutuyordu. Ben de, sık sık, kendime hakim olmak için konuyu değiştirir, bana hiç yabancı olmayan dinî konulara girerdim. Bir genç kızla tanışınca birden en ciddi konulara geçtiğimi söylersem ne kadar gülünç duruma düştüğümü de anlarsınız.

Bu korocu gerçekten benim bir kopyamdı: Yanakları çukur, burnu hafifçe kambur, alnında ise enlemesine iki çizgi vardı. Sakalı da, kesmeden önceki sakalıma benziyordu. Elimde olmayarak parmaklarımı şimdi çıplak olan çeneme götürdüm ve o anda bir gün sonra yapacağım seyahati ve uyuşturucu kaçakçılığı konusunu hatırladım. O anda bu fikre kendimi tekrar alıştırmakta biraz güçlük çektim: Bu macera neye yarayacaktı, o kadar uzakta ne işim vardı? Gerçekte bu kutsal ezgilerle, istasyon peronlarındaki Ütü çetesini cezbeden o pis otun uğursuz dumanı arasında çok büyük bir zıtlık, bir çelişki vardı. Heyhat, gerçek hayat, iyi ve kötü yanlarıyla hep mâbedlerin dışında seyreder, bu bakımdan bizim çağımız da asla bir istisna teşkil etmiyor…

Gözlerimi ikizimden ayıramıyordum. Ona dikkatle bakıyor, keskin notalarda çehresinin uzadığını, ağzının kocaman açıldığını görüyordum. Kendimi ona o kadar yakın hissediyordum ki sanki onun yerinde ben vardım ve o benim kişiliğimin bir başka cisimde görünüşü idi. Onun aracılığı ile ben ilâhi söyleyenlere katılıyor, onların arasında yer alıyordum. İlâhiler içimde söyleniyordu ve ben, bir kardeşliğin, bir yüceliğin, birlik olmanın gözyaşına kadar o koro ile kaynaşıyor, bütünleşiyordum. Sanki uzun zamandan beri yitirdiğim yakınlarıma kavuşmuştum, birlikte çıkan seslerimiz güçlenmiş, en görkemli şekilde göklere yükseliyordu. Ayağımızı bastığımız yer çok sağlamdı. İstediğimiz kadar ilâhi söylemek, hep söylemek bizim elimizdeydi...

Kalbim işte böyle, on korocu ile tam bir uyum içinde ilâhiler söylemişti. Ben, bir zamanlar, Gürcü şanlarını dinlerken de böyle olağanüstü bir

değişiklik hissetmiştim. Zaten, ruhumun havalara uçması, öylesine sade ve güçlü ama âhenk bakımından öylesine az bulunan sanatlarının dokularımın her birinde titreşim meydana getirmesi için, üç Gürcü'nün bir araya gelip şarkı söylemeleri yeter. Belki bu onlara doğuştan verilmiş bir yetenektir ya da kültürlerinin özelliğinden gelmektedir. Belki de sadece bir Tanrı vergisi. Şarkıda neler söylediklerini hiç anlamam, ama her dinleyişte ben de onlarla birlikte söylüyormuşum gibi gelir bana.

Birden, bir şey keşfettim: Çok eskiden okuduğum bir Gürcü hikâyesindeki derin anlamı kavrayıverdim o anda. Bu hikâyenin adı "Altı Adam ve Yedincisi" idi. Sanat dergilerinde çok görülen kısa hikâyelerden biriydi ve o zamanlar hiçbir önemli tarafını görememiştim. Daha çok romantik masal türünde bir hikâye idi ve psikolojiye pek yer vermiyor, ya da bana öyle geliyordu. Ama sonu o kadar etkileyici idi ki hiç unutamadım.

Yazarının adını hatırlamıyorum. Uzun ve hatırlanması güç bir isimdi ve ünlü de değildi. Konu, balad şeklinde yazılmıştı ve o da pek acemice idi. İşte hikâye:

“Devrim yürüyordu. İç savaş ülkeyi kan ve ateş içinde bırakmıştı. Yeni rejim iyice yerleşmek için son savaşlarını vermekteydi ve başka yerlerde olduğu gibi Gürcistan’da da direnişçiler bozguna uğramak üzereydi. Zafer üzerine zafer kazanıyordu Sovyet kuvvetleri. Karşı devrimciler köyleri birer birer terkederek en uzak siperlere çekilmişlerdi. Bu durumlarda her zaman görüldüğü gibi, çok basit bir kural uygulanıyordu: Teslim olmayanı yok etmek. Yine kaçınılmaz bir kader de korkunç bir acımasızlığın hüküm sürmesiydi.

Karşı devrimcilerden bir grup Guram Çohadze adında bir reisin kumandasında, çok kanlı bir direniş gösteriyordu. Bölgeyi çok iyi bilen eski bir yılkı çobanıydı bu Çohadze. Sınıf kavgasının büyük çalkantıları arasında yakınları da tanınamadığı için, ele geçmez bir çetebaşı olup çıkmıştı. Ama yine de günleri sayılıydı ve birkaç defa bozguna uğramış bulunuyordu. İşte o günlerde bir ‘çekist’e onun çetesine sızma görevi verildi. Bu çekist, bütün zorluklara rağmen çeteye sızabildi. Çohadze’nin gözüne girdi ve onun en güvendiği yardımcılardan biri oldu. Bir gün, çok kan dökülen bir savaştan sonra, bir nehri geçerlerken çekist, çeteyi pusuya düşürerek ortadan kaldırmaya karar verdi. Atlılar dörtnala kıyıya yaklaşıp birer birer nehre girerlerken, eyeri kaymış gibi attan düştü ve çalıların arasına girip saklandı. Bütün çete suyun tam ortasına geldiklerinde, derenin iki yanından iki mitralyöz birden ateşe başladı ve ortalık karıştı. İki ateş arasında kalan çete neye uğradığını anlayamadı. Çoğu vurulup düştü ve azgın sulara kapılarak boğuldular. Guram Çohadze’nin talihi varmış: Yara almadan kurtulmuş, güçlü ve hızlı atı sayesinde nehirden uzaklaşmıştı. Birkaç sadık adamı da peşinden geldiler. Bunların arasına, harekâtın tam başarıya ulaşmadığını gören çekist de saklandığı yerden çıkıp katılmıştı.

Bu çarpışma Çohadze çetesinin sonu sayılırdı, çünkü savaşacak kuvveti kalmamıştı artık.

Guram Çohadze, kovalayanlardan epeyce uzaklaştıktan sonra, soluk soluğa kalan atını durdurdu. O zaman gördü ki kendisi dahil sadece yedi kişi kalmışlar. Aslında altı kişiydiler, yedincisi bu hikâyeye adı verilen çekist Sandro idi.

Sandro, ne pahasına olursa olsun karşı devrimcilerin başını yok etmek için emir almıştı. Zaten bu çete reisinin başına büyük bir ödül de koymuşlardı. Ama o anda ödülü değil, işi nasıl bitireceğini düşünüyordu Sandro. Artık Çohadze'nin hiçbir çatışmaya girmeyeceği belliydi. Öyleyse onu kendini belli etmeden vuramazdı. Üstelik artık yalnız kalan reis tuzağa düşmüş bir hayvan durumundaydı ve kendisinden başka kimseye güvenemezdi. Çok dikkatli, çok tedbirli olacağı kesindi. Olanca gücüyle hayatını korumaya, gerektiğinde son nefesine kadar dövüşmeye hazırdı...

Bu işin sonu, o gece orada alınacaktı…

Dağdaki geçitleri çok iyi bilen Guram, bozgun akşamı, Türkiye sınırı yakınında, girilmesi ve çıkılması zor bir ormanda mola verdi. Atlarından iner inmez bitkinlikten yere yıkıldılar. Beş kişi hemen yattı ve taş gibi uyudu. Ama ikisi uyanıktı. Çekist Sandro işini bitirmek için uyumamıştı. Guram Çohadze ise, çetesinin bozulmasıyla sonuçlanan o korkunç faciadan sonra yatıp uyuyamıyor, adamlarını kaybettiği ve kendi sonunun da yaklaştığını anladığı için gözüne uyku girmiyordu. Devrimin birbirine düşman yaptığı bu iki insanın kafasından daha nelerin geçtiğini yalnız Allah bilir.

Yukarıda, biraz sağda, dolunay ormanı aydınlatıyor, ormandan gecenin korku veren hışırtısı duyuluyor, aşağılarda ise nehir, taşlı yatağında homurtularla akıyordu. Çevreyi kuşatan dağlar madenî bir sessizlik içinde donup kalmış gibiydiler.

Guram bir ses duymuş gibi birden fırladı:

- Uyumadın mı Sandro? diye sordu hayretle.

- Hayır. Sen niçin kalktın?

- Hiç. Uyuyamadım. Belki burasının durumundan. Ay çok parlak. Ama yine de bir kovuğa girip biraz uzanacağım..

Paltosunu, silahını ve yastık gibi kullandığı eyerini aldı. Uzaklaşmadan önce şunları da söyledi:

- Ne yapacağımızı yarın konuşuruz. Artık vaktimiz çok değerli.

Gidip bir kayanın kovuğuna girdi. Bir yılkı çobanı olduğu günlerde sadece soğuktan ve yağmurdan korunmak için orada birçok defa yatmıştı. Ama bugünkü kaygıları başkaydı ve bunlara karşı yalnız olmak istiyordu. Belki de oraya sığınmasını bir önsezi fısıldamıştı kulağına. Orada ona baskın yapamazlardı. Sandro biraz endişelendi. Bu hareketini nasıl yorumlayacaktı? Bu bir tedbir miydi? Guram kendisinden şüphelenmiş miydi yoksa?

Akşamı öyle geçirdiler. Sabahleyin reis adamlarına atları eyerlemelerini emretti. Onun niyetlerini, ne yapacağını henüz kimse bilmiyordu. Altı kişi atlarını dizginlerinden tutup önünde sıralanınca derin bir iç çekti ve şu açıklamayı yaptı;

- Ülkemizi bu şekilde terketmek doğru değil. Bugün anavatanımıza, bizi nice zamandan beri beslemiş olan bu topraklara veda günümüz, son günümüz olmalı. Bundan sonra birbirimizden ayrılacağız, herkes kendi yoluna gidecek. Ama bu son günde kendimizi evimizde hissedelim.

İki atlı şarap ve yiyecek getirmeleri için en yakın köye gönderildi. Orada hâlâ taraftarları vardı. Sandro ve diğer bir çete ateş yakmak için odun toplamakla görevlendirildi. Guram da kalan diğer iki kişiyle ava çıktı. Belki veda ziyafeti için eti yenir bir kuş, hatta bir karaca vurabilirlerdi.

Sandro kendisine söyleneni yaptı. Aldığı emri yerine getirmek için uygun anı beklemekten başka yapacağı bir şey yoktu. Ve o an bir türlü gelmiyordu.

O akşam altı kişi ve yedincisi tekrar bir araya geldiler. Ormanın kıyısında büyük bir kovuğun yakınında kocaman bir ateş yakmışlardı. Köyden, kahraman Guram Çohadze'ye son bir saygı ve bağlılık gösterisi olarak bol miktarda şarap, ekmek, tuz ve daha birçok yiyecek göndermişlerdi. Alev alev yanan ateşin etrafında bağdaş kurup oturdular. Guram adamlarına sordu:

- Atları eyerlediniz mi, harekete hazır mısınız?

Hepsi sessizce 'evet' anlamında başlarını salladılar.

- Bak Sandro, dedi Guram, topladığın odunlar pek mükemmeldi, ama onları niçin o kadar uzak bir yere yığdın?

- Dert etme Guram, ateşle ben meşgul olurum, sen bize söyleyeceklerini söyle.

Çohadze şu konuşmayı yaptı:

- Arkadaşlar, biz bu savaşı kaybettik. Her savaşta bir kazanan, bir de kaybeden vardır. Kavga zaten bunun için yapılır. Çok kan döktük, bizim kanımız da çok aktı. Her iki taraftan ölenler çok. Artık geri dönülemez. Ben bu savaşta ölen dostlardan da düşmanlardan da özür diliyorum. Savaşta ölen bir düşman artık hasım olmaktan çıkar. Bugün at üstünde, birliğimin başında olsaydım, artık hayatta olmayanlardan af dilemezdim. Şans aleyhimize döndü ve bu yüzden milletimizin çoğunluğu bizden desteğini çekti. Doğup büyüdüğümüz bu topraklar bile bizi daha fazla barındırmak istemiyor. Vatanımız bizi istemiyor artık. Kimse bize merhamet etmez. Eğer en kuvvetli ben olsaydım düşmanlarımı affetmezdim. Bugün bizim için tek çıkış yolu kalıyor: Hayatımızı kurtarmak için yabancı bir ülkeye kaçmak. Şu dağın hemen ötesinde Türkiye var. Şu tarafta, ayın ışıdığı tepenin ardında ise İran. Herkes yolunu seçsin. Ben seçtim. İstanbul'a gideceğim. Orada bir liman işçisi, dog işçisi olarak çalışacağım. Siz de şimdiden kararınızı veriniz. Yedi kişiyiz. Az sonra yedi ayrı yöne gideceğiz. Bu son görüşmemizdir, bir daha bir araya gelmeyeceğiz. Birbirimize, memleketimize veda edelim. Bu ekmeğe, bu tuza, bu şaraba veda edelim. Artık Gürcistan bizim dudaklarımızı ıslatmayacak. Birbirimize elveda diyelim, çünkü ebediyen ayrılacağız ve beraberimizde hiç bir şey, bir avuç Gürcistan toprağı bile götüremeyeceğiz. İnsanın vatanını birlikte götürmesi imkânsızdır. Onun sadece acı ve özlemini duyacağız. Eğer vatan bir çanta gibi taşınabilseydi, beş para etmezdi... İçelim dostlarım, son bir defa birlikte içelim ve bir ağızdan çok sevdiğimiz şarkıları söyleyelim...

Ve tulumlardan şaraplar aktı. Bu, yer ve göğün esansını birleştiren bir çoban şarabı idi. Az sonra sarhoş oldular. Herbiri diğerlerinin üzüntüsünü paylaşmak arzusuyla doluydu. Zoraki bir neşe gönülleri kemiren kaygılarla mücadele ediyordu şimdi. Sonra, dağın kayalarını delip fışkıran, geçtiği yolları yeşerten, çiçekler açtıran kaynak gibi bir şarkı doldurdu havayı. O kaynak gibi kendiliğinden fışkıran eski bir ilâhi önce yavaş yavaş, sonra

gürleşerek, suyun kaya oyuklarını dövmesi gibi, bütün benliklerini harekete geçirerek, coşturarak aktı. Çok güzel söylüyorlardı. Zaten, bu tür şarkıları söylemekte usta olmayan bir Gürcü yoktur. Herbirinin sesi kendi gücüne göre, ama pek âhenkli çıkıyordu. Gür ve aydınlık sesleriyle çevresinde oturdukları ateşi andırıyorlardı. Yedisi birden, diyoruz, ama doğrusu altı kişi ve şarkı söylerken de bir dakika bile aldığı emri unutmayan yedincisi. Bu yedinci adama göre, onların hiçbiri ve özellikle de Çohadze yabancı bir ülkeye kaçamayacaktı. Bu adamları, cezalarını vermeden salıvermeye hakkı yoktu.

Bir ezginin ardından bir başkası geldi ve şarap su gibi aktı... Gittikçe daha kolay içilen, gittikçe artan bir şekilde kalbleri közleştiren, onlara daha çok içmek, daha çok şarkı söylemek arzusu veren şarap... Ayakta halka olmuşlardı, birbirlerini omuzlarından tutuyorlardı. Kollarını bazen aşağı indiriyor, bazen yukarı kaldırıyor, böylece sanki, o görünmez, yenilmez, her şeyi gören ve bilen Kudret'ten yardım istiyor, yakarıyorlardı. Öyleyse, niçin her şeyi bilen ve gören Tanrı onları vatanlarından çıkarıyordu? İnsanlar birbirleriyle niçin dövüşüyor, niçin kan ve gözyaşı dökülüyor, niçin herkes kendini haklı, karşısındakini haksız görüyordu? Gerçek olan neydi? Bir kimse çıkıp tetiği çekenin yalnız kendisi olduğunu iddia edebilir miydi? Dünyaya hakemlik edebilecek bir kimse yoktu!

Eski şarkılar esrarlı çağrılarını salıyorlardı gökyüzüne. Bu milletin kutsal geçmişinde kayıtlı bir çağrı idi bu. Eskiler onda iyi ve kötünün bilincine varınca, ona ebedî güzellik özünü verince, yüzyılların karanlığında çekilen bütün bu ızdıraplar müziğe dönüşüyordu.

Her şarkı bir başkasını doğuruyor ve yedi adam halkayı bozmuyordu. Yalnız Sandro ayrılıyordu arada sırada ateşi beslemek için. Yakılacak odunları ateşin uzağında bir yere yığmış olması sebepsiz değildi. Ateşi yakma, odun taşıma işine de önem veriyor, özen gösteriyordu. Bununla beraber şarkı söylemeye içtenlikle, bütün kalbiyle katılıyordu. Çünkü şarkılar herkes içindi. Bunda kıralın, sokaktaki basit adamdan daha fazla hakkı yoktu. Şarkı söyle, oyna, neşelen, istersen kendini kaygılara bırak ve ağla! Hayatta olduğun süre insanî olan her şey elinin altındadır: Kalbin çarparak beklediğin ve seni terkeden kadın, verdiği acılar yüzünden son şarkını dinlettikten sonra ölmek isteyişin... Henüz küçük bir çocukken

annenin şefkatli okşayışı, babanın ölümü, dostların kanlı bir dövüşe girişmesi.. temiz ve içten bir anlatımla ruhunu açtığın ilâhlar.. tabiatın sırrı ve seni hiç terketmeyen ölüm ve öldükten sonra da onun seni terketmeyişi. Her şey, her şey şarkılardadır.

Hayat, bütün hiçliklerden daha kuvvetlidir ve dünyada ondan daha kutsal bir şey yoktur. İşte bunun için insan öldürülemez, bunun için öldürmemek zorundayız. Ama düşman gelip senin toprağını işgal etmişse, dövüşülür, savaşılır. Ve, sevgilinin şerefi de, insanın anavatanı gibi korunmalıdır. Ayrılık acısı taşınamayacak kadar ağırdır, omuzlarına çöken bir dağ gibidir. Çünkü o sevgili olmadan güzellik yoktur, renkler yoktur, ışık, neşe ve gelecek gün yoktur.. işte bunlardır şarkılar. İnsan bütün şarkıların içeriğini sayıp dökemez…

O anda, o yedi kişi kadar hiçbir insan topluluğu birbiriyle böylesine bütünleşmiş, kaynaşmış değildi. Şarkıları havayı dolduran, coşkulu, uzak yolun, dönüşsüz yolun eşiğinde olan o yedi insan... Onları müziğin nefesi bağlıyordu birbirlerine: Ataları böyle nice gerçek şiirler, ezgiler yaratmışlardı, sonra, hayat mücadelesinin meyvası olan bu şiirleri ebedî bir âhenk vererek evlâtlarına bırakmışlardı. Bir kuşu uçuşundan nasıl tanırsanız, bir Gürcü de kendi vatandaşını on kilometre mesafeden şarkısının yankılarıyla öyle tanırdı. Onun kim olduğunu, nereden geldiğini, yüreğinde neler taşıdığını, bir toy-düğüne katılıp katılmadığını, nasıl bir üzüntüsü olduğunu, hiç yanılmadan derhal söylerdi size...

Yeryüzü iyice göğe yükselmiş tatlı ay ışığında yıkanıyor, rüzgâr altındaki orman yapraklarını hışırdatarak karanlık tepeleri yokluyordu sanki. Sıvı bir gümüş gibi parlayan ve vadiler arasında kayıp giden nehrin boğuk mırıltısı da duyuluyordu uzaktan. Gece kuşları yedi adamın üzerinden bir gölge gibi uçup gidiyor, eyerlenmiş atlar hassas kulaklarını dikerek sabırla binicilerini bekliyor ve ateşin alevleri onların gözlerinde oynaşıyordu. Onlar için de yaklaşıyordu toynaklarıyla yabancı toprakları çiğneme saati...

Fakat şarkılar bitecek gibi değildi. Guram şarkılarla bütün içini boşaltmak istiyordu: “Çalın arkadaşlar, çığırın, bu şaraptan kana kana için, bir daha bir araya gelemeyecek, böyle bir halka oluşturamayacağız, hiçbir Gürcü melodisi kulaklarımızı okşamayacak...”. Ve şarkı söylemeye devam ediyorlardı. Bazen ayrı ayrı, bazen koro halinde... Birbiri ardından ve

kendilerinden geçerek oynuyor, oynarken de şarkı söylüyor ve sanki o halleriyle ölüme hazırlanıyorlardı. Sonra yedisi birden, daha doğrusu altı kişi ve yedincisi, yeniden halka oluşturuyor, sonra yine şarkı, yine oyun... Sandro ara sıra gidip odun getiriyor, ateşi besliyordu. Ateş büyüdü, büyüdü...

“Son bir şarkı daha” diyorlardı, ama son olması gereken o şarkı biter bitmez bir yenisine başlıyorlardı. Tekrar birbirlerine sokuluyor, gözlerini yere dikiyor, düşünceli olduklarını belli eden ve yer yarıklarından çıkan gürlemeler gibi gür sesleriyle söylüyor, söylüyorlardı...

Sandro, ateş çok iyi yandığı halde, odun getirmek için bir daha uzaklaştı. Durumu iyi değerlendirmiş, indireceği darbenin hesabını iyi yapmıştı. Altı arkadaşı ateş başında, ayakta çok iyi görünüyorlardı. Kendisi ise karanlıkta kalacaktı. Ağır mavzeri sakladığı yerde dopdolu duruyordu. Artık öç almak, cezalandırmak zamanı gelmişti onun için. Yere uzanıp tüfeği sol eliyle destekledi ve sonra namluyu doğrultup bastı tetiğe! İlk hedef Guram Çohadze idi. Çohadze, söylediği şarkının heceleri dudaklarında donarak düştü ve hemen öldü. Sandro, çok hızlı hareketlerle ateşe devam etti. Öteki beş kişi de neye uğradıklarını anlamadan vurulup düştüler. Halkayı oluşturanlar kanlar içindeydiler şimdi. Akıttıkları kanların bedelini hayatlarıyla ödemişlerdi.

İnsan hayatını yönlendiren kanunların hesaba dayanan bir mantığı yoktur. Uzay boşluğunda dönüp duran dünyamız da kanlı dramların gösterildiği sahneden başka bir şey değildir... Bu dünya güneşin etrafında döndüğü sürece ve taa kıyamete kadar kan dökülmesi mi gerek?

Sandro iyi nişan almıştı. Altı adamdan yalnız bir tanesi yeniden doğrulmaya çalıştı, ama Sandro fırlayıp ensesine sıktığı bir kurşunla işini bitirdi... Atlar silah sesinden ürkmüştü, ama az sonra bir şey olmamış gibi sakinleştiler.

Çekistin yüzü karanlıkta pek solgun görünüyordu, kendine gelip sakinleşmesi de kolay olmadı. İçinde hâlâ şarap bulunan bir tulumu ağzına götürerek, yerlere akıta akıta içti. Sanki bu hareketiyle ruhunu yakan korları söndürmek istiyordu. Nefes alışları normalleşince, alevlerin ışığında her biri ayrı bir pozda duran altı cesedin etrafında yavaşça dolaştı. Silahlarını toplayarak eyerlerin başlarına bağladı. Sonra atları çözdü, yularlarını

çıkardı, kendi atı da dahil olmak üzere salıverdi. Atlar, Kızılderililerin çıplak atları gibi, vadideki köylere doğru koştular… Çok iyi bilinir ki atlar hep insanlara, insanların bulunduğu yerlere doğru giderler. Az sonra nal sesleri de kesildi ve atlar alacalı ay ışığında görünmez oldular.

Her şey bitmiş, görev yerine getirilmişti. Sandro, altı cesedin çevresinde bir kere daha dolandı ve sonra biraz açılarak mavzerin namlusunu kendi şakağına dayadı. Tek bir kurşun sesinin kısa yankısı duyuldu dağlarda. Şimdi o, öteki altı kişiden ayrı değildi. Onlarla hiç ayrılmayasıya beraberdi artık. Şarkısını bitirmişti.”

* * *

Gürcü hikâyesinin sonu işte böyle bitiyor.

Eski mezamirleri söyleyen Bulgar korocularını dinlerken birdenbire hatırlamıştım o hikâyeyi. Eskiden bu koroyu oluşturanlar, yüzyılların karanlığında, coşku ile kendilerinden geçerek Yüce Yaradan'a sesleniyorlardı. Kendi kafalarında O'nu canlandırıyorlardı. Gerçekte olmayan, bilmedikleri görüntüsü onlarda ruhanî bir gerçek haline gelmişti. Bir anda geçmişe dalabilen, zaman ve mekân sınırlarını aşabilen düşüncenin hızı yanında, ışık hızı hiç kalır.

Devrimin yolları korkunç izlerle doludur. İç savaş bir millet için daima bir faciadır. Bir yanda tarihteki yeniliklere karşı koyanlar, öte yanda, var olanı kökünden sarsarak kendi akımlarını hızlandırmak için sabırsızlık gösterenler vardır. Başka türlü olsaydı, bu Gürcü baladının sonu da başka olurdu. Fakat ödenen bedel, olayların, eylemlerin teminatıdır. Yedinci adam ölmeyebilir ve zaferinin meyvasını yiyebilirdi, ama anlaşılmaz sebeplerden dolayı öyle olmuyor. Bunu herkes kendine göre yorumlayabilir. Bu saf ruhun beyaz yelkenleriyle donatılmış kilise ezgileri gemisiyle varlık okyanusunun sonsuzluğuna açılan benim için, bu hikâyenin sonu, yedi adamın bir ağızdan söyledikleri o şarkıların derin anlamına, hepsinin ayni dinden oluşlarına çok uygun düşmektedir.

İnsan kendinde önemli bir şey keşfederse, huzura kavuşuyor ve ruhu aydınlanıyor. O koronun karşısında, gergin yüzleri ter içinde kalan korocülara bakarken, ben, onlara gıpta ediyor, onların yerinde bulunmadığıma üzülüyordum. Kutsal ilâhilerle yüz değiştirmiş olarak benzerimin yerinde olmayı çok isterdim.

Ard arda gelen ve beni saran bu görüş açıklığından sonra birden kendi kendime insan kalbini dolduran müziğin, duanın, ilâhilerin başlangıcını, çıkış noktalarını sordum. Bunların zarureti nereden geliyordu? Belki burada sallantılı varlığımıza hükmeden trajik duygu tezahürü sözkonusudur. Sallantılı varlığımızda hiç bir şey bize daima bizde kalması için verilmemiştir. Her şey bir burgaca kapılır, bazen görünür, bazen kaybolur, yeniden meydana çıkar ve sonra yine silinir. Bunun içindir ki hislerimizi damgalayarak, ebedîleştirerek değişmez bir şekilde ifade yollarını arıyoruz.

Çünkü her şey bitince, belki birkaç milyar yıl sonra beklenen gün de gelince, her şey kül olunca, gezegenimiz yokluğa karışınca, ötelerin ötesinden evrensel bir bilinç gelecektir. Bu bilinç, boşluğun ortasında ve sonsuz sessizlik içinde, her zaman canlı olan müziğimizi kesinlikle duyacaktır. Bizde, fırtınaların, medlerin de yok edemediği bir arzu, bir özlem vardır: Öldükten sonra dirilmek arzusu, insan, ne pahasına olursa olsun, öbür dünyada da var olmaya devam edeceğine inanmak istiyor, prensipte bunun mümkün olmasını istiyor. Şüphesiz geride sürekli olarak çalabilen bir müzik âleti bırakacağız. Bu âlet insan kültürünün en seçkin, en güzel eserini hep çalacaktır.

Çok uzak bir gelecekte, bu ilâhileri dinleyecek kişi ya da kişiler, yeryüzünde yegâne düşünen varlık olan insanların ne kadar çelişkili, nasıl hem dâhi hem kurban ya da şehit olduklarını anlayabileceklerdir. Koroyu dinlerken bunu düşünmekten ve bu düşünceye inanmaktan büyük bir zevk alıyordum.

Hayat, ölüm, aşk, merhamet ve özlem.. müzikle duyulabilir. Çünkü müzik sayesinde, bilinç sahibi olduğumuzdan beri ve tarihimiz boyunca elde etmek için mücadele verdiğimiz hürriyetin en yüksek derecesine ulaşma imkânı verilmiştir bize. Hürriyetin bu yüksek derecesine başka hiçbir şeyle ulaşamayız. Her yüzyıla özgü dogmaların ötesinde sürekli olarak geleceğe uzanan ve ulaşan tek şey müziktir... Kelimelerle ifade edemediğinizi onun duyurabilmesi de bundandır.

Gözucuyla saatime baktım, çünkü konserin bitivermesinden korkuyordum. Az sonra burayı terketmek, Kazan Garı gibi apayrı bir dünyaya gitmek korkusu girmişti içime. Kazan Garı bir sınırdı ve o sınırdan sonra bambaşka bir hayat başlayacaktı benim için. Bulanık suyu girdap girdap akan, kutsal şanların söylenmediği ve hiçbir anlam taşımadığı, apayrı bir hayat... Ama, oraya gidişimin, yerimin orası oluşunun sebebi de bu idi...

-V-

Vakit öğleden sonrası idi ve tren Volga bölgesini geçiyordu. Kompartıman yolcuları olabildiği kadar rahat yerleşmişlerdi yerlerine. Günlerce sürecek bu yolculukta, geçici hayat şartlarına uydurmuşlardı kendilerini. Abdias'ın da bulunduğu kompartımansız vagonlarda ise tam bir ortak yaşayış vardı. Her tipte, her tiynette insan bulunuyordu buralarda. Bu uzak yolculuk için hepsinin gerekçesi ayrıydı ve bu gerekçeleri karşılıklı olarak hepsi kabul ediyordu.

Abdias, amacı haşhaş kaçakçılığı olan çok özel bir gruba mensuptu artık. Tahminine göre bu trende en az on kişiydiler. Şimdilik o sadece ikisini tanıyordu. Bu iki kişiyle onu hareket sırasında Ütü tanıştırmıştı. Murmansk'tan gelen iki arkadaştı bunlar. Adı Petruha olan büyüğü yirmi yaşlarında, daha genç olan Lenka ise 16 yaşında idi. Yani henüz bir çocuktu, ama daha önce de böyle bir sefere çıkmıştı ve bundan gurur duyuyor, kendini bir kıdemli gibi göstermeye çalışıyordu. Bunlar önce biraz ihtiyatlı davrandılar. Adını Abdas diye telaffuz ettikleri Abdias'ın da kendilerinden biri olduğunu, onun da güvenilir kişilerin tavsiyesiyle 'kolgezer'ler arasına katıldığını biliyorlardı ama iş konusunda açıkça değil de ancak dolaylı, imalı şekilde konuşuyorlardı. Konuşmaları daha çok sigara içmek için çıktıkları sahanlıkta oluyordu. Çünkü havası ağır, yolcusu çok olan vagonda sigara içilmesine izin verilmiyordu.

Abdias'ın sigarasını kendilerinden biri gibi değil de çok acemice tuttuğunu ilk farkeden Petruha oldu:

- Baksana Abdas, dedi, sen hiç sigara tüttürmedin mi, nedir bu halin? Görenler seni duman yutmaktan korkan bir aftos sanacak!

Abdias yalan söylemek zorunda kaldı:

- Vaktiyle içiyordum, sonra bıraktım...

- Belli belli. Ben çocukluğumdan beri içerim. Bizim Lenka ise bir lokomotif gibidir, kurt denizciler gibi içer. İçki içmesini de bilir ha! Şimdilik alkolden sakınmamız gerek, ama dönüşte kafayı iyice çekeriz.

- Ama Lenka daha çok küçük!

- Küçük mü? Lenka mı küçük? Tamam, yaşlı sayılmaz ama, baksana kocaman dişleri var. Sen daha bu işe ilk defa giriyorsun. Bu iş öyle küçük bir şey sayılmaz ha! Lenka bütün yolları, işin püf tarafını çok iyi bilir.

- Peki, ot da alıyor mu, yoksa sadece satmakla mı yetiniyor?

- Lenka mı? Elbette herkes gibi o da alıyor. Ama ipin ucunu kaçırmadan. Bazıları durmasını bilmiyor ve zıbarıncaya kadar alıyor, tabii işin keyfini de çıkaramıyorlar. Bu yollarda ot almak bütün işi berbat edebilir. Ot dediğin neşe vermeli, cennete götürmeli insanı.

- Nasıl oluyor bu?

- Diyelim ki küçük bir derenin kıyısındasın, bir adım atsan karşıya geçeceksin, o dere sana kocaman bir nehir, bir okyanus gibi görünür. Hayranlıkla seyredersin onu. Mutlu olay değil mi? Her yerde bulamazsın öyle şeyleri. Ekmek istersen, elbise istersen satın alabilirsin. İstersen ayağına papuç da alabilirsin. Canın votka istiyorsa herkes gibi sayarsın parayı, çekersin kafayı. Ama içip mutlu olmak başka şeydir. Tabii ot çok pahalıdır, ama iyi keyif verir. Rüya görür gibi olursun. Herşey karşında, yanıbaşındadır. Tıpkı sinemada gibi. Sinemada yüzlerce, binlerce insan seyreder ayni perdeyi, ama ot aldığın zaman o güzel hayaller, o görüntüler yalnız senin içindir. Senin gördüklerin yalnız sana aittir. Eğer biri canını sıkacak olsa, patlatırsın çenesine. Çünkü senin işine burnunu sokamaz!

Bir an sustu, sonra, babacan bir tavırla, göz kapaklarını hafif kırıştırarak bir teklifte bulundu:

- İstersen sana biraz ot verebilirim, kendim için biraz zula etmiştim. İç de biraz ayakların havalansın!

- Kendim toplayıncaya kadar beklemeyi tercih ederim.

- Haklısın, senin için öylesi daha iyi.

Biraz durduktan sonra ilâve etti:

- Bu işin püf tarafı uyanık olmak, tedbirli olmaktır. Çünkü çevrendekilerin hepsi düşmandır. Saf görünüşlü bir kadın, madalyalı bir eski asker ya da herhangi bir emekli seni ele verebilir. Hepsinin kafasında tek şey vardır ve o da bizi yargıcın huzuruna çıkarmak, sonra kodese göndermektir, bizden söz edildiğini hiç duyamayacakları kadar uzak kamplara sürmektir. Dikkat çekmemek asıl kuralımızdır bizim. Payını almadıkça herhangi bir insan gibi davranmalısın. Cebin mangırla dolunca istediğin gibi yaşarsın. O zaman hak senindir. Ama yakayı ele verdiğin zaman, arkadaşlarına ihanet etmektense geber daha iyi. Yaa, böyle işte! Zaten dilin çözülürse yandın demektir. Köpek gibi gebertirler seni. Kampa, hapishaneye kadar gelip bulurlar, işini bitirirler. Hikâye değil bu anlattıklarım ha!...

Abdias, Petruha’nın öteki mevsimlerde tersanelerde çalıştığını, her yaz Mujunkum’a gittiğini de öğrendi. Kenevirin yetiştiği yerleri avucunun içi gibi biliyormuş. Daha çok dere boylarında, bütün dünyaya yetecek kadar, baştanbaşa kenevir dolu tarlalar varmış. Alkolik yaşlı annesiyle oturuyormuş bu delikanlı. Ağabeyleri uzak kuzeyde, her biri bir tarafta gazodük inşaatında çalışıyorlarmış. Petruha’nın deyimi ile onlar bazen buz gibi havalarda çalışarak, bazen sivrisineklere yem olarak kazanıyorlarmış mangırlarını. Ama kendisinin bütün bir yıl parmağını kımıldatmadan, tükrüğü oldukça her şeye tükürerek oturması için, Asya’ya, Sarı’ların arasına küçük bir seyahat yapması yetiyormuş.

Arkadaşı Lenka’nın ailevî durumu daha da kötüydü. Annesini hiç tanımamış ve üç yaşına kadar Murmansk’ta yetimler yurdunda kalmış. Sonra çocuksuz bir çift kurallara uygun olarak onu evlat edinmiş. Koca, Küba taraflarına uzun seferlere çıkan bir geminin kaptanıymış. Beş yıl sonra ailenin durumu bozulmuş, kaptanın karısı genç sevgilisiyle Leningrad’a kaçmış, kocası ise limanda kendini içkiye verince başka bir işe aktarılmış. Çocuk da okulda başarılı olamamış, üvey babasının halası ile muhasebeci erkek kardeşi arasında bocalayıp kalmış. Muhasebecinin karısı da tam bir cadaloz imiş. Sonunda çocuk zaptedilemez hale gelmiş ve bu aileyi terketmiş. Şimdi bir harp malûlünün yanında oturuyormuş. Bu eski denizaltı eri iyi bir insanmış ama çocuğun üzerinde hiçbir otoritesi yokmuş. Lenka canının istediği gibi hareket ediyormuş. Zaman zaman ortalıktan kayboluyor, sonra yine meydana çıkıyormuş. Geçen yıl ot toplamaya gitmiş

ve Petruha'nın dediğine göre uyuşturucu da alıyormuş... Ama henüz onaltı yaşındaydı ve bütün bir hayat vardı önünde...

Abdias, böylesine acıklı bir hikâyeyi dinlerken taş gibi katı olabilmek için olanca gücünü, soğukkanlılığını toplamıştı. Bu işin esasını, gençleri gittikçe daha çok ağına düşüren bu olayın en ince ayrıntılarına kadar her yönünü öğrenmek idi amacı. Konu üzerinde düşündükçe, bir çeşit gizli akımın, görünüşte çok sakin bir denizin derinliklerinde seyrettiğini daha iyi anlıyordu. Bu çocukları uyuşturucu kullanmaya iten bütün özel sebeplerin ötesinde, topluma bağlı bazı başka sebepler de vardı ki, modern dünyanın bu ağır yarayı almasının asıl sebepleri bunlar olabilirdi. Damar damar oluşan, çok sıkı bir ağ şeklinde örgütlenen, hastalığı toplumun bütün organizmasına bulaştıran bu faktörler kolayca anlaşılır gibi de değildi...

Bu karmaşık düğümü tek ve özel bir noktadan hareket ederek incelemek pek az bir şey öğretir, hatta yararsız da olabilirdi. En azından büyük bir sosyoloji kitabı yazmak gerekirdi bunun için. Ama, daha iyisi, basında ve televizyonda bu konuda bir tartışma açmaktı. Abdias'ın, bu âleme yeni girmiş bir zirzopun saçma düşünceleri, budalaca arzusu bu idi! Gerçekten de o, papaz okulundaki geçmişi, pratik hayata dair bilgisizliğiyle dünya dışında yaşayan bir yaratıktı. Sonunda durumu kabul etmek zorunda kaldı: Bu tür bir tartışmanın kamuoyuna götürülmesinde hiç kimsenin çıkarı yoktu. Çünkü bu, sözde, Sovyet toplumunun bir prestij meselesiydi. Gerçekten, daha yüksek mevkilerde bulunanların fikrine ve mizacına tabi olan hiçbir sorumlu kendi kariyerini tehlikeye atmak istemiyordu. Öyle görünüyordu ki, yönetim sisteminde bir bozukluk olduğunu bildirecek alarm zilini çalmak için, insanın birçok meziyetleri yanında, kendi aleyhine olacak şeylerden de korkmaması gerekirdi. Abdias Kallistratov'un bu tür utanç verici bir endişeye tamamen yabancı olması, onun için hem çok iyi, hem de çok kötü bir durumdu. Şimdilik o, böyle durumların olabileceğini bile düşünemiyordu. O sadece gerçeğin gizli cephesine bir adım atmıştı, yitik insanlara acıdığı için ve belki de onlardan bazılarının kurtulmalarına yardım edebilmek umuduyla, esrarı anlamak, çözmek istiyordu. Bunu onlara bir ahlâk dersi vererek, suçlayarak ve mahkûm ederek değil, bizzat olayı yaşayarak, örnek vererek yapacaktı. Onun amacı, tek kurtuluş yolunun, herkesin ruhen yenileşmesi, içinde bir çalkantının olması ile açılacağını göstermekti. Gömüldükleri bu iğrenç, yüzkarası durumdan

onları ancak bu yol kurtarabilirdi. Onun cesaret ve iyi niyetlerle dolu bu fikirlerinin ona nelere malolacağından da henüz hiç haberi, en küçük bir şüphesi yoktu.

Gençti. Genç olmak çok şeyi açıklar... Papaz okulunda iken Hz. İsa'nın hayatını incelemek için ne yürekli bir çaba göstermişti! O'nun bütün acılarını kendinde duymuştu. O kadar ki Gethsemani bahçesinde Yahuda'nın ihanetini anlatan bölümü hıçkıra hıçkıra ağlamadan okuyamıyordu. Ve, Hz. İsa'nın, paskalyanın o sıcak gününde Golgotha tepesinde çarmıha gerilmesi, evrende görülen facialarin en korkuncu olarak görünüyordu ona. Bu genç saf adam, Abdias, insanları en saf fikirleri, en asîl özlemleri için sistemli bir şekilde cezalandıran trajik bir yazgının, bir kaderin bulunduğundan da habersizdi. Belki şunu da sormak gerekirdi: Şehit olmak, böyle fikirlerin ortaya çıkması, engelleri aşması için, zulüm görmek ve ölmek tek yol değil miydi? Şüphesiz, zaferin bedeli ve onu değerli yapan da bu değil miydi?

Abdias bu meseleyi daha önce Viktor Nikiforoviç Gorodetski ile de tartışma fırsatını bulmuştu. Aralarındaki yaş farkı çok az olmasına rağmen soyadı ile hitap ederdi ona. Konuşmaları Abdias Kallistratov'un papaz okulundan kesin olarak ayrılmaya karar vermesinden az önce olmuştu. Bir çayını içmeye gittiği arkadaşı şunları söylemişti ona:

- Ne dememi istiyorsun yani? Bak çocuk peder (böyle dediğim için bağışla ama bu lâkap sana çok uyuyor) açıkça görülüyor ki sen bu papaz okulunu terkedeceksin, ya da büyük bir ihtimalle kovulacaksın. Eminim ki öğretmen papazlar seni dinledikten sonra kendiliğinden çekip gitmeni beklemeyecekler... Hele senin kilise tarafından kabul edilmesi çok zor olan o müstesna düşüncelerini öğrendikten sonra! Bir haksızlığa uğramadın, sızlanman için somut bir gerekçen de yok. Bir çekişme, yanlış anlama ve yanlış anlaşılma da sözkonusu değil. Kilise gerçekten seninle ilgili bir hata yapmamış... Eğer onunla bir uyuşmazlığa düşeceksen, bu tamamen senin dinî inançların ve anlayışın yüzünden olacak.

- Çok haklısın Viktor Nikiforoviç, somut sebepler yok. Zaten öylesi de pek basit olurdu. Sözkonusu olan benim kendi durumum değildir. Mesele, kilise geleneklerinin çağımıza ters düşmesidir. Eski zamanlarda, bir toplumun henüz doğuş halindeki bilincine uygun düşen bir doktrini bugün ciddiye

almak mümkün değildir. Teolojinin varlığını koruyabilmesi için tek çare, dünyadaki bütün inançların odak noktası, merkezi olarak yeni bir Tanrı anlayışının ortaya çıkmasıdır. Bu Tanrı bizim çağdaşımız olacaktır. Günün ihtiyaçlarına cevap veren başka bir iman anlayışı. Ortodokslukla benim aramdaki tek uyuşmazlık, benim Ortodoksluktan kopmamın tek sebebi, işte budur.

- Evet, anlıyorum, dedi Gorodetski hoşgörülü bir gülümseme ile çayından bir yudum daha alarak. Sonra devam etti: İlk bakışta bu görüşün pek şaşırtıcı. Ama, senin teorine gelmeden önce, rahat rahat çayımızı yudumladığımız şu anda, Orta-Çağ'da, sevgili papaz çocuk, koyu Katolik Avrupa'da, meselâ İspanya'da veya İtalya'da, sen böyle bir çılgınlığa cesaret ettiğin, ben de seni dinlediğim için, önce aforoz edilir, sonra diri diri yakılırdık odun ateşinde. Kemiklerimiz kül olur, rüzgârda savrulurdu. Aziz Inquisition'a yapılan işkenceleri ve cellâtların sevincini çok iyi hayal ediyorum! O devirde bir masumun, sadece Meryem Ana'nın cinsî ilişkide bulunmadan hamile kalması olayını, azıcık manâlı bir tebessümle dinlemesi, diri diri yakılmasına yeterdi. İnsan bunu bilince...

- Affedersin, sözünü kesiyorum Viktor Nikiforoviç, ama, diye itiraz etti Abdias. Ayni anda sinirli bir şekilde öğrenci cübbesinin düğmelerini yeniden iliklemeye başlamıştı. Devam etti: Buna çok gülmeni anlıyorum, ama şaka bir yana, bugün enkizisyon hâlâ uygulansa idi, bu sapkınlığım yüzünden beni hemen yarın ateşe atacak olsaydılar bile, söylediklerimin bir tek kelimesini dahi inkâr etmezdim.

- Bundan eminim, dedi Gorodetski başını sallayarak.

- Ben bu görüşe tesadüfen, öyle birden bire gelmedim. Hıristiyanlık tarihini inceleyerek ve modern dünyayı gözlemleyerek geldim. Ve, yeni bir görüş atmak istiyorum ortaya. Tanrı anlayışını çağdaş yapmak istiyorum, bütün çabalarım başarısızlıkla sonuçlanacak olsa bile...

Viktor onun sözünü kesti:

- Konuyu tarihe getirmiş olmana sevindim. Şimdi sana söyleyeceklerimi dinle biraz. Senin "Yeni bir Tanrı" fikrin soyut bir teoriye dayanıyor. Aydınların diliyle söylemek gerekirse, bazı yerlerde sözkonusu edilse bile,

bu böyle. Vaktiyle dedikleri gibi, senin bütün görüşlerin, ruh üzerine yapılan katıksız bir spekülasyondur. Sen “Yaradan” programlamak istiyorsun, ama O, ne kadar çekici ve inandırıcı olursa olsun, basit bir kavrama sığmaz, buna boyun eğmez. Baksana, eğer İsa çarmıha gerilmeseydi, asla bizim peygamberimiz olamazdı. Evrenin iyiliğini düşünen bu müstesna insan önce vahşi bir şekilde öldürüldü, sonra başka bir çehreye büründü, ona gözyaşı döküldü, ululandı ve nihayet, onun acıları ve bizim vicdan azabımızla yeniden yaratıldı. Başlangıçta Hıristiyan inancı bir tapma ve kendini cezalandırma şeklindeydi, umut ve pişmanlıktı, ceza ve mağfiret idi ve elbette gelecek sevgisiydi. Eğer bu bazıları tarafından kendi çıkarları için saptırılmışsa, başka mesele. Bu da dünyanın bir kaderi. Düşünsene: En kuvvetli olan, en büyük saygı uyandıran, en büyüleyici, çekici olan kim? İşkenceler içinde kıvranan, bir prensip uğruna çarmıha gerilerek ölümü kabul eden bir ‘Mazlum-Şehit’, ‘Kurban-Peygamber’ mi yoksa, soyut bir idealden başka bir şey olmayan modern zihniyette, yüce ve mükemmel bir varlık mı?

- Bunu da düşündüm Viktor Nikiforoviç, haksız değilsin. Ama “Yüce-Yaradan” hakkındaki eski anlayışı değiştirme zamanının geldiği fikrimden vazgeçemem. Bu fikir kökleşmeyebilir, dünyadaki bilgilerimize ters düştüğü de doğrudur. Yine de âşikâr! Her ne ise, bu konuda seninle bir polemiğe girmek istemiyorum. Gerçekten soyut bir düşünceden hareket etmiş ve imkânsızın peşine düşmüş olmam pek mümkün, ama bunun hiç önemi yok. Benim düşünce tarzım kilise hukuku ile uyuşmuyor. Bu hususta bir şey yapamam. Ama biri bana hatamı gösterebilse gerçekten çok sevinirim.

Gorodetski hak verdi:

- Seni anlıyorum Papaz Abdias. Her şeye rağmen tedbirli olmanı tavsiye ederim sana. Bir başka Tanrı aramak, kiliseye karşı işlenmiş en ağır, en bağışlanmaz suç sayılır. Kilisenin ileri gelenleri için senin bu fikrin, evreni alt-üst etmek anlamına gelir.

- Bunu biliyorum.

- Ama bu tür bir teşebbüs, kilise dışında daha da ağır bir ceza, bir hüküm getirir. Bunu da düşündün mü?

- Ama bu söylediğin bir paradoks, bir çelişki.

- Bunu anlamakta gecikmeyeceksin.

- Nasıl olur? İki ayrı konum bu noktada mı birleşecek?

- Tam öyle değil. İşin doğrusu şu ki, bu tür bir olaya hiç kimse iyi gözle bakmaz.

- Tuhaf, sana göre insanlar kendileri için zaruri olanı reddederler...

- Çok büyük güçlüklerle karşılaşacaksın, bunu istemiyorum. Ama cesaretini kırmak da istemiyorum, dedi Gorodetski tartışmaya son vererek.

Abdias, Viktor'un bu uyarılarında çok haklı olduğunu anlamakta gecikmeyecekti.

* * *

Birkaç gün sonra papaz okulunun ileri gelenleri, garda, önemli bir kişiyi törenle karşıladılar. Peder Dimitri, dinî kurumlarla papaz okulları arasında koordinasyonu sağlamaktan sorumluydu. Ona, “Koordinatör Peder” diyorlardı. Orta yaşlı, çok ihtiyatlı, saygıdeğer bir insandı ve mevkiine çok yakışıyordu. Alışılmamış bir olay sebep olmuştu o gün onun gelişine. Huzuru bozan suçlu ise, en yetenekli öğrencilerden biri olan Abdias Kallistratov idi: Kutsal Kitabı yeniden yazmak, “Çağdaş Tanrı” gibi şüpheli bir görüşü yaymak hatasını işlemiş, yoldan sapmıştı.

Koordinatör Peder, tabii, bir uzlaşma sağlamaktan, ayrılan kuzuyu tekrar sürüye katmaktan, onu doğru yola çekmekten yana idi. Yani, skandal duyulmasın diye, onu Kilise camiasında bırakmak istiyordu ve buna yetkisi vardı. Bu konularda kilise, laik kurumlardan farklı hareket etmiyor, ailenin kirli çamaşırlarını başkalarına göstermek istemiyordu. Abdias’tan daha tecrübeli olan Peder Dimitri, böyle hareket edecek, onu babaca azarlayacaktı biraz. Ama Kallistratov onu tamamen yanlış anladı, bu da pederin planını bozdu.

Peder genç adamı öğleye doğru kabul etmiş ve konuşmaları en az üç saat sürmüştü. Koordinatör ona önce binanın salonlarından birinde bulunan küçük kiliseye gitmelerini teklif etti:

- Tahmin edersin ki seninle çok ciddi bir konuşma yapacağız. Ama bu tür işlerde acele etmek pek yarar sağlamaz. Onun için istersen önce Tanrı’nın evine gidelim, her şeyden önce birlikte dua etmemiz gerektiğine inanıyorum.

Böyle derken hafifçe kızarmış, gözkapaklarını kırıştırarak Abdias’a bakmıştı.

- Tanrı sizi korusun Monsenyör, dedi Abdias, ben hazırım. Benim için dua, ruhumdan hiç çıkmayan Yüce Yaradan üzerinde devamlı düşüncelerimin bir ezgisi, bir kontrapunktudur. “Çağımız Tanrısı” düşüncesinin beni hiç terketmediğine de inanıyorum.

- Biraz sabırlı ol evlâdım. Önce dua edelim, dedi Koordinatör, uzlaşıcı bir tonla.

Böyle derken koltuğundan kalktı. Delikanlının dine karşı küfür sayılacak “Çağımız Tanrısı”, “kontrapunk” gibi deyimlerini bile duymazlıktan gelecek kadar alttan alıyor, yakınlık gösteriyordu. Tartışmayı daha başında tatsız bir havaya sokmak istemediği belliydi. Devam etti:

- Bu dünyada var olduğum günden beri, Tanrı’nın lûtuf ve bağışlamalarını her gün artan bir hayranlıkla hissettiğimi söylemeliyim. Buna dua yoluyla ulaştığımızı, duanın bizi biraz kendimizin dışına götürdüğünü anlamaktan da mutluluk duyuyorum. Tanrı’nın mağfireti, bağışlaması sınırsızdır, O’nun bize olan sevgisi sonsuzdur. Dualarımız belki O’nun için çocuk cıvıltısı gibidir ama, bunlar bizim O’nun Kişiliği ile şaşmaz şekilde birleştiğimizin göstergeleridir.

Kapı önünde ayakta duran Abdias:

- Haklısınız Monsenyör, dedi.

Çok tecrübesiz, çok da sabırsız olduğu için, susma taktiği gösteremedi ve bütün düşüncesini atıverdi ortaya:

- Söylemekte sakınca görmüyorum, anlayışlarımıza göre Tanrı ezelî ve ebedîdir. Ama, insanın bilgisi arttıkça düşüncesi de gelişiyorsa, Tanrı anlayışının da gelişme kavramının dışında kalmaması mantıklı görünüyor. Bu hususta ne düşünüyorsunuz Monsenyör?

Koordinatör bu soruyu kolayca geçiştiremezdi.

- Bu ne coşku evlat! diye bağırdı. Sonra öksürüp aksırarak, zaten düzgün olan cübbesini düzeltmeye çalışarak, devam etti: Tanrı’dan bu şekilde söz etmek, aşırı bir dalgınlık söz konusu olsa bile, uygun düşmüyor… Bize Tanrı’yı anlama yetisi verilmemiştir. O bizim anlayabileceğimizden daha uzakta, dışımızdadır. Materyalistler bile bizim kavrama gücümüzün dışında bir âlem olduğunu kabul ederler. Yüce Tanrı sözkonusu olunca bu hüküm daha da doğru olur.

- Beni bağışlayın Monsenyör, olayları olduğu gibi ifade etmek gerekir: Bilincimizin, vicdanımızın dışında bir Tanrı yoktur.

- Emin misin?

- Evet, bunun için söylüyorum zaten.

- Pek âlâ, “i”lerin üzerine noktaları koymadan önce biraz durup düşünelim. Sen ve ben teoloji konusunda bir konuşma yapacağız, ama duamızı yaptıktan sonra. Şimdi, az önce de söylediğim gibi, beni kiliseye götürmeni istiyorum.

Bu din büyüğünün onu kendisine refakat etmeye dâveti, Abdias tarafından bir iyi niyet gösterisi olarak yorumlanabilirdi, ama, kovulma tehdidi altında bulunan bir öğrenci, sivrilikleri törpülemek, keskin uçları yassıltmak için bu durumdan yararlanmak istemiyordu.

Koridoru geçtiler. Koordinatör önde, Abdias da yarım adım kadar geride yürüyordu. Peder Dimitri dik vücutluydu ve emin adımlarla ilerliyordu. Etekleri yerlere kadar sarkan kara cübbesi bir ulu kişi görünümünü veriyordu ona. Delikanlı da onu süzerken, bu adamda yüzlerce yıldan beri saygı duyulan kurallardan aldığı güce inanmış ama onu kendi çıkarları için koruyan bir kişilik görüyordu. Varlık gerçeğini arama isteği bugün onu, böyle muazzam ama âtıl bir kuvvetle karşı karşıya getiriyordu. Ama şimdilik ikisi de O’na; inandıklarına doğru gitmekteydiler. Her biri kendi tarzında, O’nun adına, dünya ve dünyada aldıkları yer hakkında ortak fikirleri sormak zorunda olduklarını hissediyorlardı. Her ikisi de umutlarını O’na bağlamışlardı. Çünkü O her yerde hazır ve nazır idi ve bağışlaması boldu...

Günün o saatinde küçük kilise boştu. Bu da onu olduğundan biraz daha büyük gösteriyordu. Daracık oluşunun dışında, hemen hemen kaba bir yapıydı. Nişteki İsa’nın yüzü kupkuru bir şekilde siyah saçlarla çerçevelenmiş gibiydi. Sabit ve ciddi bakışlıydı ve beyaz çizgilerle taranmış bu yüz biraz fazlaca aydınlıktı. Yüksek rütbeli papazla vicdan hürriyetini terketmek istemeyen genç dönme ya da sapkın, yanyana diz çöktüler. Bakışlarını ve ruhlarını O’na yönelttiler. Herbiri O’nunla özel bir dialog ümid ediyordu. Çünkü O, ayni zamanda çok kişiyle konuşabilirdi.

Gündüzün ve gecenin her saatinde, kendisine hitap eden herkesi, sayısız kişiyi, dinleyebilirdi. O, bu dünyada herhangi bir insanla, yerkürenin herhangi bir noktasında konuşabilirdi. O her yerde hazır ve nazır idi ve Kadir-i Mutlak oluşu da bundandı.

İki adamın duaları onları sıkıntıdan, üzüntüden kurtaracaktı. Herbiri dualarında O'na duydukları sevginin buyurduğu amel ve hareketlerinin doğruluğunu görmek istiyorlardı. Kendilerini, an kadar kısa bir süre için işgal ettikleri yerde, evrenin bir parçası olarak görüyorlardı. Haçın ışığında onları bu dünyaya getirdiği için Yaradan'a şükrediyor, O'ndan, O'nun adını söyleyerek ölmeyi nasip etmesini istiyorlardı.

Sonra büroya döndüler ve burada ilk karşılaşma başladı.

- Evet evladım, sana bir ahlâk dersi vermeye kalkışmayacağım, dedi Koordinatör meşin koltuğuna rahatça gömülürken.

Abdias onun karşısında bir sandalyede oturuyordu. Genç öğrenci, ellerini zayıf ve titrek ellerinin üzerine koymuş, saygılı, dikkatle dinleyen bir durum almıştı. Çetin bir tartışma beklediği için, Peder Dimitri'nin bakışlarında bir hiddet ya da kötü niyet görmeyince pek şaşırdı. Peder Dimitri, onun düşündüğünün tam aksine çok sakin görünüyordu.

- Dinliyorum efendim, dedi Abdias itaatli bir sesle.

- Tekrar ediyorum, seni azarlayacak ya da sana yemin ettirecek değilim. Bu kadar ilkel bir usûle önem vereceğini de sanmıyorum. Fakat, ileri sürdüğün fikirler, pek kabul edilir şeyler değil. Farketmiş olmalısın ki seninle iki eşit insan olarak konuşuyoruz. Üstelik oldukça zekisin. Ben de samimi olacağım. Kilisenin çıkarı, zekânın onun öğretisine karşı çıkmamasını gerektirir. İlâhî kurallara, dinin hizmetine kayıtsız şartsız kendini vermeni ister. Görüyorsun ya apaçık konuşuyorum... Ama, bir baba gibi senin kulaklarını çekmeye de hakkım var. Çünkü ölen babanı, diyakos İnnokenti Kallistratov'u çok iyi tanırdım. O ve ben ayni inançta idik. Yüksek, erdemli bir Hıristiyandı o, çok da geniş kültürlüydü. Şimdi kader beni seninle, dinin sadık hizmetkârı olan o kişinin oğlu ile, karşılaştırdı. Ve hangi şartlarda? Önceleri senin hakkında çok güzel, yankılı şeyler duyduğumu gizleyecek değilim. Beni buraya getiren sebep ise gerçekten üzücü. Bana dediklerine

göre dinde reform yapmak istiyormuşsun. Oysa bu konuda sen daha pek toysun, bir çömez sayılırsın. Senden duyabildiğim birkaç sözün, sendeki bu görüş ayrılığının, bu kopmanın asıl sebebi, yaşının küçük olmasıdır, gençliğindir. Umarım bu tahminimde yanılmam. Birçok sebeplerden dolayı gençliğe özgü atılganlık ve kendini beğenmişlik, çok çeşitli şekilde ortaya çıkar. Herkesin mizacına ve aldığı terbiyeye göre değişir. Sen hiç, nice nice sınavlar geçirmiş yaşlı bir insanın, o ileri yaşında birden bire dininden çıktığını ya da kutsal dogmaları kendine göre yorumlamaya kalkıştığını gördün mü? Hiç sanmam. Birkaç örnek olsa bile, pek azdır. Çünkü dinî öğretinin aslı derinlemesine olarak ancak zamanla, yaşla öğrenilir. Zaten Avrupalı filozoflar ve özellikle de Fransız ansiklopedicileri de devrim öncesinde dine saldırmaya kalkışmışlardı. İki yüz yıldan beri de bu düşüncelerini yaymaya çalışıyorlar. Bunların hepsi gençti. Doğru değil mi?

- Evet efendim, gençtiler.

- Görüyorsun işte. Bu, gençlerin aşırılık tutkusunu gösteren ayrı bir delil. -Aşırıcılık ya da extremisme, şu günlerde moda olan bir deyim-. Aşırıcılık, çocukluk hastalığından başka bir şey mi?

- Belki öyledir, ama bu genç adamların size göre ‘extremisme’e yakalanan bu gençlerin, sağlam esaslara dayanan, çok iyi hazırlanmış, özümlenmiş fikirleri de var ki, bunları da söylemek gerek.

- Elbette, elbette, ama bu ayrı mesele. Ne de olsa onlar kilise adamları değillerdi ve din hakkındaki bilgileri yalnız kendilerini ilgilendiriyordu. Ama sen gelecekte papaz olacaksın, senin için durum bambaşka.

Abdias söze karıştı:

- İşte bunun için ya insanlar bana tam olarak güvenmek isteyecekler…

- O kadar hızlı gitme bakalım, dedi koordinatör kaşlarını çatarak, senin iyiliğin için kafana sokmak istediğim şeyi anlamak istemediğine göre, biraz daha açık konuşmaya çalışacağım. Önce şunu söyliyeyim ki, iman dağını tırmanıp da kendi çelişkisinin kurbanı olan insanların sen ne ilkisin ne de sonuncusu olacaksın. Kilise böylelerini çok gördü. Büyük dâvalar kayıp vermeden kazanılmıyor ve bu yoldaki kazalar da kaçınılmazdır. Ama senin

durumunda olanlar için bir tek alternatif vardır: Ya yanlış yola sapan, bütün şüpheleri atarak doğru yola döner, kesin olarak ve bütün gücüyle gerçek imanı kabul eder, ona coşku ile ve artan bir enerjiyle sarılır, böylece büyükleri tarafından affedilir; ya da, inatla yanlış yolda gitmeye devam ettiği için bir sapık olarak kiliseden kovulur, aforoz edilir. Üçüncü bir yol olmadığını iyice anlıyor musun? Fikirlerin hoşgörü ile karşılanamaz. Yeterince açık anlatabildim mi?

- Evet Monsenyör, ama ben de çok açık bir şekilde bu üçüncü yolun zaruretine inanıyorum, bu yalnız benim için değil, dinin selâmeti için de zaruri görünüyor.

- Haydi canım sen de!

Peder alay eder gibi başını salladı ve devam etti:

- Gerçekten fikirlerin çok şaşırtıcı. Zahmet olmazsa bana Hıristiyanlığı selâmete çıkaracak bu üçüncü yolun ne olduğunu anlatır mısın? Yoksa, bu da yeni bir tür devrim mi olacak?

Koordinatör bu sözleri sinsice söylemişti. Ama Abdias cevap vermekte gecikmedi:

- Bu yüzlerce yıllık uyuşukluktan silkinip kurtulmak, dogmatizmi unutmak ve insana Tanrı'yı kendi özünün doruğu olarak görme hürriyetini tanımak gerek...

- Yeter! Yeter! diye bağırdı peder, gururun seni kör ediyor ve çok gülünç bir duruma düşürüyor!

- Pekâlâ Monsenyör, madem ki insana düşünme hakkı tanımıyorsunuz, daha uzun tartışmanın bir yararı yok!

- İşte bu doğru! Koordinatör hiddetle yerinden kalktı. Birden sesi titremeye başladı ve konuşmasını şöyle sürdürdü: Gözlerini iyice aç delikanlı! Gururunu bir yana at! Seni mahvedecek bir yol seçmişsin kendine! Zavallı! Tanrı'nın sadece senin hayalinin bir ürünü olduğunu sanıyorsun. İnsanın da, tek gerçek Tanrı'nın üzerinde hemen hemen bir Tanrı olduğunu

söylüyorsun! Bilinç yalnız İlâhî Kudret'in iradesiyle vardır. Sana ait doktrinin gelişmesine izin verilecek olsa, yakında bu doktrin bütün prensipleri alaşağı eder, iman yasalarını koruma uğrunda, bunca insanın nesiller boyu mücadele verdiği, acı çektiği bütün kutsal yasakları yıkar. Sen "dogmatizmi atmak" derken bunları istiyorsun. Bizim dogmalarımız İlâhî Hikmet'in meyvalarıdır. Kilisenin varlığını sürdürebilmesi için yeni doktrinlere hiç ihtiyacı yok, ama bu doktrinler iman kuvveti olmadan meydana gelmez. Mademki bu noktaya geldik, şunu da hatırla: Dogmatizm, ne olursa olsun bütün otoritelerin, bütün iktidarların desteğidir. Sapık düşüncenle 'Tanrı' kavramını ıslah etmek istiyorsun, gerçekte sen onu hiç bilmiyorsun. Senin istediğin şey, kendini O'nun yerine koymaktır! Ama, şükürler olsun ki Tanrı gerçeği ne senin, ne de senin gibilerin isteğiyle vardır. Senin küfrün ancak seni mahveder. Tanrı ezelî ve ebedîdir! Âmin!

Bu tirad süresince Abdias, Peder Dimitri'nin yanında, ayakta, dudaklarını ısırarak beklemişti. Onun hakaretlerine dayanmak çok güç geliyordu ona. Ama bir adım geri çekilmeye de niyeti yoktu:

- Özür dilerim Monsenyör ama, sadece bizden gelen bir şeyi niçin ilâhî güce bağlıyorsunuz? Tanrı, biz yaratıklarını, birbirine zıd olan iyi ve kötü güçlerden kurtarabilecekken, niçin bu kadar kusurlu yaratmış olsun? Bizi, Kendisiyle olan münasebetlerimize varıncaya kadar birçok hususta, şüpheye, kötülüğe, ihanete düşürsün? Siz kendi doktrininizin mutlak değerde olduğunu, şaşmazlığını söylüyorsunuz, dünyanın ve ruhumuzun özünün bize bir defa ama bütün zamanlar için verildiğini kabul ediyorsunuz. Ben bunda hiçbir mantık görmüyorum. Hıristiyanlığın iki bin yıllık geçmişinde, bu kadar eski bir zamanda söylenmiş olana, nasıl olur da biz hâlâ ilâve edecek bir şey bulamayız? Siz, 'gerçek' tekelini bırakmamak için mücadele ediyorsunuz, ama, en iyi hallerde bile tavrınız bir körlüğün eseridir. Görmüyorsunuz. İsterse ilâhî çıkışlı olsun, gerçeği sonuna kadar yalnız kendi elinde tutacak bir öğreti yoktur. Kendisinin böyle olduğunu iddia eden bir doktrin, modası geçmiş bir doktrindir, artık kullanılır olmaktan çıkmıştır.

Abdias sustu. Bir süre sessizlik oldu. Sonra birden, yakındaki başka bir kilisenin çan sesleri duyuldu. İnsanlarla Tanrı arasındaki bağın bu sesli sembolü o kadar yakından geliyordu ve o kadar ona âşinâ idi ki, Papaz

Okulu öğrencisi Abdias oradan hemen kaçmak, tıpkı o çan sesleri gibi ta uzaklara uçup gitmek, kaybolmak, sonsuzlukta erimek isteğine kapıldı...

- Gerçekten çok ileri gidiyorsun delikanlı, dedi koordinatör soğuk ve birden bire durgunlaşan bir sesle. Sonra devam etti: Seninle bu teolojik tartışmaya girişmemeliydim, çünkü bu konudaki bilgilerin henüz çok eksik ve hatta şüpheli. Sana bunları ilham eden bizzat şeytan olmasın? Her ne ise, konuşmayı bitirmek için sadece bir şey daha söyleyeceğim: Bu fikirlerinle sen pek ileriye gidemezsin. Temel dogmalarla uğraşanları laikler de istemez ve aralarından atarlar. Çünkü her ideoloji esas olarak yalnız ve yegâne gerçeğe kendilerinin sahip olduklarını iddia ederler. Bunu, çok acı bir tecrübe ile öğreneceksin. Şunu da bilesin ki laik hayat, ilk bakışta sanıldığından daha katıdır. Düşüncesizliğinin, yanlış hesaplarının bedelini ödeyecek ve benim bu sözlerimi de hatırlayacaksın. Bu kadar yeter. Okulu terketmeye, hiç dönmemesiye Tanrı’nın evinden kovulmaya hazır ol!

- Benim mabedim her zaman benimle olacak, dedi Abdias inatla, çünkü ben kendimin kilisesiyim, başka bir kilise de tanımıyor, kabul etmiyorum. Papazları da, hele bugünkü halleriyle hiç kabul etmiyor, tanımıyorum.

- Pekâlâ evlat, Tanrı seni ıslah etsin. Ama bir şeyden emin olabilirsin: Dünya, sana itaat etmeyi öğretecektir. Artık ekmeğini kendin kazanmak zorunda kalacaksın, senin milyonlarca benzerin böyle yapıyor.

Abdias Kallistratov, bundan sonra, bu son uyarıları sık sık hatırlayacağı günleri görecekti. Bununla beraber, asıl misyonu, varoluşunun bir çeşit en üst düzeyde taçlandırılması olan misyonu, henüz gelecekte görünüyordu ona. Bu misyon, bir ufuk gibi belirecek ve aradaki bütün maceralar geçici engellerden başka bir şey olmayacaktı. Kitlelerin onu örnek alacağı gün gelecekti. Orada, hayatının amacını görüyordu.

* * *

Kaçakçılar treni, bozkıra doğru, geniş ve ıssız alanları geçerek ilerliyordu. Bakışları cama saplanmış olan Abdias kuşkular içindeydi. “Pekâlâ”, diyordu kendi kendine, “işte şimdi gerçekten yapayalnızsın. Hareketlerin tamamen serbest, röportajını yazmaktan başka ne bağların var, ne de zorunlulukların. Peki, bu sıkıntılarla dolu yolda ne öğrendin? Gerçek hayata dalıyorsun, ona cepheden bak. Tıpkı yüz yıl kadar önce olduğu gibi, bir tren, insanları bir yerden başka bir yere götürüyor. Sen de yolculardan birisin. Kaçakçılar da herkes gibi birer yolcudur. Bir farkla ki onlar bir tehlike de oluşturuyorlar, çünkü en korkunç suçlardan birini işliyorlar. Görünüşte pek zararsız olan ve duman olup savrulan bu ot, sarhoşluktan başka bir şey vermiyor ve insanda ‘insanlık’ olarak ne varsa onları yok ediyor. Bu geçici zevk için kendiliklerinden sunak taşına koşanları nasıl koruruz? Bu kötülüğün, bu hastalığın çıkış noktasını, kaynağını biliyor musun? Hayır, hiç bir şey bilmiyorsun, meseleye çözüm getirmek için hangi ucundan tutacağını bile bilmiyorsun. Daha yakın bir geçmişte, papaz okulunda, hayat akıntısına kapılarak az da olsa onu daha iyiye götürmek için sabırsızlanıyor, çırpınıyordun. Arkadaşların sana idealist diyorlardı ve haksız da değillerdi. Daha şimdiden bu çocukların sana ihtiyaçları olup olmadığını, işlerine karışmanın gerçekten gerekli olup olmadığını sormaya başladın. Aslında onlar için ne yapabileceksin ki? Onları kendi yoluna sokup hayatlarını mı değiştirebilirsin? Sen kendini yeyip bitirirken, onlar, içleri rahat, belli bir amaca doğru gidiyor ve ne istediklerini biliyorlar. Hiç olmazsa, onları yalnız uyuşturucu ve paranın mutlu edeceğine inanmışlar. Onları bunun aksine nasıl inandıracak, doğru yolu nasıl göstereceksin? Araya girmezsen er-geç yakalanıp ceza kamplarına gönderilecekler. Ama kendilerini o kadar suçlu görmeyecek, bunu sadece şanssızlık sayacaklar. Ah onları kötü yoldan bir döndürebilseydin! Pişmanlık ruhlarını temizlerdi, suç işlemekten gönüllü olarak vazgeçer ve gerçek sevinci yaşarlardı. Harika bir şey olurdu bu! Ama, mutluluk olarak onlara başka ne verebilirdin?

Bugün toplumumuzun değer olarak benimsediği şeyler aslında tamamen bozulmuş, topa tutulmakta… Tanrı kavramına gelince, çocukluk çağlarından beri onlar Tanrı’yı, ihtiyar bunakların dillerine pelesenk ettikleri tekerleme gibi görürler. Hem sonra, kolay kazanılan paranın yanında güzel sözlerin ne değeri olur? Şu günlerde herkesin tekrarladığı

gibi, büyük bir teşekkür hiçbir şeye yaramaz, ama para, nereden gelirse gelsin, at keseye! Hem, yalnız bizden almıyorlar bu parayı, kazançlarının bir kısmı, yabancı ülke kaçakçılarına yapılan satışlardan sağlanıyor. Çoğunun Murmansk, Odesa.. gibi limanlardan ya da Baltık şehirlerinden gelmeleri bundan olsa gerek. Uzak-Doğu'dan gelenler bile var. Bütün bu haşhaşlar, polen ekstreleri nereye gidiyor? Önemli olan ise nerelere gittiği değil, olayın, kaçakçılığın kendisidir...

Bütün dünyaya karşı kendisinin en iyi sosyal sistem olduğunu, kötülüklere karşı bağışıklı bulunduğunu iddia eden bir idarede, bütün bunlar nasıl oluyor? Ah bir başarabilsen! Gördüklerimin, yazacaklarımın birçoklarına ibret olmasını diliyorum Allah'tan. İnsanların bu olaya, evleri tutuşmuş gibi, felâkete kendi çocukları maruz kalmış gibi tepki göstermeleri gerek. İyi kullanılan bazı kelimeler koro halinde bütün toplum tarafından tekrar edilirse, bunun paradan daha güçlü olduğu anlaşılır, böylece kötülükler önlenebilir! Eğer her şeyin çıkışı Allah'tan ise, insan bu çıkışa, bu ilk kudrete tutunmak gücüne de sahiptir. Başarmayı ne kadar isterdim! Yine Sana sesleniyorum Tanrım: Paraya, altına çarparak dönen kelimelerin değeri nedir? Yer altında işlenen kötülüğe karşı vaızlar ne yapabilir? Bana sonuna kadar dayanma gücü ver Allahım. Bu çabalarımda, bu mücadelede beni yalnız bırakma. Ben yalnızım. Yapayalnızım. Onlar ise çok kalabalık.

* * *

Tren Saratov'u geçmişti ve iki günden beri geniş Kazak ovasında ilerliyorlardı. Bu bölgeyi ilk defa görüyordu Abdias. Vaktiyle Rusya tarafından zaptedilen ve göz alabildiğine uzanan bu toprakların genişliği, muazzam oluşu çok etkiliyordu onu. "Sibirya'yı da sayarsak, bu geniş topraklar yarıkürenin hemen hemen yarısını kaplıyor. Çok az yerinde sadece bazı noktalara yerleşmiş insanlar.. şehirler, kasabalar, büyük ve küçük istasyonlar, çiftlikler ve tek tek evler çok nadir görünüyor yol boylarında. Tıpkı geniş bozkırdan oluşan bir tüalin üzerindeki pek seyrek renk damlacıkları gibi.. boyanmaya hazır iken, monoton grilikteki tabii görünümüne bırakılıvermiş..." Otlar yeşermiş, çiçeklenmişti. Kısmen daha iri ve koyu olan bitkiler manzarayı daha da güzelleştiriyordu. Ama birkaç gün sonra güneş üzerlerine kurşun gibi inecek, otlar sararacaktı. Bu kısa süreli ilkbaharı görmek için uzun bir yıl daha beklemek gerekecekti...

Yolcular, vagonların yarı açık pencerelerinden giren bol kokuları kokluyorlardı. Ovada, her tarafı boş küçücük bir istasyonda durdukları zaman daha çok duyuyorlardı bu kokuyu. O zaman herkeste, içinde bulundukları vagonun boğucu havasından kurtulmak için oradan kaçmak, sıcak havaya serinlik veren bitki özsularının ve insanı sarhoş eden kokuların arasında koşmak arzusu uyanıyordu. "Ne kadar tuhaf" diyordu Abdias kendi kendine, "bu lânet haşhaşın bu kadar güzel kokması ve bu kadar bol yetişmesi ne kadar tuhaf! Kaçakçıların dedikleri doğruysa, en belirgin özelliği ve etkili tarafı bu koku imiş. Gevezelikleri sırasında birçok şey öğrettiler bana. Şimdi biliyorum ki yaban keneviri diğer otlardan sapının uzunluğu ile ayrılır, insan boyunda olanları vardır ve her yerde yetişmez. Nerelerde bulunduğunu bilmek gerek. Böylesine zararlı bir zehirin her yerde kolayca bulunmaması bir bakıma çok iyi... Ama bu güçlüğe rağmen onu bulmak için bu yola çıkanlar çok. Her taraftan gelen bu insanlar, bu büyüleyici otu bulmak için kıtayı baştan başa katederler... Ama haşhaş çayırlarına giden yol daha çok uzun ve orada neler olacağını kimse bilemez..."

Abdias zaman zaman seyahat amacını unutuyor, kendisini gördüğü manzaralara kaptırıyor, aşıp gittiği bu toprakların ve orada yaşayan insanların bilebildiği geçmişini, tarihlerini hatırlamaya çalışıyordu. Henüz

lise çağındayken okuduğu bazı kitapları, seyrettiği bazı filmleri getiriyordu aklına. Şurada burada gördüğü kısmen unutulmuş bir geçmişin izlerini görmek de memnun ediyordu onu: Bozkıra yayılan kara deve sürüleri bozkırda terkedilmiş şehirler gibiydi. Müslüman mezarlıkları, 'yurt' denilen çadırlardan oluşan geleneksel obaları, bazen dünyadan kopmuş gibi tek başına duran bir çadırı görüyor, o tek çadırda yaşayan insanları düşünerek kalbi sıkışıyordu. Bazen bir veya birkaç atlı geçiyordu trenin yakınından. Bunların bazılarının başlarında eskiden olduğu gibi sivri külahlar vardı. Atlarının dizgin, eyer gibi takımları da değişmemiş, eskiden nasılsa şimdi de öyleydi... Bu ücra ve susuz yerlerde nasıl yaşıyordu bu insanlar? Gün batınca, uzayın çıplak yüzü kapkara olunca, içlerine çöken sıkıntılara nasıl katlanıyorlardı? Sonsuz evrende kaybolmuş gibi, uçsuz bucaksız bozkırda ne düşünüyor, ne hissediyorlardı?

Herhalde trenler burada hoş karşılanıyor ve onların gürültüsü büyük şehirlerdeki gibi kimseyi rahatsız etmiyordu. Belki de görkemli gece bu insanlara soyluluk dolu, yücelik dolu şiirler ilham ediyordu. Şiir, kendilerini duyurmak, dünyaya kabul ettirmek isteyen insanların bir zekâ ürünü değil miydi?

Ama bu düşünceler uzun sürmüyor, az sonra kendi gerçek durumunu hatırlıyordu. Gerçekten zordu bu suçlularla bir arada yaşamak. Şimdilik buna dayanmaya çalışıyordu. Röportajını yazabilmek için bu deneyi sonuna kadar sürdürmeliydi. Ama, bunu düşündükçe üzerine soğuk sular dökülüyor, midesi ağrıyor, tarifsiz sıkıntılarla ürperiyordu. O da gerçekten bu iğrenç satıcılardan biriydi sanki. Böylece, çok küçük de olsa, bilinçli olarak bir suç işleyen kimsenin hareketlerini nasıl şartlandırdığını, duygularını nasıl etkilediğini, başkalarıyla olan ilişkilerini nasıl bozduğunu, yeni izlenimlerle, görüntülerle duyulacak sevincin nasıl engellendiğini de keşfetmiş, öğrenmiş oluyordu.

Abdias, yol arkadaşları üzerinde gözlemler yaparken, onları konuşturmaya çalışırken edindiği ilk izlenimden emin olmak istiyordu: Kendilerinden emin görünmelerine rağmen bu kolgezerler cezalandırılmak korkusu içinde, ağır bir rahatsızlığın baskısı altındaydılar. Öyle değilse, kabadayı tavırları, anlaşılmaz argoları, içki ve kumar tutkuları, bu tehlikeli işe böbürlenerek atılmaları başka nasıl izah edilir? Başka türlü hareket edebileceklerini

düşünemiyorlardı. Abdias onları bu uğursuz boyunduruktan kurtarmayı, gözlerini açmayı, kendi kendilerine vurdukları zinciri koparmayı, derilerine sinmiş ve soludukları havayı bile zehirleyen korku ve kokudan arındırmayı hayal ediyordu. Bu asil görevi yerine getirebilecek çareyi bulmak için, sınırlı ama o kadar da az olmayan bütün hayat tecrübelerine, bilgilerine, ümitle, coşkuyla sarılıyordu.

Papaz okulundan ayrılmakla Tanrı yolunda yürümekten, doğru yola çağrı yapma eğiliminden de ayrılmış değildi. Kendi anladığı şekilde doğruları söyleyecekti, resmî Kilise ile bağımlı olmadan iyiye ve doğruya çağıracaktı insanları. Bu misyonu yerine getirmek için papaz olmaya gerek yoktu. Bunun için, inançlarına bağlı olması, dâvasında samimi olması yeterdi. Bütün iyi niyetlerine rağmen, cesaretinin onu ittiği bu işi henüz bütün genişliğiyle kavramaktan uzaktı.

Güzel düşünceler içinde yüzmek, insanları doğru yola getirmeyi hayal etmek, bunları gerçekten başarmaktan daha kolaydı. Ceplerini doldurmaktan başka bir şey düşünmeyen o insanlar, kendileri gibi bir kaçakçı görünen Abdias adındaki bu insanın çağırdığı yola öyle kolayca gelirler miydi! Abdias'ın asil görüşleri, tatlı sözleri onları niçin etkilesindi? Işığa doğru yürümek için en ufak bir arzu yoktu onlarda. Abdias anlıyordu ki bir bakıma Tanrı "Kelâm"dır. Tam ve saf doğruyu söyleyen kelimeler ilâhî bir etki yapabilirlerdi, ama henüz 'kötü'nün 'iyi'ye karşı çıktığını, suçluların yararına bile olsa 'iyi'ye karşı direndiklerini bilmiyordu.

-VI-

Yolculuğun dördüncü günü, şafakta, yüksek dağ kolları görünmeye başladı. Yolcular Çuısk ve Mujunkum vadilerine yaklaştıklarını anladılar. Ama, geçici ilk işaretlerdi bunlar. Tren bozkır içlerine dalınca dağ kolları da görünmez oldu. Ufuktan yükselen güneş ışıkları kapladı her yeri. Bir ışık huzmesi de birbirlerine hiç benzemeyen yolcuların dolduğu vagonları aydınlattı. Sonra yol hafifçe dikleşti ve sisli bir bölgeye girdi. Burada tepeler sisten görünmüyordu.

Kaçakçılar Calpak-Saz'da trenden inecek, dağılacak, herbiri kendi imkânlarıyla kendi yoluna, o belâlı yerlere gidecekti. Ama aslında, onları kollayan, görevlendiren, gölge ardında gizlenen meçhul şefin emrinde birleşmişlerdi. Bu esrarengiz şefin kimliğini ancak çok alçak sesle, kapalı kelimelerle, dolaylı olarak söylüyorlardı. Abdias'ı en çok şaşırtan olaylardan biriydi bu.

Calpak-Saz'a sadece üç saatlik yolları kalmıştı. Kaçakçılar uyanmış, hazırlıklarına başlamışlardı. Petruha tuvalete gitti ve öbür yolcuların kuyrukta beklerken homurdanmalarına hiç aldırmadan uzun bir süre kaldı orada. Akşamdan kalma sarhoşluğunu gidermek, kendine gelmek için başını musluğun altına sokmuş, yıkanıyordu. Akşam arkadaşlarıyla kafayı çekmiş, kör-kütük sarhoş olmuştu çünkü. İştahlarını açmak için önce birkaç kadeh şampanya içmişlerdi. Şampanya onların gözünde limonatadan farklı bir içki değildi. Sonra, daha ciddi bir içki içmek için votkaya başlamışlardı. Ve o sabah, karışık içmenin bütün etkileri görüldü. Lenka kütük gibiydi ve Abdias onu güçlükle ayağa kaldırabildi. Calpak-Saz'a yaklaştıklarını duyunca nihayet başını kaldırmış, ince ve kir içindeki boynu üzerinde sarkık tutarak kuşete oturmuştu. Bu çocuğun uyuşturucu satarak para kazandığına ve daha gencecik iken hayatının mahvolduğuna kim inanırdı!

Bozkırda ilerleyen bu trenin bir yerinde şef de bulunuyordu. Petruha onun emirlerini almaya gitmeden önce, iyice uyanık olmak, kendine gelmek için katran kadar koyu bir çay içti. Şef, çok alkol almasından hoşlanmazdı.

Abdias şefi henüz uzaktan bile görememişti. Yüzlerce yolcunun arasında nasıl tanısındı onu? Bir şeyden emindi: Çalılıklar arasına sinmiş bir hayvan

gibi tedbirliydi bu adam ve yolculuk boyunca kimse onu tanıtacak bir şey yapmadı, ihanet etmedi.

Petruha az sonra Şefin yanından döndüğü zaman dayak yemiş bir köpek gibiydi. Aşırı şekilde kafayı çektiği için iyi bir zılgıt yediği belli oluyordu. Operasyonun asıl safhası tren hedefe varır varmaz başlayacaktı ve bu Petruha budalası da o derece sarhoş olduğu için bir hafta baş ağrısından kurtulamazdı. Sanki bu duruma düşmesinden Abdias sorumlu imiş gibi ona hiddetle baktı ve:

- Seninle konuşmamız gerek! dedi.

Sahanlığa çıkıp sigaralarını yaktılar. Tren gürültüsü seslerini boğuyordu.

Petruha, pis nefesiyle Abdias'ı zehirler gibi ona iyice sokuldu:

- Bak, bu çok önemli bir mesele!

Abdias onun pis nefesinden korunmak için başını öteye çevirerek cevap verdi:

- Pekâlâ, söyle bakalım.

- Niye yüzünü öteye beriye kaçırıyorsun, kendini ne sanıyorsun sen! dedi Petruha alınganlık göstererek.

Abdias onu sakinleştirmeye çalıştı:

- Haydi Piotr, haydi, canını sıkmaya gerek yok. Sen içiyorsun, ben içmiyorum, hepsi bu. Ama bunun ilişkilerimizle, arkadaşlığımızla ne ilgisi var? Mesele mi edineceğiz? Sen bana Calpak-Saz'a varınca ne yapacağımızı söyle.

- Şef ne demişse onu yapacağız.

- Onu soruyorum işte, şef ne dedi?

- Takma kafana. Acemi olduğun için, Lenka ve benimle geleceksin, üçümüz beraber gideceğiz yani. Ötekiler de birer ikişer dağılacaklar.

- Peki, nereye gideceğiz?

- Bu beni ilgilendirir, sen bizi takip et yeter. Mujunkum sovhozuna kadar oto-stop yapacağız. Sonra kimseye rastlamayız. Yürüyeceğiz.

- Yaya mı?

- Elbette. Ne sandın! Özel arabayla mı götürecektik seni? Oralarda kendini belli edersen işin biter. Araba ya da motorla gitmeye kalkarsan hemen enselenir, hapı yutarsın.

- Yaa? Peki. Şef yalnız mı yoksa başka biriyle mi gidiyor?

- Bundan sana ne? Niçin hep ondan söz ediyorsun? Onun işine burnunu sokma. Belki hiç gitmeyecek, sana rapor mu versin yani!

- Yoo, diyordum ki, mademki bizi yöneten odur, bulunduğu yeri bilsek fena olmazdı.

- Hayır, bilmemek daha iyi, dedi Petruha böbürlenerek, bu işe karışma. Sana ihtiyacı olursa, dünyanın öbür ucunda olsan bile işaretini çakar, sen de tıpış tıpış gelirsin.

Petruha bir an sustu. Söylediklerinin Abdias üzerinde ne etki yaptığını anlamak istercesine tepeden bakıyordu. Sonra ilave etti:

- Şef dedi ki, işini iyi yaparsan her zaman bizimle gelirsin, ama bir gaf yaparsan, senin kaltaklık ettiğini çakarsa, ya da kalleş, gevşek biri olduğunu anlarsa, şimdiden çekip gidebilirsin. İstasyonda trenden inince arkana bakmadan usul usul düş yoluna! Sana kimse bir şey yapmaz. Ama bizimle gelirsen bir daha geri dönemezsin. Pes etmeye kalksan bile kurtulamazsın, anladın mı?

- Tabii, çok iyi anladım. Aptal değilim.

- İyi öyleyse. Bunları iyice kafana sok. Sonra gelip bana sızlanma. Seni uyardım, aksini söyleyemezsin!

- Tamam Piotr, tamam, ayni şeyi yüzlerce kere söylemene gerek yok. Ben de omuzlarımın üstünde bir baş taşıyorum. Ne yaptığımı, neleri göze aldığımı biliyorum. Şimdi sen dinle beni: Bugünden itibaren Lenka'ya içki içirme, o bir palaz daha. Sen de içmezsen iyi olur. Hele bu sıcakta fitil olursan, hiçbir şey yapamaz, hiçbir yere varamayız.

- Tamam, bunda haklısın. Söz! Bir damla bile içmeyeceğim. Lenka da içmeyecek.

Bu pazarlıkta anlaştıktan sonra sustular.

Calpak-Saz bir kruazman istasyonu idi ve burada trenin lokomotifi de, kondüktörü de değişecekti. Yolcuların çoğu bagajlarını toplamış, inmeye hazırlanıyorlardı. Sahanlığa Lenka da geldi. Yüzünden başının ağrıdığı pek belliydi ve kuşkulu kuşkulu bakınıyordu:

- Ne kaynatıyorsunuz, dedi, bir saat sonra varıyoruz, eşyaları hazırlamak gerek...

- Dert etme, dedi Petruha. Hazırlayacak eşyamız yok bizim. Sırt çantalarımızı alıp gideceğiz.

- Gel Lenka, yaklaş, dedi Abdias, başın ağrıyor mu?

Sorudan rahatsız olan Lenka başıyla "hayır" işareti yaptı.

- Piotr ve ben karar verdik, bugünden itibaren içki yok. Tamam mı?

Lenka sessizce kabul etti.

- Biz de hemen geliyoruz. Daha vakit var, telaş etme, dedi Abdias.

- Evet, daha bir saatten fazla var, dedi Petruha saatine bakarak. Lenka gittikten sonra da konuşmaya devam etti: Lenka konusunda haklısın, bu it hep içmek ister, sonra da ayakta duramaz. Ama artık tamam. İş iştir. Akşam, yolu kısaltmak için biraz kafayı çektik. Hem sonra onun parasıyla içtiğimi sanma ha! Kafayı iyice bulmasından da sorumlu değilim. Tamamen onu ilgilendirir bu. Kafa çekecek kadar param var benim.

- Benim endişem o değil, yalnız bu çocuğa yazık oluyor da...

- Tabii, dedi Petruha içini çekerek ve acır gibi.

Bu konuşma onda nice zamandır içini kemiren bir kuşkusunu uyarmıştı:

- Baksana Abdias, dedi birdenbire. Sen bizimle gelmeden önce ne yapıyordun? Karaborsacılık mı? Söyle bana. Çünkü artık bundan sonra iki şey olabilir; ya ikimiz bir restoranda işi kutlarız, ya da bir hapishanede buluşup birlikte yüznumara temizleriz.

Abdias dürüst olmak istedi:

- Hiç karaborsacılık yapmadım. Saklayacak bir şeyim yok. Daha önce ben seminerde, yani papaz okulunda iken...

Petruha herşeyi beklerdi de, bunu beklemezdi.

- Ne dedin, ne dedin! Papaz mı olmak istiyordun yani?

- Evet ya.

Petruha'nın gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Şaşkınlığını belirten bir ıslık çaldı. Sonra devam etti: Peki kendin mi ayrıldın, kapı dışarı mı ettiler?

- İkisi de oldu, orada kalmadım sonunda.

- Çok tuhaf! Demek Tanrılarını seninle paylaşmak istemediler ha?

- Öyle diyebiliriz.

- Söyleyesene, sen çok şey biliyorsundur... Tanrı gerçekten var mı?

- Zor bir soru sordun Piotr. Bazıları için var, bazıları için yok. Kişisine göre değişiyor. Zaten insanlar var oldukça, onları Yaratan'ın da var olup olmadığını hep soracaklar.

- Peki, diyelim ki var. Nerede bulunuyor?

- Düşüncemizde ve sözlerimizde...

Petruha bir süre hiçbir şey söylemeden düşündü. O sırada vagon tekerleklerinin gürültüsü daha çok duyulmaya başladı. Çünkü biri, vagonların birleştiği yerdeki kapılardan birini açık bırakmıştı. Petruha gidip onu kapadı. Bir süre daha kulaklarını o sağır edici gürültüden ayıramadı. Sonra sordu:

- Demek öyle. Bana göre Tanrı yok. Peki sen ne diyorsun Abdias, sana göre var mı?

- Evet var, hem de var olması şart.

Petruha şaşırmış, şoke olmuştu:

- Yaa, hiç anlamıyorum. Eğer Tanrı'ya ihtiyacın var idiyse, bizimle ne halt etmeye geldin?

Abdias, yer ve zamanın bu konuyu tartışmaya uygun olmadığını düşünerek kaçamak ve uzlaşıcı bir cevap verdi:

- Ee, çünkü benim de paraya ihtiyacım var.

- Tamam, mangırla Tanrı arasında bir seçim yapman gerekiyordu, sen de mangırı seçtin.

- Bir bakıma evet, şimdilik...

Bundan sonra Abdias Petruha ile yaptığı bu konuşma üzerinde çok düşündü. Şefin çok ihtiyatlı bir insan olduğunu anlamıştı. Hesabını iyi bilen ve şüphesiz acımasız bir insandı. Eğer bir şeyden şüphelenirse, intikam almak ya da postunu ve ortaklarını kurtarmak için yapamayacağı şey yoktu. Zaten bir süreden beri uyuşturucu kaçakçılığının çocuk oyunu olmadığını çok iyi biliyordu. Petruha ve onun bazı arkadaşlarıyla yaptığı bu ve başka konuşmalarda apaçık konuşarak bu çocuklar üzerinde daha etkili olacağını da anlamıştı. Tanrı'nın yarattığı insan olarak onun görevi, eski zamanlarda Hz. İsa'nın vaızlarını hayatları pahasına Afrika vahşilerine yaymaya çalışan misyonerlerin yaptığını yapmak değil miydi? Bütün tehlikelere rağmen

onlar gibi yapmalıydı. Çünkü, amacı ruhları kurtarmak olanın kendini buna adaması gerekirdi. İnsan ancak kendi çıkarını unutarak başkalarının kalbine girebilirdi.

Tren, Calpak-Saz'a, öğleden önce saat onbir sularında girdi. Burası bir aktarma istasyonu idi. Yolcuların bu sabah gördüğü dağlara doğru uzanan iki yolun hareket noktası olduğu için, telaşlı bir kalabalık vardı istasyonda. Bu da kaçakçıların görünmeden sıvışmalarını kolaylaştırıyordu. Trenden iniş pek zor olmamıştı. Abdias bu kolaylığa ve kaçakçıların istasyon lokantasına pek rahat ve aldırışsız dalmalarına şaşıp kalmıştı. Kendisi dahil oniki kişi kadar olduklarını tahmin ediyordu. Bunlar birbirlerini tanımıyormuş gibi görünerek, ama asla gözden de kaçırmayarak ayrı ayrı masalara oturdular. Tatil başlangıcı olan bu günlerde onların yaşındaki Avrupa'lı ve Asya'lı gençler de çoktu istasyonda. Onun için o kalabalık arasında onları farketmek mümkün değildi. Bütün gar gibi lokanta da polisin gözetimi altındaydı, ama kaçakçılar bundan hiç rahatsız olmuşa benzemiyorlardı. Yemeklerini çabucak yiyerek, masalarını kumanyadan bıkan başka yolculara bıraktılar. Sonra, gizlice verilen işarete uyarak yavaş yavaş dağıldılar. Bazısının sırt çantası, bazısının valizi, bazısının da sadece ufak el çantası vardı. Ekmek, konserve, diğer gerekli bazı şeylerle dolu idi bu çantalar. Bozkıra doğru yol aldılar ve az sonra geniş arazide görünmez oldular.

Hâlâ görünmeyen ama varlığı ve otoritesi pek belli olan Şefin emrine göre, Abdias bozkırın uzak bir bölgesinde Mujunkum savanının sınırlarında, Petruha ile Lenka'yı takip ediyordu. Şef Petruha'ya bir miktar para da vermişti. Yirmi beş ruble karşılığında, bir kamyon onları Uçkuduk Sovhozuna kadar götürmeyi kabul etti. Tedbir olsun diye bir de battaniye almışlardı kendilerine. Böylece serbest çalışan işçilere benziyorlardı. Abdias kendisinin dülger olduğunu söyleyecekti. Dülgerlik bu bölgede en çok aranan ustalıklardan biriydi. Abdias'a da uygun düşüyordu. Çünkü bir zamanlar babası ona dülgerlik dersi de vermişti. Trenden inmeden az önce Petruha ona, nereden bulduysa bir rende, bir makas, bir de balta vermişti. Kendisi ve Lenka için birer teknik lise öğrencisi kimliği tedarik etmişlerdi. Sözde biri alçı ustası, öteki boyacı olacaktı. Şimdi, tatil dolayısıyle, kendilerine ev yapmak isteyen çiftçilere yardım ederek biraz para biriktireceklerdi.

Sıcak kavuruyordu. Ama onlar aracın örtüsüz arka tarafında oturmalarına rağmen hafif, serin bir rüzgâr alıyor ve müthiş sıcaktan fazla etkilenmiyorlardı. Yol korkunçtu. Bütün uzun yollarda görüldüğü gibi bu yol da çukurlarla doluydu.

Yolun durumuna göre kamyon biraz fren yapacak olsa kalın bir toz bulutu kalkıyor ve üç yolcu boğulacak gibi oluyorlardı. Yolun tek iyi yanı, geniş arazide değişen manzaralardı. İnsan bunları seyrederken uçuyor gibi hissediyordu kendini. Şoför kabinine dayanmış vaziyette ayakta duran Abdias hayal içinde yüzüyordu yine: "İnsan burada gezegenimizin ne kadar büyük olduğunu anlıyor, diyordu kendi kendine. Ama yine de insan kendini, yer ve yiyecek bulamamak, benzerleri tarafından rahatsız edilmek korkusuyla sıkışmış hissediyor. Korku, kin ve önyargı, o geniş âlemi bir stad kadar küçültüyor ve bu stadın ortasında iki zorlu ekip atom bombasıyla bir maç yapıyorlar. Seyirciler rehinelerdir. Hırsın kör ettiği taraftarlar ise ısrarla avaz avaz bağırıyorlar: Gol! Gol! Gol!... Bununla beraber herbirimizin bir görevi var: Tarih akışını devam ettirsin diye, bugün, yarın ve her zaman insan kalmak. Biz üç kişi nereye gidiyoruz? Bazıları, kendilerinin ve kendileriyle birlikte daha pek çok insanın yitip gitmesine sebep olacak bir zehri devşirmek için çaba harcıyor. Niçin, ne adına yapıyor bunu? Onları, varoluşlarının en değerli şeyini yitirmeye nasıl bir güç itiyor?"

* * *

Dünyanın bir ucunda, Allah tarafından unutulmuş gibi görünen Uçkuduk köyünde, iki günlük bir iş buldular. Bu, bir çobana ait evin eksik kalan marangozluk ve badana işlerini tamamlamaktan ibaretti. Çoban sürüleri ve ailesini alıp yaz otlaklarına gitmiş, evin tamamlanma işini yakınlarda oturan bir akrabasına bırakmıştı. Mevsim boyu iş arayan usta ya da işçiler gelirlerdi nasıl olsa. Bu iş, bizim üç kolgezere nasip oldu. Onların buralarda bulunmalarının asıl sebebini gizleyecek çok güzel bir meşgale, bir kılıf idi bu.

Hava sıcaktı. Evin çatısı zaten çıkmış bulunduğu için bir odasına girip yerleştiler. Avluda bulunan bir ocağı da mutfak yaptılar kendilerine. Doğrusu, istekle, hararetle koyuldular işe. Daha ilk günden Petruha arkadaşlarını erkenden uyandırdı ve akşama kadar çalıştılar. Akşam yaktıkları ateşin başında bir araya gelince, dinlenirken, sohbet etmeye de başladılar.

- Hey Abdias, dedi Petruha, çalışmaktan pek memnun görünüyorsun. Tabii mangır da var işin ucunda. Ama bu işten alacağımız para dişimizin kovuğunu doldurmaya bile yetmez. Bu işi çevrede şüphe uyandırmamak için yapıyoruz. İş biter bitmez, o güzel çiçekleri, tutam tutam, kucak kucak toplayabileceğimiz bir yere gideceğiz. Bütün bir yıl altının üzerine yatmak için bir tek gün iflahımız kesilecek, o kadar! Tıpkı bir bakan gibi. Hey Lenka, sen bu işleri bilirsin, söyle ona!

Buraya gelişlerinden beri hemen hemen hiç ağzını açmayan Lenka nihayet konuştu:

- Evet, ben daha önce de geldim, bilirim.

Petruha onları uyarıyordu:

- Çocuklar, çok uyanık olun ha! Hiç kimseye bir şey söylemeyin. Ne komşularla ne de herhangi bir kimseyle, çok mert insanlar olsalar bile, hiç gevezelik etmeyin, konuşmayın onlarla. Hele biri size bazı sorular sormaya kalkışırsa, ağzınızı bile açmayın ha! Abdias, ağzını açmak zorunda kalırsan hiçbir şeyden haberin olmadığını söyleyeceksin, öğrenmek istediklerini

ekip başına, yani bana sormalarını söyleyeceksin. Ya da hiç konuşmayacaksın, dudakların kilitli, dikişli duracak. Tamam mı?

Abdias'ın itiraz edecek hali yoktu. Bu uyarıya uymanın daha iyi olacağını düşündü. Zaten ona asıl zor gelen susmak değil, kirli para ile ceplerini doldurmak için kendilerini mahvolmaya götüren bir yola sapmış bu iki genci etkileyecek, kurtaracak bir şey yapamamak idi. Onları sadece ikna kabiliyetiyle etkileyerek, ahlâk dışı davranışları üzerinde düşündürmek, birden bire vicdanlarının sesini dinler olmaya yöneltmek ve hayat tarzlarını köklü bir şekilde değiştirmek istese, bunu başaramazdı. Çünkü bu çocuklar buna asla cesaret edemezlerdi. Grubun öteki üyelerine verdikleri sözle elleri kolları bağlıydı. Bu sözden çıktıkları zaman onlar da korkunç şekilde cezalarını verirlerdi. Peki bu "suç paktı"nı nasıl bozacaktı?

Üzüntülerini, sıkıntılarını biraz hafifleten tek şey asil bir dava peşinde olmasıydı. O, kaçakçıların faaliyetini öğreniyordu ve bunu basın yoluyla bütün topluma duyuracaktı. Bu şekilde nihayet halkın gözünü açacak, gayesi yitik gençleri, bu kötü yola sapan kimseleri kurtarmak olan bir ahlâk yoluna çağrı kampanyasını başlatacaktı. Bu kaçakçılığa bizzat katılmış olmasına dayanma gücünü, yalnız bu ışıklı perspektif veriyordu ona.

Üçüncü gün küçük bir olay oldu, ama bu küçük olay Petruha'yı pek endişelendirdi. Petruha, bir komşu ile birlikte at arabasıyla sovhozun merkez binasına gitmişti. Yaşlı bir harp malülü idi komşusu. Oradan şeker, konserve, sigara gibi şeyler alacaklardı. Ertesi gün üç kolgezer erkenden kalkıp sözde başka bir iş bulmak için yola koyulacaklardı.

Lenka iç duvarların badanasını bitiriyor, Abdias da hangar kapılarını düzeltiyordu. Tam bu sırada birden bir motor sesi duydular. Abdias daha iyi görmek için elini başının üzerine götürüp siper yaptı ve büyük bir motosikletin evin önünde durduğunu gördü. Sürücü çevik bir hareketle yere atlayınca bunun genç bir kadın, belki de genç bir kız olduğunu görüp şaşırdı. Bu kötü yolda böyle ağır bir motoru nasıl kullanabiliyordu bu kız? Geniş siperli kasketini ve rüzgârdan korunmak için taktığı gözlükleri çıkarmış, bir baş hareketiyle gür saçlarını omuzlarına atmış, sonra güzel dişlerini gösteren bir gülümseme ile elbisesinin tozlarını silkmiş ve konuşmuştu:

- Ne müthiş bir sıcak.. ne de çok toz var! Merhaba!

Abdias'ın hafifçe canı sıkılmıştı. Çünkü Petruha'nın tenbihleri epeyce etkilemişti onu: Bu kızın kimliğini, bu ücra yerde ne aradığını pek merak etmişti:

- Merhaba!

- Ev sahibi burada mı? dedi kadın gülümseyerek.

- Sahibi mi? A ev sahibini soruyorsunuz değil mi?

- Tabii.

- Burda değil, sanırım meraya gitmiş.

- Ama onu görmüş olmalısınız?

- Hayır, şey.. evet. Şöyle bir geçerken. Az önce geçti ama onunla konuşmadım.

- Tuhaf! Onunla hiç konuşmamışsınız ama evini bitirmişsiniz bile!

- Affedersiniz, ev sahibi ile gerçekten konuşamadım, sanırım çok acelesi vardı. Bizim ekibin şefi ile anlaştılar, şefin adı Piotr, az sonra gelecek buraya…

- Sağ ol, ama şefinizi görmeye ihtiyacım yok benim. Ben Orhan'la görüşmek istiyordum. Çoban olduğundan beni ilgilendiren birçok şeyi biliyor o. Yeni evi yolumun üzerinde olduğu için, geçerken şöyle bir uğradım. Burada olduğunu sanıyordum. Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim.

- Hiç rahatsız etmediniz.

Genç kadın maskesini taktı, motoru çalıştırdı ve başıyla Abdias'a Allahaısmarladık işareti yaptı. Abdias da karşılık olarak el salladı ona. Bu beklenmedik ziyaret zihnini karıştırmıştı. Hareketlerinden bir gün önce çıkagelen bu motosikletli kadının kendilerinden şüphelenmiş olabileceği

değildi onu düşündüren. Tozu dumana katarak giden motosikletli gözden kaybolunca, onu gözlerinde olduğu gibi canlandırmıştı, sanki hafızasına nakşedecekti. Beklenmedik bir zamanda olan bu karşılaşma onu hem şaşırtmış hem de sevindirmişti. Güzel vücutluydu. Ortadan biraz daha uzun boylu, mütenasip, sevimli bir dişi. "Hayır, olamaz", diyordu kendi kendine. "Kelimenin tam anlamıyla güzel bir kadın bu. Ben kadını hep böyle hayal ettim." İnce hatlarını, ilham veren yüzünü, ışıl ışıl parlayan kara gözlerini, omuzları üzerinde pervasız dalgalanan ve gözleriyle zıtlık teşkil eden ve ona ayrı bir sevimlilik veren saçlarını ayrıntılarıyla hatırlamak ne büyük bir zevkti. Her şeyi güzeldi, hatta sol yanağındaki küçük yara izi, (herhalde çocukken düşüp yaralanmış ve bu iz o yaradan kalmıştı), sade kıyafeti bile güzeldi. Üzerinde bir ceket, ayağında bir jean pantolon ve üst kısmı hafifçe indirilmiş eski çizmeler vardı. Büyük bir güvenle sürüyordu motoru. Oysa kendisi bisikleti bile zor kullanabiliyordu. İyi ama, ev sahibini soran o kadının kendisini böyle saçma bir sıkıntıya sokması nedendi? Bu soruya bir cevap bulamıyordu. Çocuk gibiydi.

Bu görüşme çok kısa ve görünürde hiç bir önemli sonuç doğurmamış olmasına rağmen, o genç kızı aklından çıkaramıyordu. Onun kim olduğunu, bu ücra yere niçin geldiğini sorup duruyordu kendi kendine. Elbette bir yerlerden gelmiş olmalıydı.

Petruha, o motosikletli kızdan kendisine söz edilince çok huylandı, büyük bir kuşkuya kapıldı ve Abdias'ı bıktıracak kadar uzun bir soru yağmuruna tuttu. Kızın ne dediğini, onun ne cevap verdiğini soruyor, aralarındaki konuşmayı kelimesi kelimesine tekrar ettiriyordu ona. Sonunda endişeli bir tavırla başını salladı:

- Hiç hoşuma gitmedi. Bir bit yeniği var bu işte. Yazık ki burada değildim, olsaydım bütün numarasını çakardım. Abdias, sen çok okumuşsun ama, bu durumlarda ben çok daha iyi idare ederim. Onun kim olduğunu, ne istediğini öğrenmeliydin. Ama sen ona vurulmuşsun, çok iyi anlaşılıyor bu. Oysa seni uyarmıştım!

- İşi bu kadar kötüye yormakta yanılıyorsun. İnan endişelenecek bir şey yok.

- Aynasızların, av köpeklerinin peşimize düşmüş olmaları pek mümkün. Belki onu bizi izlemesi için göndermişlerdir.

- Bırak bu saçmalıkları!

- Parmaklıkların ardına düştüğün, ya da Şefe hesap vermek zorunda kaldığın zaman ne diyeceksin pek merak ediyorum. Seni temin ederim ki Şef polisten daha beter eder seni. Diri diri yüzer derini. Ya da bitirir işini. Anlıyor musun, gebertir yani!

- Sakin ol Piotr, ne olacaksa olacak. Bunu önceden düşünmemiz gerekirdi. Şu Lenka'yı al meselâ. Daha bir çocuk, kim soktu onu bu arı kovanına? Ya sen? Kaç yaşındasın daha? Yirmi, belki daha küçük. Bir köle gibisin. Şefi korkutacak bir kelime söylerim diye ödün patlıyor. Biraz da geleceğini düşün, daha sonra ne yapacağını düşün. Seni temin ederim ki bunu düşünmeye mecbursun.

Abdias'ın bu çıkışı, hiçbir fayda vermediği gibi Petruha'nın sinirlenmesine sebep oldu:

- Bırak bu martavalı Abdas, Lenka'ya da dokunma artık. Papaz olmak istediğin günleri unutsan iyi edersin. Papazlığı çıkar kafandan artık. Parlak sözlerinle göz boyamaya kalkma. O laflarla zengin olamazsın. Şef sayesinde kazanıyoruz biz parayı. Anlıyor musun? Lenka bir yetim, kimse istemiyor onu. Ama parası olursa onu da adam sayarlar, önem verirler. Ne isterse yapsın. Senin kafa ütülemen bir işe yaramaz, nefes bile aldırmaz insana. Ben arkadaşlarla şöyle bir dolaşmaktan söz etmiyorum. Şenlikten, şölenden söz ediyorum. Sahnede insanın başını döndürerek, yüreğini oynatarak şarkı söyleyen yosmaları seyredeceğin ziyafetten. Mangırın olmazsa bunları hayal bile edemezsin. Bak, benim kardeşlerimi getir gözünün önüne. Kan ter içinde kalarak köleler gibi çalışıyorlar bir ruble kazanmak için. Bir rublenin benim için hiç mi hiç değeri yok. Onunla ancak kıçımı silerim ben. İnsanın mangırı sevmemesi için cansız olması gerek! Öyle değil mi Lenka?

- Elbette, dedi Lenka mutlu bir sırıtışla. Halinden onu tamamen onayladığı belli oluyordu.

Abdias bu dialoğu, fırsat bulursa daha uygun bir zamanda devam ettirmeye karar verdi. O anda daha ileri gitmemesi iyi olurdu. Yoksa zengin olmak hırsıyla kaçakçılık yaptığının numara olduğunu anlarlardı.

Ertesi gün şafak vaktinde kalktılar. Güneş ufuktan henüz başını kaldırıyordu ve civardaki evlerde herkes uykudaydı. Bizim üç kolgezer sebze bahçelerinin arasından usulca bozkıra doğru yol alırken, köpekler bile havlamadı. Petruha'ya göre gidecekleri yer artık yakındı ve buraları çok iyi bildiğini söylüyordu. Haşhaşa rastlar rastlamaz bunun nasıl bir bitki olduğunu Abdias'a göstermeye söz vermişti.

O anı çok beklemediler. Kenevir denilen ve onları Avrupa'dan Asya'ya koşturan bu ot, dik ve uzun saplı, oldukça sert, çiçekli bir bitkiydi. Abdias, görünüşte pek zararsız duran bu bitkiye bakarak "Aman Tanrım", dedi, "herhangi bir çiçekten farkı yok bunun, çok çekici, onun için kendilerini feda edenlere ne menem bir sarhoşluk veriyor! Ama buralarda kendiliğinden bol bol yetişiyor işte!"

Güneş epeyce yükselmiş, sıcak kavurmaya başlamıştı. Üçü birden, bu ıssız, ağaçsız bozkırın ortasında, ayakta durarak yabani kenevirin başdöndürücü kokusunu soluyor, parmaklarıyla çiçeklerini ezer gibi tutuyorlardı. Ona tutkun olanlara asırlar boyu ne hayaller göstermişti bu bitki! Abdias, sadece kitaplardan öğrendiği eski Şark pazarlarını canlandırmaya çalıştı gözlerinde. Hindistan'da, Afganistan'da, Türkiye'de ve daha başka yerlerde, meselâ İstanbul ve Ceypur'da haşhaş denilen bu bitkiyi, eski surların dibinde ya da harikulâde güzel sarayların önünde serbestçe sararlarmış. Alıcılar da sokakta, meydanlarda serbestçe kullanır, herkes kendi yapısına göre hayaller içinde yüzermiş. Bazıları kendilerini bir haremde görür, orada her türlü zevki tadar, diğer bazıları da altın koşumlu bir filin üzerinde, raca gibi bir tahta kurulmuş, halkın alkışları arasında ve şatafatlı borazancıların ardında ilerlerken görürmüş kendini. Dipsiz bir yalnızlık uçurumuna yuvarlananlar, donmuş bilinçlerinin karanlığında çıldırır, herşeyi tahrip etmek için korkunç, karşı gelinmez bir istek duyarlarmış içlerinde. Bunlar bütün dünyayı mahvetmek, kan ve ateşe boğmak isterlermiş. Uyuşturucu, eskiden pek ileri olan doğuyu kemire kemire geriletip mahveden gizli hastalıklardan biri değil miydi? Kurak topraklarda alabildiğine yetişen bu basit otun böylesine mahvedici bir akıbete sürükleyen özelliği oluşuna inanmak zordu doğrusu.

Petruha, bozkırı kucaklar gibi kollarını açarak, sevinçle tekrarlıyordu:

- İşte bu, güzel, küçük sevgilinin ta kendisi! Bütün bu gördüklerin haşhaştır işte. Ama yine de yeteri kadar değil, buradan toplamayacağız. Sizi öyle bir yere götüreceğim ki gözlerinize inanamıyacaksınız!

Bir saat kadar sonra haşhaşın çok gür olduğu araziye geldiler. O kadar gürdü ki, kokusundan hafifçe sarhoş oldular. Bundan güzel bir yer hayal edemezlerdi. Hemen yaprak ve çiçek toplamaya başladılar. Topladıkça bir yere yayıyor, kurutuyorlardı. Petruha'ya göre kurumaları en çok iki saat alacaktı. İş iyi gidiyordu... Her şey yolunda görünürken birden bir helikopter vınlaması duydular. Bozkırın üzerinde çok alçaktan uçuyor ve sanki onlara doğru geliyordu.

Lenka çocuk gibi sevinerek ve zıplayarak:

- Heliko! Bir heliko! diye bağırdı. Ama Petruha daha akıllıydı. Ağır bir küfür savurarak hemen yere yatmasını, hiç kımıldamamasını emretti ona.

Üçü birden otların arasına sindiler. Herhalde pilot onları görmemişti. Çünkü epeyce uzaklarından geçti. Petruha uzun zaman sakinleşemedi. Ağzına geleni söyledi Lenka'ya. O, bu helikopterlerin kaçakçıları takip etmek üzere gönderildiğini düşünüyordu.

- Yukarıdan herşey görünür, insanın gülüşü bile. Bizim gibi aptallar da yüz kilometre uzaktan farkedilirler. Birini görür görmez telsizle polise haber verirler. Bozkırda hiçbir yere saklanamazsın. Otomobile atlayıp gelirlerse hapı yutarsın. Teslim bayrağını kaldırmaktan başka bir şey gelmez elinden!

Bir süre sonra bütün dikkatini haşhaşa verdiği için olayı unuttu. Yine o gün Abdias daha büyük bir tehlike atlattı. Az daha hayatından olacaktı. Kurtlarla burun buruna geldiği gündü o.

Bir şeyler atıştırmak için mola verdikleri sırada Petruha şöyle dedi:

- Bak Abdas, artık bizden sayılırsın, yani gerçek dost. Onun için sana bir numara söyleyeceğim, böylece kurallara uymuş olacaksın. Senin gibi yenilerin uyması gereken bir âdet vardır. İlk defa haşhaş toplamaya gelenler Şefe küçük bir hediye vermek zorundadır. Buna istersen vergi de diyebilirsin.

- Hediye mi? Nasıl bir hediye?

- Öyle aval aval bakma da beni dinle. Belki sen mağazalardan bir hediye satın alacağını zannedersin. Öylesi değil, öylesi iyi de değil! Yapacağın şey biraz macun toplamak. Otların arasında dolaşıp kolayca toplarsın. Bir kibrit kutusunu dolduracaksın o kadar. Sana öğretirim. Sonra onu, Şefle görüştüğün zaman usulca sıkıştıracaksın eline. Bir dostluk jesti yani. Hem, aptal değilsin ya, her şeyi yönetenin, ayarlayanın o olduğunu anlarsın. Ona itaat edeceksin, onun da sana güvenmesi gerek...

Abdias, bu karara uymanın iyi olacağını düşündü. Şefe bir armağan sunmak, ona yaklaşmanın en iyi yollarından biriydi ve o bunu çok istiyordu. Kimbilir, belki onu konuşturabilirdi de. Böyle önemli birini tanımak ve onu tanık etmek herhalde çok yararlı olurdu. İktidar kavramının insan yapısından ne derece ayrılmaz olduğunu düşünerek gülümsedi:

- Tamam, dedi, bunu yaparım. Ama Şefi ne zaman göreceğim? Garda mı?

- Bilmem, belki yarın rastlarsın ona.

- Yarın mı, nasıl olur?

- Yakında döneceğiz. Epeyce ot topladık. Yarın ayın 21'i. Saat dörtten önce buluşma yerinde bulunmak emrini aldık.

- Buluşma yeri mi? Neresi o?

Petruha, arkadaşlarından daha çok şey bilmenin gururuyla:

- Gittiğimiz zaman görürsün, 330. kilometrede, dedi.

Abdias daha fazla sormadı. Bunun demiryolu üzerinde bir yer olduğunu anlamıştı.

Ot toplama usulleri basit, ilkel görünse de oldukça yorucuydu. Hemen hemen çıplak bir vaziyette haşhaşların arasında koştu. Böylece polenler vücuduna yapışacaktı. Hayatında hiç bu kadar koştuğunu hatırlamıyordu. Ama polenler çok küçüktü ve çıplak gözle zor görünüyorlardı. Renksiz de oldukları için yeterli miktarda toplamak gerçekten çok zordu. Kurşun gibi çöken güneşin altında koşarken, o meşhur şefle karşılaşmak için buna katlanmak, kaçakçılık hakkında bütün gizlilikleri öğrenmek zorunda olduğunu düşünüyor ve bu yüzden katlanıyordu o zahmetli işe. Çünkü ancak o zaman onun alarm çığlığı kamuoyunda gerektiği kadar kuvvetli bir ilgi ve ülke çapında bir yankı uyandırabilirdi.

Abdias, haşhaşın daha gür olduğu yerleri bulmak için arkadaşlarından epeyce uzaklaşmıştı. Az sonra tuhaf bir şekilde hafiflemiş hissetmeye başladı kendini. Sanki toprağın üzerinde uçuyordu. Bu uçuşun hayal mi, gerçek mi olduğunu da anlayamıyordu bir türlü. Güneş ışınları yoğun, hava sıcaktı. Kuşlar cıvıldaşarak oradan oraya uçuyor, toygarların sesi göğe yükseliyordu. Birçok kelebek, çeşitli sesler çıkaran birçok böcek de vardı. Burası bir yeryüzü cennetiydi sanki ve Abdias Kallistratov, zayıf ve Kuzeylilere özgü bembeyaz vücuduyla, üzerinde sadece bir slip, elinde bir sepet, gözlerinde gözlük ve başında bir panama ile, bu cennette her yöne bir deli gibi koşuyordu. Etrafında bulut gibi yükselen polenlerden sarhoş olmuştu. Bir süre sonra olmayan şeyler görmeye, koşmaya devam ederek hayaller kurmaya başladı. Özellikle bir görüntü, gözünden ve aklından hiç çıkmıyordu: Bir gün önce karşılaştığı meçhul genç kızla bir motosiklette gidiyorlardı. Bir erkek olarak motosikleti kendi kullanacağına, genellikle kadınların oturduğu yer olan portbagaja oturmuştu ve bundan hiç rahatsız olmuyordu. Başka türlü de olamazdı zaten, makine denen nesneden hiç anlamazdı. Onunla birlikte giden basit bir yolcu olmaktan çok mutluydu. Kızın kaskından taşan saçları rüzgârda dalgalanıyor, gözlerini ve boynunu

okşuyor, harikulâde güzel duygular veriyordu ona. Kız arada sırada geriye bakıp ışıltılı gözleriyle tatlı tatlı gülümsüyordu… Hiç bitmemesini istiyordu o yolculuğun...

Karşısına üç yavru kurt çıkıverince bu hayalden birden uyandı. Nerden gelmişti bu kurt yavruları? Gözlerine inanamadı bir süre. Oyunsever hayvancıklar kuyruklarını sallaya sallaya, yaklaşmak ister gibi yapıyor ama çok sokulamıyorlardı, kaçamıyorlardı da. Ayakları uzun, kulakları henüz yarı sarkık, burunları sivriydi. Gözleri o kadar canlı ve güven vericiydi ki, her şeyi unutarak onlara dokunmak, tatlı ve okşayıcı seslerle kendine çekmek istedi. Çok sevmişti bu harika yaratıkları. Sonra birden karşısında beyaz bir şimşek gördü: Bu, üzerine atlamak üzere olan bir dişi kurdun dişleriydi... Şaşkınlık ve korku ile çakılıp kaldı olduğu yere. Sonra ayaklarının çöktüğünü bile hissetmeden olduğu yere oturarak başını elleri arasına aldı. Hayatını, elinde olmadan yaptığı bu harekete borçluydu. Ona üç adım kala hayvan olanca gücüyle atılmış ve onu aşıp geçmişti. Saniyenin bilmem kaçta kaçı kadar bir an gözgöze gelmişlerdi ve hayvanın kokusu yüzüne vurmuştu, gözleri şaşılacak kadar maviydi, korkunç şekilde parlıyordu. Dişi kurt ikinci defa atlayıp geçti üzerinden ve sonra yavrularının yanına gitti. Onları kuyruklarından ısıra ısıra önüne kattı. Dişi kurdun önünde yavruları, hemen ardında bir çukurdan fırlayıp gelen, yelesi kabarmış büyük erkek kurt, bir fırtınanın rüzgârına kapılmış gibi hemen oradan uzaklaştılar.

Abdias, korkudan bağıra çağıra uzun zaman koştu. Başı dönüyor, toprak ayaklarının altından kayıyor ve birden ağırlaşan vücudunu bacakları çok zor taşıyordu şimdi. Biraz uyuyabilmek için orada yığılıp kalmaya da razıydı ama, hem daha fazla gidemiyor, hem de duramıyordu. Birden içi bulandı, midesinde müthiş sancılar duydu ve kusmaya başladı. Artık son saatinin yaklaştığını düşünmeye başladı. İki defa duraklayıp ve ikiye katlanır gibi eğilip kusmasına rağmen, koşmaya devam etti. Cehennem azabı çekiyor gibiydi. Organizması vücuduna sinen polenleri şiddetle reddediyor, bu acılar içinde kıvrandırıyordu onu. Kendi kendine mırıldanmaya, inlemeye başlamıştı: “Allahım yeter artık, yeter! Artık asla haşhaş toplamam! Dayanamayacağım, kurtar beni, al bu kokuyu üzerimden Allahım… Merhamet! Merhamet!”

Nihayet midesi eski haline geldi ve elbiselerini aramaya koyuldu. Tam o sırada Petruha ve Lenka da göründüler. Bunlar onun başından geçenleri öğrenince epeyce etkilendiler. Hele Lenka iyice paniğe kapılmıştı. Petruha kızdı:

- Bu kadar korkacak ne var? Altın arayıcıları da birçok tehlike ile karşılaşırlar, ama altın aramaktan vazgeçmezler.. Ya sen Abdias, sadece kurtlar korkmana yetiyor. Korkma, çok uzaktalar artık!

Lenka biraz sustuktan sonra:

- Altın aramak aynı şey değil, dedi.

- Ben bir fark göremiyorum.

Abdias bunu fırsat bildi:

- Bir fark var Piotr, büyük bir fark. Altın da birçok fenalıklara sebep olur, ama onu bulup çıkarmak serbesttir, haşhaş ise bir zehirdir. Bunu denedim ve denediğim yerde ölüp kalıyordum az daha. Bozkır benim kusmuklarımla kirlendi...

- Kapa çeneni. Alışkın olmadığın için seni biraz rahatsız etti. Bunda kimsenin kabahati yok, seni kim mecbur etti gelmeye? Sık sık Tanrı’dan, iyi ve kötüden sözederek kafa şişirmekten başka birşey yapmıyorsun. Niye durmadan karıştırıyorsun aklımızı? Ama paran olması için kendini kurtların ağzına atmakta tereddüt etmedin değil mi!

Abdias başlangıçta hiç niyeti olmadığı halde geliş sebebini açıklamak istedi.

- Kimsenin kafasını karıştırmak istemiyorum, tam aksine.. Sen zeki bir çocuğa benziyorsun Piotr, herhalde suç işlediğini anlıyorsundur.

- Yaa, peki sen ne yapıyorsun?

- Ben buraya sizi kurtarmaya geldim.

Petruha sinirlenmişti:

- Bizi kurtarmaya mı? Daha nesi? Nasıl kurtaracakmışsın bizi, biraz anlat bakalım!

- Herşeyden önce Allah ve insanların huzurunda nedamet getirmek, yani pişman olduğunuzu söylemeniz gerek.

Abdias iki arkadaşının onun bu teklifi karşısında katıla katıla güleceklerini sanmıştı ama öyle olmadı. Petruha, ağzında pis bir şey varmış gibi yere tükürdü:

- Sen ne halt edersen et, pişmanlık getir, günah çıkar, tövbe et! Biz kesemizi dolduracağız. Mangıra ihtiyacımız var bizim, anlıyor musun, mangıra! Eğer bunları gülelim diye, eğlenmek için söylemişsen bir dahaki sefer daha iyi şeyler söylemeye çalış. Senin hangi laflarla kafa ütülediğini Şef duyacak olsa belânı bulursun. Söylemedin deme. Sırf iyilik olsun diye uyarıyorum seni. Cesaretimizi kırmaya çalışma. Bizim için para herşeyden önce gelir! Lenka, söyle şuna, sen Tanrı'yı mı istiyorsun, parayı mı?

- Parayı! dedi Lenka.

Abdias bu noktada susmaya, tartışmayı daha sonra, daha uygun bir zamanda yapmaya karar verdi. Hiçbir şey söylemedi.

Petruha daha sakin ve uzlaşıcı bir tonla:

- Pekâlâ, dedi, bu kadar çene çalmak yeter, yakında döneceğiz. Peki hiç mi macun toplamadın?

- Toplayamadım maalesef, o dişi kurt üzerime atılınca kendimi tamamen kaybettim. Elbisemi nereye bıraktığımı bile bilmiyorum. Gidip bulmalıyım...

- O kadarcık şey için sıkma canını, o eski çullar bir yere kaçmaz. Ama artık macun toplamaya da vaktin yok. Neyse, başına geleni söyleriz, anlayış gösterir. Anlamak istemezse gelecek yıl verirsin...

Gece yarısına kadar demiryoluna doğru yürüdüler. Çantaları sıkıştıra sıkıştıra doldurduktan halde pek ağır değillerdi, ama öyle keskin bir

kokuları vardı ki, naylon örtüler de önleyemiyordu bu kokunun yayılmasını. Üçünün de başı dönüyor ve dayanılmaz bir uyuma arzusu duyuyorlardı. Nihayet bozkırın ortasında biraz kestirmek için durdular. Gün doğar doğmaz yola devam edeceklerdi.

Yürürken uykusuzluktan gözleri kapanacak gibi olan Abdias, yattıkları zaman bir türlü uyuyamadı. Lenka kurtlardan korktuğu için ikisinin arasına uzanmıştı. Bu, Abdias'ı hem şaşırttı hem duygulandırdı. Ama sonunda yine de pek normal buldu bunu. Ne de olsa Lenka henüz bir çocuktu. Ne var ki, kötünün gücü çok daha büyüktü, körpe dimağlara yanlış olanı daha kolay kabul ettirebiliyordu, o kadar ki, karanlıktan korkan bu küçük çocuğa bile, paranın onu Tanrı'dan daha çok ilgilendirdiğini söyletebiliyordu. Oysa Tanrı burada doğru ve yaşamağa değer bir hayatın sembolü gibi anlaşılmalıydı.

Bozkır geceleri çok güzel olur. Önce mutlu bir sessizlik çöker ortalığa. Yerin ve göğün sonsuzluğu sanki bu sessizliği daha da arttırır. Yumuşak hava ot kokularıyla dolar. Sayısız yıldızlarla donanmış gökyüzü ile gözümüz arasında, en ufak bir sis, bir bulut, bir buhar gölgesi bile yoktur. Hiçbir yıldız kaçırmaz bu daveti, ay da büyülü bir biçimde aydınlatır bozkırı. Mutlak ve esrarlı bir duruluk içindeki bu görüntü pek görkemlidir. Günlük sıkıntılardan biraz kurtulduğu o nadir anlarda insan düşüncesi bu muazzam görüntüye, bu muazzam etkiye kaptırır kendini ve düşünür.. Ama bu zamanlar çok kısadır.

Buraya kadar Abdias'ın planı çok iyi yürümüştü. Fazla bir sıkıntı çekmeden, kaçakçılarla seyahat etmiş, kendisinin de içinde yer aldığı operasyonun nasıl yürütüldüğünü az çok anlamıştı. O da elini sokmuştu bu işe. Ama operasyonun en güç tarafını görmemiş, öğrenmemişti daha. Uyuşturucuyu trenle nakletmek, işin en riskli yanı idi. Çünkü polis Asya garlarında çok daha titiz idi. Konvoy bir defa Rusya'ya girince işler kolaylaşırdı. Hele bir Moskova'ya varsalar, o yoğun trafikte, artık işi kotarmış sayılırlardı. Az sayıdaki kişilerin bu başarısı, aslında evrensel bir kötülüğün, bir facianın zaferiydi!..

Kötünün, kötülüğün galebe çalmasını düşünmek dayanılmaz şekilde canını sıkıyordu Abdias'ın. Ama yine de bir âfete karşı koyacak, yalnız suçun işleniş tarzını ortaya çıkarmakla kalmayıp, kaçakçıları da etkileyerek onları

doğru yola çekmek için mücadele gücünü yitirmiş değildi. Şimdi karşısında son derece güçlü bir hasım vardı: Şef dedikleri, bozkırın bir yerinde durup ipleri ellerinde tutan adam. Abdias da onun kontrolü altındaydı. Bu adam, sefere çıkanlara tek başına hükmeden bir mini diktatör idi ve bu kadırgaya gezgin bir keşiş gibi binen, haydutlar çetesini takip eden bizim idealist de, oldukça gülünç hareket ediyordu. Ama Tanrı yolundan ayrılmayan bu keşiş, şartlar ne olursa olsun başka türlü hareket edemezdi... Abdias, kaderine razı olmaktan başka birşey yapamazdı...

Bozkırda uğradığı o tuhaf olayı, atlattığı o büyük tehlikeyi hatırladı. İnsanoğlunu zararsız, masum, oyun oynayabilecekleri bir yaratık zanneden, saf, tecrübesiz yavru kurtları, sonra mavi gözlü o kızgın dişi kurdun ânî saldırısını getirdi aklına. Bu olayı bu kadar ucuz atlatmasına bir kere daha şaşıp kaldı. Yoluna çıkan çıplak, savunmasız bir budalayı bu kurdun paramparça etmesi hiçtendi. Ama niçin öyle yapmamıştı da üzerinden atlayıp geçmişti? O kadar savunmasızdı ki, üzerinde bir slip ve başında bir panamadan başka birşey olmayan şeytandan farksızdı. Ama kader onu iki yırtıcıdan korumuştu ve belki bu onun daha bir süre hayatta kalması gerektiğini gösteren ilâhî bir işaret idi. Yavrularını kurtarmak için öfkeyle saldırırken ne kadar güzeldi o dişi, o tuhaf kurt! Şüphesiz hayvan kendi açısından ona saldırmakta haklıydı. Abdias, kendisi de masum olmasına rağmen, canına kıymadığı için ona kendisini minnettar hissediyordu. Önceki gün karşılaştığı motosikletli kızın onun kurtlarla karşılaştığı zamanki gülünç durumunu görseydi nasıl eğleneceğini düşünerek hafifçe gülümsedi. Sonra birden korkuya kapıldı: Ya o kızın motosikleti bozkırın ortasında arıza yapar ve karşısına da kurtlar çıkıverirse! Bâtıl bir inançla da olsa, kurda yönelik bir dua yaptı içinden: “Beni duy, beni anla ey bu yerlerde yaşayan güçlü ana kurt! Buralarda kendi kanunlarına göre hareket edebilirsin, ama bir gün motoru bozulur da yolda kalırsa, Allah aşkına, vahşi hayvanların da saygı duyduğu kutsallıklar aşkına, sevgili yavrularının aşkına, ona kıyma! Ona bir kötülük yapma! Ama eğer, iki tekerlekli bineğinin üzerinde harikulâde güzel duran o kızı hayranlıkla seyretmek istersen, ona görünmeden yol boyunca koş. Yine ona görünmeden kanatlan, uç. Belki o zaman budistlerin dediği şey olur, onun, insan kılığına girmiş kendi kız kardeşin olduğunu anlarsın! O bir kadın, sen de bir dişi kurtsun, ama ikiniz de kendi biçiminizde güzelliğin simgesisiniz. Sana itiraf ediyorum. Onu bütün kalbimle severdim. Ama ne yazık ki ben koca bir

budaladan başka birşey değilim. Ancak aptallar böyle şeyleri hayal ederler. Şu anda o benim neler düşündüğümü bilseydi, gülmekten ölürdü. Ve ben, bana güldüğü için hiç üzülmezdim.”

Petruha arkadaşlarını uyandırdığı zaman, bozkırı örten karanlık yavaş yavaş açılmaya başlamıştı. 330. kilometreye bir an önce varmak istiyorlarsa, yola koyulmanın zamanıydı. Öbür gruplar da gelecekti aynı yere. Burada, kendilerinden yana bir kuşku uyandırmadan bir marşandiz trenini durdurmaya çalışacaklardı. Calpak-Saz’a ulaştıktan sonra da başka bir trene bineceklerdi. Trene biniş seyahatin en tehlikeli yanıydı, ama Şef bu işi ayarlamış olmalıydı, Petruha, Şefin onları orada bekleyeceğine ya da onun da oraya geleceğine dair hiçbir şey söylememişti. Belki söylemek istemiyor, belki o da bilmiyordu.

Sırt çantalarını yüklenerek Petruha’nın peşine düştüler. Onun topografya hafızası ve yön bulma duyusunun kuvvetine Abdias hayret ediyordu. En ufak bir çukurla, en küçük bir kaynağın yerini önceden çok iyi kestiriyor, hiçbir engebe ona yabancı gelmiyordu. Böyle bir yeteneğin kötü amaçlar için harcanması çok yazık! Çok seyrek devrelerde katettiği bu bozkırı bütün ayrıntılarıyla biliyordu. Ona göre bu yeteneği aslen köylü oluşundan ileri geliyordu.

Petruha’nın anlattığına göre oraya iki yüz kilometre mesafede Mujunkum bozkırı başlıyordu ve orası sayga, yani antiloplarla doluydu. İnsanlar oraya resmî arabalarla ta Orenburg’tan gelip av düzenliyorlarmış: “Arabalarında her türlü içecek bulunur. Sürüye rastladıkları zaman rastgele ateş ederler. Tam krallara lâyık bir av olur. Ama onlar için de bir risk vardır, arabaları arıza yapınca ellerinden birşey gelmez, yollarını yitirir, açlıktan ve susuzluktan geberirler. Mevsim kış ise, çok şiddetli fırtınalar olur ve yalnız kemikleri bulunur. Bir gün bu durumda kalan heriflerden biri kafayı da tam üşütmüş. Kendisini kurtarmaya gelen bir helikopteri görünce kaçmaya başlamış. Görünmemek, yakalanmamak için saklanmaya çalışıyormuş. Uzun zaman aramışlar onu. Buldukları zaman adamın konuşmayı unuttuğunu görmüşler. O arada karısı da başkasına kaçmış. Bir darbe de ondan yani! Hepsi orospu onların. Ben hiç evlenmem. Şehirde bir aftosum var. Kıyak bir şey. Biraz mangır verdin mi, senden iyisi olmaz. Hem çocuk yapma derdi de yok. Zaten kesin söz verdi. Sonra benim bir de motorum

var. Çekoslavak malı bir Spartak. Şimdi bir Jigouli istiyorum. Bu, dert çıkarmaz. Tabii aslında son model bir Volga almak isterdim. Mercedes'e benzeyen radyo kasetli bir şey. Basıyorsun düğmeye, çalışıyor. Amma da kıyak olur ha! Tabii tanıdıkların olması gerek, herkese haraç vereceksin. Böyle bir aracın olsa onu ağabeylerime göstermek için ta Vorkonta'ya giderdim. Karıları kıskançlıktan çatlardı. Port-bagajını her çeşit yabancı içkiyle doldururdum. Tabii votka da olurdu, en iyisi votkadır çünkü. Benim gibi sürüden ayrılan koyunun cepleri para dolu olarak geldiğini görünce sarılık olmasınlar da ne olsunlar!... Ben kolgezerliği bunun için yapıyorum işte. Sizi buralara getirmişsem, siz de mangır kazanasınız diye... İnsan fırsatlardan yararlanmasını bilmeli, bilmeyenler sürünürler..."

Abdias, yolu biraz daha kısaltmaktan başka bir işe yaramayan bu boş lafları dinlerken yine kendi düşüncelerine dalıyordu. Aslında Petruha'nın söyledikleri onun düşüncelerini de doğruluyordu. Petruha, zengin olma tutkusunu aklından çıkaramayan, sınırsız bir övüngeçlik ve maymun gibi en olmaz şeyleri taklide kalkışan insanlardan biriydi. Zaten, kötü olan ne varsa, yüzyıllardan beri ve evrensel olarak zayıflara dayanak teşkil eden sütunlar işte bu üç şeyde idi. Sun'i, temelsiz fikirler, insanlığı sarsan, yıkan dar görüşler hep bunlardan doğuyordu. Eski Filistinliler'in aşağılık ideolojisine ve kuvvetine galebe çalacak bir güç bu dünyada nasıl bulunacaktı? Nice soylu ve cesur düşüncelerin çarparak kırıldığı bu hissiz, biçimsiz engele karşı din bile ağırlığını koyamıyordu. Ve o, Abdias, iyi niyetin para kazanma hırsı karşısındaki çaresizliğini simgeleyen tam bir örnekti. Ama azimliydi ve kaderinin çağırdığı yöne görmeden gidiyor, Şefle görüşmeye, onunla mücadele için kuvvetini toplamaya hazırlanıyordu.

330. kilometreye geldikleri zaman saat ikiyi biraz geçiyordu. Vaktinden önce gelmişlerdi. Yol boyunca uzanan yükseltiye gelince Petruha onlara sırt çantalarını saklamalarını, özellikle tren geçerken hiç göstermemelerini tenbih etti. Şimdi talimat bekleyeceklerdi.

Uzun yol onları yormuştu. Onun için tüylü kongövdelerin yabani adaçaylarıyla karıştığı bir düzlükte, taze otların üzerine zevkle, istekle uzandılar. Ta uzaktan duyulan tren sesleri gittikçe artıyor, sonra uzun katarlar geçerken ağır tekerlekler rayları sarsıyor, mazot ve demir kokusu

yayılıyordu. Nihayet gürültü yavaş yavaş azaldı ve yerini bir sessizlik denizine terketti.

Yolcu trenleri her iki yöne gidiyordu. Bunlardan ilki geçerken Abdias az daha ayağa fırlayacaktı. Çocukluğundan beri geçen trenleri seyretmekten, camların arkasındaki yüzlere, siluetlere bakmaktan hoşlanır, onlarla beraber gitmeyi hayal ederdi. Bu defa bu çocuksu zevki tadamayacak, ardına gizlendiği çalılıktan başını bile kaldıramayacaktı. Onun için en ağır gelen şey, katarlardan birini durdurmaya girişeceklerin suç ortağı ya da tanığı olmaktı. Gerçi bir soygun söz konusu değildi, ama bu manevra ile onlar, uyuşturucu dolu çantalarıyla birlikte gizlice vagonlara bineceklerdi.

Durmadan gelip geçiyordu vagonlar. Sonra birden sesler kesildi, hiçbir şey duyulmaz oldu. Ama Abdias uykuya dalmak üzereydi ki keskin bir ıslık sesi duyuldu. Islığa kulak veren Petruha da ıslık çaldı ve yine ıslıkla cevap aldı.

- Tamam, dedi Petruha, beni burada uslu uslu bekleyin. Benim gitmem gerek. Kılınızı bile kıpırdatmadan duracaksınız, tamam mı? Bir treni durdurmak öyle kolay iş değildir. Her şeyin yolunda gitmesi için beyin çalıştıracağız şimdi.

Petruha yarım saat kadar sonra geri geldiği zaman yüzü tuhaftı. Sebebi anlaşılmayan bir değişiklik vardı bakışlarında. Abdias'la göz göze gelmemeye çalışıyordu. Abdias, kendisiyle ilgili olabilecek bir kuşkuyu dağıtmak, silmek istedi kafasından. Belki arkadaşının bir ağrısı vardı. Çok sakin bir sesle sordu:

- Pekâlâ Piotr, haberler nasıl?

- Şimdilik işler tıkırında, yakında yapacağız o işi.

- Bir tren mi durduracağız?

- Elbette! En iyisi marşandiz trenleridir. İdeali de istasyona gece ortasında varmak ve garaj yoluna girmektir.

- Sahi mi?

Bir sessizlik oldu. Bu sırada Petruha bir sigara yaktı, sonra pek aldırmıyor görünmeye çalışarak:

- Arkadaşlardan birinin ayak bileği incinmiş. Adı Grişan. Onu gördüm. Kötü durumda, hiç bir şey de toplayamamış, bir değnekle ancak yürüyebiliyor. Şanssızlık işte. Aramızda konuştuk. Hepimiz bizim otlardan ona biraz vereceğiz, kendini kurtarsın.

- Elbette, dedi Abdias, Lenka uyuyor, ama sanırım o da razı olur.

- Pöh, Lenka bizden, ama sen gidip Grişan'la konuşmalı, ona otları vermelisin. Nasıl olduğunu da sorarsın. Bunu yapamayacak kadar kafasız değilsin, belki ona moral da verirsin...

- Peki, ya Şef? O da orada mı?

- Yahu Şef seni ne ilgilendirir? Niçin hep onu soruyorsun? Ne bileyim ben neredecdir? Ben sana Grişan'dan söz ediyorum. Sen Şefle aklını bozmuşsun. Hiç merak etme, sana ihtiyacı olursa hemen bulur. Seni görmek istemiyorsa hiç üzerinde durma. Ondan ne istediğini bir türlü anlıyamıyorum.

- Tamam, tamam. Öylece sordum işte. Sinirlenmene gerek yok. Peki bu Grişan nerde?

- Şu tarafa dosdoğru gideceksin. Orda çalıların içinde. Haydi git.

Abdias, söylenen tarafa gitti ve az sonra buluşacağı kişiyi gördü. Adam portatif bir sandalyeye oturmuştu. Elinde bir baston, başında alnını gizleyen bir kasket vardı. Abdias ona doğru birkaç adım atmıştı ki adam sert bir hareketle başını çevirdi ve hafifçe öksürdü. Yanında, otların üzerine oturmuş iki çocuk daha vardı. Onları görür görmez Abdias sezgi gücü ile o bastonlu adamın Şeften başkası olmadığını anladı. Adımlarını hemen yavaşlattı. Ürpermiş, tüyleri diken diken olmuştu. Yüreği korkudan tıp tıp atıyordu.

İkinci Bölüm

-I-

-Yaralıyı selâmlarım, geçmiş olsun, dedi Abdias.

En tabii ses tonuyla ve çok sakin görünerek konuşmaya çalışıyor, böylece, içini parçalayan müthiş sancıları da durdurabileceğini umuyordu.

Kıyıda balık avlayanların çok kullandığı küçük bir sandalyeye tünemiş olan Grişan, gözlerini kısarak baktı. Bastonu ile oynamaya devam ederek:

- Selâm almak her zaman iyidir, dedi, ama bu selâmın kimden geldiğini de bilmek gerek.

Abdias zoraki gülümsedi:

- Önce senin sağlık durumunla ilgilenen birinden geliyor.

- Yaa, öyle mi? Teşekkür ederim, gerçekten çok teşekkür ederim, basit bir söz başlangıcı olsa da çok iyi bir şey bu. Bozkırın ortasında böyle bir ilgi insanı duygulandırıyor. Hay Allah! Ee, ne de olsa insanız işte!

“Adamın dili oldukça uzun”, diye düşündü Abdias, “üstelik kültürlü de, böylesi daha tehlikeli olur. Beklenmedik bir şey bu. Böyle olacağını hiç bilmiyordum. Herhalde geveze görünerek kendisini maskelemek istiyor. Amacı ne ola? Her zamanki hali olabilir mi?” Bu adamın görünürde belirgin bir özelliği olmadığını da sezmiş, anlamıştı. Görünüşünde tuhaf olan hiç bir şey yoktu: Saçları kumral, boyu ortadan az büyük, zayıfça ve kendi yaşındaki gençler gibi giyinmişti. Ayağında bir jean pantolon, üzerinde fermuarlı bir gömlek, başında ise gerekince katlayıp cebine sokabileceği bir kasket vardı. Kullanmak zorunda olduğu boğumlu bastonu saymazsak, gerçekten bir özelliği yoktu ve herhangi bir kalabalığın arasında kolayca kaybolur giderdi. Hatırlanabilecek tek yanı herhalde kara ve kaçak bakışlı gözleriydi. Ama bunun için de gözlerine bir süre dikkatle bakmak gerekirdi. Bakışlarındaki ifade durmadan değişiyordu. Gözlerini kısarak yan bakışlarının, durmadan göz kırpmasının ve kaşlarının hemen hemen renksiz durumunun kendisi bile farkında değildi belki. Köşeye sıkıştırıldığı için üzerinize atlamak isteyen ama buna cesaret edemediği için far-farlık edip sizi korkutmaya çalışan bir hayvan gibiydi. Ağzını açtığı zaman farkedilen

bir kırık dişi de bu görünümünü pekleştiriyordu. Abdias, kendi kendine, onun bu kırık dişi pekâlâ kaplatabileceğini, ama bu altın dişin tanıtıcı işaret sayılacağı için bunu yapmadığını düşündü.

- Ayağına ne oldu? İncindi mi? Herhalde bir kazadır? dedi nezaketle.

Öteki hafifçe başını salladı:

- Biraz incindi diyebiliriz. Kaza tabii, sen de bunu hemen anladın Abdias. Adın Abdias idi değil mi?

- Evet.

- Nadir rastlanan bir isim. Kutsal Kitap'tan alınma bir isim...

Grişan, kelimeleri uzata uzata, tadını anlamak istercesine üzerlerine basa basa konuşuyordu. Devam etti:

- Evet, Abdias, kilise kokan bir isim. Vaktiyle insanlar Tanrı'ya inanarak yaşarlardı. Onun için de Rusya'da Preçistinki'ler, Bogolepov'lar, Blugovestov'lar (dine ve Tanrı'ya bağlılığı gösteren sıfat-isimler) vardı. Sanırım senin soyadın da bu tür bir şey olsa gerek?

- Soyadım Kallistratov.

- Evet, dediğin gibi. İkisi iyi uyuyor. Benim adım çok basit, bir proleter ismi. Beni Grişan diye çağırırlar. Ama bunun önemi yok. Evet, yanılmıyorsam Abdias Kallistrov, dikkat etmedim ve ayağımı incittim. Bundan çıkan acı sonuç şu: İnsan tam bir aptal değilse, yürüdüğü yeri bilmeli, ayağını bastığı yere iyi bakmalıdır. Kafa ve bacaklar hikâyesi işte. Kafa iyi çalışmazsa, bacaklar da iyi yürümez. Gördüğün gibi sakatlandım işte. Neyse, olağan dışı bir hal değil.

- Peki sonuç ne?

Abdias, Petruha'nın teklifini düşünmüştü. Ama Grişan birden kuşkulanır gibi oldu:

- Ne demek istediğini anlamadım.

- Demek istiyorum ki, bu olay ürün toplamanı etkilemiştir, yani ben öyle anladım da...

Grişan yine birden değişti ve saflık numarasını bıraktı.

- A, o iş başka! Sen işten söz etmek istiyorsun ve bunda çok haklısın. Ama bu konuda kafamı kurcalayan bir şey var, sen de merak edersin, yoksa bu gevezeliğe gerek görmezdim. Ben çene çalarak vakit geçirmeyi sevmem. Kısacası şu ki, ben burda bir çeşit organizatörlük yapıyorum. Takım kumandanı gibi bir şey. Bana göre asıl mesele, hiç kayıp vermeden cepheyi delip geçmektir.

- Ben nasıl yardımcı olabilirim? Belki bunu konuşmamız gerek, merak ediyorsan söyliyeyim ki ben de kayıp vermek istemem...

- Çıkarlarımız uyuşursa, bu basit bir konuşma olur, ama gerçek bir tartışma söz konusu, zaten lâfı buraya getirmek istiyordum. Sana önce bir soru sormak istiyorum. Tamamen aramızda kalacak...

Şef bu sözleri kurnaz bir tavırla söylemişti. Biraz sustu, sonra birden, yakınında hiç bir şey demeden oturan iki çocuğa emir verdi:

- Hey, siz, dalga geçmeyi bırakın da hareket için gerekli hazırlıkları yapın bakalım!

Çocuklar sessizce kalktılar ve herhalde daha önce aldıkları talimatı uygulamak için bir yerlere gittiler. Grişan saatine bir göz attı:

- Operasyon bir saat sonra başlıyor. Nasıl hareket edildiğini göreceksin. Burada önemli olan disiplindir. Her şey tıpkı ordudaki gibi titizlikle hazırlanmıştır. Çünkü bu kendisini vatana adamış gerçek bir taburdur. Vatanı büyük harfle söyleyebilirsin. Sen de emirlere uygun hareket etmek zorundasın. Hiç numara yapmak yok! Herkes vazifesini tam yaparsa akşama Calpak-Saz’da oluruz.

Manâlı ve uyumlu bir sessizlikten sonra Grişan sert bir bakışla Abdias’a döndü ve kırık dişini göstererek sırıttı:

- Şimdi esas meseleye gelelim: Seni bizimle gelmeye zorlayan sebeplere. Hemen cevap verme, vaktin var. Senin, bazılarının “Suçlular imparatorluğu” dediği dünyadaki durumun, haşhaş toplayıcısı olmaktır. Bu konuda çok şey öğrendim. Ama bu dünyaya girişin esrarengiz yollardan olmuş, bunu daha sonra da konuşma fırsatı bulacağız. Görünüşe bakılırsa hiç de aptal değilsin, ama yine de bu arı kovanına kendin girdin. Şimdi, sana güvenmemizin bedeli olarak hakkım olan parayı vermek nezaketini göstereceksin.

- Ne demek istiyorsun?

- Tahmin ettiğinden eminim.

- Tahmin başka, açıkça söylemek başka.

Bu sırada yaklaşan bir trenin gürültüsü duyuldu. Tren geçinceye kadar sustular. Bu arada ikisi de bir söz düellosuna hazırlanıyorlardı ve belki daha sonra düello başka türlü devam edecekti. Abdias, insanlar arasındaki ilişkilerin gerçekten çok tuhaf olduğunu da düşündü o sırada. Eşit olmaları gereken bu bozkırın ortasında, yakalandıkları zaman hepsinin yargıç karşısına çıkmaları, başardıkları zaman ise benzer şekilde zengin olmaları söz konusu iken bile, insanlar, kâğıda değil de kanlarına yazılmış, zaman aşımına da uğramayan kanunlara uyuyorlardı. Bu kanunlara göre, meselâ Grişan, tartışmasız şekilde emretmek hakkına sahipti. Çünkü o Şef idi.

Tren gürültüsü geçince söze Grişan devam etti:

- Demek açık konuşmamı istiyorsun. Pekâlâ, dedi tereddütlü bir sesle. Sonra birden lâfı değiştirerek ve sinsice sordu: Kurtların saldırısına uğradığın doğru mu?

- Evet, doğru.

- Bak Abdias Kallistratov, kader seni, kurtların pençesinden benim sorularıma cevap vermen için kurtarmış olamaz mı? Sana öyle gelmiyor mu?

Şef, tekrar kırık dişini göstererek ve ağzını iyice açarak sırıttı:

- Öyle olabilir.

- Kıçının üzerinde dönüp durma da dinle. Bana burada hiç vakit kaybetmeden, iki küçük arkadaşını niçin baştan çıkarmaya, akıllarını çelmeye çalıştığını açıklayacaksın!

- Doğru değil bu.

- Nasıl doğru değil, bana yalan mı söylüyorlar yani?

- Onları baştan çıkarmaya çalışmadım, tam tersine, doğru yola çekmeye çalıştım.

- Bırak martavalı. Bak yoldaş Kallistratov, herkesin kendine göre bir doğru yolu vardır. Matrak geçmenin, zırvalamanın zamanı değil şimdi. Dinle, Çok Muhterem Peder, asıl amacın ne? Elde etmek istediğin şey ne?

- Yani kişisel çıkardan mı söz ediyorsun?

- Elbette, başka neden olacak?

Grişan kollarını açıp bir kere daha sırıttı. Alaycı ve zaferi kazanmış havasındaydı.

- Ben kendim için bir şey istemiyorum, hiç bir şey istemiyorum, dedi Abdias.

- Aman ne iyi! Şef bu sözleri âdeta sevinçle söylemişti. Devam etti: Bundan alâsını düşünmezdim. Demek ki sen o sersem aydınlar soyundansın ve kendini bir..

- Yeter, ne diyeceğini biliyorum.

- Demek öyle. Kendini haşhaş toplayıcısı göstererek Mujunkum'a gelmen, bizim gruba katılman, bizden biri olman, İsa kadar kuvvetli gördüğün paraya kendini kaptırmandan değil demek! Papaz okulundan kovulduktan sonra gidecek bir yerin olmadığı, seni kimse istemediği için de değil, öyle mi? Ama papazların yerinde olsam ben de kovardım seni. Papazların bile

senin gibi birine ihtiyaçları yok. Onlar asırlardır bu oyuncaklarıyla eğlenip dururken, sen de her şeyi ciddiye almaya kalkışıyorsun...

- Evet, çok doğru. Senin de beni ciddiye almanı isterim.

- Nasıl olacakmış bu! Belki seni anlamadığımı sanıyorsun, aksine seni çok iyi anlıyorum. Zavallı bir kaçıksın sen. Bir fanatiksin, kendi geri zekâna hayransın. İşte bunun için buradasın. Bizimle gelmene başka ne sebep olabilir? Bizim gözümüzü açmak, yasaklanmış uyuşturucu vurgunculuğu yapan, ot toplayan, bunların kaçakçılığı ile zengin olan bizleri doğru yola çekmek gibi asil niyetli bir Mesih gibi geldin aramıza! O yüce, kurtarıcı fikirlerini yaymak istiyordun. Bir bok çuvalı gibi kokusu üç kilometre öteden duyulan fikirlerini! Bizi kötü yoldan ayırmaya geldin! Sanıyordun ki pişmanlık getirip hayata yeniden doğacağız, senin hayran olduğun ahlâk standartlarına dört elle sarılacağız. Evet evet, Batıda da herkesin aynı şekilde düşünmesini istiyorlar.

Grişan çevik bir hareketle sandalyesinden kalktı. Ayağı incinmiş bir insanın bunu yapabilmesi çok şaşırtıcıydı. Abdias'a doğru bir adım attı ve onun kan vurmuş yüzüne kendi yüzünü yaklaştırdı. Sonra devam etti:

- Bana bak ey Tanrı elçisi! Nasıl güçlerle mücadele edeceğini düşündün mü bari?

- Düşündüm, zaten bunun için buradayım ve seni uyarıyorum: Ben bu mücadeleden ne pahasına olursa olsun asla vazgeçmiyeceğim, sizin iyiliğiniz için yapacağım bunu, buna sakın şaşma.

- Bizim iyiliğimiz için mi! Merak etme, hiç şaşmam. Niçin şaşacakmışım? İnsanlığın öteki Kurtarıcısı, hani şu çarmıha gerilen kaçık da öyle biri değil miydi zaten? Delinmiş kollarını açtı, boynunu büktü ve güzel bir şehit numarası yaptı: Sonra da asırlar boyu ona hayranlık duymaları, ağlamaları, övgü düzmeleri gerekti insanların. Bazı küçük kurnazların bizi kendimizden korumamız için uydurduğu kıyak bir numara bu! Söylesene bana: Bu dünyada herhangi bir şey ya da herhangi bir kimse kurtarılabildi mi hiç? Cevap ver bakalım! Haçtan evvel her şey nasıl idiyse bugün de öyle, değişen hiç bir şey yok. İnsan hep aynı. Bir kıl kadar gelişmedi. Biz zavallı günahkârlar birinin gelip bizi kurtarması için beklemeye devam ediyoruz.

Bir sen eksiktin Kallistratov. Sen de nihayet geldin işte. Kendini bir çiçek gibi getirdin! Hoşgeldin ey yeni İsa! (Böyle derken alaylı bir şekilde ciddileşti).

- Benim için ne istersen söyle, ama İsa'nın adını rahat bırak! Benim burda olmama şaşıyor ve öfkeleniyorsun. Burada şaşılacak bir şey yok. Bir gün mutlaka karşılaşacağımız yazılmadı mı? Ben olmasam başkası gelecekti senin düşüncelerine karşı çıkmak için. Böyle bir karşılaşma olacaktı...

- Yani benimle karşılaşacağını da kestiriyordun?

- Tabii, seninle de görüşmemiz kaçınılmazdı. İşte bu amaçla ben buraya, senin deyişinle, bir çiçek gibi geldim.

- Hımm, çok mantıklı: Birbirimizden ayrılamayız değil mi? Bu da o saçma denge hikâyelerinden biri. Ama o kadar çabuk sevinme Kurtarıcı Kallistratov, pratikte senin teorin beş para etmez. Senin mizacın daha çok eğitmek olsa da, oldukça felsefe yaptık. Hakkında yeteri kadar bilgim var! Sana çok iyi bir tavsiyede bulunacağım: Hâlâ postunu kurtaracak zamanın var, defolup gidebilirsin, sana kimse bir şey yapmaz; bozkırdan topladıklarına gelince, onları ne istersen yap. Başkalarına dağıt, yak, havaya savur.. canın nasıl isterse… Ama seni uyarıyorum: Bir daha hiç karşılaşmazsak çok iyi olur!

Bastonunu çok imalı bir şekilde bir taşa vurdu.

- Ama şimdi gidemem, hiç yapamam bunu!

- Hay lânet şey! Seni gerçekten kapatmak gerek! Peki ne engel oluyor gitmene?

- Artık aranızdan her biri Tanrı huzurunda ve benim önümde... Ama anlıyabileceğini hiç sanmıyorum.

- Yoo, çok iyi anlıyorum! dedi Grişan hiddetle sesini yükselterek. Benim anam babam tiyatroda aktör idiler. Senin numaranı da çok beğendim. Ama biraz kendini fazla kaptırmış olmayasın? Gösteri olağanüstü olsa bile, perdeyi indirmenin zamanı gelir. Bizim içinde bulunduğumuz durumda ise,

Yoldaş Kallistratov, perde tek bir seyirci önünde kapanacak. Kaçınılmaz olana rıza göstermeyi öğrenmelisin. Beni fazladan bir günah işlemeye mecbur etme. Vakit geçmeden defolup git buradan.

- Fazladan bir günah.. demekle neyi ima ettiğini anlıyorum, eğer burada işlenen suçlara müdahale etmeden kaçarsam, en büyük suçu işlemiş gibi utanç duyarım. Fikrimi değiştirmeye çalışma. Çünkü, küçük Lenka'nın, Petruha'nın, bu gruptan olan bütün çocukların başına geleceklere karşı ilgisiz kalamam. Senin başına geleceklere karşı bile.

- Benim başımın bedeli gerçekten ödenemez. Ama kimin adına ve hangi hakla işimize burnunu sokuyorsun? Herkes dilediği gibi hareket etmekte serbesttir. Seni ilk defa görüyorum. Kim oluyorsun da başımıza geleceklerle ilgileniyorsun? Bana ve başkalarına hükmetme gücü mü verdiler sana? Kaderi değiştirmeye kalkışma! Tam bir kaçık olduğuna göre rahatça gidebilirsin. Sen olmadan da çok iyi idare ederiz kendimizi. Anladın mı?

- Ama ben sizi bırakamam! Sen bir güçten söz ediyorsun. Hiç kimse bana bir vekâlet vermiş değil. Ben yalnız vicdanımdan emir alır, onun dediğini yaparım. Hoşuna gitmezse beni hesaba katmıyabilirsin, ama ben vicdanıma uymak zorundayım. Sen kendi kaderinin hakimi olduğunu iddia ediyorsun, bunu anladık. Ama kaderler birbirinden ayrı değildir. Doğum ve ölüm dışında onları hiçbir sınır ayıramaz. Hayatımız bu ikisi arasında bir kumaşın ipleri gibi birbirleriyle iç içe, üst üstedir. Sen ve senin kumanda ettiklerin bu haşhaşla pek çok kişiye felaket, yıkım getireceksiniz. Zengin olmak için bozkırdan topladığınız işte budur. Geçici bir zevk verdiğiniz insanları, yıkıma ve umutsuzluğa sürüklüyorsunuz.

- Ve şüphesiz sen de kendinde bizi yargılama hakkını buluyorsun değil mi? Nasıl yaşamamız, ne yapmamız gerektiğini senden mi öğreneceğiz?

- Ben yargıç değilim, sadece içinizden biriyim, yalnız..

- Yalnız ne?

- Yalnız biliyorum ki üzerimizde bir Tanrı vardır. Kalbimizin, muhakememizin asıl ve en büyük düzenleyicisi O'dur.

- Yine Tanrı ha! Ne demek istiyorsun?

- Tanrının iyiliği bizim irademizle ifadesini bulur. O bizim içimizdedir. Bize vicdan yoluyla tesir eder.

- Bu saçmalıklar neye yarayacak, ne çıkacak bunlardan, bunlarda nasıl bir avantaj bulunabilir?

- Nasıl bir avantaj da ne demek? İnsan kendisine muhakeme gücüyle hakim olur. Tıpkı Tanrı gibi. Kötülüğün gerçek anlamı, bizde olan Tanrı düzeyinde iç mahkûmiyet değil de nedir? Özümüz hakkında yeni yaklaşımı biz kendimiz belirliyoruz.

- Peki bu yaklaşımın kitle vicdanından farkı nedir? Biz başkaları gibi olmak istemiyoruz, sürü ya da sürüden olmak istemiyoruz. Biz başkayız, kimseye bağımlı değiliz.

- Yanılıyorsun. Hürriyet yalnız kanundan korkmayanlar için vardır. Başka deyişle senin hürriyetin bir kurgudan ibarettir ve sürekli olarak, göreceğin cezanın tehdidi altındadır.

- Peki, bundan sana ne? Bu yolu biz kendimiz seçtik, sen değil.

- Evet, gerçekten bu senin seçimin, ama yalnız seni ilgilendirmiyor. Çıkmazdan kurtulmanın da bir yolu olduğunu anla artık. Vakit varken, nedamet getirin. Bozkırda, gökyüzüne karşı, kaçakçılık işine tamamen son vereceğinize yemin edin, bu haram kazancı terkedin, içinize çöreklenen kötülüğü çıkarıp atın. Kendinizle ve vicdanları birleştiren Tanrı ile barışın...

- Ya sonra?

- Sonra yeniden ve tam anlamıyla insan olacaksınız.

- Çok iyi söyledin. Çok da basit görünüyor!

Yükseltinin altından bir tren daha geçti. Grişan, kaşlarını çatarak ve bastonu ile oynayarak trenin geçmesini, sessizliği bekledi. Gürültü tamamen uzaklaşınca zavallı Abdias'ın yüzüne sert, aynı zamanda alaylı bir şekilde baktı:

- Söylemek istediğin her şeyi sabırla dinledim. Doğrusunu söylemek gerekirse, hiç olmazsa merakım yüzünden dinlemeye değerdi. Ama seni hayal kırıklığına uğratacağım için üzgünüm. Eğer kendi iç dünyanda Tanrı ile yalnız kendinin konuşabildiğini sanarak gururlanıyorsan, bunun pek sayın kişiliğine tanınmış bir ayrıcalık olduğunu düşünüyor ve benim gibi bir insanın da Tanrı ile temas kurabileceğini aklın almıyorsa, tam anlamıyla çuvallıyor, saçmalıyorsun.

- Hiç de öyle düşünmüyorum. Yalnız "temas" kelimesini biraz yadırgadım. Tam aksine senden bu sözleri duymak sevindirdi beni. Belki içinde bir kıpırdanma oluyor, birşeyler değişiyordur.

- Asla, değişen bir şey yok! Saf kuruntun o senin! Şunu bil ve sakın küçük dilini yutma, Kallistralov, benim Tanrı'ya giden ayrı bir yolum var. Ben O'na varmak için servis merdivenini kullanıyorum. Senin Tanrı dediğin, sandığın kadar ulaşılması zor bir şey değil...

- Peki, servis merdiveniyle Tanrı huzuruna çıkınca ne elde ediyorsun?

- Seninle aynı şeyleri, insanların mutlu olmalarına, uyuşturucu sayesinde, Tanrı'ya ulaşmalarına yardım ediyorum. Sizin bütün o vaiz ve dualarınızla veremeyeceğiniz şeyleri veriyorum onlara… Tanrı'ya en etkili şekilde yaklaşmalarını sağlıyorum.

- Onları, ulaşmak için sana peşin ödeme yaptıkları bir Tanrı'ya mı yaklaştırıyorsun? Otla mı? Uyuşturucu sayesinde mi? Senin için Tanrı'yı tanımak, O'na ulaşmak sevinci bu mu?

- Niçin olmasın? Sen bunu bir küfür, kutsal şeylere bir hakaret mi sayıyorsun? Evet, evet! Benim lâflarımı duymak bile sana pisliğe gömülmek hissi veriyor! Bir rakip çıktı karşına, senin sahana girmeye cesaret eden bir rakip. Evet, işin aslı öyle: Sözkonusu olan, esas olan, para ve uyuşturucudur. Çünkü herşeyi yöneten, herşeye hükmeden paradır. Sanıyor musun ki sen Tanrı'nın parayla hiç ilgisi yok? Kiliselerde ve başka yerlerde parasız bir şey yapabiliyor musunuz?

- Her şeyi birbirine karıştırıyorsun!

- Bırak bu masalları! Hayatta, Tanrı dahil, her şeyi satabilir ve satınalabilirsin. Ben insanları hiç olmazsa biraz havalara çıkarıyorum, sizin iki dünyada sadece vaadettiklerinizi, ben vaadetmiyor, veriyorum. Uyuşturucu, gerçek zevki veren tek şeydir, sana huzur verir, zaman ve mekândan kurtarır. Uzun sürmese, gerçek olmasa, sadece hayalden ibaret olsa bile, yine de bir mutluluktur ve bu mutluluğu yalnız uyuşturucu sağlar. Ve, sözde pek dürüst olan sizler, yapışmak, tutunmak için, böyle bir serapa bile sahip değilsiniz.

- Serap demekte gerçekten haklısın.

- Düşünebiliyor musun? Beş kopeke sana gerçeği gösterebileceklerini hayal edebiliyor musun? Bu mümkün değildir pek Sayın Peder! Çünkü gerçek mutluluk yoktur. Onun yerini acı bir şekilde uyuşturucu alıyor.

- Peki, aslında olmayan bir şeyin yerini başka bir şey nasıl alır, buna ne gerek var? Tam bir kokuşmuşluk bu!

- Yavaş ol bakalım Kallistratov! Eğer iyi düşünürsen ben kurulu düzenin en esaslı yardımcısıyım.

- Nasıl oluyor bu?

- İşte böyle oluyor ve olması da pek tabiidir. İlk yaratıldığı günden bu yana insana ne olmayacak vaadlerde bulundular, hakaret ve saldırıya uğradığı zaman ne masallar anlattılar ona! Tanrı'nın cennetine gideceğini, demokrasiyi, eşitliği, kardeşliği, kollektif hayattaki ve komünlerdeki mutluluğu vaadettiler ona. İstediğin gibi yaşayacaktın ve uslu olursan bunun ödülü cennete gitmek olacaktı. Aslında bütün bunlar havada kalan lâflardır! Ben ise, mutsuzlara, talihsizlere bütün sıkıntılarını unutturma fırsatını veriyorum. Ben bir yıldırımsavar gibiyim. Onları, ulaşılmaz denen Tanrı'ya, küçük kapıdan götürüyorum.

- Sen, benim tahmin ettiğimden de daha tehlikeli imişsin. Sana güç verseler, iktidar verseler, dünyanın altını üstüne getirirsin. Belki küçük bir Napoleon olursun.

- Daha yukarılara çık. Niçin daha büyük olmayayım? Dilediğim gibi hareket edebilsem, neler neler yapardım. Meselâ, ülkenin batısında gösterirdim asıl gücümü. Ve orada sen benimle tartışmaya cesaret edemezdin, iyi ve kötüyü ben nasıl görmeni istiyorsam öyle görürdün...

- Bundan hiç şüphem yok. Ama beni korkutamazsın. Bütün bu söylediklerinde hiç yeni birşey yok. Sen insanların inancını yitirmesinden yararlanıyorsun, bu durumda bir parazit olarak yaşamak kolay oluyor. Her şey kötü, herkes yalan söylüyor, böyle olunca da uyuşturucudan başka dayanağın kalmıyor. Ama, mevcut değer yargılarını tamamen reddediyorsan, hiç olmazsa insanlara yardım için dünyayı bir başka açıdan görmeyi dene. Din bir afyon değildir. İman, birçok nesillerin çektiği ızdırabın sonucudur. İman, binlerce yıldan beri hergün gelişip özümlenmektedir. Ve sen utanç verici küçük ticaretinle gündüzü, geceyi, bütün evreni ters yüz etmeye kalkışıyorsun. Her şeyin sonunu düşünmek gerek. Senin meziyetlerini pek övdüğün o uyuşturucu ile insan, insan ruhu, günden güne bozuluyor, sonunda iyice deliriyor, mahvoluyor. Bu gerçeği niçin saklıyorsun? Seninki bir tahrik unsuru sadece: Bu şekilde Tanrı’ya ulaştığını zannedenler kendilerini derhal şeytanın pençesinde buluyorlar. Buna ne cevap vereceksin?

- Sen kendini ne sanıyorsun? Bu dünyada karşılıksız, bedelsiz bir şey var mı? Bu da bedelsiz değildir. Hayatın da bedeli var. Yaşayan bunu ölümle öder. Bunu hiç düşünmedin mi? Nasıl, çenen kapandı değil mi? Yaa böyle işte. Benim anlayışım senin yobazlığınla pek bağdaşmıyor!

- Senin görüşlerin mi? Dinsizlik, İsa’ya karşı olmak görüşün mü? Elbette bağdaşmaz!

- Ha ha! İsa’ya karşı olanlar bulunmasa İsevîliğin ne değeri olur. Varlığı için hiçbir sebep kalmaz ki. Bu yüzden ben ‘gerekli’ bir insanım. Ben olmasam sizin gibiler fikirlerinin doğruluğunu kanıtlamak için kiminle mücadele edeceklerdi?

Abdias gülümsemekten kendini alamadı:

- Çok kurnazsın doğrusu. Olayları ne kadar ustaca çarpıtıyorsun! Gerekirse çelişkiler üzerinde oynamaya hazırsın. Ama senin güzel konuşma yeteneğin

bir işe yaramıyor. İkimizin anlaşabileceğimiz bir alan yok. Biz birbirimizin zıddıyız, uzlaşamayız. Bunun için de benim gitmemi istiyorsun. Benden korkuyorsun. Ama ben yine de pişmanlık duyman, bu çocukları serbest bırakman için ısrara devam edeceğim. Kabul edersen, sana yardım etmek de isterim.

Grişan, beklenenin aksine hiç cevap vermedi. Asık suratla, bastonuna dayanarak bir aşağı bir yukarı yürümeye koyuldu ve neden sonra konuştu:

- Bak yoldaş Kallistratov, bana en ufak bir korku verdiğini sanıyorsan, tatlı bir hayal görüyorsun demektir. Böylesi hoşuna gidiyorsa hayaline devam et. Ama, şimdi trene binme vaktimiz geldi. Bunun için hazırladığımız küçük bir saldırı planını uygulayacağız.

- Buna ‘demiryolu korsanlığı’ demek daha doğru olur.

- Sen öyle diyebilirsin. Ama işleri karıştırmamak gerek. Biz soygun yapmıyoruz. Sadece bir taşıma, nakil sözkonusu. Ne yapalım, devlet bizim serbestçe bir yerden başka yere gitmemizi yasaklıyor...

- Devleti karıştırma. Bana ne teklif ediyorsun?

- Tren durunca, senin kayıt kütüğünde bulunanların hepsi toplanacak (Grişan böyle derken baş hareketiyle yolu göstermişti). O zaman onları saptırmaya, bu küçük Lenka’ları, cesur Petruha’ları din yoluna sokmaya, ruhlarını kurtarmaya çalışabilirsin Büyük Mesih! Ben hiç karışmayacağım, ağzımı bile açmayacağım. Ben orada değilmişim gibi hareket edebilirsin. Eğer onları kendi safına çekebilirsen, senin Tanrının cemaatine katabilirsen, ben çekip gideceğim. Yenilgiyi kabul edip kaçacağım. Çok açık değil mi? Nasıl, var mısın iddiaya, meydan okumaya?

- Kabul.

- Pekâlâ, hamle senin. Aramızda geçen konuşmalara gelince, bunu öğrenmeye kimsenin ihtiyacı yok. Farzedelim ki havadan sudan söz ettik.

- Teşekkürler. Ama benim saklayacak bir şeyim yok.

- Nasıl istersen. Kutsal Kitap’ta yazıldığı gibi, “Bunu sen söyledin”.

Saat akşamın altısını geçiyordu. Fakat Mayısın o son gününde, güneş hâlâ parlak ve yakıcıydı. Sabahtan beri gökyüzünde pek silik uçuşan gümüş bulutlar şimdi ufukta, gittikçe koyulaşan bir hat oluşturarak tehdit edici bir renge bürünmüşlerdi. Onları gören Abdias birden kaygıya kapıldı. Çünkü fırtına yakın demekti.

Kuzeyden güneye, güneyden kuzeye trenler geçip gidiyor, ağır tekerlekleriyle yeri sarsıyor, çınlatıyorlardı. Ne büyük topraklar ve geniş ufuklar, hava ve ne bol ışık! Ama insan yine de hep şikâyetçi, tatminsiz idi, her zaman bir eksiği bulunuyordu. “En çok da hürriyete ihtiyaçları var” diyordu Abdias, büyük bozkırı seyrederek. “İnsan başkalarıyla beraber olmaktan vazgeçemiyor, aynı zamanda, birlikte yaşamak da pek zor geliyor ona. Peki, ben ne yapacağım şimdi? Grişan’ın ağına düşenleri Hak yoluna çekmek için ne diyeceğim onlara? Birbirlerine uyarak değil, karşı koymaktan korktukları için ya da yanlış yerde uyguladıkları bir dayanışma ve özellikle de uyuşturucu konusunda doktora yapmış bu Cizvit uzmanına karşı mücadele gücünü bulamadıkları için çıkamıyorlardı onun ağından. Ne korkunç bir adam! Kafasını kötülük yapmada kullanan en tehlikeli adamlardan biri. Ah nasıl davranacağımı bir bilsem!”

Beklenen an yakındı. Hedef treni durdurmak için ikişer üçer gruplar halinde yol boyuna dağılmış, otlar arasına gizlenmişlerdi. İşaret bekliyorlardı. Tren uzaktan, rayların üzerinde kıvrım kıvrım giden bir yılan gibi görününce bir ıslık sesi duyuldu ve hepsi hücuma geçmek için hazırlandılar. Haşhaş dolu sırt çantalarını ve valizlerini ellerine almışlardı. Abdias, Petruha ve Lenka ile birlikte yol onarımından arta kalan çakılların arkasına uzanmıştı. Şef, iki yardımcısıyla yakınlarında bulunuyordu. O iki çocuktan kızıl saçlısının adı Kolia; yassı burunlu, Kafkas şivesiyle konuşan ve çok çevik olanın adı ise Mohaç idi. (Herhalde Dağıstan’ın başkenti Mohaçkale’den gelmişti). Bilmediği iki-üç kişi de yakınlarda bir yere saklanmışlardı. Grişan iki kişiyi keşif için ileriye göndermişti. Bunlar, sözde, yolda yangın çıkaracak, daha doğrusu kondüktörün yangın zannedip durmasını sağlayacağı işi yapacaklardı. Epeyce uzakta, “330 km.” levhasının bulunduğu noktaya yakın bir yerdeydiler. Burada demiryolu, ilkbahar sellerinin açtığı derin bir

yatağın üzerine kurulmuş küçük bir köprüden geçiyordu. Kondüktörü yanıltacakları iş için ideal bir yerdi burası.

Tren hızla yaklaşıyordu ve Abdias'ın da sinirliliği, heyecanı artıyordu: Süratle vagona tırmanacaktı ve başarısı kısmen trenin durumuna bağlıydı. Çünkü bu tren tamamen sarnıç vagonlardan oluşabilir, daha da kötüsü, asker nöbetçiler tarafından sıkı bir denetim altında bulunabilirdi:

Lenka, elleri titreyerek bir sigara yaktı. Ama Petruha hiddetle bağırdı ona.

- At onu sersem, yoksa deşerim barsaklarını!

Soluk yüzü şimdi mora dönüşen Lenka sinirli bir şekilde duman çekmeye devam edince, Petruha üzerine atıldı ve müthiş bir yumruk indirdi kafasına. Lenka'nın kafasından kasketi düştü. Ama o da boş durmadı. Petruha'nın sırtına bir tekme indirdi ve beriki iyice hiddetlendi. Çingeneler gibi alt alta, üst üste dövüşmeye başladılar.

Abdias yattığı yerden hafifçe doğrularak:

- Hemen kesin kavgayı! Petruha, bırak onu, utanmıyor musun?

Petruha yatışmıyordu:

- Sen ne karışıyorsun papaz bozuntusu! Zıbar orada! Her yerde ayağına dolanıyorsun insanın!

Böyle bağırıp onu paçasından çekti. Sonunda hepsi yere uzandılar hızlı hızlı soluyarak.

Tren iyice yaklaştı. Hem çok hızlı, hem çok yavaş geliyor gibiydi. Abdias'ın tüyleri diken diken oldu. Çünkü en tehlikeli anlardan biri olacaktı bu.

Abdias, çocukluğunda buharlı lokomotiflerin romantik geçişlerini hayran hayran seyrederdi. Keskin düdük sesleriyle, kıvrım kıvrım duman çıkararak geçerlerken büyük bir zevkle seyrettiği lokomotiflerin geçişini, bir gün büyük bir sıkıntı ile ona kaçak olarak binmek için, üstelik suç işleyerek bekleyeceğini, hiç aklına getiremezdi. O eski buharlı ağır lokomotifler

savaştan sonraki yıllarda kaldırılmıştı. Bugün onların yerini güçlü diesel lokomotifler almıştı ve bunların ikisi bu upuzun katarı çekmeye yetiyordu. Şimdi gözlerinin önünde, kulak delen gürültülerle sayısız tekerlek geçiyordu. Platformlardan, sarnıçlardan, tomruk yüklerinden, furgon ve konteynirlerden oluşan ve dev bir gücün çekişiyle hedefine doğru süzülen bu ağır katarın durdurulabileceğine inanamıyordu.

Vagonlar birbirini kovalıyordu ve yarısı geçmişti bile. Abdias, durdurma harekâtının başarısızlığa uğradığını, böyle ağır ve bu kadar hızlı giden bir şeyi durdurmanın mümkün olmayacağını düşünmeye başlamıştı ki tren birden yavaşladı, tekerlekler daha yavaş dönüyor, ama daha çok sarsıyorlardı vagonları, fren gıcırtıları da duyuluyordu. Az sonra iyice yavaşladı. Gözlerine inanamayan Abdias trenin tamamen durduğunu gördü. Tam o sırada biri ıslık çaldı, bir diğeri ona karşılık verdi ve Petruha da emrini verdi:

- Haydi, ileri!

Çantalarını kavrayıp, vagonlara asıldılar. Her şey başdöndürücü bir hızla oluyordu: Pusudan çıkıp hücuma geçmişlerdi şimdi. Hiç beklemeden tren yeniden hareket etmeden karşılarına ilk çıkan vagona tırmanacaklardı. Sonra, tren hareket halindeyken vagonların damında yürüyüp en uygun yeri bulacaklardı. Abdias'ın karşısına tekerleklerden ve sonra tahtalardan oluşan bir duvar çıkmıştı ve bu duvara tırmanmak için tutunacak bir yer arıyordu. Her an hareket edebilecek olan bu muazzam kitle göklere kadar yükseliyormuş gibi geliyordu ona. Bir yandan da yüzüne keskin bir mazot kokusu vuruyordu. Her şeye rağmen, yüzlerini göremediği kişilerin de el uzatmasıyla bir vagona tırmanabildi. O da pek bilinçli olmayarak elini uzatıp bir başkasının tırmanmasına yardım etmişti.

Tren iki defa sarsıldı ve bir gıcırtı daha duyuldu. Abdias birkaç defa tekerleklerin arasına düşme tehlikesi atlattı. Ama tren üçüncü defa sarsıldıktan sonra hareket etti, durup kaybettiği zamanı telâfi için hemen hızlandı. İşte o zaman, Abdias kendisini, birbirlerinden hiç ayrılmayan Lenka ve Petruha ile boş bir vagonun içinde buldu. Grişan da orada idi. Yaralı ayağı ile bu trene nasıl atladığını yalnız Allah bilirdi. Mohaç ve Kolia da Grişan'ın yanında idiler. Hepsinin rengi sararmış, güçlükle soluyorlardı,

ama başarıdan pek memnun oldukları anlaşılıyordu. Abdias, harekâtın en tehlikeli safhasının bu kadar kolay gerçekleşmesine şaşıyor ve üzülüyordu.

Kaçakçılar şimdi Calpak-Saz'a doğru yol alıyorlardı ve oradan büyük şehirlere dağılacaklardı...

Yolculuk beş saat kadar sürecekti. Bulundukları vagonda, boşaltma sırasında orada bırakılan birçok boş sandık da vardı, bunların üzerine oturmuşlardı. Grişan'ın tenbihlerine uyarak, dışarıdan görülmeyecek şekilde yerleşmişlerdi oraya. Kapılardan biri açık tutulmak şartıyla içerisi oldukça aydınlık oluyordu. Yukarıdaki kapaklardan birisini de açmışlardı vagonu havalandırmak için.

İlk istasyonda kapıyı usulca kapadılar ve tren hareket edinceye kadar boğucu bir havada hiç ses çıkarmadan beklediler. Petruha dışarıya bir göz atmış, her şeyin yolunda olduğunu, civarda kimsenin görünmediğini söylemişti. Aynı istasyondan yolcu dolu bir başka tren de gelip geçti ve bundan sonra da onların treni hareket etti. Sonraki durakta Mohaç, bir yerlerden bulduğu bir bidonla içecek su temin etti. Bundan sonra canları yemek de istedi ve kaçakçılar, sıcak yemeği daha sonra Calpak-Saz'da yiyeceklerini düşünerek, peksimet ve konserveden ibaret yemeklerini yediler.

Tren şimdi Çusk bozkırından geçiyor, dağlara doğru ilerliyordu.

O ilkbahar akşamında hava hâlâ pek kararmamıştı. Konuşma konusu daha çok yiyecek ve para üzerine idi. Petruha Murmansk'taki sevgilisinin güzelliğini anlatmaya başlayınca, Mohaç, Kafkas argosu ve bozuk bir Rusça ile ona takıldı:

- Dostum Petruha, sen Murmansk'tan başka yerde karı bulamıyor musun ki! Biraz da Moskova'da aftosların olsun! Ha ha ha! Belki Moskova'da fahişe yoktur değil mi!

Petruha kızdı:

- Küçük ve çok toysun, sen ne anlarsın ki, hem kaç yaşındasın daha!

- Hep yaşımı ileri sürersin! Kaç yaşında olursam olayım. Bizim Kafkasya'da benim gibilerin nice zamanlardan beri çocukları olur.. hep.. ha! ha! ha!

Bu konuşma herkesi neşelendirdi. Abdias bile gülümsemekten kendini alamadı. Ara sıra Grişan'dan tarafa bakıyor, Grişan da göz ucu ile onu süzüyordu. Ötekilerden biraz açıkta, yine katlanan sandalyesinin üzerinde oturuyordu Grişan. Bastonu da elindeydi. Tıpkı onlar gibi ucuz sigara içmesini bir yana bırakırsak, bütün tavırları ile ötekilerden çok farklıydı.

Keyifleri yerindeydi. Herkes vagona alışmıştı. Lenka bir köşede uyuyor, ötekiler de hafifçe kestiriyorlardı. Oysa güneş daha ufku aşıp kaybolmamış, alacakaranlık da henüz başlamamıştı. Sigara içerek önemsiz şeylerden konuşuyorlardı. Birden sustular, sonra Şefe bakarak fısıltı halinde birşeyler söylediler birbirlerine. Mohaç seslendi:

- Ey Grişan, biz düşündük ki bir şey yapmadan pineklemektense bir iki nefes çeksek, diyoruz. Vaktimiz var değil mi? Hem bende öyle bir harman var ki sevgili Şefim, hımm! Ağzına lâyık. Böylesini ancak Bağdat hırsızı tüttürebilmiştir!

Grişan Abdias'a baktı. "Buna ne dersin?" der gibiydi. Bir süre bekledikten sonra cevap verdi:

- Pekâlâ, çekin bakalım!

Gözleri parlayan çocuklar hemen Mohaç'ın başında toplandılar. Mohaç, ancak Bağdat hırsızına lâyık gördüğü meşhur haşhaş harmanını ceketinin gizli yerlerinden bulup çıkardı, büyük bir sigara sardı ve ilk olarak birkaç nefes çektikten sonra yanındakine uzattı. Yaprak halinde sarılan uyuşturucu böylece elden ele dolaşarak Petruha'ya geldi. O da gözlerini kapatarak büyük bir keyifle dumanı çektikten sonra Abdias'a uzattı:

- Al bakalım Abdias, sen de bizim gibi yap. Niye istemiyorsun, bırak gülünç olmayı!

- Hayır Piotr, içmeyeceğim, ısrar etme! dedi kesin bir şekilde.

Petruha'nın canı sıkılmıştı:

- Yaa, demek öyle papaz bozuntusu! Evet, gerçekten papaz bu! Sen dostluk elini uzatıyorsun, o yüzüne tükürüyor!

- Ben kimsenin yüzüne tükürmüyorum, böyle demekte haksızsın Piotr.

- Seninle tartışmak neye yarar ki!

Petruha ikinci bir nefes çektikten sonra sigarayı Mohaç'a uzattı çevik bir hareketle.

- Sıra senin, aziz Şefim, bize katılır mısın?

Grişan hiç bir şey söylemeden, kendisine uzanan eli itti. Mohaç üzülerek başını salladı:

- Keyfiniz bilir, sen Şefsin, dedi.

Uyuşturucu sarması elden ele dolaşıyordu. Uyanan Lenka da çekti bir nefes, sonra sıra kızıl saçlı Kolia'ya, Petruha'ya ve yine Mohaç'a geldi. Bir süre sonra değişmeye başladılar: Bakışları bazen dalgın, bazen ateşliydi, dudaklarına bir tebessüm yapışıp kalmıştı. Abdias'a kızgınlığı geçmeyen ve bunun için de mızmızlanıp duran yalnız Petruha idi. Onun burnunun dibinde hakaret sözleri mırıldanıyor, bütün papazların it olduğunu söylüyordu.

Küçük sandalyesinde oturan Grişan, hiçbir şey söylemeden sessizce seyrediyordu onları. Ama dudaklarında küçümseyici, alaycı bir tebessüm vardı. Kapının yanında, ayakta duran Abdias'a yukarıdan bakışı, bu küçük denemenin onu ne kadar memnun ettiğini gösteriyordu. Bu, genç adamın ruhunda herhalde sıkıntılar yaratıyor olmalıydı.

Abdias da bu sahnenin tamamen kendisi için düzenlendiğini anlamıştı. Şefin böyle bir uyuşturucu seansına izin vermesi, onun asil isteklerinin kötü ile mücadelede ne derece gülünç olduğunu göstermek içindi.

Grişan, gücünün tadını çıkarıyordu şimdi. Abdias ise, ilgisiz duruyormuş görünse de, bütün varlığıyla iğreniyordu durumdan. Şefe karşı gelecek

güçte olmadığı, bu çocukları onun lânet etkisinden kurtarmak için bir şey yapamadığı için de çok üzülüyordu. Çıplak ayakla korların üstünde yürüyor gibiydi ve gittikçe kendini daha fena hissediyordu. Ve işte şimdi de Petruha, uyuşturucu sarmasının sarı kalıntısını burnuna sokarak bir kere daha neşelerine katılmasını istiyordu ondan. Azaldıkça sarı yeşil bir renk alan, tükrüğe boğulmuş izmarit tam bir zehirdi şimdi. Petruha'nın bunu zorla içirmeye çalışması, bardağı taşıran son damla oldu.

- Al bakalım, Abdias, tatsızlık etme, küçük papaz, iyi niyetle ikram ediyorum sana, sonu iyi olacak, al, kafanı dağıtır! diyordu Petruha.

- Beni rahat bırak! diye bağırdı Abdias öfkesini tutamıyarak.

- Ya, rahat bırakalım istiyor! Ben kardeşçe davranmaya çalışıyorum, sen ise hep surat asıyorsun!

- Pekâlâ, ver onu bana! diye bağırdı Abdias. İzmariti yakaladı, öteki de iyice görsün diye başının üzerinden dışarıya attı. Bunu o kadar çabuk yapmıştı ki Grişan bile ilgisiz kalamamış, soğukkanlılığını yitirir gibi olmuştu. Bir sessizlik oldu. Bu sessizlik süresince tren tekerleklerinin sesi daha kuvvetli ve daha korkutucu duyuldu.

- Gördün mü? dedi Abdias, Petruha'ya meydan okuyan bir sesle. Herkes ne yaptığımı gördü mü? Aynı şeyi hiç tereddüt etmeden yine yaparım!

Haşhaş toplayıcıları, hiç beklemedikleri bu durum karşısında, tepelerini attıran bu kaçık hakkındaki tepkilerini ve ne düşündüğünü anlamak için şeflerine baktılar.

Ama Grişan olaya alaylı bir tebessümle bakıyor, hiç aldırış etmiyordu. Mohaç sormak zorunda kaldı:

- Ey Şef, niye susuyorsun? Birden dilin mi tutuldu?

- Hayır, dilim tutulmadı! Bu adama hiç bir şey söylememeye söz verdim. Siz istediğinizi yapmakta serbestsiniz. Ben bu işe karışmayacağım...

Mohaç çok şaşırmıştı:

- Doğru mu bu? diye sordu Abdias'a.

- Evet, dedi Abdias, hepsi bu kadar da değil, bu şeytan karşısında gözlerinizi açmaya da yemin ettim. (Şeytan derken Grişan'ı göstermişti). Sizi lânetli duruma düşüren odur. Susmayacağım, çünkü gerçek benden yana!

Ne yaptığını kendisi bile anlamadan uyuşturucu dolu kendi çantasını kaptı. Herkes aynı anda ayağa fırlamış, bu zavallı papazın daha neler yapacağını merak ediyordu. Yalnız Grişan kımıldamıyordu.

- Bakın çocuklar! dedi, Abdias çantasını kaldırıp sallayarak. Bunun içinde taşıdığımız şey, kötülük getiren, baştan çıkaran bir zehirdir. Para hırsı ile gözleri kör olan sizler de bu zehiri insanlara dağıtmak istiyorsunuz. Hepiniz, sen Piotr, sen Mohaç, sen Lenia, sen Kolia! Hepinizin yaptığı bu! Grişan'ı saymıyorum. Onu nasıl gördüğünüz belli!

Petruha üzerine doğru yürüdü:

- Hey dur biraz, ver o çantayı bana!

- Geri dur Petruha, yaklaşma! Bu iğrenç şeyi nasıl yok edeceğimi biliyorum ben.

Hiç kimsenin engel olmasına fırsat bırakmadan ani bir hareketle çantasını açtı ve vagonun açık kapısından haşhaşları savurmaya başladı. Yapraklar, sarı-yeşil petaller (gerçekten çoktu) rüzgâra kapılıp, tıpkı sonbahar yaprakları gibi yol boyunca savruldular. Uçup giden bu yapraklar para idi. Binlerce ruble para! Kaçakçılar bu sahne karşısında bir an donmuş, büyülenmiş gibi hareketsiz kaldılar.

- Gördünüz mü! diye bağırdı Abdias, sonra çantasını alıp, içinde kalan haşhaşlarla birlikte dışarıya fırlattı. Ve devam etti: Siz de benim yaptığımı yapınız! Pişmanlık sevincini hep birlikte tadalım. Tanrı şefkatini esirgemeyecek, suçlarımızı affedecektir! Lenia, Piotr, haydi bu lânet haşhaşı atın, savurun rüzgârda!...

Petruha kudurmuştu sanki:

- Herif çıldırdı, aynasızlara gammazlayacak bizi! Tutun! Kıralım çenesini pis papazın!

- Durun, durun, beni dinleyin! diye bağırdı Abdias. Onları akıl yoluna sokabileceğini umuyordu hâlâ. Ama artık çok geçti. Uyuşturucudan sonra gözleri büsbütün kararmış olan kaçakçılar kudurmuş köpekler gibi atıldılar üzerine. Petruha, Mohaç ve Kolia durmadan vuruyorlardı. Yalnız Lenka engel olmaya çalışıyordu onlara.

- Durun, yapmayın! diye etraflarında dönüyordu, ama öteki üç çocuğu durduramıyordu. Dövmeye devam ettiler:

- Haydi! Gebertin! Al sana! Atın vagondan dışarı! diye bağırıyordu Petruha.

- Atalım! Gebertelim! diye kükrüyordu Mohaç.

Lenka sapsarı olmuş, titreyen elleriyle onlara asılıyor ama durdurmaya gücü yetmiyordu:

- Yoo, yapmayın! Öldürmeyin onu! diye yalvarıyordu.

Kolia onu iterek:

- Bırak beni it! Yoksa seni de gebertirim! diyordu ona.

Abdias bütün gücüyle karşı koyarak kapılardan uzaklaşmaya çalışıyordu, trenin hareketi de daha çok kapılara doğru itiyordu onları. Biraz önce mutlu görünüp gülümseyen bu uyuşturucu kurbanlarının, nasıl bir vahşet ve sadizm ile hareket ettiklerini tecrübe ile öğreniyordu şimdi. Artık işin ölüm kalım meselesi haline geldiğini de anlıyordu. Kuvvetler hiç de denk değildi. Azgın ve güçlü üç kişiye karşı tek başına idi. (Lenka küçük ve zayıf olduğu için hesaba katılmıyordu). Grişan ise hâlâ yerinden kımıldamıyor, ama keyifle seyrediyordu olanları. Bir tiyatroda ya da sirkteydi sanki.

- Hımm! Burada bir hareket var galiba! diye mırıldanıyordu oturduğu yerden. Bu durumu önceden görmüş, çok iyi hesaplamıştı. Ve şimdi, himaye ettiği kişilerin Abdias'ı öldüresiye dövmelerini seyrederek keyifleniyor, başarısının meyvesini topluyordu.

Cinayeti yalnız onun müdahalesi önleyebilirdi, ama bunun için Abdias'ın "Grişan imdat!" demesi gerekiyordu. Ama ne olursa olsun Abdias ondan yardım istemeyecekti. Yapabileceği, daha doğrusu yapabileceğini umduğu tek şey, mümkün olduğu kadar kapıdan uzak bir köşeye çekilmekti. Orada onu istedikleri kadar dövsünlerdi, bayıltsınlardı, yeter ki trenden atmasınlardı. Çünkü o zaman kesinlikle ölürdü...

Ama yumruk darbeleri altında bir köşeye çekilmek de çok zordu. Onu hep kapıya doğru itiyorlardı ve açık kapı da onu çekip almaya hazırdı. Olduğu yerde kımıldamadan dursa da tereddüt etmeden atacaklardı onu trenden. Her yumruktan, her darbeden sonra doğrularak, sürünerek vagonun dibine gitmeye çalışıyor, belki cellatlarının akılları başlarına gelir ya da bıkarlar da bırakırlar diye ümitleniyordu.

Başına Kolia'dan bir yumruk yiyen Lenka bir kenara yığılıp kalmıştı. Meziyetleri yüzünden bu insanların düşmanlığını kazanan bu din adamına yardım edemezdi artık. Ve bu adamlar, akla sığmaz bir kudurganlıkla paralarını, muazzam uyuşturucu hazinesini koruyorlardı.

- Vurun! Gebertin! diye haykırıyordu Petruha.

Abdias'ın kolunu kıvırıp sırtına yapıştırmıştı. Mohaç ise karnına müthiş bir yumruk indirdi. Abdias, acıdan kıvranarak ve kan kusarak iki büklüm oldu. O zaman onu üçü birden kapıya doğru sürüklediler, ama hâlâ direniyordu. Kapıya gitmemek için döşemeye yapışınca tırnakları kırıldı. Pençelerinden kurtulmaya çalışıyor, kurtulamıyordu. Bu kötülüğü yaptıran Grişan ise, sandalyesinde ayak ayak üstüne atarak, soğukkanlılıkla, zafer kazanmış edasıyla olayı seyrediyor, bastonunu yere vurarak anlamsız bir ıslık çalıyordu.

Abdias, hâlâ aman dileyebilir, ondan yardım isteyebilirdi. O da o zaman belki işlenmekte olan bu cinayeti önleyebilirdi. Ama ağzını açmadı, yardım dilemedi. Kaçakçılar onu kapıya doğru sürüklediler. Başından akan kanın izi kaldı sürüklendiği döşemede. Kapıda da son yumruk darbelerini indirdiler. Kaçakçılar onu, kendileri de onunla birlikte düşme korkusuyla kaldırıp atamıyorlardı. Abdias birden, rüzgâra kapıldı, ama düşeceği anda avucu ile döşemeye yapıştı ve bir ayağını basamağa koyabildi, böylece bir yere tutunup kaldı. Kendisini hiç bir zaman bu kadar güçlü, yaşamaya bu

kadar istekli hissetmemişti. Saldırganlar onu orada rahat bıraksaydılar, belki tekrar vagona girmek için kuvvetini toplayabilirdi. Ama bırakmadılar, yüzünü gözünü tekmelemeye başladılar, her türlü küfrü savurarak futbol topu imiş gibi vuruyorlardı ona. Yine de ellerini sımsıkı yapıştığı yerden ayırmadı. Son anları çok korkunç olmuştu. Petraha, Kolia ve Mohaç, kudurganlıklarının en üst derecesinde idiler. Grişan bile daha fazla aldırışsız kalamadı ve “Kurtarıcı Kallistratov”un akıbetini görmek için kapıya yaklaşarak baktı, düşmesini sabırsızlıkla bekledi. Abdias’ı araya başkalarını sokarak öldürtmekle gerçekten büyük bir kurnazlık yapıyordu. Eğer yolda cesedini bulurlarsa ve dedektifler bunun bir kaza ya da intihar olmadığını anlarlarsa ve kendisi de yakalanırsa, suçsuz olduğunu rahatça iddia edebilecekti. Arkadaşlarının kavga ettiğini, kendisinin hiç karışmadığını, ama, şanssızlıkla, içlerinden birinin yanlış adım attığını söyleyecekti.

Abdias’ın hatırladığı son şey, yüzüne inen darbeler oldu. Yüzüne vuran ayakların tabanı kıpkırmızıydı. Vücudu kurşun gibi ağırlaşmıştı ve tren, şiddetli yeller savurarak bozkırda hızla ilerliyordu. Aşağıya, korkunç ve insansız boşluğa doğru çekildiğini hissediyordu. Bir tek kişi yoktu onu görüp acıyacak, kaderine ağlayacak. Hayatı pamuk ipliğine bağlıydı artık. Ve, o bir türlü sonu gelmeyen günde batan güneşin son ışıkları, korkudan iyice açılan gözlerini yakıyor, tıpkı onun gibi hiçlikte yok oluyordu. Hâlâ sıkıca tutunduğu yeri bırakmadığı için, Grişan’ın bastonunu kapan Petruha, bununla vura vura parmaklarını kırdı Abdias’ın. Grişan tesadüfen imiş gibi onun eli altına getirmişti bastonunu.

Ve Abdias artık şiddetli acılardan ibaretti sanki. Kendinden geçti ve ne olduğunu anlamadan düştü. Yuvarlanıp, çalıların üzerine gelmiş ve bu arada çarpan taşlardan ayağının kırıldığını hissetmemişti. Yoluna devam eden eski yoldaşlarını süratle götüren trenin sesini duymamıştı. Tekerlek sesleri de duyulmaz olmuştu zaten.

Az sonra güneş battı, karanlık çöktü. Batıda gökyüzünü kara bulutlar kaplamıştı. Fırtına yakındı...

Demiryolu üzerinden başka katarlar gelip geçiyor, hayatı için merhamet dilemeyen kişi de bir çukurun dibinde uzanmış, hareketsiz yatıyordu. Coşkular içinde, gerçeği arama yolunda elde edebildiği ve inandığı her şey, şimdi onun dışındaydı ve yoktu. Kendisini kurtaracak tek şansı

kullanmamakta haklı mıydı? Çok basit görünen “Grişan, yardım et!” sözlerini, hayatı sözkonusu olduğu halde söylememekte haklı mıydı? Haklı ya da haksız, ağzını açıp yardım istememişti...

Gerçekte Yüce Yaradan'ın paradoksları da sınırsızdır... Yüzlerce yıl önce bir defa daha tuhaf bir adam, susması gerektiğine inanmış ve bu yüzden hayatını yitirmişti. Kendini kurtaracak sözleri söylemeyi reddettiği için yitirmişti hayatını. O günden bu güne bin dokuz yüz elli yıldan fazla bir süre geçmiş olmasına rağmen, bu olayı tartışmaktan, sayısız yorumlar yapmaktan ve kendi kendimize böyle bir şeyin nasıl olabileceğini sorarak yakınıp yakarmaktan vazgeçmedik. Ve bu olay bize dün olmuş gibi geliyor, çünkü meydana getirdiği şok dağılıp yok olmadı. O zamandan beri her nesilden pek çok kişi (ki sayısını bilemiyoruz) olay sırasında Golgotha Tepesinde olsaydım, Nâsıralı'nın çarmıha gerilmesini engellerdim demiştir. Bugün, böyle bir engellemeyi yapabileceğine inanmak birçok kimsenin hoşuna gidiyor. Ama o tarihte bu basit infazın muazzam sonucunu kim tahmin edebilirdi? Asırlar boyu her şeyin unutulacağını ama o günün unutulmayacağını kim söyleyebilirdi.

O gün de bir Cuma günüydü ve o adam da, hayatını kurtarmak için onların istediği şekilde konuşmayı, istenen kelimeleri söylemeyi reddetmişti...

-II-

O sabah Kudüs'te hava sıcaktı. Günün ilerleyen saatlerinde kızgın güneşin ortalığı daha da kasıp kavuracağı anlaşılıyordu. Vali Pontius Pilatus, koltuğunu, Herode Sarayının terasındaki kemerlerin altına koydurmuştu. Burada hafif bir hava akımı vardı ve bu, sandaletli ama çorapsız bacaklarına hoş bir serinlik veriyordu. Bahçede hafif hafif hışırdayan piramit şeklinde budanmış kavak ağaçlarının yaprakları, vaktinden önce sararmışlardı o yıl.

Aşağıda, şehrin çevresi gökmavisi bir buharla kuşatılmıştı. Genel olarak pek açık olan ama o gün, gittikçe akkor haline gelen bu atmosferde, yörenin lekesiz çöl sınırı belli belirsizdi.

Şafak vakti tepenin üzerinden havalanan bir kuş, büyük bahçenin üzerinden düzenli aralıklarla ve sessizce gelip geçiyordu. Görünmeyen bir ipe asılmış gibi, kanatlarını iyice açarak süzülen bu kuş bir kartal ya da bir çaylak olmalıydı. Çünkü başka hiçbir kanatlı o kadar uzun süre dönüp duramazdı o boğucu havada. İsa'nın bir an göz ucuyla bu kuşa baktığını farkeden vali, bundan rahatsız olmuşçasına:

- Nereye bakıyorsun ey Yahudiler Kıralı? Üzerinde süzülen senin ölümündür, dedi.

- Hepimizin üzerinde süzülüyor, dedi Nâsıralı İsa yavaş bir sesle ve kendi kendine konuşur gibi. Ayni anda, istek dışı bir hareketle, şişen gözünü korumak istercesine elini yüzüne götürmüştü. Sanhedrin'e (Kudüs Mahkemesine) götürülürken, yaşlıların ve din adamlarının kışkırttığı kalabalık üzerine atılmıştı. Dövmüşler, tükrüğe boğmuşlardı onu. Böylece o, başrahip Kayfe'yi tutanların kendisinden ne kadar nefret etliklerini görmüş ve Kudüs Büyük Konseyi'nden hiç merhamet görmeyeceğini anlamıştı. Bu hazır kalabalığın vahşeti, kendisini bir serseriden başka bir şey olarak görmemeleri, onu çok şaşırtmıştı. Mâbedlerde ve meydanlarda onun vaızlarını coşkuyla, hayranlıkla dinlemiş olanlar ayni insanlar değil miydi? Bir eşeğin üzerinde ve ardında eşeğin yavrusu ile Kudüs kapılarından içeri girerken, onu sevinç naralarıyla karşılayanlar, yoluna çiçek atanlar, umut dolu bir sesle "Hosannah, kurtar bizi Ey Davud'un oğlu! En yüksek mertebelerde ol!" diye bağıran insanlar değil miydi bunlar?

Şimdi, Vali Pilatus'un karşısında ayakta duruyor, ağırlığını bir o ayağına, bir bu ayağına veriyor ve olacakları bekliyordu.

Vali pek keyifsizdi, tereddütlerinden ve çok iyi hissettiği ama sebebini hiç anlayamadığı bu can sıkıntısı durumdan dolayı kendisine de kızıyordu. Roma ordusunda asker olarak geçirdiği zamanlarda ve vali olarak geçirdiği bunca yılda, böyle bir durumla hiç karşılaşmamıştı. Son derece gülünç ve saçma buluyordu bu durumunu. Aslında yapacağı şey, işi uzatmadan Sanhedrin'in mahkûmiyet kararını onaylamaktan ibaretti: Cellatlarıyla hazır bekleyen başrahibi çağırtır, karşısındaki adamı ona teslim eder, o da daha önce verdiği kararı uygulardı. Ama, böyle yapacağı yerde, bu sorgulamayı, sanki bir şey mani olacakmış gibi, uzattıkça uzatıyor, boş yere vaktini ve gücünü harcıyordu. Oysa, kendisini bu kadar sıkıntıya sokmaya değer biri değildi bu soytarı!

Ne çılgınlık! Kendinin Yahudilerin kıralı, Tanrı'nın sevgilisi, İsrailoğullarına Cennetin yolunu açmak için gönderilmiş olduğunu iddia ediyordu bu adam! Bir âlem ki orada Sezar'ın kudretine de, valilerine de ve onlara itaat eden sinagog reislerine de yer yoktu. Sözde herkesin eşit olacağı ve ebedî mutluluğu tadacağı bir yerdi orası. O güne kadar bu en yüksek makama göz diken nice nice kişilerin en beceriklisi, en kurnazı, şüphesiz bu idi. Eğer bu adam hükümetin dizginlerini ele geçirecek olsa, elbette onu kendi selefleri gibi idare ederdi. Çünkü hayat, kendisine 'ebedî'lik için açılmış yoldan başkasını takip edemezdi. Evet, evet! Bu sefil bunu çok iyi biliyordu ve 'Yeni Çağ' vaadleriyle saf bir kalabalığın güvenini kazanarak, çok ustaca bir dolap çeviriyordu. Herkesin diğerini kendi anlayışı ve kudreti derecesinde yargılaması doğru ise, Pontius Pilatus da bu kanundan yararlanmayı hayal edebilirdi. Çünkü İsa'da, gizlice özlemini duyduğu kudreti görüyordu, ama buna bir gün kavuşacağını ümid edemiyor, ummaya cesaret edemiyordu. Karşısındaki bu mahkûma kinle karışık bir ilgi duymasının asıl sebebi buydu işte.

Vali, bu baldırı çıplağın çevirdiği dolapları iyice anlamaya çalışıyor, bunu hayal ediyordu. Aslında amacı açıktı: Yeni bir çağın açıldığını ilan ederek, kendi çıkarına olacak bir düzeni kurmak için ülkede isyan çıkartacaktı. Ne küstahlık! Kudretli Roma İmparatorluğunun bütün Anadolu eyaletleri genel valisi Pontius Pilatus olarak, kendisinin bile dile getirmeye cesaret

edemediği böyle bir tasarıyı, bu sefil Yahudi'nin gerçekleştirmeye cüret edebileceğini kim düşünebilirdi?

Bu keskin görüşlü valinin kafasından geçenler işte bunlardı. İsa ile, kendini onun yerine koymaya çalışarak oldukça orijinal bir şekilde sürdürdüğü konuşma ilk izlenimini güçlendiriyor, yeni tür bir gasp saydığı bu duyulmamış derecede kendini beğenmişlik karşısında, öfkesi daha da artıyordu.

Pontius Pilatus, gittikçe artan bir merakla, birbirine zıd iki ruh haliyle tartışmayı devam ettirerek, bir yandan Kudüs duayenlerinin kararını bozmak, bir yandan da bu adamın niyet ve teşebbüsü sonunda Roma iktidarını kaçınılmaz şekilde sarsacak tehditleri önlemek ve uzaklaştırmak çarelerini arıyordu kafasında...

Kuşa niçin baktığını sorduğu zaman İsa'nın verdiği samimi ama saygısız cevap hoşuna gitmemişti. Sustuğu ve onun merhametini kazanmaya çalışacağı yerde, ölümün herkesin üzerine kanat gerdiğini söylemek gibi kendini teselli eden saygısızca bir cevap vermişti. "Bu adam öldürülmekten hiç korkmuyormuş gibi gerçekten kendini mahkûm ettirmek istiyor galiba" diye düşündü Pontius Pilatus.

- Konumuza geçelim. Seni bekleyenin ne olduğunu biliyor musun ey zavallı?

Boğuk bir sesle böyle derken, karışık ve terli yüzünü bilmem kaçıncı defa silmişti. Sonra mendilini dazlak kafasında, kalın ensesinde dolaştırmış, İsa cevap vermekte gecikirken, kötü bir alışkanlıkla her zaman yaptığı gibi, birer birer parmaklarını çıtlatmıştı. Sorusunu tekrarladı:

- Sana bir soru sordum: Seni neyin beklediğini biliyor musun?

İsa büyük bir nefesle iç çekti ve göreceği işkenceyi düşündüğü için yüzü sarardı. Sonra biraz zorlanarak cevap verdi:

- Evet, biliyorum, beni bugün idam edecekler.

- Biliyorum mu dedin! diye bağırdı vali alaylı bir şekilde sırıtarak. Bildiğinden şaşmayan bu aksi peygambere kin ve nefret duyarak, ayni zamanda acıyarak bakıyordu.

İsa'nın dağınık saçları boynuna sarkmıştı. Elbisesi lime lime, ayakları çıplaktı. Sandallarını, vahşi kalabalık üzerine saldırdığı zaman düşürmüş olmalıydı. Bulunduğu yerin gerisinde, terasın parmaklıkları arasından sitenin tepeleri görünüyordu. Vicdansız şehir, pusuya yatmış avını bekliyordu. Çünkü bu yakıcı hava onu kana susatmıştı. Kalabalık, karanlık içgüdüsü ile, sarhoş olup ulumak için büyük heyecanlar istiyordu. Libya çölünde bir arslanın bir zebrayı boğazladığını görerek ağızları sulanan ve cıyak cıyak ürüyen çakal sürüsü gibiydi o kalabalık. Vali, hayvanlar arasında da, insanlar arasında da böyle sahneleri görmüştü. Karşısındaki adamı da çarmıha gerilmiş gibi görünce dehşetten ürperdi ve biraz acıma duygusu da taşıyan bir ses tonuyla sordu:

- "İdam edileceğimi biliyorum" dedin. Bu tam doğru değil. Bunu ancak oraya vardığın zaman anlarsın.

- Evet, vali, oraya varacağımı sanıyorum ve bu düşünce beni ürpertiyor.

- Sözümü kesme ve öbür dünyaya gitmek için o kadar acele etme, daha vaktin var! dedi vali. Cümlesini bitirmemişti.

- Beni bağışla vali, sözünü isteyerek kesmedim, hiç acelem yok. Biraz daha yaşamayı isterdim.

- Peki, o saçma ve saygısız iddialarından vazgeçmeyi de düşünüyor musun?

İsa, çaresizlik belirten bir hareket yaptı. Bakışları bir çocuğunki kadar saf ve yumuşaktı:

- İnkâr edecek hiçbir şeyim yok vali bey, benim sözlerim bana Tanrı Babam tarafından emredildi. Vazifem, O'nun buyruğunu yerine getirmek için bu sözleri insanlara iletmektir.

- Durmadan ayni şeyleri tekrarlıyorsun, dedi Pilatus hiddeti artarak. Kemerli büyük burunlu yüzünde, derin hatlarla çevrili ağzında, hor bakışları

donup kalmış gibi bir ifade vardı. Devam etti:

- Çevirmek istediğin dolabı çok iyi anlıyorum. Bu numaraların, bu yapmacık davranışların sana hiçbir faydası olmayacak. “Baba’nın sözlerini insanlara iletmek” ten kastının ne olduğunu biliyorum. Onları saptırmak, baştan çıkarmak istiyorsun. Halkı isyana teşvik ediyorsun! Ama, insanlara iletmek istediğin o meşhur sözleri belki bana da iletirsin. Ben insan değil miyim?

- Şu anda senin buna ihtiyacın yok vali bey, çünkü sen acı çekmiyorsun ve yeni bir düzen kurulmasını istemezsin. Senin Tanrın ve vicdanın sadece kuvvettir, sen de bu kuvvete sahipsin. Senin için bundan daha yüce bir şey yok.

- Doğru, Roma’nın kudretinden daha üstün bir şey yoktur. Umarım sen de bunu söylemek istedin?

- Bu senin düşüncen vali bey.

- Bu, bütün sağduyulu insanların düşüncesidir, dedi vali küçümseyen bir tavırla. Devam etti: Onun içindir ki “Sezar Allah değildir, ama Allah Sezar gibidir” demek âdet olmuştur. Buna inanmıyorsan aksini ispat et bakalım! Ben, imparator Tiberius adına onu temsil ediyorum. Zaman ve mekân içinde istediğimi yapmak ve olayları yönlendirmek imkânına sahibim. Ama sen, daha üstün bir kudret olduğunu, senin temsil ettiğin başka bir gerçek bulunduğunu iddia ediyorsun. Çok tuhaf, gerçekten çok tuhaf bu! Ben seni işte bunun için burada uzunca bir süredir tutuyorum, oysa seni şehirde, Sanhedrin’in hükmünü infaz için sabırsızlıkla bekliyorlar. Buna cevap ver bakalım!

- Ne dememi istiyorsun?

- Sezar’ın Tanrı’dan daha aşağı ve güçsüz olduğundan emin misin?

- O bir fânidir.

- Elbette o da ölümlüdür. Ama hayatta olduğu sürece, insanlar için Sezar’dan daha kudretli bir Tanrı olabilir mi?

- Dünyaya başka bir açıdan bakınca, böyle bir Tanrı var.

- Senin iddiaların çok gülünç, dedi vali kaşlarını çatarak ve sahte bir tehditle. Aslında bunlar gülünç fikirler bile değil, işte onun için de sen beni etkileyemezsin. Bazı insanların sana niçin inandıklarını anlayamıyorum.

- Onları bana, uğradıkları zulüm, ebedî adalete susamışlık getiriyor. Böylece sözlerimin tohumu, ıstıraplarla verimli hale gelen, acı gözyaşlarıyla verimi artan bir toprağa düşmüş oluyor.

- Yeter! diye gürledi vali, seninle boş yere zaman kaybediyorum!

İkisi de bir an düşüncelere dalarak sustular. İsa'nın solgun yüzü terden ıpıslaktı. Ama, omuzdan tutturulmuş üstlüğünün yırtık kolunu kaldırıp ya da avuç içiyle yüzünü silmiyordu. Çünkü boğazını sıkan keder bir çeşit tiksinti de veriyordu ona. Şimdi, olduğu yerde felç inmiş gibi hareketsiz duruyor, ter damlaları, zayıf ve boğumlu ayaklarının bastığı mermer zemine düşüyordu.

- Bütün bu söylediklerinden sonra, ben Roma Valisinden, seni serbest bırakmamı mı isteyeceksin? dedi vali boğuk bir sesle.

- Evet, iyi insan, bırak beni gideyim.

- Bırakırsam ne yapacaksın?

- Dünyayı dolaşarak Tanrı'nın buyruklarını yayacağım.

Hiddete kapılan vali yerinden sıçrayarak gürledi:

- Beni aptal yerine mi koyuyorsun! Senin gerçek yerin bir haçtır, başka hiç bir yer değil. Yalnız ölüm gelir senin hakkından!

- Yanılıyorsun kudretli vali, ruh karşısında ölümün hiçbir gücü yoktur, dedi İsa sakin ve emin bir sesle.

- Ne dedin? Ne dedin?

Böyle gürleyerek ona doğru bir adım attı. Öfke ve kinin kapladığı yüzünde kara lekeler belirmişti.

- İşittiğin şeyleri söyledim vali bey.

Pontius Pilatus derin bir nefes alarak, bir şey söylemek ister gibi kollarını göğe kaldırdı. Tam bu sırada sert ayak sesleri duyuldu ve silahlı bir lejyoner ona doğru ilerledi.

- Ne istiyorsun? diye bağırdı vali.

Silahlı asker elindekini uzatarak:

- Şunu iletmemi istediler, dedi.

Valinin karısından bir mesaj getirmişti asker, mesaj şu idi:

“Vali, sevgili eşim, senden İsa denilen bu gezgine bir kötülük yapmamanı istiyorum. Herkes sana onun dürüst bir insan olduğunu, hiç kimseye en ufak bir fenalık yapmadığını, her türlü hastalıkları tedavi ettiğini söyleyecektir.

“Onun, Tanrı’nın oğlu, bir Mesih ve hatta Yahudilerin kıralı olduğu yolundaki söylentiler belki kötü niyetlilerin uydurmasıdır. Buna karar verecek olan ben değilim. Bu Yahudi halkının ne kadar fanatik ve rezalet çıkarmaya eğilimli olduğunu sen de bilirsin. Ya bir de bunlar doğru ise? Pleb (halk) ağzında dolaşan söylentiler çok defa sonunda doğrulanır. Eğer öyleyse, gelecekte lânetleyecekleri kişi sen olacaksın. Sinagoglardaki reislerin ve sitedeki başpapazların İsa’dan korktukları, halk onu dinlemeye başladığı için ondan nefret ettikleri, kıskançlık yüzünden ona iftira ettikleri ve halkı ona karşı kışkırttıkları söyleniyor. Bugün onu taşa tutan kalabalık, daha dün ayaklarına kapanıyordu. Bana öyle geliyor ki, bu zavallının mahkûmiyetini onaylarsan, bu olayın sorumluluğu senin omuzlarına çökecek. Biz de hep bu ülkede kalacak değiliz. Şanınla, şerefinle Roma’ya dön. Senden rica ediyorum: Bu adamı bağışla. Nöbetçiler onu sana götürürlerken gördüm. Genç bir ilâh kadar yakışıklıydı. Bir rüya da gördüm dün gece. Bu rüyayı sana anlatmalıyım. Çok önemli bir uyarı, bir kehanet bu. Uğursuzlukları kendinin ve soyundan gelenlerin üzerine çekme!”

- Ey ilâhlar! Size ne kötülük yaptım! diye mırıldandı Pontius Pilatus.

Bir hayal peşinde koşan kaçık için onun sahte kehanetleriyle boş yere vakit kaybettiğini düşünerek, onu muhafızların önüne katıp, bir an önce, bahçenin arkasındaki tepede Büyük Konseyin kararını uygulamak için bekleyen cellâtlara göndermediğine pişman oldu. Şimdi de karısı burnunu sokuyordu onun işlerine. İsa'yı destekleyen gizli güçler varsa, ölümüne bu ilâhî güçler engel olmak istiyorsa, belki bu ona bir işaret sayılabilirdi. Ama her şeye rağmen, ilâhlar yeryüzü meselelerine genel olarak çok sınırlı bir çıkar için müdahale ederlerdi. Karısına gelince, o, politikadan ne anlardı? Niçin, ne adına, Roma'ya tabi olan Yahudilerin başpapazını ve bütün Kudüs oligarşisini karşısına alacaktı? Sezar'ları eleştiren, hareketleri çok şüpheli bir serseriyi kurtarmak için mi? Hem sonra, bu adamın genç bir ilâh kadar yakışıklı olduğunu da nereden çıkarıyordu? Genç olmasına gençti ama, hepsi o kadardı işte. Her tarafı morarmıştı, çekici hiçbir tarafı yoktu ve daha çok, dayak yemiş bir köpeğe benziyordu. Onda ne buluyordu bu kadın?

Vali, mesajın içeriğini düşünerek, dalgın bir şekilde birkaç adım yürüdükten sonra derin bir iç çekti ve yerine oturdu. Bu sırada, sık sık hatırladığı bir fikir yine takıldı aklına: Gerçekte insanlar çok önemsiz, basit yaratıklardı. Hayatlarını, büyük ve küçük aptestlerini yapmakla, çiftleşmekle geçirirlerdi. Doğarlar, ölürler, sonra yerlerini başkaları alır, onlar da ölürlerdi. Sayısız alçaklıklar yapar, sayısız suç işlerlerdi. Buna rağmen bütün bu iğrenç rezillerin arasından, durmadan zekâ fışkırmaları olur, geleceği haber veren hayalciler çıkardı. Meselâ şu karşısındaki, gözleri açıkken uyuyarak gördüğü rüyaları gerçek sanmıyor muydu, kendi kehanetine inanmıyor muydu? Ama artık ona ayağını yere bastırmak ve bu işi bitirmek zamanı gelmişti.

Vali kımıldamadan duran İsa'ya dönerek:

- Yine de bilmek istediğim bir şey var, dedi, farzedelim ki gerçekten samimisin, iyilik yapmak isteyen bir adamsın, çok güvenen halkın arasına girip onları isyana kışkırtmıyorsun, hatta bir adalet hükümranlığından söz ederken, Sezar'ın dünyaya hükmetmesini, dünyayı idare etmesini kabul etmiyorsun, diyelim ki ben de bunlara inandım. Öyleyse anlat bana, seni

ölüme koşturan güç nedir? Sebeplerini say, açıkla. Eğer bu yolla İsrailoğullarına hükmetmeyi umuyorsan, seni elbette beğenecek, haklı görecek değilim, ama hiç olmazsa anlayacağım. Bindiğin dalı niçin kesiyorsun? Sezar'ın iktidarını beğenmiyor ve yeriyorsan, sen nasıl Sezar olacaksın? Senin hayatını bağışlamak ya da ölümüne karar vermek yalnız bana ait bir şey değil, bunu çok iyi anlarsın. Niçin hiç bir şey söylemeden duruyorsun? Korkudan dilin mi tutuldu?

- Evet, işkenceden korkuyorum vali bey, ve Sezar olmaya da hiç mi hiç niyetim yok.

- Öyleyse bütün meydanlarda tövbe et, vaızlarında söylediklerini geri al, yalan söylediğini, bir sahte peygamber olduğunu açıkla ve artık 'Yahudilerin Kıralı' unvanını taşıma, onları, asla olmayacak yeni bir adalet hükümranlığı gibi bir umutla aldatma ki artık plebler senin peşinden gelmesin. Çünkü tek doğru olan şimdi var olandır. İmparator Tiberius dünyaya hükmeder ve o ebedî bir düzenin koruyucusu, dayanağıdır. Çabuk aldanan bir ayak takımını ayaklandırmak için ileri sürdüğün, iddia ettiğin Cennet, sadece bir lâftır, boş bir lâf: İyi düşün! Rahat durmasını öğren ve halkı da rahatsız etme. Hem, sen kimsin ki Roma İmparatoru senden korksun? Bir serseriden, şüpheli bir vaizden, bu Yahudi ülkesinde pek çok bulunan bir çarşı-pazar şarlatanından başka bir şey değilsin. Ama zararlı doktrinlerinle kargaşalığı yaydın, büyük din reisinizi endişeye düşürdün. Onun için söylediklerinin yalan olduğunu itiraf etmelisin. Sonra Suriye'ye veya uygun göreceğin başka bir yere gidebilirsin. Ve ben, Roma Valisi olarak, bunun için sana yardım edeceğim. Vakit varken bu teklifimi kabul et. Niye sustun yine?

- Senin ve benim çok farklı insanlar olduğumuzu düşünüyordum vali bey. O kadar farklı ki birbirimizi anlamak ihtimali pek az. Doğru olanı reddetmek pahasına, doğrunun zararına, sırf senin ve Sezar'ın çıkarı için, İlâhî Kelâm'ı niçin inkâr edeceğim? İstemediğim halde niçin başka bir yere gitmek zorunda kalacağım?

- Her şeyi birbirine karıştırma. Roma'ya yararlı olmaktan daha doğru bir şey yoktur.

- Doğru olan gerçeğin kendisidir ve gerçek de yalnız bir tanedir. İki olamaz.

- Hâlâ bana oyun yapmaya mı çalışıyorsun?

- Ben hiç kimseye asla oyun yapmadım, cevabım çok basit: Evvelâ gerçek adına söylenenin reddedilmesi hiç iyi bir şey değildir. Sen de benden samimi olmamı istemedin mi? İkinci olarak, insanın işlemediği bir günahı yüklenmesi ve bu iftiradan arınması için suçu kabul etmesi de iyi bir şey değildir. Eğer bir söylenti yalana dayanıyorsa, o zaten kendi kendine ölüp gider.

- Ama daha evvel sen öleceksin Yahudiler Kıralı! Seni kurtaracak çareleri elinin tersiyle itip ölümü mü seçiyorsun?

- Benim yolum, selâmete, kurtuluşa götüren tek yoldur.

- Hangi selâmet?

- Dünyanın selâmeti.

- Bırak artık bu saçmalıkları! Sen apaçık ölümünü mü istiyorsun?

- Evet, çünkü başka seçeneğim yok.

- Ey ilâhlar! diye mırıldandı vali. Yorgundu. Elini derin kırışıklı alnının üzerine koydu. “Ne kadar da sıcak, belki hava değişecektir” diye söylendi. Sonra kendi kendine kararını verdi: “Bu tartışma neye yarar? Hayatı istemeyen bir insanın hayatını niçin kurtarayım? Gerçekten aptalım ben.” diye düşündü ve sonra yüksek sesle:

- Madem ki öyle, günah benden gitti, dedi.

- Nasıl islersen, dedi İsa başını eğerek.

İkisi de sustu. Sessizlik uğursuz bir hava ile büyüyor, muhteşem sarayın ve bahçenin duvarları ardında, Kudüs’ün sıcaktan kavrulan sokaklarında, her an bir şeylerin patlak vereceğini her ikisi de hissediyordu. Şimdilik sadece, karışık, ancak duyulabilen bir uğultu geliyordu kulaklarına. Büyük pazarların olduğu yerlerde, insanların, binek ve yük hayvanlarının, türlü eşyalar arasında gelip gitmelerinden, bağrışmalarından geliyordu bu uğultu. Bu iki âlem arasında, yani saray ve saraydakilerle, basit halkın bulunduğu

şehrin arasında ise askerler vardı. Bunların görevi, “plebler” denilen ve vadilerle tepelerde yaşayan basit halkla saraydakileri birbirinden ayırmak ve asilleri basit halkın saldırısından korumaktı. Lejyonerler surların dibinde devriye geziyor, daha aşağılarda, küçük bir koruda, bir süvari birliği bulunuyordu. Terastan, sineklerden korunmak için durmadan kuyruk sallayan atları görmek mümkündü.

Vali, sorumluluğu üzerinden atmış, bu yüzden de biraz rahatlamış görünüyordu. Artık, mahkûmu kurtarmak için elinden gelen her şeyi yaptığını söyleyebilirdi. İlâhlar şahitti ki, savunduğu doktrine hayatından daha çok önem veren bu adamın inadından sorumlu olan asla o değildi. İddialarını, söylediklerini geri almadığına, inkâr etmediğine göre, yapılacak başka bir şey yoktu. Aslına bakılırsa böylesi daha kolay, daha iyi olmuştu. Çünkü mahkûm, kendi idamını kendisi imzalamış durumdaydı...

Pontius Pilatus karısına ne söyleyeceğini de biliyordu şimdi. Yan gözle İsa’ya baktı. İsa, dudaklarının ucunda belli belirsiz bir gülümseme ile akıbetini bekliyordu. “Şu anda ne düşünüyor acaba?” dedi vali kendi kendine. “O ukalâ teorileri için ödeyeceği bedelden dolayı bir pişmanlık mı duyuyordu? Kendi tuzağına düşmüştü. Nasıl kurtulacaktı buradan? Bütün ülkeler, bütün insanlar ve bütün zamanlar için bir tek Tanrı diyordu. Bir tek din, herkes için tek Cennet! Elbette böyle olmasını herkes isterdi ve onun da amacı bu idi. Ama hayatta bu tür hesaplar yapan ve ona göre dolap çevirenler her zaman cezalarını bulurlar. Hakkı olmayan bir saltanata göz dikenlerin sonu her zaman hüsranla biter. O, çok yükseklere göz dikti. Pleb’i ayaklandırmak, Sezar’a karşı kışkırtmak, sonra bu kötülüğü toplumdan topluma, ülkeden ülkeye yaymak istedi! Bütün gelenekleri yıkmak, dünyanın altını üstüne getirmek isledi. Çılgın! Evet, gerçekten çılgın! Böyle bir deliyi sağ bırakmazlar. Ama, bu kadar acıklı halde görünen birinin, böylesine büyük boyutları olan, ancak çok yüksek bir zekâ eseri olacak bir plânı hazırlayabileceğine kim inanırdı?”

Pontius Pilatus, düşündükçe kendini haklı görüyor, böylece, Yahudi dininin başı Kayfa ile huzursuzluk verebilecek bir tartışmadan kurtulduğu için de seviniyordu. Kayfa, Sanhedrin adına, bu adamın idam edilmesini açıkça istemişti.

İsa, valinin aklından geçenleri okumuş gibi:

- Şüphen olmasın ki bilge vali, dedi, vicdanın yatışacak ve yakında huzura kavuşacaksın.

Vali alınganlık gösterdi ve kaba bir cevap verdi:

- Benim için endişe etme sen! Roma'nın çıkarı her şeyden önce gelir benim için. Sen kendini düşünsen daha iyi edersin!

- Beni bağışla güçlü vali, düşündüğümü yüksek sesle söylememeliydim.

- Evet, öyle. Ve, artık vaktin tamamen geçmiş olacağı bir anda pişmanlık duymayasın diye, düşünmen için biraz daha zaman bırakacağım sana. Şimdi yanından ayrılacağım, döndüğümde hâlâ fikrini değiştirmemişsen, seninle bir işim kalmayacak artık... Kendini gerçekten Yahudilerin kıralı olarak görmekten, dünyanın direği sanmaktan vazgeç. Olayların akışı hiç de senin lehine değil. Senin vaktin çoktan geçti. Tatlı canını yalnız iddialarından, sözlerinden dönerek, inkâr ederek kurtarabilirsin. Bunu iyice anladın mı?

- Evet vali bey.

Pontius Pilatus, koca kel kafası ve iri gövdesiyle ayağa kalktı, omuzlarındaki ihramın buruşuklarını düzelterek emin ve heybetli adımlarla oradan uzaklaştı. Terasta yürürken, Kudüs semalarında mağrur uçuşuna devam eden o kuşa takıldı gözleri. Bunun bir kartal olup olmadığını anlayamıyordu. Ama bu onu endişelendirecek bir ayrıntı olamazdı. Onu rahatsız eden, bu yırtıcı kuşa bir şey yapamaması idi. Bir Roma valisi olarak onun kudretinin bu kuş üzerinde hiçbir etkisi yoktu. Onu korkutamıyor, inişe mecbur edemiyordu.

Aşağıda olanlardan hiçbir kuşkuya kapılmadan, böylesine kaygısız ve rahat uçan bu yaratığa biraz da öfke ile bakmıştı. Sonra kendi kendine bu kuşun göklere hakim bir çeşit imparator olduğunu söyledi. Roma İmparatorluğunu simgeleyen, sivri gagalı, keskin gözlü ve demir kanatlı kartal, gelişigüzel seçilmiş bir simge olamazdı! Öteki insanların ulaşamayacağı yüksekliklerde süzülmeli, kendisiyle herhangi bir kimse arasında en ufak bir eşitlik sözkonusu olmadan, her şeyi dilediği gibi yönetmeli, hükmetmeliydi... Bir imparatorun kendine özgü ilâhları da olmalıydı. Sıradan ilâhlardan çok farklı, basit ölümlülerle hiç ilgilenmeyen, onları hor gören özel ilâhlar!

Herkesin ondan korkması ve düzenin sapasağlam devam etmesi için, gerçek iktidar işte böyle esaslara dayanmalıydı. Ama ne görüyorduk? Bu Nâsıralı, imparatordan en âdi kölelere kadar herkesin eşit olacağı bir düzenden sözediyor, Tanrı'nın tek olduğunu, herkes için olduğunu iddia ediyor, insanların tümünün eşit olacağı bir Cennet vaadediyordu! Dünyaya reform getirmek için halkı rahatsız etmekle sağladığı bütün kazanç, başlangıçta hayranı olanların sonunda yüzüne tükürmeleri, onu sahte peygamber, sahte kâhin ve dolandırıcı olarak taşa tutmaları, dövmeleriydi... Ama, yine de çok tuhaf bir insandı. Bütün bu ümitsiz durumuna rağmen, mağlûp olan kendisi değil de onu mahkûm edenlermiş gibi davranıyordu...

İşte böyle düşünüyordu Roma İmparatorunun temsilcisi. Kendisi de hiç olmazsa dünyanın bu bölümünde yarı imparator değil miydi? İsa'yı birkaç dakika yalnız bırakmasının sebebi, ona ayakları dibindeki çukuru apaçık göstermek, hissettirebilmek istemesi idi. Onun iradesini kırmalı, başını eğmeye, tek Tanrı iddiasını ve insanlar arasındaki eşitlik masalını inkâra, bu iddialarından dönmeye mecbur etmeliydi. Sonra da onu, yarı ezilmiş bir yılan gibi, İsrailoğullarının topraklarından atmalıydı. Başka yere gitsin ve uzaklarda olsundu. Zaten sürüldükten sonra uzun yaşamazdı. Müridleri artık ona inanmaz ve bu yüzden de tutup öldürürlerdi...

Bilge Pontius Pilatus, içindeki şüpheleri yenmek için, en emin, en avantajlı yolları arıyor, ayaklanmayı daha niyet halinde, fikir halinde iken bastırmak istiyordu. Mahkûmun yalnız kaldığı o anlarda aklını başına toplayacağını, nasıl korkunç bir akıbete gittiğini anlayarak ayaklarına kapanacağını, ondan merhamet dileyeceğini umuyordu. Ama, bu tuhaf adamın o sırada bu gibi düşüncelere değil, kendi hatıralarına dalıp gittiğini öğrenince pek şaşıracaktı... Geçmişi hatırlama yaşayanlara özgü değil midir? Hayata veda vakti geldiğinde insanın elinde kalan ve tadını çıkaracağı son varlıklar, son zenginlik değil midir?

Vali yerinden ayrılır ayrılmaz, sanki İsa'nın kaçmasından ufak bir ihtimal varmış gibi, köşelerinde bekleyen dört nöbetçi terasa geldiler. İsa, kendisine yakın nöbetçiye hitap ederek oturmak için izin istedi.

- Otur, dedi nöbetçi mızrağını yere vurarak.

İsa’nın beli bükülmüştü. Duvarın dibine ve mermerin üzerine kendisini bıraktı. Bir elini gözlerinin üstüne götürdü. Dağınık saçları solgun ve çukurlaşmış yanaklarına düştü. “Su içmek ve bir derede yıkanmak isterdim” diye düşündü. Çok net bir şekilde serin bir derenin geçtiği yerleri, kıyısındaki otları sulayarak sakin sakin akışını canlandırdı gözünde. Derenin şırıltısını ve bir kayığın kürek seslerini duyar gibi oldu. Onu çok uzaklara götürmek için kendisine doğru gelen bir kayıktı bu. Kayıkla gelen annesiydi. Yüreği kaygılarla, korkularla dolu olan annesi. “Anne!” diye mırıldandı işitilmeyen bir sesle, “anne, bilsen kalbim ne kadar sıkışıyor! Geçen gece Gethsemani’de, Zeytin Dağı’nda, karanlık denizler gibi bir sıkıntı kapladı içimi, ruhum, kaçınılmaz akıbetinin korkunç azabıyla doldu. Sükûnet bulamadım ve bütün vücudumu ter bastı. O gece, müridlerimle hiç uyumadan Tanrı’ya dua ettim: ‘Baba’, dedim, ‘bu kupayı benden uzaklaştır. Ama yine de benim değil, senin dediğin olsun.’ İşte o kupa şimdi hemen hemen dudaklarıma değiyor. Ağzına kadar dolu ve önlenmez bir şekilde daha da yaklaşıyor. Yakında senin sezdiğin şey olacak anne! Sen ki bana hayat nefesini verensin, kaçınılmaz akıbetimi biliyordun da, yıllar yılı sessizce bu acıya nasıl dayandın? Yazgısı bu büyük günü görmek olan beni hangi düşüncelerle, hangi umutlarla büyüttün? Bundan daha korkunç bir şey olamaz. Çünkü bir adam için kendi ölümünü aşan bir felâket yoktur, ama bir ana, karnında besleyip doğurduğu evlâdının ölümüne tanık olunca, onun acısı iki kat daha fazla olur. Anne, beni bağışla, senin kaderini tayin eden ben değilim, onu tayin eden Tanrı Babam’dır. Onun için bakışlarımızı O’na çevirelim, hiç şikâyet etmeyelim ve O’nun takdirini kabul edelim!”

Annesini hatırladığı o anlarda henüz beş yaşındayken yaşadığı bir macera da geldi aklına. O zamanlar Mısır'da yaşıyorlardı. Çocuğun hayatına kıymak isteyen Herodes' ten kaçarak ailece buraya gelmişlerdi. Herodes, falcıların sözüne uyarak vermişti çocukları öldürme kararını. Bu tuhaf olay meydana geldiği zaman büyük bir nehir kıyısında yaşıyorlardı (Belki bu Nil idi, çünkü çok geniş ve derin bir nehirdi). Yöredeki birçok kadın gibi Meryem de sık sık bu nehire çamaşır yıkamaya giderdi. O gün de çocuğu ile nehir kıyısında bulunduğu bir sırada, kıyıya bir sandal yanaştı ve içindeki ihtiyar adam onlara selâm verdi. Meryem de ondan çocuğu biraz sandala bindirip bindiremeyeceğini sordu. Çünkü çocuk çok istiyordu sandala binmeyi. "Evet Meryem", dedi ihtiyar adam, "ben de bu kayıkla küçük İsa'yı gezdiresin diye geldim zaten." İhtiyar adamın adlarını bilmesi Meryem'i şaşırtmadı. Herhalde o da buralarda bir yerde oturuyordu. Ama, kürekleri çekmesini isteyeceği anda meçhul adam birden kayboluverdi. Buhar olup uçmuştu sanki. Bu, kadını sandala binmekten caydırmadı, çünkü çocuğu çok istiyordu. Kıyıda, sandalın yakınında koşup zıplıyor ve ona binmek için annesine yalvarıyordu. Bunun üzerine Meryem çocuğu sandala oturttu, kıyıya bağlanmış ipini çözerek biraz itti ve sonra kendisi de binerek İsa'yı kucağına aldı. Akıntıda usul usul gitmeye başladılar. Rüzgârın okşadığı sazlar ve renk renk çiçeklerle dolu kıyının yakınından, parlak suyun üzerinde kayıp gitmek ne güzeldi: Güzel renkli kuşlar çalıdan çalıya uçarak cıvıldaşıyor, ötüşüyor; ılık, sakin havada yiyecek arayan böcekler vızıldıyordu. Ne harika bir geziydi bu! Meryem mutluydu, çünkü yavrusunun çok eğlendiğini görüyordu. Ama, biraz ilerledikten sonra, sığ suda bir tomruk birden kımıldayıverdi. Sonra suları yararak korkunç bir hızla onlara doğru yüzmeye başladı. Tomruk sandıkları şey kocaman bir timsah idi ve büyük gözlerini onlardan hiç ayırmıyordu. Çocuk korkup bağırmaya başladı. Meryem ise ne yapacağını bilemiyordu. Hayvan bir kuyruk darbesiyle hafif sandalı devireyazdı. Kürekleri bırakıp çocuğunu kucaklayan genç kadın dua etmeye başlamıştı: "Tanrım, bu Senin oğlun İsa! Kurtar onu, senin bana verdiğin çocuk o! Bırakma Tanrım, kurtar onu, kurtar!"

O kadar korkmuştu ki gözlerini kapayıp Tanrı'ya, İsa'nın Tanrı babasına yalvarmaktan başka bir şey yapamıyordu. "Bizi bırakma, Sana hizmet

edecek o!” diye bağırıyordu durmadan. Kendi haline bırakılan sandal ise yön değiştiriyor, timsahın saldırılarıyla meydana gelen dalgalarda sallanıyordu.

Meryem nihayet gözlerini açıp bakmaya cesaret ettiği zaman rahat bir nefes aldı: Görünmez bir el sandalı kıyıya çekmiş, timsah ise yolunu değiştirmiş, süratle uzaklaşıyordu. Meryem, çocuğunu kaptığı gibi sandaldan atlamış, koşmaya başlamıştı. Hem ağlıyor, hem kurtuldukları için gülümsüyor, şükrediyordu. Bir yandan da çocuğunu öperek durmadan konuşuyordu: “İsa! İsa! Yavrum benim! Baban seni tanıdı, sen O’nun sevgili oğlusun! Çok büyük bir bilge olacaksın sen. İnsanları eğiteceksin, gözlerini açacaksın onların! Ve onlar senin peşinden gelecekler. Onları hiç, ama hiç terketmeyeceksin!” diyordu bütün kadınlar arasından seçilip kutsanmış olan o kadın.

Böyle konuşuyor ve Tanrı oğlunun bir mucize sayesinde kurtulduğunu görerek seviniyordu. Mısır’a çocuğun hayatını kurtarmak için gelen dülger Yusuf’un oğlu, İsa’nın, gerçekte kim olduğunu insanlar öğrensinler diye, bu olayın Tanrı’nın bir işareti, bir uyarısı olduğunu hiç düşünmeden, konuşmuştu öyle.

Meryem karaya ayak basar basmaz sandal nehre açılmış ve kaybolup gitmişti. Genç kadının çığlıklarını ilk duyanlar ve koşup gelenler, orada çamaşır yıkayan öteki kadınlardı ve bunlar daha sonra, Meryem oğlunu kucaklayıp koşarken, çocuğun başında altın renkli bir hâle bulunduğunu da söylemişler, sevinç ve heyecandan hepsi gözyaşı dökmüşlerdi.

İsa, minik kollarıyla anasının boynuna sımsıkı sarılarak ve o çok hoş ana kokusunu içine çekerek şöyle demişti: “Büyüdüğüm zaman, artık bizi hiç korkutmasın diye, bu timsahı kuyruğundan yakalayıp atacağım!” Orada bulunanlar bu sözlere gülmüşler, sonra birbirlerine o esrarengiz sandal sahibinin kim olabileceğini sormuşlardı. Az sonra, oralarda oturanlardan onu tanıyan kimse bulunmadığı da anlaşılmıştı. Yusuf, özür dilemek ve kayıp sandalın parasını ödemek için onu günlerce boş yere aramıştı...

Geçmişte, pek geride kalan bu olayı hatırladıktan sonra, İsa, tekrar annesini düşündü. Büyük acılar çekmesine sebep olduğu için özür dilemek istiyordu ondan: “Anne, sana şimdi veda ediyorum”, dedi, “işkence sırasında seninle

konuşma imkânı bulamazsam sakın gücenme. Ölümden korkuyorum anne. Bugün hava çok sıcak olmasına rağmen ayaklarım dondu. Beni affet ve ben ıstırap çekerken kaderine isyan etme. Metin ol. Bana gelince, insanlar arasında gerçeğin hüküm sürmesi için tutacağım başka bir yol yok. Çünkü onlar Tanrı'nın en ağır yüküdür ve onları kendilerinden ancak benim ölümüm kurtarabilir. İnsanlara ulaştıran yol budur ve ben bu yoldan gideceğim. Elveda, beni affet anne! Yazık ki o timsahı kuyruğundan yakalayamadım. Çok uzun ömürlüymüş, insan ömründen iki-üç kat fazla yaşıyormuş. Ama, onu yakalamış olsaydım bile, serbest bırakırdım... Belki o sandalın sahibi, ihtiyar bir adam gibi görünen bir melek idi ve belki de ben onu yakında, öbür dünyada görebileceğim... Bu olayı hatırlayacak mıdır? Ayak sesleri duyuyorum: Pontius Pilatus'tur bu gelen, kendine rağmen cellâdım olan adam. Elveda anne, elveda!..."

Vali, sert adımlarla terasa geldi. Nöbetçiler uzaklaştılar ve iki adam tekrar başbaşa kaldı. Pontius Pilatus, o gelirken ayağa kalkan İsa'ya manâlı bir şekilde baktı ve onun herhalde tahmin ettiği gibi davranacağını düşündü, ama işi bir an önce sona erdirmesi daha iyi olurdu.

- Pekâlâ, dedi yerine geçerken, fikrini değiştirdin mi?

- Hayır.

- Yanlış hareket ediyorsun. Biraz daha düşün!

- Hayır, diye başını salladı İsa, olması gereken ne ise olsun.

- Yanılıyorsun, dedi yine vali, ama bu defa pek emin değildi bu ifadesinde. Mahkûmun kararlılığı onu sarsmıştı. Zaten hayatını kurtarmak için inkâr ve tövbeyi kabul etmesini de pek yürekten istememişti. Ve İsa onun bu düşüncesini yüzünden okudu:

- Üzülme, dedi rahat bir şekilde gülümseyerek, senin samimiyetine inanıyorum, seni anlıyorum. Elbette yaşamak isterdim. İnsan ancak ölümün eşiğine gelince hayatın değerini anlıyor. Çok sevdiğim ve hep seveceğim ama sevgimi tam olarak gösteremediğim anneme acıdım. Bununla beraber, vali bey, bilesin ki, sen bir insanın hayatını kurtarabilirdin ve bu da çok asil bir hareket olurdu. Ama benim kurtarmam gerekenler pek çok, bu çoklara bugünden sonra doğacaklar da dahildir.

- Nasıl kurtaracaksın onları? Burada olmayacaksın ki!

- Doğru, artık insanlar arasında olmayacağım.

- Neyse.. akıbetinden tek sorumlu sensin. Bu konuya artık dönmeyeceğiz. Ama son bir soruma daha cevap vermeni isterdim...

Daha fazla tartışmak istemeyen vali, böyle dedikten sonra sustu. Koltuğunun yanında, ayakta duruyordu. Sonra birden kaşlarını çatarak sordu:

- Önce bana konuşma yapacak durumda olup olmadığını söyle, değilsen, kendini boş yere zorlama, daha fazla tutmayacağım, Golgotha Tepesinde seni bekliyorlar.

- Seni dinliyorum vali bey, emrindeyim, dedi İsa.

Parlak mavi gözlerini valiye doğru kaldırdı. Vali, işkence gerçeğini inkâr eder görünen bu bakıştaki güç ve kararlılık karşısında etkilenmişti.

- Teşekkür ederim, dedi beklenmedik bir şekilde. Bu durumda, sorumu soracağım. Basit bir merakım bu benim. Serbestçe konuşabiliriz. Söyleyeceklerin beni hiçbir şekilde bağımlı kılmayacak, kararımı etkilemeyecek, yakında karşılaşacağın durumu değiştirmeyecek, sen de hiç bir şeye ve kimseye bağımlı olmayacaksın zaten. Onun için çok samimi olabiliriz...

Vali koltuğuna oturarak konuşmaya devam etti:

- Müridlerine, sana inananlara (biliyorsun ben inanmıyorum) eğer seni çarmıha gererlerse, üçüncü gün dirileceğini, sonra, kıyamete yakın bir zamanda, bugün var olanları ve bundan sonra doğacakları yargılamak için dünyaya tekrar geleceğini ve bunun, senin ikinci gelişin olacağını söyledin mi?

Pontius Pilatus'un sözü nereye getirmek istediğini anlayan İsa, tuhaf bir şekilde gülümsedi. Yere basan çıplak ayaklarını hafifçe hareket ettirdi ve bu sorunun cevap vermeye değip değmediğini kendine sorar gibi bir süre düşündü. Sonra alaylı bir şekilde:

- Bütün bunları sana Yahuda mı söyledi, dedi, ve bunlar seni bu kadar korkutuyor mu kudretli vali?

- Ben Yahuda'yı tanımıyorum, bunları söyleyenler sizin yaşlılarınız, son derece saygıdeğer insanlar. Yoksa bu sözler asılsız mı?

- Dilediğini düşünebilirsin vali bey, seni, aklının kabul etmediği şeye inanmaya kimse zorlayamaz.

- Ama ben ciddiyim, alay etmiyorum. Yalnız düşünüyorum ki, sen ve ben, konuşmamız için başka fırsat bulamayacağız. Seni bir defa götürdüler mi, dönüşün mümkün olmayacak. Bir insanın öldükten sonra nasıl dirileceğini, hele bunun tabii bir doğum dışında nasıl gerçekleşeceğini ve sonra evrendeki bütün insanları nasıl yargılayacağını öğrenmek istiyorum. Bu yargılama nerede olacak? Gökyüzünde mi? Sana inananların ebedî huzura kavuşmaları için bu kadar uzun beklemeleri gerekecek mi? İzin verirsen evvelâ ben kendi görüşümü açıklayayım, senin hesabın çok basit: Herkes sağlığında ve öldükten sonra kolay ve huzurlu bir hayatı ister. Sen de onların bu özleminden, bu isteklerinden yararlanıyorsun. İnsanlar ölümlü olduklarını bilmektedirler, buna alışmışlardır, ama çok arzulayıp elde edemedikleri de her zaman vardır. İşte, güzel sözlerle bu arzuları vaadederek onları cezbetmekten daha kolay bir şey olmaz. Seni, tıpkı sadık köpekler gibi ölünceye kadar takip ederler. Farzedelim ki senin söylediklerin, öğretilerin doğrudur. Ama yine de hayatının sonuna geldin, onu, benimle konuşarak uzatamazsın...

- Daha fazla uzatmak istemem.

- O tepeye soruma cevap vermeden gitmeyeceksin. Bana göre, soruma cevap veremeden gitmek senin için ölümden beterdir.

- Seni dinliyorum.

- Diyelim ki kehanetlerin doğrudur, peki, ikinci gelişin ne zaman olacak? Söyleyebilir misin? Bekleyiş uzun olacaksa, çok uzun olacaksa, o meşhur yargılama neye yarayacak? İnsanın ömrü kadar bir zaman içinde gelmeyen şeyin insanoğlu için büyük bir önemi yoktur. Hem sonra, doğrusunu söylemek gerekirse, böylesine inanılmaz bir şeyin gerçekleşebileceğini kabul etmek de çok zor. Körükörüne, olmayacak bir şeyi beklemek mi gerekiyor? Hiç mantığı yok, faydası da yok bunun.

- Şüphelerini anlıyorum, ama çok yüzeyde, çok basit düşünüyorsun. Senin Grek üstadların da böyle düşünüyorlardı. Bu tespitim canını sıkmasın. Karşında et ve kemik olarak durdukça, benimle tartışma imkânın var. Ama sen ve ben birbirimize hiç mi hiç benzemiyoruz. Ateşle su kadar farklıyız birbirimizden. Ayni şekilde düşünmüyor ve olaylara çok değişik açılardan bakıyoruz. Yine de seni düşündüren meseleye geleceğim: Haklısın, benim

yeniden gelişim çok, çok uzun zaman sonra olacak. O günün ne zaman geleceğini kimse bilemez. Dünyanın geleceğinde, onun Yaratıcısı tarafından belirtilmiş bir gündür o. Bizim için binlerce yıllık bir süre, belki O'nun gözünde bir anlık bir zamandır. Ama, önemli olan bu da değil. Yaradan bize, var olabilecek en değerli şeyi vermiştir. Bu en değerli şey akıldır. Kendi irademize göre hareket ederek yaşama hürriyetini de vermiştir bize. İşte bundan dolayı, tarihin akışı, insanlığın O'nun bu lûtfunu değerlendirmesine bağlıdır. Şunu inkâr edemezsin ki, vali bey, insanın varoluş sebebi ruhunu olgunlaştırmak, mükemmel hale getirmektir. Hayatta bundan daha yüce bir amaç olamaz. Hayatın güzelliği de buradadır: Ruhu en üst düzeye götüren sınırsız basamakları birer birer çıkmak. İnsan için en güç olan, her gün insan olarak kalmasıdır. Sana doğrusunu söyliyeyim: Benim dünyaya yeniden gelişime kadar geçecek süre, ki sen buna inanmıyorsun, tamamen insanların kendilerine bağlıdır.

Pontius Pilatus şaşırdı, ayağa kalktı:

- Sahi mi? Dur, dur bakalım biraz! Böyle bir olayın gerçekleşme tarihi insanlara bağlı olamaz! Senin doktrinini kabul etmeyen ben, bunu da kabul edemem. Eğer biz, böylesine ilâhî bir olayın tarihini öne almak ya da geriye atmak gücüne sahip olsaydık, ilâhlara benzemez miydik, onlar gibi olmaz mıydık?

- Bunda kısmen haklısın, ama, gerçekle söylentileri birbirinden ayırmak gerek. Maalesef söylentiler, dedikodular, gerçekleri daima değiştirir. Söylentiler, içine su konan bir kap gibidir. Bu kap, bir süre sonra büyük bir göl oluverir. İnsanların iyiliği için ıstıraplardan doğmuş en ışıklı, en asil fikirler, ağızdan ağıza dolaşmaya başlayınca kaçınılmaz şekilde değişikliğe uğrar ve bu da ilk çıkışındaki gerçeğin büyük ölçüde zararına olur. İşte bundandır ki, vali bey, benim doktrinimle ilgili olarak duydukların, aslından sapmış yankılardan ibarettir. Gerçek başka yerde.

- Bana bu gerçeği söyleyebilir misin?

- Evet, deneyeceğim bunu. Tartışmadan korkmuyorum. Zaten bu da öğretilerim için son fırsattır. Şunu bil ki vali bey, ilâhî irade asla, bir gün açık bir havada birden patlayan fırtına gibi, insanlığın başına son yargıyı getirmek değildir: Genel anlamı bu ise de, meydana gelecek olay bunun

tersidir. Aslında aranıza dönecek olan, şehri geçip Golgotha'ya gidecek kadar zamanı bulunan ben değilim, ama, çok uzak gelecekteki nesiller boyunca, adalet ve âhenk içinde, İsa kanunlarına göre yaşamayı öğrenmek için, siz bana geleceksiniz. Benim gelişim işte böyle olacak. Başka bir deyişle, ben, çekeceğim ıstıraplardan sonra, insanların kalplerine gireceğim. Yeniden gelişimi onların ruhlarında, onların şahsında kutlayacağım. İşte benim öğretilerim. Ben sizin geçmişinizde doğan geleceğiniz olacağım, bu zamana kadar da binlerce yıl geçecek. Doruk noktası "İyi" ve "Güzel" olan kaderine insanın bu yolla yükselmesi için Yüce Yaradan'ın iradesi budur. İşte gerçek budur. Söylentilere gelince, bunlar, en hâlis niyetleri bile bayağılaştıran masallardan başka bir şey değildir. Ama, insanların takip edeceği bu yoldan daha uzun, daha meşakkatli bir yol yoktur ve bu yüzden senin endişelerin de yersiz değildir. Bu yola girmek için ilk adım, bu kader gününde, Tanrı'nın oğlunun öldürülmesinden sonra atılmış olacaktır. Bundan sonra gelecek nesiller vicdan azabı çekecek ve herbiri, insanların günahını üzerine almak, onların gözlerini açmak ve onlarda bulunan ilâhilik vasfını uyarmak için ödeyeceğim bedeli gözlerinin önüne getirerek ürperecekler. Gerçekte ben dünyaya onlara ebedî bir örnek olmak için geldim. İçlerindeki kötülükle her gün mücadele ederek, yürekleri Tanrı sevgisiyle, yakınlarının sevgisiyle, insanlık sevgisiyle dolu olmadığı zaman ruhlarını saran kötülüğü, şiddeti, zulmü söküp atmak için ıstıraplarıyla bana gelsinler. Benden umsunlar, beni örnek alsınlar...

- "Tanrı ve insanlar bir bütündür" demek istiyorsun gibi geliyor bana?

- Bir bakıma öyle. Denebilir ki bütün insanlık Tanrı'nın bu dünyadaki bir imajı, bir görüntüsüdür. İnsanlık Tanrı'nın bir hypostase'idir (cevheri). İnsanlık bir "Gelecek-Tanrı"dır. Yaradılıştan beri sunulan sonsuz imkânların Tanrısıdır. Herhalde sen de farketmişsindir ki, vali bey, arzuların hep geleceğe yöneliktir. İnsan bugün kendini olduğu gibi kabul eder, ama onun tabiatında yarın başka biri olmak vardır. Çok iyi yaşıyorsan bile, yarın çok daha iyi yaşamayı istersin. Çünkü umut hep bizimledir, bizden ayrılmaz. O, Tanrı'nın ışığı gibidir ve hiç sönmez. "Gelecek-Tanrı" sonsuzdur. Her şeyin esası, insanlığın bütün özlemlerinin, bütün faaliyetlerinin sonucudur. Bundan dolayı da O'nun tabiatı, iyi ya da kötü, merhametli ya da zâlim, yani insanlar ne yapar, nasıl yaparsa, öyle olacak. Ne ekerlerse onu biçecekler. Gelecek-Tanrısı budur. İçlerinden her biri Hakk'ın bir parçası

olduğu için, dünya tamamen onların ellerindedir. Böyle bir görüş yalnız kabul edilebilir değil, ayni zamanda zaruridir. Bu, insanlara dünyanın kaderini tayin etme hürriyeti veren Yüce Yaratan'ın iradesine de uygundur. İnsanlar, bütün günlerinin, bütün amellerinin tek sorumlusu ve yargıcıdırlar.

- Öyleyse, haber verdiğin o korkunç 'son yargı' ne oluyor?

- Son yargı... Hiç düşünmedin mi vali bey, son yargı çoktan başlamıştır ve devam etmektedir!

- Bütün hayatımızın son yargıdan başka bir şey olmadığını mı söylemek istiyorsun?

- Gerçeğe yaklaşıyorsun bay vali, Âdem'in işlediği günahtan bu yana, tarih, maddî ve manevî ıstıraplarla akıp gidiyor. Yüzyıllardan beri insanlar birbirlerine zarar vermek için dövüşüp duruyorlar. Kötü kötüyü, yalan yalanı doğuruyor. Bu da, şu güneş altında yaşayan ya da yaşamış olanlar için az bir yük sayılmaz. Cennetin kapıları kapanalı beri sayısız belâların kapıları açılmadı mı? Nice nice savaşlar, haksızlıklar, işkenceler, katliamlar, adaletsizlikler ve saldırılara maruz kaldılar. Dünyanın yaradılışından beri evrensel 'İyi'ye indirilen bütün bu darbeler, eşyanın tabiatına aykırı olarak işlenen suçlar, herhangi bir son yargının verebileceği cezadan daha mı azdır? Tarihin ilk hedefi akıl yolunda, her şeyi sevgi ve merhametten oluşan ilâhî yüceliklere yaklaştırmak değil miydi? Ama insanlar yüzyıllar boyu pek çok sıkıntılar çektiler ve daha çok uzun zaman çekecekler. Çünkü kötülük beldesi, sayısız dalgaları olan deniz kadar büyüktür. Öyleyse hayat cehennemi hayal edilebilen dehşetlerin en büyüğü değil midir?

- Pekâlâ Nâsıralı İsa, sen bu kötülük tarihini durdurabileceğini sanıyor musun?

- Tarihi durdurmak mı? Kimse durduramaz onu. Benim istediğim, insanların düşünce ve hareketlerinden kötüyü söküp çıkarmaktır. Benim tek amacım budur.

- O zaman tarih de olmayacak.

- Hangi tarih? Seni endişelendiren tarihten mi söz ediyorsun vali? Maalesef o tarihi kolektif hafızadan çıkaramayız, ama bugün hiçbir zaman olmadığı kadar Tanrı'ya yakın olabiliriz. Senin görüşünü anlıyorum, ama gerçek tarih, insanlığın ruh atılımının tarihi, henüz yazılmadı.

- Şimdilik benim görüşümü, görüş açımı bir yana bırakalım. İnsanları bu amaca nasıl ulaştıracağını sanıyorsun?

- Sezarların kudretine hiç ihtiyaç olmayan bir Adalet Saltanatı'nın kurulacağını ilân ederek.

- Bu yeterli olur mu?

- Herkes isterse yeterli olur...

- İşte bu çok ilginç. Pekâlâ, senin nutkunu dikkatle dinledim Nâsıralı, çok uzak görüşlü olduğunu da söyleyebilirim. Fakat, kendinden biraz fazla emin görünmüyor musun? İnsandaki imânın sağlamlığını hayal ediyor ve kalabalığın içgüdülerini unutuyorsun. Sitenin surlarından dışarı çıkar çıkmaz bunu hatırlayacaksın. Hayır, tarihin akışını değiştiremezsin, bunu kimse yapamaz. Ama yine de bir nokta zihnimi hâlâ işgal ediyor: Üzerinde ilk defa senin yanacağın bir ateşi niçin tutuşturuyorsun? Sezarlar olmadan evren de olamaz, birinin kudreti, öbürünün itaati şarttır. Senin yeni bir düzen kurma ve yeni bir tarih meydana getirme çabaların boşunadır. Sezarların kendilerine ait ilâhları vardır. Onlar senin 'Müstakbel-Tanrı' ya da 'Gelecek-Tanrısı' dediğin soyut, belirli konturları olmayan, sonsuz geleceklerde oturan ve ayrım yapmadan herkese ait olan ve demek ki kimseye ait olmayan bir Tanrı'ya tapmazlar. Teneffüs ettiğimiz hava gibi olan bir Tanrı'nın değeri nedir ki? Herkese eşit şekilde dağıtılan bir şeyin değeri yoktur ve kimseyi ilgilendirmez. İşte bunun içindir ki Sezarlar dünyayı idare eder ve kanunlarını kabul ettirirler. Yeryüzünde hüküm süren bütün monarklar arasından yüce Tiberiüs'e ilâhlar ayrıcalık tanımışlardır. Çünkü onun imparatorluğu, yani Roma İmparatorluğu, hepsinden daha büyüktür. Ve ben, Tiberiüs'ün himayesinde, Yahudi ülkesinde hüküm sürüyorum ve bunu varlığımın amacı sayıyorum, vicdanım da rahat. Çünkü, yenilmez büyüklükteki Roma'ya hizmet etmekten daha büyük şeref yoktur!

- Senin durumun bir istisna değil vali bey. Herkes, ya da hemen hemen herkes, iktidar sahibi olmak, başkalarına, kendi benzerlerinden bir tek kişi üzerinde olsa bile, hükmetmek ister. İşin fena tarafı da bu zaten. Dünyanın böyle kurulduğunu, başka türlü olmadığını söyleyeceksin. Kötü bir şey için her zaman mazeretler bulunur, ama kudret sahibi olma isteğinin, insan türünde ilk uğursuzluğu, ilk felâketi oluşturduğunu pek az kişi düşünür. Ve, pazarlardaki çöpçübaşından en kudretli imparatorlara kadar hepsi yakalanır bu hastalığa. İşte bu fenalık, fenalıkların en büyüğüdür ve insanlık bir gün bunu çok pahalı ödeme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Daha üstün, en üstün olmak ve yeni topraklar edinme susamışlığını dindirmek için mücadele eden bütün milletler mahvolup gidecekler, birbirlerini mahvedeceklerdir...

Pontius Pilatus sinirli bir şekilde birden sözünü kesti:

- Yeter! Ben hiç bir şey söylemeden seni dinleyecek müridlerinden, hayranlarından biri değilim! Bu kadar yeter! Kırallıkları lâfla devirmek kolaydır. İstediğin kehanette bulunabilirsin, fikirlerin hükümsüz sözler olarak kalacaktır. Dünya her zaman bir kuvvetler topluluğu olmuştur ve bu hiç değişmeyecektir: Kuvvetli zayıfa hükmedecek, gelecekte de kuvvetli olanlar hükmetmeye devam edeceklerdir. Bu, değişmez bir kanundur, gökte parlayan yıldızlar kadar değişmez bir kanun. Onların konumunu kimse değiştiremez. İnsanların kaderi için bunca sıkıntıya katlanmakla ve onları hayatın pahasına kurtarmaya çalışmakla hata ediyorsun. Tapınakta söylenen hiçbir vaaz, hatta göklerde yankılanan hiçbir ses, onlara bir şey öğretemez! Çobanın peşinden giden sürü gibi yine Sezarların peşinden gideceklerdir. Yine zenginliği, kuvveti onurlandıracak, yine en acımasız, en otoriter olanı sayacaklardır. Generallere övgüler düzecek, seller gibi kan akan savaşlardan sonra galiplerin zaferini, mağlûpların aşağılanmasını kutlayacaklardır. Başka hangi başarılar ruhları böylesine tutuşturabilir? Bundan daha güzeli yoktur ve bunun şöhreti de nesillerden nesillere aktarılacaktır. Ve her zaman bayraklar rüzgârda dalgalanacak, boru sesleri yankılanacak, kalbler daha hızlı, daha heyecanlı çarpacaktır. Herkes düşman önünde bir adım gerilememek için yemin edecek, millet adına savaşlar kutsal ilân edilecek ve çocuklar vatan düşmanlarına karşı nefret duygusuyla yetiştirileceklerdir. Hepsinin amacı kendi şeflerini mutlu etmek, başkalarının şeflerini mahvetmek, onlara diz çöktürmek ve milletleriyle birlikte onları köle etmek, topraklarını ele geçirmek olacaktır. İnsanlar her zaman bunun için

yaşamış, bunun için ölmüşlerdir. Bunlar hayatın tadı ve manâsıdır. Ve sen ey Nâsıralı, sen bunları kabul etmiyor, lânetliyor, yoksul ve zayıflara saygı duyuyorsun. Bütün insanların iyi olmasını istiyorsun. Ama bizim avını kendi yakalayan canlılar olduğumuzu, çatışmadan duramayacağımızı, kan dökme zevkimizin ta içimize işlediğini ve yerleştiğini unutuyorsun. Ne büyük hatalar, yanılgılar içinde olduğunu bir düşün: Zeytin Dağı'na çıkmadan önce bunları düşünmen için son fırsattır bu. Ve sana veda niyetine şunu söyleyeceğim: Bütün kötülüklerin kökünü bizim vazgeçilmez iktidar hırsımızda ararken, milletleri tutsak edip topraklarını zor kullanarak fethetmemizi kınarken, suçunu arttırmaktan başka bir şey yapmıyorsun. Çünkü kuvvete karşı ayaklananlar yine bir kuvvete dayanırlar. Yeni bir dünyanın kurulacağını haber verirken doğrudan doğruya Roma İmparatorluğuna saldırmış oluyorsun. Hareketimizi kösteklemek, sınırlar aşırı topraklara yayılmamızı engellemek istiyorsun. Yalnız böyle bir tasarı için bile idamı üç defa hak edersin!

- Çok cömertsin, iyi insan, sanırım bir tek idam bol bol yeter. Golgotha'da beni sıcaktan bunalarak beklemelerine rağmen bu tartışmayı biraz daha devam ettirmek isterdim. Bu defa son arzumu tatmin için konuşacağım. Evet, vali, güçlülerin elindeki gücün gerçek güç olduğunu anlamış bulunuyorsun. Gerçekte ben de bunu söyledim sana: Başka türde de bir güç var ve bu 'iyi'nin gücü, iyi güç. Şüphesiz bunu sezmek, anlamak daha zor, ama iyilik için mücadele de, kanlı savaşlara girişmek kadar cesaret ister. Beni dinle vali bey, beni son dinleyen sen olacaksın ve sana içimi açmak istiyorum. Yalnız, şefaat için en ufak bir ricada bulunacağımı sanma.

- Zaten şu andan sonra böyle bir şey çok gülünç olur.

- Ben de işte onun için önceden söylüyorum ki bu hususta için rahat olsun. Dün gece, önce anlamsız sandığım sıkıntılar kapladı ruhumu. Gethsemani'de hava pek boğucu değildi, zira hafif bir rüzgâr esiyordu tepelerden. Ama rahat edemiyordum, sıkıntı ve üzüntü bütün vücudumu sarmıştı. Kalbimden ölüm sesleri, yas sesleri çıkıp göğe yükseliyordu sanki. Müridlerim uyanık kalmak için ellerinden geleni yaptılar ama, onların yanımda oluşu da bana bir huzur getirmedi. Kader saatinin yaklaştığını, ölümümün kaçınılmaz, olduğunu biliyordum. Bu düşünce beni çok korkuttu... Çünkü bir insanın ölmesi onun için dünyanın sonu demektir.

Vali, İsa'ya, onda bir hoşnutsuzluk sezer gibi baktı:

- Nasıl olur? Peki, öbür dünyadaki hayatını ne yapıyorsun? Hayatın ölümden sonra da devam ettiğini söylemedin mi?

- Bir defa daha belli oluyor ki söylentilere çok kapılmışsın! Öbür dünyada ruh, tıpkı suların üzerinde kayan gölgeler gibi sessiz dolaşır. O, bizim maddî olmayan düşüncelerimizin bir yansımasıdır. Ama, anlaşılması pek güç olan o âlemde, etten vücudun o boyutlarda var olması mümkün değildir. Orada zaman farklıdır ve o zamanın akışı bizim bildiğimiz zamanın akışına hiç benzemez. Ben sana yeryüzündeki hayattan söz ediyorum: Soyut, ölçülebilen bir hayattan, bu akşam Gethsemani'de yitireceğimi sezdiğim hayattan... Herkes tarafından terkedildiğimi hissediyordum, bir hayalet gibi şurada burada durup dinlenmeden dolaşıyordum. Sanki bu dünyada, düşünebilen tek yaratık bendim. Dünyanın üzerinde uçuyorum gibi geldi bana. Orada tek canlı bulamıyordum. Her canlı ölmüştü ve her yer muazzam yangınların külleriyle örtülmüştü. Bütün evren harabeden başka bir şey değildi. Ne ormanlar, ne tarlalar, ne deniz üzerinde gemiler... Hiç, hiç bir şey yoktu. Yalnız uzaktan uzağa, rüzgâra takılmış bir inilti gibi, çok zor işitilen bir ses vınlıyordu. Toprağın derinliklerinden çıkarılan madenin yakınması gibi, kasvetli bir çan sesi gibi bir vınlama. Ben gökyüzünde ve müthiş bir önsezinin verdiği korkular içinde süzülüyordum. Kendi kendime dünyanın sonunun geldiğini söyledim. Sınırsız bunalımlar, acılarla kıvranıyordum. Nereye gitmişti bu insanlar ve ben nereye gidecektim? O zaman Tanrı'ya seslendim, ona acı acı yakardım: "Herkesi bekleyen kaçınılmaz son demek, işte bu! İşte kıyamet! İşte düşünen yaratıkların sonu... Böyle bir şey nasıl olabilir? Niçin böyle son bireyine kadar yok oldular? Bütün gelecekleri ve onlardan gelecek nesiller niye tamamen yok oldular? Birden içimde korkunç bir his belirdi: İnsanları sevmemin, onları kurtarmak için kendimi feda etmemin cezası idi sanki bu. Zâlim insanlık, kızgınlıktan kendi zehirini akıtıp intihar eden akrep gibi mi mahvolmuştu? Bu korkunç son, toplum örgüsünü oluşturan sayısız uyuşmazlıkların sonucu muydu? İnsanların kendi aralarındaki ve imparatorlukların sınırlar üzerindeki anlaşmazlıklarının, fikir uyuşmazlıklarının, hırs ve gururdan gelen anlaşmazlıklarının sonucu muydu? Tepeden tırnağa silahlı, sahte şanlarla sarhoş ve körükörüne peşlerinden gelen sadık ordularıyla yapacakları amansız savaşla kazanacakları zafere susamış kudretli

Sezarların, kendi aralarındaki anlaşmazlıklarının sonucu muydu? Yeryüzünde insanların varoluşlarını anlatan kitabın son sayfası böylece kapanmış ve onlar ilâhî lütuf olan akılı da beraberlerinde götürmüşlerdi mezarlarına. Tanrım! Onlara niçin akıl ve konuşma kabiliyeti verdin!”

Birden ıssızlaşan, sessizleşen evrende böyle inliyor, gözyaşı döküyordum. Kaderimi lânetliyor ve şöyle sesleniyordum Tanrı’ya: “Merhametinden dolayı, Senin kendi elinle yapmayacağın bir şeyi, insan kendi kendisine yaptı...”

Evet, vali, bilesin ki dünyanın sonu gelecekse, bu, benim yüzümden olmayacak, kışkırtılan kızgın unsurlar yüzünden de olmayacak, size özgü iç savaşlar, büyük savaşlar yüzünden gelecek dünyanın sonu. Sizlerle o meşhur zaferlerin arası kin ve düşmanlık doludur, dünyanın sonu işte bunun için gelecektir. Ama sen, kudret seni kör ettiği için, bu zaferlere çok değer veriyorsun...

İsa derin bir nefes aldıktan sonra konuşmaya devam etti:

- Geçen gece Babam'ın bana gösterdiği görüntüler işte bunlardı. O gece gözümü kırpmadan dua ederek ruhumu güçlendirdikten sonra bunları müridlerime açıklamak istedim. Ama tam işte o sırada büyük bir kalabalık göründü. Yahuda da onlarla beraberdi. Bana yaklaştı, soğuk dudaklarını yüzüme değdirdi ve şöyle dedi: "Sevin üstadım, sevin!". Daha önce, kendisiyle gelenlere, öpeceği kişiyi yakalamalarını söylemişti. Ve onlar da beni yakaladılar. Ve işte karşındayım Romalı vali. Golgotha Tepesi'ne gitmem gerektiğini biliyorum. Bana nazik davrandın ve ben ölmeden önce, Gesthemani'de gördüklerimi birine anlatabildiğim, duyurabildiğim için mutluyum.

- Bütün bu saçmalıklara inandığımı mı sanıyorsun?

- Bu seni ilgilendirir vali bey, inanır ya da inanmazsın. İnanmamış olman mümkündür, çünkü birbirimizden çok farklıyız. Ama beni sonuna kadar dinledin, hiçbir şey işitmediğini söyleyemezsin, söylediklerim üzerinde düşünmeden de edemezsin. Ben de, bu son vahyin benimle beraber kaybolmayacağını bilerek teselli bulacağım. Artık vicdanım rahat.

- Söyle bana Nâsıralı, pazar yerlerinde hiç kışkırtıcılık yapmadığından emin misin?

- Hiç yapmadım, niçin sordun?

- Oynadığın oyunu anlamıyorum: İşkence ile gerçekten alay ediyor ve hiç korku duymuyor musun? Senin için bunları söylemek, seni dinleyecek birinin bulunup bulunmaması bu kadar önemli mi? Madem ki öleceksin, neye yarayacak bunlar? Bu bir övüngeçlik, hiç yararı olmayan bir serap değil midir?

- Öyle deme, asla övünme değil. Ölümün eşiğinde söylenmiş düşünceler doğrudan Tanrı'ya ulaşır. Başka yaratıklardan üstün yarattığı bir kimsenin ölmek üzere iken ne düşündüğü O'nun için önemlidir. Son düşünceler saf, samimi, riyâdan uzak olurlar. Herkesin gerçeği yalnız onlardadır. Hayır,

seni temin ederim ki vali, oyun oynadığımı sanıyorsan yanılıyorsun. Çocukluğumda oynadım, ama o kadar. İşkenceden korkup korkmadığıma gelince, bunu saklamaya hiç gerek görmüyorum: Sana daha önce de söylediğim gibi, acı çekmekten korkuyorum, çok korkuyorum! Ve Tanrı'ya, Rahim ve Rahman olan Babam'a, bana acılara dayanma gücü vermesi, bir hayvan gibi bağırmamı önlemesi, beni bu utançtan esirgemesi için dua ediyorum... Evet, vali, gördüğün gibi artık hazırım, senden, beni burada daha fazla tutmamanı rica ediyorum. Vakit geldi...

- Pekâlâ, Golgotha Tepesi'ne gideceksin. Bana bir de kaç yaşında olduğunu söyler misin Nâsıralı?

- Otuz üç yaşındayım.

- Ne kadar gençsin! Benden yirmi yaş daha küçüksün, dedi vali acıma ifadesiyle başını sallayarak. Sonra düşünceli bir tonla devam etti: Bildiğime göre evli değilsin, arkanda yetimler bırakmayacağını bileceğiz...

Vali bir an durakladı, bir şey daha soracaktı ama fikrini değiştirerek susmayı tercih etti. Susmakla da iyi etti. İsa'ya bir kadınla yatıp yatmadığını sormak istemişti çünkü. Bu soru onu mahcup ederdi. Onun çapında bir adamın böyle basit bir merakı olmamalıydı.

İsa'ya bir göz atınca, yüzünün ifadesinden, dile getirmediği soruyu tahmin ettiğini anlamıştı ve sorulsaydı cevap vermeyeceği kesindi: Parlak gözleri birden kararmış, içe kapanmışlık belirten bir ifade almıştı. "Çok sakin görünüyor, ama içinde ne müthiş bir kuvvet var" diye düşündü vali. Sonra, ayağını tekrar düşen sandalına soktu. Aklından geçen asıl soru imiş gibi, başka bir soru sordu:

- Pekâlâ, galiba sen terkedilmiş bir çocuk imişsin?

İsa, güzel, parlak dişlerini göstererek alaylı bir şekilde gülümsedi:

- Bir anlamda öyle sayılır.

- Doğru mu, yanlış mı?

- Doğru.

Pontius Pilatus’un sesindeki öfkeyi anlamıştı. Çünkü bu gibi ayrıntılarda bir Roma valisini ilgilendirecek şeyler olamazdı. Devam etti:

- Evet, bir çeşit terkedildim: İlâhî Babam tarafından Kutsal Ruh aracılığı ile anneme emanet edildim.

- İyi, yakında bu gibi saçmalıklarla kimse başını ağrıtmayacak, dedi vali yorgun bir sesle: Bari bana seni dünyaya getiren kadının kim olduğunu söyle.

- Adı Meryem’dir, Celile’de oturuyor. Bugün tam vaktinde geleceğini hissediyorum. Bütün gece yol yürüdü. Biliyorum bunu.

Vali, bu akıl hastası ile sürdürdüğü uzun konuşmayı noktalamak ister gibi:

- Oğlunun akıbetine hiç de sevinmeyecek, dedi.

Kalktı. Beyaz ihramlı uzun silueti, kemerlerin altında pek heybetli görünüyordu. Son defa, geniş suratını ve ciddi bakışlarını Nâsıralı’ya çevirdi:

- Pekâlâ, her şeyin kurallara uygun olması için karar zaptını yazabiliriz: Baba adı -neydi?- Yusuf. Ana adı: Meryem. Doğum yeri: Nasıra. Otuz üç yaşında. Evli değil. Çocukları yok. Vaızlarıyla halkı isyana kışkırttığına, Kudüs tapınağını yıkma tehdidinde bulunduğuna ve onun yerine üç gün içinde bir başkasını yapmak istediğine, Yahudilerin kıralı olduğunu iddia ettiğine kanaat getirildi... İşte kısaca senin kimliğin.

- Artık benden söz etmeyelim. Hiç bir şey söylemeyeceğim. Pontius Pilatus, adın tarihe geçecek, dedi İsa sert bir şekilde gözlerinin içine bakarak, ve hiç silinmeyecek.

- Haydi canım! dedi vali, bu kehanet hoşuna gitmişti. Ama birden sesinin tonunu değiştirip ciddileşti: Tarihe geçip orada kalacak olan büyük imparator Tiberiüs’tür. Adı var olsun! Bana gelince, ben onun sadık temsilcilerinden sadece biriyim, başka bir şey değil.

- Yine de, yüzyıllar boyu anılacak olan sensin Pontius Pilatus, dedi Golgotha yolcusu.

Ve o kuş, kartal ya da çaylak, sabahtan beri bir şeyler bekler gibi sarayın üzerinde süzüldükten sonra, yavaşça Golgotha Tepesi’ne yönelmişti. Kalabalık bir atlı muhafız grubu da Yahudiye valisinin bizzat yargıladığı ve bunun için uzun zaman ayırdığı mahkûmu, tehlikeli bir câni imiş gibi, elleri bağlı olarak oraya götürüyordu.

Pontius Pilatus, korku karışık bir şaşkınlıkla terasta öylece duruyor, konvoya refakat etmek istercesine o tarafa yönelen o garip kuşa bakıyordu...

- Bunun neye işaret olduğunu merak ediyorum doğrusu... diye mırıldandı endişe içinde.

-III-

Bozkırda uzun zamandan beri geleceğini belli eden yaz yağmuru, ufku karartmış, akşam üzeri gürlemesi duyulmayan şimşeklerle bulutlarını yoğunlaştırmış ve ancak geceyarısına doğru boşanmaya başlamıştı. Önce iri damlalarla kuru toprağı dövmüş, sonra da bora halini almıştı. Kendine gelen Abdias, hayata dönüşünün ilk armağanları gibi ağır damlaları hissediyordu alnında.

Yolun kenarındaki bir hendekte uzanıp kalmıştı. Trenden atıldığı zaman düşmüştü buraya: “Nerdeyim? Yağmur yağıyor galiba...” diye düşündü. Başı kurşun gibiydi. İnleyerek kımıldamak istediği zaman, böğründe müthiş bir ağrı duyarak tekrar bayıldı. Ama yağmur sayesinde az sonra yine kendine geldi. Bardaktan boşanırcasına yağıyor ve sular kabarıp hendekte birikiyordu. Abdias, suyun gittikçe yükseldiğini gördü, sürünerek ve canını dişine takarak, tehlikeli olmaya başlayan o yerden uzaklaşmaya çalıştı. İlk anlar son derece güç oldu, çünkü her yeri kırılan vücudunu oynatamıyordu. Ölmediğine de inanamıyordu bir türlü. Çok dövülmüştü ve trenden çok hızlı düşmüştü. Ama, hâlâ hayatta olduğuna göre o müthiş felâketin pek önemi yoktu artık. Yaşıyordu ya, sürünerek de olsa hareket edebiliyordu ya! Ağrılı uzuvlarının şifa veren suda yıkandığını, uğuldayan ve ateşler içinde yanan başının şimdi bu suda serinlediğini hissediyordu ya! Gücü yettiği kadar uzaklaşmak istiyordu oradan: Yakında şafak sökecek ve sabahleyin yeni bir hayat başlayacaktı... O zaman ne yapacağına karar verirdi, şimdi önemli olan ayağa kalkabilmesiydi.

Yük katarları birbiri ardından, yağmuru ve karanlığı delerek, rayları sarsarak geçiyordu.

Katarların geçişi de bir sevinç kaynağı oldu onun için. Çünkü canlılar âlemine ait her şey ona bu anlarda eşsiz güzellikte görünüyordu...

Sağnağın ona iyi geleceğini anlayarak önce korunmayı hiç düşünmedi. Önemli olan kol ve ayaklarının yerinde durması, kopmamış olmalarıydı. Yara berelere, ezik ve çiziklere, mızmızlanmadan dayanacaktı. Korkunç acılar içinde sağa doğru kaydı ve bir tümseğe çıkabildi. Burada boğulma tehlikesi yoktu. Yaşamak için bütün gücünü toplayarak bu tümsekte hareketsiz bekledi...

Böylece yokluktan yüzeye, varlığa çıkmıştı. Paramparça olmuş elbisesini orasından burasından tutup toplamaya çalışırken, o anda dahi düşüncelerinin pek açık ve geniş olduğuna çok şaşıyordu.

Bir süre önce düşüncelerinde yaşattığı olaylara, o olaylarda kaldığı yere döndü yine. Pilatus'un yanından ayrılan ve Golgotha Tepesi'ne doğru giden İsa'ya seslendi: "Efendim, buradayım! Seni kurtarmak için ne yapayım? Nasıl, nasıl kurtarabilirim ey Tanrım? Şimdi hayata döndüğüm şu an Senin için çok, çok korkuyorum! "

Hayalden yoksun olmayan her insan, az çok tarihle eş zamanlı olabilir, geçici ve çeşitli zamanları bir başka kılık ve ortamlarda düşünce halinde yaşayabilir. Düşüncesinde yaşattığı bu zaman bazen yüzlerce, binlerce yıl uzakta da olabilir. Fakat, uzak bir geçmiş bir insanın kendi gerçeğine, gerçek durumuna çok yakınsa, çok uzak bir geçmişteki acı olayları bütün benliği ile benzer şekilde bizzat yaşamışsa, bu, ancak bir mazlumdur, zamanın trajik bir kurbanıdır, çünkü o olayların seyrini ve bütün sonuçlarını önceden bilmektedir. Hiç bir şeyi değiştiremeyeceği için de ona sadece ıstırap çekmek kalır. Yaşanan o olaylarda asla gerçekleşmeyecek olan bir adalet kavramı için, kendi hayatını feda etmek kalır. Bununla beraber gerçeğin galebesini ta geçmişte bile görmeyi istemek, bu susamışlık, kutsaldır. Büyük fikirler böyle doğar ve nesiller arasındaki ruhanî bağ böyle kurulur, dokunur, örülür: Dünyanın mayası budur, bu sayede tecrübeler birikir ve sürekli olarak nesillere aktarılır. Ve bu sonsuz anışta, "iyi" ve "kötü" insanlığın sınırsız zaman ve mekânında, ayni dalgalar üzerinde yüzer giderler...

İşte bunun için şöyle denmiştir: "Dün yaşayanlar bugün olanları bilemezler ama bugün yaşayanlar dün olanları bilirler ve yarın, bugünküler 'dünküler' gibi olacaklardır."

Şu da söylenmiştir: "Bugünküler dün olanları yaşıyor, eğer yarınkiler bugün olanları unutur, hatırlamazlarsa, bu, herkes için büyük bir felâket olacaktır..."

Abdias, paskalya arifesindeki o gün, son derece endişeli ve umutsuz idi. Şehrin aşağısında dolaşıyor, “son yemek”in yendiği yeri bulmaya çalışıyordu. Bu son yemekte O, ekmeği bölüp havarilerine dağıtmış, “bu benim etimdir” demişti, onlara şarap vermiş “bu benim kanımdır” demişti. Belki daha sonra olacakları sezdiği için böyle yapmıştı. Çünkü Yahuda’nın ihanetini anlamış ve O’na bu tehlikeli yeri bir an önce terketmesi bildirilmişti. Abdias şimdi, kasvetli bir alacakaranlıkta dolambaçlı sokakları dolaşıyor, belki tanıdık bir simaya rastlarım diye, gelip geçenlere dikkatle bakıyordu. Fakat acele acele evlerine dönen ya da hâlâ açık olan küçük dükkânlarda son alışverişlerini yapan insanlar arasında güvenebileceği hiç kimse yoktu. Bir çoğu İsa’nın adını bile duymamışlardı. Bu şehirde serseriler çoktu. Çok konuksever olan biri paskalyayı kutlamak için onu evine davet etti. Ama Abdias bu daveti kabul etmedi. Çünkü İsa’yı haberdar etmek için vaktinde yetişebileceğini ümit ediyordu. Müthiş sıkıntıdan başı da çatlayacak gibiydi şimdi. Hele pencerelerdeki bu ışıkların önünde, sıcak buhar yüklü havaya dağılan yemek kokuları arasında, başağrısı daha da artıyordu. Avlular ve sokaklar, hava biraz serinlenir umuduyla iyice sulanmıştı. Sıkıntıyı arttıran belki bu idi. Kudüs’ün dışına çıktı, Gethsemani’ye doğru yürüdü. İsa’yı buradaki zeytin bahçesinde havarileriyle dua ederken bulabileceğini düşünüyordu. Ama boş bir ümitti bu. Burada da kimseye rastlamadı. Çok geç olmuştu ve bahçe ıpıssızdı. Silahlı adamların İsa’yı yakaladıkları büyük incir ağacının altında hiç kimse yoktu. Havarileri de, kendisinin daha önce bildirdiği gibi kaçıp gitmişlerdi...

Uzak denizlerin ve karaların üzerinde ay ışıyordu. Vakit gece yarısını geçmişti. Kaçınılmaz kader günü yakındı. Bu günün olayı asırlarca anlatılacak ve bunun sayısız sonuçları insanlık tarihinde yankılanmaya devam edecekti. Ama, o dakikalarda Gethsemani ile, çevresindeki bağ ve bahçelerle kaplı tepeler çok sakindi. Yalnız çalılıklarda gece kuşlarının ötüşü ve kurbağaların vıraklaması duyuluyordu. Hep uyanık olan Şeria nehri ise, aşınmış kayaların kenarlarını yalayarak şırıl şırıl akıyor, derelere bölünüyor, sonra yine toplanıp birleşiyordu. Onun suları da pırıl pırıldı ay ışığında. Her şey yerli yerindeydi ve varlıklarını devam ettiriyorlardı. Huzur ve sükûn içindeydi bu yerler. Yalnız o, Abdias, huzur ve sükûnu bulamıyordu. Çünkü her şey nasıl yazılmışsa öyle oluyor ve o hiç bir şeyi

değiştiremiyor, facianın oluşmasını durduramıyordu. Gözyaşı dökmesi, yalnızlıklar içinde Tanrı'ya yakarması boşuna idi. O günden bu yana yaklaşık iki bin yıl geçmesine rağmen, kaçınılmazı kabul etmek istemiyor, geçmiş yüzyılların burgacında kendini arıyor, düşünce yoluyla ilk kaynağa, yazgı ipinin çıktığı yere doğru gidiyordu. İçinde bulunduğu gerçeği unutarak, bütün sorularına cevap bulmak için zamanların ötesine dalıyordu. Oysa o anda üzerine hortum hortum su boşanıyor, bu suların içinde kayboluyor, ara sıra da olayları mantıklı bir şekilde değerlendirmek için gerçeğe dönüyordu.

Asil duyguları ve arzuları tarih karşısında ona iradeci bir tavır aldırmıştı. 'Son Yargı'yı, 'Yargı günü'nü istemesi ve beklemesi de tarihe aykırı idi. Çünkü böyle bir olay ancak çok çok sonra olabilecekti: Bu sözlerin, gölgesi insanların üzerine düşmeye devam eden o kudretli valinin huzurunda söylenmesini çok arzu ediyordu (Ve bunların arasında potansiyel halinde daha nice nice Pilatus'lar görülebilecekti). Ama, Abdias, olayların akışını zorlayarak, dünyanın büyük kanunlarının, bilinmedikleri zaman bile geçerli olmasını isteyen bir fikre göre hareket ediyordu. Bir hak yasası gereğince ve bu yasanın açıkça ifadesinden çok önce, büyük haksızlıkların cezalandırılacağı, 'Son Yargı' imajı, her zaman zihinlere yerleşmiştir.

Bizim trajik bilincimizde, sıfırdan hareket eder gibi başlayıp asırlar boyu sayageldiğimiz, düşünegeldiğimiz İsa kimdir? Bunu yapmamız niçin gerekli? Sadece ebedî bir pişmanlık ve üzüntü içinde olalım diye mi? O'nun çarmıha gerildiği günden bu yana, ölümsüz olduğunu iddia eden nice nice şeyler unutulup gittiği, toz toprağa karıştığı halde, o olaydan ötürü zihinlerimiz niçin hâlâ sükûnet bulmadı? Aslında insan hayatının sürekli olarak, ilerlemelere bağımlı, bu ilerlemelerin egemenliği altında olduğu düşünülüyor mu? Bugün yeni olan yarın eskimiş olacaktır ve her buluş, kendisinden sonraki buluşun yanında solup gidecektir. Öyleyse, İsa öğretisinin eskimediğini, kuvvetini koruyageldiğini nasıl izah edeceğiz? O'nun doğuşundan ölümüne kadar meydana gelen, sonra da, çağlar boyu, nesiller boyu devam eden bu olaylar gerçekten gerekli mi? İnsan macerasındaki bu gidişin, bu yolun anlamı ne? Nereye vardık? Elimize ne geçti? Aydın zekâların iddia ve temin ettikleri gibi, insanların bütün çabalarının amacı kendilerini arayıp bulmak ise, sahip bulundukları muhakeme kabiliyetini geliştirmek ise, bu yol daha başlangıcından itibaren

niçin bir meşakkat, bir zulüm yolu olarak alındı? Kim böyle yaptı? Niçin yaptı? Herkesin kendine göre yorumladığı şu meşhur hümanizm olmadan yaşayabilecek miydik? Hıristiyan hümanizmi, dünya hümanizmi, egoist sınıf hümanizmi ve prensip hümanizmi.. tamamen soyut! Bugün, çok uzun bir mesafede güçlerini tüketen bu inanışın faydası ne?

Evet, ne faydası var? Küçük çocuklar da dahil herkes her şeyi çok uzun zamandan beri bildiğine göre faydası ne? Maddeci bilim, bütün öteki dinler gibi Hıristiyanlığı da gömmeye, yok etmeye çalışmadı mı? Bunları olanca gücüyle süpürüp atmaya, kuvvetli bir elle ilerlemelerin ve tek takip etmemiz gereken kültürün dışında bırakmaya çalışmadı mı? Çağdaş insan, ilk bakışta hiçbir dinî inanca ihtiyacı yokmuş görünüyor: Bu inanışları, uzun zaman öncesine ait basit işaretler gibi tarih bilgileri arasındaki yerine koymak yetiyor, çağımız insanına. Din eski bir etaptır ve modası çoktan geçmiştir onun için... Peki, böyle düşünerek nereye geldik? Konuya daha yakından bakalım: En gerçekçi teorilerle gülünç durumlara düşürerek kaldırıp attığımız o eski fedakârlık, sadakat ve merhamet kavramlarının yerini alacak ne var elimizde? İmanın yerini alabilecek ne bulduk? Hiç şüphesiz son derece üstün bir şey olmalı, çünkü yeni daima eskiye tercih edilir! İşte, öyleyse, yeni din, yeni ve eşsiz kudretteki din, yakında bütün dünyaya hükmedecek yeni din: En müthiş silahlarla donatılmış askerî güç! İnsan bu kadar bağımlı, böylesine buyruk altında bulunmuş muydu hiç! İnsan hayatı her an, büyük devletlerin savaşı başlatmaları veya bundan sakınmaları şıklarına sıkı sıkıya bağımlıdır. Böyle bir durumda, atom silahlarına sahip devletler dışında hangi ilâhlara bel bağlayacağız? Sunaklarında, insanların tapması için bomba maketlerinin sergilendiği ve duaların generaller portresi önünde yapıldığı bir tapınağın kurulması düşünülmedi henüz... Ama, çağımıza uygun kiliseler işte bunlar olacak!

Abdias, alışkanlık haline getirdiği bu düşüncelerle, o gece, hafızanın maddî olmayan akışı sayesinde ve geçici her şeyden azade olarak, geçmişin kapılarından içeriye dalmıştı. Eski kıyılarda akıp giden yeni bir dere gibi geçmiş bir zamana girmişti. Ve o paskalya öncesi günde, tehlikeyi haber vermek için Efendisini aramıştı. Gelecek çağ için kaygılarını anlatacak, tarih arenasına yeni bir Tanrı’nın gelişini bildirecekti O’na: Vicdanları veba gibi zehirleyen, herkese kendi dinini, evrensel vurucu güç dinini empoze eden İlâh-Calûd’un gelişini. İsa buna ne derdi? İnsanlığı mahvolmaya

sürükleyen askerî çılgınlığın bu başdöndürücü yarışını korku ile, dehşetle karşılamaz mıydı? Bir kere daha günahlarımızın ağırlığını omuzlarına almak, çarmıh üzerinde ikinci defa ölmek istese bile, yürekleri savaşçı yeni inanışla kararmış, daha kuvvetlinin merhametsiz kanunlarıyla yönetilen bu insanlara bir şey anlatamaz, açıklayamazdı...

Abdias İsa'yı bulamamıştı. Yahuda O'na ihanet etmiş ve O'nu alıp götürmüşlerdi. Bu bahçede, bu dünyada yapayalnızdı ve ıssız Gethsemani'de, bütün olanlara ve olacaklara ağlamaktan başka bir şey yapamazdı. Ağaç gövdelerini yontarak yaptıkları putlara tapan ve kuzeyin karanlık ormanlarında yaşayan kendi atalarının üzerinden atlayarak gelmişti oraya. Abdias adı kullanılmıyordu daha o günlerde. Çok çok sonra da pek kullanılmayacaktı. Kendisi de henüz çok uzakta olan XX. yüzyılda gelecekti dünyaya...

Sanki çektiği acıların dünyanın kaderini değiştirecek bir gücü varmış gibi, Efendisinin tutuklandığı büyük incir ağacının altında uzun uzun, hıçkıra hıçkıra ağladı...

Sonra, siteye dönmek için ayağa kalktı. Kudüs duvarlarının arasında şehrin bütün sakinleri rahat bir uykudaydılar. Hiç kimse hiç bir şeyden şüphe etmiyordu. Acılar içinde kıvranarak dolaşan ve düşünen yalnız o idi: "Nerede? Şimdi O'na ne yapıyorlar?" diyordu. Sonra birden vaktin çok geç olmadığını anlayarak ve var gücüyle bağırarak pencerelere vurmaya başladı: "Kalkınız! Bir felâket geldi! Efendimizi hâlâ kurtarabiliriz! O'nu alıp Rusya'ya götüreceğim, Oka üzerinde küçük bir ada var, oraya..."

Abdias, kıyısında doğup büyüdüğü bu çayın üzerindeki adacıkta, İsa'nın güven altında olacağını hayal ediyordu: Orada dünyanın bahtı için dua eder, riyazete dalar, belki yeni bir ilâhî ilham doğar, insanlığı, zamanları aşarak ilâhî mükemmelliğe ulaştıracak yeni bir yol keşfederdi. Ama bu defa, bizi o hedefe ulaştırmasının bedelini kendi kanı ile ödemek zorunda kalmayabilirdi. İnsanlar adına, bir gerçek adına yüklenmek, üstlenmek zorunda kaldığı ıstırap ve aşağılanmalara da gerek kalmazdı. Cellâtlarının korktuğu ve bu yüzden de acımasız şekilde boğmaya çalıştıkları bir gerçekti o...

O gün gelecek nesillerin mutluluğu için, onları, tabiatta bulunmayan, yalnız insanların eseri olan haksızlıklardan kurtarmak için göze aldığı işkencelere de gerek kalmazdı. Ama, böyle bir teşebbüste gerçekten başarılı olabilir ve tarihin akışını değiştirebilir miydi? Her şeyde kendi çıkarını gözeten, onu aklından çıkarmaya, vicdanını susturmaya çalışan insana, O'nun hayatını feda ederek verdiği ders de unutulup gitmeyecek miydi? İnsanlar her zaman yaptıkları gibi kendilerini haklı çıkarmak için mazeret uydurmayacaklar mıydı? "Kötü"nün "kötü" tarafından mağlûp edilmesi gerektiğini iddia etmeyecekler miydi? Yaradılışta taçlandırılan insanın, sevinçte ve tasada, en acınacak yoksullukta ve en büyük zenginlikte onu terketmeyen aşağılık ihtirasların boyunduruğundan kurtarılması düşünülebilir, göze alınır bir iş miydi? Çünkü bu takdirde, bütün güçleri ellerinde tutanlarla hiçbir gücü olmayanların bunları paylaşmaları da sözkonusu idi. İsa, ölümü ile, başkasına hükmetmek gibi uğursuz bir ihtiyacı kesin olarak yok edebilir miydi? Bu kendini tatmin etme ve başkalarını sevmeme olgusu, kuvvetli olanı kuvvetini körükörüne kullanmaya, zayıfı da aşırı itaate, dalkavukluğa, ihanete sürüklüyordu ve bütün bunların bir tek amacı vardı: Câzibesi insanı "her şey mubahtır" görüşüne düşüren iktidara sahip olmak. Böyle bir görünüm karşısında "gerçek"ten ve "hayatın anlamı"ndan söz etmek nasıl mümkün olur? Toplumun son ferdine kadar bütün gönüllerin hiç bir şüpheye yer bırakmadan kabul edip inanacağı daha yüce bir hedef nasıl gösterilir?

Sen işte bu amaçla işkenceyi göğüsledin; herkes evrensel 'iyi'nin, mağfiretin sesini işitsin istedin. Ama insanın üzerine çöken, onun belini büken yük çok ağır. Onda bu derece kökleşmiş kötülüğe karşı bir aşı bulunabilecek mi? Bulunabilirse, onu bütün yaratıklardan ayıran akıl kanatlarıyla, ruhu, şimdiye kadar ulaşılamamış yüksekliklere çıkaracaktır! Heyhat! Böyle bir şey mümkün olsaydı! Ama, Senin fedakârlığın boşuna. Kendilerini asla doğru yola sokamayanları Sen daha iyi duruma getiremezsin. Dur! Uğrunda ölmek istediğin insanlar, yakında Seninle alay edecekler. İki bin yılı bile doldurmayan bir süre sonra, materyalizm Tanrı inancını yok edince, Senin hayatını saçma bir efsane sayacaklar ve Senin saflığınla alay edecekler: "Ne zavallı bir kaçıkmış bu İsa, ondan kimse bir şey istemedi, kendini böyle çarmıha gerdirmekte çıkarı neydi? Bunun hiçbir orijinal yanı yok ve insanlar milim değişmedi" diyecekler. Senin bütün yaptıkların ve jestlerin onlara pek saçma gelecek, çünkü onlar maddenin

sırrını anlamış olacaklar ve çünkü onlar yerçekiminin üstesinden gelmiş, uzayı fethetmiş olacaklar. Yeryüzü egemenliği için, kardeşin kardeşi öldürdüğü bir kavgaya girişecekler ve sonra bütün galaksiye, bütün evrene hükmetmek isteyecekler. Sonsuz olmasına rağmen evren onlara dar gelecek. Başarısızlıklarının, yenilgilerinin öcünü almak için, sınırsız ihtiraslarını tatmin etmek için, Senin üzerinde doğruluk dinini, kardeşliği yaymak istediğin bu gezegeni yerinden uçurmak, toz duman halinde savurmak isteyeceklerdir. Düşün: "Tanrı" yakında anlamsız bir kelime haline gelecek, çünkü onlar kendilerini Tanrı'dan da üstün görecekler. Burçlar her şeyi yok ettikten, Senin adın bile hafızalardan silindikten sonra ve bunu geleceğe ulaştıracak kimse de kalmayacağına göre Senin Kendini feda etmen neye yarayacak? Ey benim zavallı çok saf Efendim! Benimle Oka çayına gel, benim küçük adacığımda, bir yıldızda oturur gibi oturacaksın. Herkes Seni görebilecek, ama hiç kimse kötülük yapamayacak Sana. Gel! Henüz vakit var. Bu gece ve yarın sabah bizimdir. Belki o korkunç akıbetten kurtulabilirsin. Vazgeç Efendim, seçtiğin bu yol gerçekten seçebileceğin tek yol mudur?

Abdias Kudüs'ün sıcak, kasvetli sokaklarında, bakışları ıstıraplarla, aklı en çılgın düşüncelerle dolu olarak dolaşıyor ve içinden, Tanrı'nın insanlara en etkili trajik bir örnek olsun diye kurban olarak gönderdiği İsa'yı razı etmek için yalvarıyordu... Faydasız bir örnek hareketti bu, çünkü talihin korkunç bir cilvesiyle, insanın tabiatını yeteri kadar dikkate almamış bulunuyordu...

Sitenin kapıları önünden geçerken, Abdias, üç ayağı üzerinde seke seke dolaşan bir köpek gördü -hayvanın dördüncü ayağı kırılmış ve böğründe sarkıp kalmıştı-. Köpek ona üzgün ve düşünceli bir şekilde baktı.

- Zavallı topal, dedi köpeğe, sen de benim gibi bir yitiksin. Gel benimle.

Ve şafak vaktine kadar köpek onun peşinden ayrılmadı. Her şeyi anlıyor gibiydi bu hayvan.

Sabahleyin şehir uyandı: Bedevilerin çölden getirdikleri develer, eşekler, çeşitli ticaret eşyası yüklü katırlar pazar meydanlarına doğru akmaya başladılar. At arabaları, yükleri altında iki büklüm olmuş hamallar, sitenin çeşitli noktalarına doğru yöneldiler. Yavaş yavaş her şey canlandı, hareketlendi. Canlanmaya başlayan pazar yerleri de alışveriş edenlerin gürültüsüyle doldu... Bu arada heyecanlı bir kalabalık da tapınağın yanında toplanmış, buradan Herodes Sarayı'na doğru yürüyordu. Vali Pontius Pilatus o sarayda idi. Abdias da katıldı bu kalabalığa. Çünkü kalabalığı oluşturan insanların İsa'dan söz ettiklerini anlamıştı. Ama silahlı nöbetçiler kalabalığı sarayın yakınında durdurdu. Onları şimdi orada bekliyorlardı. Kavurucu sıcağa rağmen kalabalık her dakika büyüyordu. Bazıları Pontius Pilatus'un, hiç dönmemek üzere Kudüs'ü terketmesi şartiyle peygamberin hayatını bağışlayacağını, bazıları da, âdet olduğu üzere, paskalya şerefine affedileceğini söylüyorlardı. Üçüncü bir grup da onu kurtarmak için Yahova'nın bir mucize göstereceğinden emindiler. Surların ardında neler olup bittiğini bilmeyen diğerleri de uygun bir çıkış yolunun bulunacağını ümid ediyorlardı. Birçoğu da, taht üzerinde hak iddia etmek gibi gülünç iddialarının, hayatını yitirmesine sebep olacağını düşünüyor ve bunu görmek için sabırsızlanıyor, şöyle diyorlardı: "Vali işi niye uzatıyor? İbret olması gerek, oyalanmasınlar, bir an önce assınlar! Sıcakta beklemek çok zor, Golgotha Tepesi'nde iyice kavrulacağız! Bu İsa'nın dili biraz fazla

uzun, herkesin kafasını karıştırabilir. Şimdi muhakkak valinin kafasını şişiriyordur, umalım vali bu sözlere kanmaz, yoksa boşuna beklemiş oluruz burada... Zaten bu Nâsıralı bütün güzel vaadleriyle ancak ölümü hakeder. Vaadettiği ‘Yeni Saltanat’ın gölgesi bile görünmüyor ve onu bir köpek gibi öldürecekler.. bu sonucu kendisi aradı diyebiliriz...”

Abdias ümitsizce ve öfke ile onlara bağırıyordu: “Böyle konuşmaya hakkınız yok, nankör sefiller! O’nun asil öğretisine çamur atmaya nasıl cüret ediyorsunuz! Onu takdir etmeli, yolundan gitmeliydiniz!” Ve gözleri yaşla dolmuştu. Ama insanlar onu görmek ve duymak istemiyorlardı, çünkü henüz dünyada değildi o. Onun doğumu çok sonra, taa XX. yüzyıl ortalarına doğru gerçekleşecekti...

* * *

Yağmur giderek yavaşladı ve dindi. Bulutlar, başka yerlerde de ansızın gürleyip boşanmak için geldikleri gibi gittiler. Son seyrek damlaların da ardı kesildi. Yeni yıkanmış, yıldızlarla süslü şafak yaklaşıyordu: Gökyüzünün kenarında, henüz akik siyahlığında bir ufkun gerisinden sökmek üzereydi. Otlar, dinlenmiş saplarını o belli belirsiz aydınlığa doğru uzatmışlardı. Nemli toprak serinlemişti.

O saatte, bozkırın sayısız yaratıkları arasında hiçbiri, varolmanın mutluluğunu Abdias Kallistratov gibi hissetmiyor, acınacak bir durumda olsa da, haline onun gibi şükretmiyordu.

İyi ki hava, günboyu biriken sıcaklığın tamamını alıp götürmemiş ve böylece o da hiç olmazsa soğuktan titrememişti. İliklerine kadar ıslanmış ve her tarafı yara bere içinde olsa da, şafak sökünceye kadar uzanıp kalmış, geçmişi ve içinde bulunduğu zamanı ayni anda yaşayarak, bu hayaller içinde yüzerek, acılara dayanmıştı. Şimdi, hayat ve düşüncenin sonsuz nimetlerini tekrar keşfediyordu. Yağmur dindiği sırada bir demiryolu köprüsünün altındaydı. Son gücünü toplayarak, sürüne sürüne buraya kadar gelebilmişti...

Bulunduğu yer çevresine göre daha kuru idi, sabahın olmasını burada bekleyebilirdi. Ne var ki köprünün altı bir katedralin kubbesi kadar yankılıydı ve trenler gelip geçtikçe ağır topların batarya ateşlerine hedef oluyordu sanki. Ama zihni açıktı, derin düşüncelere hâkimdi. Bu düşünceler bir kaynaktan çıkıyor, büyüyor, ruhunu ve aklını frensiz, sınırsız bir akıntı ile sürükleyip götürüyordu.

Abdias bütün geceyi İsa'nın akıbetini ve Pontius Pilatus'u düşünerek, onları hayal ederek geçirmişti. Gelip geçen trenlerin müthiş gürültüsü onun hayalen eski Kudüs'te dolaşmasına, gürültülü bir kalabalık tarafından kuşatılmış Golgotha Tepesi'ne çıkmasına ve orada olanları kendi gözüyle görmesine engel olamamıştı.

Birden, Moskova'da geçirdiği son günü ve Puşkin Müzesi'ndeki Bulgar korosunu hatırladı ve o korodaki ikizini düşünmeye başladı: Ona çok benzeyen bu korocuyu, ağzını iyice açıp şarkısını söylerken görüyordu. Ne harika sesler çıkıyordu o ezgiden, onları dikkatle dinleyenlerin ruhlarını ve kalplerini nasıl da değiştiriyorlardı! Babası da kilise ilâhilerini çok sever, onları dinlerken heyecanlanır ve ağlardı. Son savaştan az sonra, bir gün ona, genç bir rahibenin yazdığı bir dua kitabı vermişlerdi. Bu genç rahibe uzun zaman önce öğrenci, sonra da öğretmen olarak bir Öksüzler Yurdu'nda yaşamış, sadece birbuçuk ay beraber yaşadığı sevgili eşinin cepheye gitmesinden ve ölmesinden sonra da tarikate girmiş. Kocası gemiciymiş ve gemisi bir Alman denizaltısı tarafından batırılmış. Diyakos Kallistratov, o içten, o coşkulu yakarış metnini gözyaşı dökerek okumuştu. Bu "ruh dokümanı" dediği metni genç Abdias'a yüksek sesle okutarak dinlemekten çok hoşlanırdı. Küçük Abdias da bunu, daha çok eski piyanonun başında, ikonaların yanında, ayakta durarak ve her kelimesini berrak çocuk sesiyle heceleyerek okurdu. Çocuk Abdias okuya okuya bu duaları ezberlemişti ve bugün niçin olduğunu Allah bilir, birden bire yine hatırlamıştı o duaları:

“....Gökyüzü yeni yeni aydınlanmaya başladı, herkes uykuda, ben günlük duamı okuyarak Sana sesleniyorum, her şeyi bilen Yarlıgayıcı Tanrım! Her şeyden önce seni düşünüyorsam ve her gün sıkıntılarımı sana tekrarlıyorsam, bu bencilliğimi bağışla. Ama ben, nefes aldığım sürece bunları söylemeyi tek amaç bildim.

“İyiliğin, Gerçeğin, Adaletin aslı Yüce Tanrım, durmadan dua edişimi de bağışla. Çünkü ben asla kendim için dua etmiyorum. Kalbimin dünya nimetine ihtiyacı yoktur. Senden ömrümü uzatmanı da istemiyorum. Ama insanların, insan ruhlarının selâmeti için dua etmekten vazgeçmeyeceğim. Ey bağışlaması bol Tanrım! Bizi karanlıkta bırakma, bu dünyada iyiyi kötüden ayırmamıza yardım et. Bizi aydınlat! Kendim için dilekte bulunmaya cesaretim yok. Bana olacak her şeyi önceden kabul ediyorum. Beni ister ebedî Cennetine al, ister Cehennemin ateşine at. Kaderimiz sana aittir ey dile sığmaz, gözle görülmez Tanrım!

“Ben kulunun, Senin şefkat dolu sözlerine itaat eden bu nâçiz rahibenin, kendim için bir tek dileğim var: Sevgilimin gemisi hiç durmadan yoluna devam etsin. Gündüzler boyu, geceler boyu, birbirini izleyen çok uzun gecelerde ve gündüzlerde, dünya Senin koyduğun yasaya göre dönmeye devam ettikçe, o hep, dosdoğru, topları daima susmuş olarak ve rotasını hiç değiştirmeden yoluna devam etsin. Okyanusları aşsın, dalgalar ona çarparak kırılsın, ebediyen uğuldasın, kükresinler. Deniz onun üzerine yağmur olup şarıl şarıl dökülsün ve o, acı köpüklerle dolu deniz havasını teneffüs elsin. Güvertenin gıcırdadığını, makinelerin durup dinlenmeden gürül gürül çalıştığını, rüzgâra uyarak uçuşan ve bağrışan martıları işitsin. Böylece, uzak bir kıyıda hayal ettiği ve asla demir atamayacağı bir ışık şehrine doğru yüzsün.. yüzsün...

“Benim tek dileğim budur. Her defasında ayni dilekte bulunduğum, her gün şafakta batan bir gemi için dua ettiğim için beni bağışla ey yarlıgayıcı Yüce Tanrım. Ölümlü ölümsüz bütün umutların sığınacağı liman Sensin. Sen her yerde hazır ve nazırsın. Teselli veren Sensin. Her şeyin evrensel kaynağı Sensin. Bunun için de, geçmişte, bugünde, gelecekte, bütün zamanlarda hep sana yöneleceğiz. Artık hayatta olmayacağım, Sana yakaramayacağım, hiç kimsenin yakaramayacağı zamanda da bu gemi yoluna devam etsin, ta sonsuzluğun sınırlarına kadar... Âmin.”

Abdias, birden kendi kendine, Uçkuduk'ta gördüğü motosikletli genç kadın yanında olsaydı ona bu duayı okuyacağını söyledi. Bir an sonra da bu düşüncesini pek gülünç buldu ve koca bir budala olduğunu düşünerek katıla katıla güldü. O kız onu bu halde, uzun yol soyguncusu ya da talihsiz bir haydut gibi bu köprünün altında büzüşüp kalmış görse, kimbilir nasıl şaşırırdı. Ne düşünürdü acaba? Herhalde 'bir bu eksikti!' der, ona inanmaz ve inanmamakta da haklı olurdu. Ama, onun gözünden iyice düşmek pahasına da olsa, şu anda onu görmeyi çok istiyordu... Gün doğuncaya kadar, geçen trenlerin uğultusu altında, öylece hareketsiz bekledi.

Petruha, Lenka ve ötekiler nerdeydiler şimdi? Ve anlaşılmaz, uğursuz Grişan nerdeydi? Herhalde, Calpak-Saz'a varmışlardı ve oradan da Moskova'ya doğru yollarına devam ediyorlardı.

Abdias kendi başarısızlığına ve 'kötü'nün başarısına pek üzüldü. Bütün bunlar basit bir hesap hatasından ileri geliyordu. Ama kendi kendine çabalarının pek boşa gitmediğini ve bu mücadeleden daha da büyüyerek çıktığını da söyledi. Kaçakçıları doğru yola sokamamış olsa bile, kendi kıt imkânlarıyla, yazacağı yazı için bütün belgeleri toplamıştı. Ama, hâlâ doğru yola sokulabilecek tek kaçakçı olan Lenka'yı hatırlayınca ve bunu yapamadığını düşününce, çabalarının pek boşa gitmemiş olması zayıf bir teselli olarak kalıyordu. Heyhat, vazifesini yapamamıştı...

Seyahatinin çeşitli safhalarını, özellikle mavi gözlü dişi kurdun onu parçalayacağı yerde üzerinden atlayıp geçişini hatırladı. Tuhaf bir olaydı, gerçekten şaşılacak bir şeydi bu. O vahşi hayvanı ve o vahşi hayvanın gözlerindeki hikmet dolu parıltıyı unutamıyordu.

Güneş nihayet yükseldi. Yağmurdan sonra havanın kokusu çok güzeldi. Sıcak henüz bastırmamıştı, her şey pırıl pırıl ve netti. Gökyüzünde toygarlar ötüşüyor, öteki kuşlar oradan oraya cıvıldayarak uçuşuyor, çok ötelerde insanların olanca hızlarıyla yaşadıklarını, hareket halinde olduklarını gösteren trenler, bozkırı bir ufuktan öbür ufka yarıp geçiyordu.

O sabah, toprağın hafif nemli bu köşesinde, huzur ve âhenk vardı.

Güneş yeteri kadar yükselince, Abdias elbiselerini kurutmayı düşündü. Ama, çıkarmak istediği elbisesine şöyle bir bakınca, üstündekilerin lime lime paçavradan ibaret ve iğrenilecek kadar berbat olduğunu gördü. Giyilesi pırtılar değildi bunlar. Vücudu da yaralarla, çiziklerle, morartılarla doluydu. İyi ki yanında bir ayna yoktu. Olsaydı, yüzünün halini görünce büyük bir korkuya kapılabilirdi. Ama, aynaya bakmasa da, yüzünün insan yüzü olmaktan çıktığını hissediyordu. Öyle ağrılar içindeydi ki yüzü, en ufak bir temas dayanılmaz acılar veriyordu.

Yine de her şeyi filozofça karşıladı, kendi kendine daha da kötü olabileceğini, hayatta kaldığına şükretmesi gerektiğini söyledi.

Üstündeki pırtıları çıkarırken çok can sıkıcı bir durumla daha karşılaştı: Pasaportu iyice yırtılmış, ıslanarak nerdeyse hamur halini almış ve kullanılmaz hale gelmişti. Az çok korunabilmiş bütün parası da, biri yirmi beş, öteki de on rublelik eski banknottan ibaretti. Bu kadarcık az bir para ile ta Moskova'ya, oradan da Oka nehrinin kıyısındaki küçük kasabaya gitmesi gerekiyordu.

Abdias şimdi bitikti, güçsüzdü, çaresizdi. Papaz Okulundan kovulduğu günlerde de parasızlık yüzünden çok güç şartlar altında yaşamıştı. Çocukken çalmayı öğrendiği eski piyanoyu kız kardeşinin de rızası ile satmak zorunda kalmış, ama umduğu fiyatın ancak yarısına satabilmişti. Kullanılmış eşya alan mağazanın sahibi ona, kullanılmış eşya pazarında müzik aletlerinin, özellikle de piyanoların, hatta eski teyplerin de pek çok olduğunu söylemişti. Çaresiz, razı olmuştu eskicinin verdiği fiyata. Evet, daha önce de zor günler yaşamıştı, ama hiçbir zaman şu andaki kadar parasız ve yalnız kalmamıştı.

Yine de, yeni bir gün başlıyordu, içinde bulunduğu güç durumdan kurtulmak için bir çare aramalıydı. Bir kere daha ülküsüne bağlılığı, mevcut somut şartlar altında zorlanıyordu.

Geceyi hayal dünyasına dalmış olarak geçirmişti ama şimdi sabah olmuştu, bir yerleşim noktasına ulaşmalı ve biraz da yiyecek bulmalıydı.

Nihayet talih bir kere daha güldü. Her şeyi apaçık görmeye başladığı zaman, küçük bir köy yolunun kenarında bulunduğunu anladı. Elbette o

köprünün altında trafik pek yoğun olamazdı ve Abdias, tesadüfen geçecek bir arabayı beklemektense en yakın demiryolu istasyonuna kadar yürümeyi, oradan da Calpak-Saz'a gitmeyi düşünüyordu. Kuruyan pırtıları tekrar üzerine geçirdikten sonra, yakınında değnek gibi kullanabileceği bir dal, bir ağaç parçası aradı. Öbür yaraları bir yana, dizi o kadar şişmişti ki ayakta pek güç durabiliyordu. O sırada aklına tuhaf, olmayacak bir şey geldi ve acı acı gülümsedi: "Belki Grişan bastonunu trenden aşağı atmıştır. Petruha beni onunla iyice dövdükten sonra, bastonun işi bitmiş olmalı, belki de Grişan'ın bu bastona hiç ihtiyacı olmamıştı" diye düşünmüştü.

Oralarda bastona benzer bir şey bulamadı ama, birden, bir aracın kendisine doğru geldiğini farketti. Bu, eski bir kamyondu. Oturma yeri kontrplakla örtülmüştü. Sürücünün yanında bir kadın oturuyordu ve kadının kucağında bir çocuk vardı. Sürücü, hafif esmer, iri yarı bir Kazak idi. Abdias'ın yanına gelince frene bastı ve kapının yarı açık camından ona hayretle baktı:

- Seni bu hale Çingeneler mi soktu evlat? dedi şaşkın şaşkın.

- Hayır, onlar değil, trenden düştüm.

- Sarhoş değilsin ya?

- Hiç içmem.

Sürücü ve karısı, kendi aralarında besbelli acıyarak, iç çekerek, Kazakça konuştular. Abdias Kazakça bilmiyor, onların ne söylediklerini anlamıyordu. Ama ikisinin de sık sık 'biçare' diye bir kelimeyi tekrarladıklarını farketti.

- Gel bizimle, dedi şoför, biz Calpak-Saz'a gidiyoruz. Seni burda bırakırsak ölüp gideceksin, biçare, burdan pek az araç geçer.

Abdias'ın boğazı tıkanır gibi oldu. Sevinçten ağlamamak için kendini zor tuttu, nasıl teşekkür edeceğini bilemedi.

- Sağ ol arkadaş, dedi elini göğsüne koyarak, ben de sizden o yöne gidiyorsanız beni de almanızı rica edecektim. Bu ayağım yüzünden çok zor yürüyorum. Sağ olun.

Şoför, kamyonun arkasına bindirmek için ona yardım etmek üzere aşağı atladı.

- Şöyle gel, bana dayan, biçare.. bin, korkma, yukarısı yumuşak, yün taşıyorum. Sovhozun yünleri, onları şehirde bir yere teslim edeceğim. Burada rahat edersin, ama sigara içme.

- Ben sigara içmem, korkmayın, dedi Abdias sesinin en ciddi tonuyla. Geceyi dışarıda, yağmur altında geçirdim, hâlâ her tarafım ıslak, ama burada biraz dinlenirim.

- Elbette, elbette, sıkma canını. Ben öylesine söyledim sigara içme diye. Rahat et biçare.

Kadın arabanın kapısından başını sarkıtarak bir şeyler söyledi. Kocası da onun söylediklerini tatlı bir tebessümle tercüme etti:

- Karım aç olup olmadığını soruyor.

- Ha, evet, dedi Abdias, yiyecek bir şeyiniz varsa çok minnettar kalırım.

Ona, bir şişe içinde koyun sütü ve güzel kokulu tandır ekmeği verdiler. Abdias'a bu, gece çektiği ıstıraplara karşılık ilâhî bir lütuf gibi geldi.

Karnını doyurduktan sonra, keskin kokulu yapağı balyalarının üzerinde sallana sallana derin bir uykuya daldı. Sağnağın getirdiği serinlik tamamen gitmemişti ve Abdias'a bu uyku, bunca felâketten sonra bir ilâç gibi geldi.

Kamyon durduğu zaman Abdias da uyandı.

- İşte geldik, nereye gitmek istiyorsun?

Şoför yere inmiş, ona kuşku ile bakıyordu. Cevap alamayınca tekrar sordu:

- Hey evlat, sağ mısın?

- Evet, evet. İyiyim. Sağ olun. Calpak-Saz'a geldik mi?

- Geldik. Biz depoya gideceğiz. Sen nereye gitmek istiyorsun?

- Ben istasyona gideceğim. Yardımınıza tekrar teşekkür ederim. Karınıza da çok teşekkür ederim. Minnettarlığımı nasıl ifade edeceğimi bilemiyorum.

Adam onun inmesine yardım etti. Abdias inerken acı bir uf çekmekten kendini alamadı.

- Çok kötü durumdasın biçare. Hastaneye gitmelisin. Hem sonra sana bir değnek lâzım, daha kolay yürürsün bir bastonun olsa.

İstasyon çok yakındı ama Abdias oraya sürüne sürüne ancak yarım saatte varabildi. Bereket versin yolda bir tahta parçası bulabilmiş, onu kolluk değneği gibi kullanmış, biraz daha kolay yürümüştü.

Yavaş yavaş ilerlerken, bozkırın sessizliğine alışmış kulaklarına bin türlü gürültü geliyordu: Yollardan, büğetlerden, şantiyelerden, projektörlerden, vinçlerden, ardı arkası kesilmeyen konvoylardan, istasyon meydanından, kısacası her taraftan gelen gürültüler. Lokomotiflerin keskin düdükleri duyuluyor, hoparlörler trenlerin geliş-gidiş saatlerini bildiriyordu. Her yöne koşuşan telâşlı insanlar vardı. Çünkü Calpak-Saz, Türkistan'ın en önemli demiryolu kavşaklarından biriydi ve Abdias bir anda kendini gürültülü bir hareketin içinde bulmuştu.

Şimdi, cebinde kalan sadece otuz beş ruble ile kendi şehrine ulaşabilmek için ne yapması gerektiğini düşünüp bulmalıydı. Moskova'ya kadar en ucuz mevkide yolculuk için bile otuz ruble ödemesi gerekiyordu. Üstelik her zaman bilet bulunmazdı ve bu yüzden o gün trene binemeyebilirdi. Hem sonra, başkente ulaşsa bile beş parasız ne yapacaktı? Karnı acıkacak, bir şeyler yemesi gerekecekti. Vücudu da yara bere doluydu... Burada bir hastahaneye mi gitmeliydi, yoksa bir an önce bu haline rağmen yoluna mı devam etmeliydi? Yolda hep bunları düşünmüş ve nihayet istasyona gelmişti. Kalabalık, gürültülü salonlardan geçip, üstündeki pırtılarla, şişik yüzüyle ve elindeki tahta parçasıyla herkesin dikkatini çekmişti. Afiş tahtasının yanında bir polis memurunun da kendisine dikkatle baktığını farketti.

- Dur bakalım delikanlı, dedi polis ona yaklaşarak. Sert bakışlarında merhamet sezilmiyordu. Yanına gelince sordu:

- Burada ne işin var? Kimsin sen?

- Ben mi?

- Evet, sen!

- Şey, trene bineceğim, tarifeye bakıyorum.

- Kâğıtların var mı?

- Ne kâğıtları?

- Ne demek ne kâğıtları? Bir pasaport, bir kimlik kâğıdı, bir çalışma belgesi!

- Evet, pasaportum var, ama bakın, doğrusunu söylemek gerekirse...

- Ver bakalım.

Abdias bocaladı:

- Mesele şu ki.. yoldaş.. şey, yoldaş...

- Yoldaş Polis Şefi, diye fısıldadı öfkeli memur.

- Bakın şef yoldaş, önce açıklamama izin verin de...

- Sonra açıklarsın. Kâğıtların!?

Abdias cebinden, eskiden onun pasaportu olan ve şimdi ne olduğu anlaşılmayan kâğıt blokunu çıkardı, memura uzattı.

- Bu mu pasaport? diye gürledi memur, sen benimle alay mı ediyorsun! Bu bir pasaport ha? Al onu da benimle karakola kadar gel bakalım. Orada anlarız kim olduğunu...

Kılığından ve sözde koltuk değneği olan elindeki tahta parçasından utanç duyan Abdias, başına toplanan meraklı kalabalık karşısında nasıl davranacağını bilemiyordu. Yine de itiraz edecek cesareti buldu:

- Size açıklayacağım şef yoldaş, dedi pek kendinden emin olmayan bir sesle, beni anlıyor musunuz, ben bir gazeteciyim ve...

Böylesine yüzsüzce ve arlanmadan söyleniyor diye daha da kızan polis gürledi:

- Gazeteci ha! Başka yalan bulamadın mı! Haydi yürü gazeteci beyefendi!

Orada bir meraklının sesi de duyuldu:

- Duydunuz mu, bir gazeteci olduğunu iddia ediyor.

Bir başkası alaylı bir sesle:

- Belki dışişleri bakanının ta kendisidir, neden olmasın? dedi.

Abdias, büyük bekleme salonunda polisi takip ederek ilerlemek zorunda kaldı. Herkes ona bakıyor, yolcular birbirlerine onu göstererek alaylı işaretler veriyorlardı. Ana kapının önündeki ahşap sıranın üzerinde eşyalarıyla oturan bir ailenin yanından geçerken, kendisi için söylenen bazı sözleri duydu:

Küçük kız: Anne, anne, şuna bak, kim o?

Kadın: Kötü bir haydut o, bak polis yakalamış onu.

Bir erkek sesi: Yok canım, haydut olamaz o. Bir yankesici, olsa olsa bir hırsız...

Kadının sesi: Pek emin değilim Mişa, görünüşe aldanmamalı. Bakınca bir şeye benzemiyor ama, geceleyin dar bir sokakta karşına çıkmaya görsün, boğazını keser insanın...

Ama asıl bundan sonra daha korkunç şeyler duyacak, görecekti. Polisin peşinden giderek garın içinde birçok kapıdan geçtikten sonra kendisini geniş bir odada buldu. Odanın penceresi meydana bakıyordu. Masanın başında oturan daha küçük rütbeli bir polis memuru, onlar içeri girince ayağa kalktı ve:

- Bir vukuat yok şef yoldaş, dedi.

- Otur Begbulat, bak ne acayip bir kuş getirdim sana. Görünüşü pek gururlu değil mi? Gazeteci olduğunu iddia ediyor!

Abdias az daha bir çığlık atacaktı. Kapının solunda, kalın ve kaba parmaklıkların odadan ayırdığı bir hücre vardı ve içine tıkılmış eski arkadaşları! Tıpkı bir hayvanat bahçesindeki vahşi hayvanların hücresi gibi bir yer. Hepsi oradaydılar: Petruha, Lenka, Mohaç, Kolia, iki sabotajcı ve diğer bazıları. Hepsi on-on iki kişi, yalnız Grişan yoktu aralarında. Besbelli o yakayı kurtarmıştı.

- Ne oldu size? diye bağırdı Abdias, nasıl düştünüz buraya?

Hiçbiri cevap vermedi ona. Kaçakçıların kılı bile kıpırdamıyor, birbirlerine sımsıkı yaslanarak oturdukları yerde, şaşkın şaşkın bakıyorlardı. Gerçekten tanınmaz haldeydiler. Bakışları sönüktü, boştu.

- Sen de bu çeteden biri olmayasın? dedi öfkeli polis şefi manâlı bir şekilde sırıtarak.

- Elbette onlardan biriyim, bunlar benim arkadaşlarım, dedi Abdias.

- Sahi mi! dedi polis şaşırarak ve ona şüphe ile bakarak.

Sonra tutuklulara döndü:

- Sizden biri mi? dedi.

Ama tutuklular hiçbir şey söylemedi. Başlarını çevirip bakmadılar bile.

- Hey size söylüyorum! Cevap vermek istemiyor musunuz? Pekâlâ, size konuşmayı öğretirim ben, sizi kusturmasını bilirim, yemin ederim ki, beni ve 317. maddeyi çok iyi hatırlayacaksınız sonra. Hem, yaşınız küçük diye, rüşt çağında değilsiniz diye, sabıkanız yok diye, yargıcın size hoşgörülü davranacağını hiç sanmayın. Hoşgörü hiç yok. Söylemedi demeyin. Tam suçüstü yakalandınız!

Böyle dedikten sonra haşhaş dolu ve bir kenara yığılmış bagajları gösterdi. Bazıları açılmış ya da yırtılmıştı ve oralara dağılmış kuruyan otların ağır kokusu duyuluyordu. Abdias masanın üzerinde, telefonun yanında, kenevir özü dolu kibrit kutularını ve küçük kavanozları da gördü. Polis gittikçe hiddetlenerek bağırıyordu:

- Evet, konuşturacağım sizi! Dilsiz numarası mı yapıyorsunuz bana? Suçüstü bu! Bana inanın cezanız büyük olacak. Bütün deliller elimde: Bütün kokain pisliğiniz burada. (Böyle derken uyuşturucu dolu valizleri, torbaları tekmeliyordu). Kaçan o küçük arkadaşınızı da yakalayacağım. Haydi kalkın ayağa pis herifler! Derhal kalkın! Burası bir salon değil. Kalkın ve gözlerimin içine bakın! Sizi iyi tanırım ben: Sizin gibi sümüklü serseriler daha önce de ateş ettiler bana. Bu yaşlarda silahlanan sizin gibi ayak takımlarına bırakmam bu meydanı. Benden merhamet beklemeyin. Sizin gibi çirkeflere ne yapacağımı bilirim ben! Nereye saklanırsanız saklanın, bulur tepelerim. Kuduz köpekler gibi geberteceğim sizi! Haydi bakalım, size bir soru sordum: Kendini gazeteci göstermeye çalışan bu sefil kim? Söyleyin, kim bu serseri?

Abdias'ı elinden tutup iyice görmeleri için parmaklıkları çekti ve devam etti:

- Tepem atmadan cevap vermenizi tavsiye ederim! Sizden biri mi?

Kaçakçılar hâlâ susuyordu ve Abdias asık suratlarına bakarken bunların daha dün bozkırın ortasında trenleri durduran, esrar çeken ve kendini hızla giden trenden aşağı atan o korkusuz çocuklar olduğuna inanamıyordu. Şimdi kafesteydiler, bellerinde kemerleri, ayaklarında ayakkabıları yoktu. Herhalde yüznumaraya götürürlerken kaçmasınlar diye almışlardı ayakkabı ve kemerlerini. Sefil, bitik bir durumdaydılar.

- Son defa soruyorum, dedi polis şefi hiddetle soluyarak, bu herif sizden biri mi, değil mi?

- Bizden değil, dedi Petruha istemeye istemeye ve gözucuyla bakarak.

Abdias parmaklığa daha da sokularak bağırdı:

- Bunu nasıl söylersin Piotr? Beni unuttunuz mu yoksa? Size ne kadar acıdım, nasıl oldu bu iş?

Polis daha da konuşmasına engel oldu:

- Bu çeşit bir başsağlığı dileme yeri değil burası, dedi ve yine kaçakçılara döndü:

- Hepinize tek tek soracağım, yalan söyleyeni mutlaka anlarım, hiç çırpınmayın, yalan söyleyenler için, fazladan, ayrı bir sorgulama daha yaptıracağım. Şimdi sen söyle bakalım! dedi Mohaç'a.

- Bizden değil, dedi Mohaç yüzünü ekşiterek.

Polis şefi Lenka'ya döndü:

- Sen söyle!

- Bizden değil, dedi Lenka derin bir iç çekerek.

- Bizden değil, diye tekrarladı Kolia.

İstisnasız hepsi onu tanıdıklarını inkâr ettiler.

Onların bu davranışlarına Abdias'ın çok canı sıkıldı. Tuhaf bir duygu ile aşağılanmış, reddedildiği için küçülmüş hissediyordu kendisini. Birden sinir krizi geçirmeye, hiddetlenmeye, başı dönmeye başladı. Kekeleyerek:

- Beni tanıdığınızı nasıl inkâr edersiniz, ben sizinle...

Polis şefi alaylı bir tonla sözünü kesti:

- Hiç çeneni yorma Sayın New-York Times muhabiri! Niçin tanımadıklarını biliyorsun. Artık senin nerede olduğun, ne yaptığın benim umurumda değil. Ayaklarımıza dolanma yeter. Seninle uğraşmaktan başka işlerimiz de var bizim. Çek git artık. Bu herifleri de rahat bırak. Onların yaptıklarını, suçlarını cezalandıracak kanunlar var; acımasız kanunlar! Onları kodese tıkacaklar, hiçbir hafifletici sebep yok. Haşhaş toplayamayacak, uyuşturucu

kaçakçılığı yapamayacaklar artık. Buradan defolup git, bir daha seni gözüm görmesin!

Abdias olduğu yerde, ağırlığını bir sol, bir sağ ayağının üzerine veriyor ve oradan gitmek istemiyordu.

Önündeki kâğıtlara bir şeyler yazan ikinci polis başını kaldırdı:

- Şef yoldaşın dediklerini duydun, fikrini değiştirmeden gitsen iyi edersin. Teşekkür et ve toz ol!

Abdias parmağı ile hücreyi göstererek sordu:

- Herhalde şu kapının anahtarı vardır sizde?

- Var, ne olacak, sana ne bundan? dedi afallayan polis şefi.

- Açın öyleyse kapıyı.

- Daha nesi! Kendini ne sanıyorsun sen? Seni de şimdi...

- Evet evet, beni de onlarla birlikte hücreye sokmanızı istiyorum. Benim yerim orası!

Abdias'ın beti benzi atmış, tıpkı bir gün önce o çok değerli haşhaşı vagonun penceresinden atarken olduğu gibi, büyük bir hiddete kapılmıştı. Bağırarak konuşmaya devam etti:

- Tutuklanmam ve yargılanmam hususunda ısrar ediyorum; yolunu yitirmiş, dünyanın sayısız kötülükleri, çelişkileri, darbeleri ile yitip gitmiş bu zavallılar gibi yargılayın beni! Ben de onlar kadar suçluyum. Onlar ne yaptıysa ben de yaptım. Kapıyı açın ve beni oraya kapatın. Mahkemede benim suçumu söyleyeceklerdir. Ruhumuzu temizlemek için günahlarımızın cezasını hep beraber çekeriz...

İkinci memur elindeki kâğıtları bırakıp ayağa fırladı:

- Şef yoldaş, zır delinin biri bu! Şuna bakın, normal olmadığı besbelli.

- Yoo, aklım başımda benim, diye itiraz etti Abdias, onlar gibi cezalandırılmayı hakettim ben. Bunun delilik neresinde?

- Sakin ol, sakin ol, dedi şaşkına dönen polis şefi. Bunca yıllık meslek hayatında böylesine hiç rastlamamıştı. Bunu anlatacak olsa kimse inanmazdı.

Kısa bir süre sessizlik oldu. Sonra birden hüngür hüngür bir ağlama sesi duyuldu. Lenka idi ağlayan. Yüzü duvara dönüktü ama gözyaşlarının çeşme gibi aktığı görülüyordu. Petruha elini onun ağzına götürmüş, kulağına da besbelli tehdit dolu bir şeyler fısıldıyordu.

- Bak yoldaş, dedi polis şefi birden sakinleşen bir sesle, seninle dışarıda bir tur atalım, biraz konuşalım. Söyleyeceklerini dikkatle dinleyeceğim, ama burada olmaz. Gel çıkalım biraz, haydi...

Çıktılar ve tekrar uğultulu kalabalığın doldurduğu holde buldular kendilerini. Polis onu boş bir sıraya oturttu, kendisi de yanına oturdu:

- Senden bana bir iyilik yapmanı istiyorum yoldaş, dedi güven veren bir sesle. Bizim işimizi güçleştirme. Canını sıkan bir şey yaptımsa özür dilerim. Senin dışında da meselelerimiz çok bizim. Gördüğün gibi hiç de rahat bir meslek değil bizimki. Onun için senden rica ediyorum, biletini al ve istediğin yere git. Serbestsin. Yalnız, bir daha buralara gelme. Anlıyorsun değil mi?

Abdias o tuhaf davranışını polise anlatmak ve uyuşturucu kaçakçıları hakkındaki görüşlerini bildirmek için toparlanmaya çalışırken, polis ayağa kalkmış, kalabalığın içinde kaybolup gitmişti.

Treni beklerken canları sıkılan yolcular, şişkin suratı, paçavralardan ibaret giyimi ve acayip değneği ile herkeste şüphe ve aşağılama duygusu uyandıran Abdias'ın etrafında birikmeye başladılar. Bu görünümünden başka, onu oraya bir polis memurunun getirmiş olması da arttırıyordu şüpheleri.

Abdias gittikçe kendini daha kötü hissediyordu... Ateşi yükseliyor, başı çatlayacak gibi ağrıyordu. Bir gün önceki olaylar, yediği dayak, sağnak

altında geçen gece, şişen dizi ve son olarak da, şimdi cezalarını çekecek olan eski arkadaşlarıyla karşılaşmış olması, çığ gibi gelen bütün bu felaketler, nihayet onu yıkmıştı. Vücudu tiril tiril titriyordu. Bazen yakıcı, bazen dondurucu dalgalar kaplıyordu vücudunu. Ayağa kalkmaya gücü kalmadığı için oturduğu sıranın üzerinde iyice büzülmüş, başı omuzlarına sarkmış, elindeki tahta parçası da ayaklarının dibine düşmüştü.

Etrafındaki her şeyin üzerine tuhaf bir sis çökmüştü sanki. Gitmeye hazırlanan yolcuların yüzleri, siluetleri belli belirsizdi. Dalgın gözleriyle onlara, şekil değiştiren aynalara bakar gibi bakıyordu: Esniyor, geriniyor, yassılıyor, birbirlerinin üzerine yığılıyor gibiydiler. Bir ara içi bulandı. Beyni de zonkluyordu ve ona tamamen yabancı insanlarla dolu bu yerde nefes almakta güçlük çekiyordu. "Durumum gerçekten çok kötü", diye düşündü, "insanlar da çok tuhaf, kimse kimsenin derdiyle ilgilenmiyor. Ne boşluktur bu! Hiçbir bağlılık, hiçbir dayanışma yok insanlarda..."

Herhalde bu krizi atlatırdı. Yakında gücünü toplar, ceza kamplarına gönderilecek o zavallı çocuklara yardım etmek için bir çare bulurdu. Dün akşam kendisini öldürmeye çalışan bu çocukları affetmişti bile. Onda kin ve nefret duygusunu uyandırmaları gereken bu kötü kişilere, bu katillere o, sadece acıyordu. Peşinde koştuğu ülkü, gerçeğin verdiği korkunç dersleri düşünmesine engeldi, mantığı ona hiçbir yardımda bulunmuyordu. Ta içinden gelen bir hisle, kaçakçıların uğradığı başarısızlığın ayni zamanda kendi başarısızlığı olduğunu, başkalarına yardım etme, iyilik etme inancında başarısızlığa uğradığını düşünüyordu. Çünkü, onları eğitememiş, bu genç yitikleri doğru yola sokamamış ve şimdi uğradıkları akıbetten kurtaramamıştı. Ayni zamanda, en büyük tehlikeler karşısında ne derece yılmaz, bükülmez davrandığını da anlamıyor değildi...

Her şeye rağmen bu dünyada, hatta böyle bir kavşak istasyonunda bile iyi insanlar vardı. Oldukça yaşlı, beyaz saçlı ve başı örtülü bir kadın, Abdias'ın tam karşısında oturuyordu. Bu kadın onun hasta ve yardıma muhtaç olduğunu anlamıştı.

- Beyim, diye söze başladı kadın... Sonra da birden resmiyeti bırakıp ana kalbiyle konuştu: Neyin var oğlum, hasta mısın?

- Şey, hastayım galiba, ama benim için endişe etmeyin, dedi ölgün bir sesle ve zorla gülümsemeye çalışarak.

- Nasıl endişe etmem evlâdım? Aman Allahım, baksana ne haldesin, bir yerden mi düştün?

Böyle derken elini onun alnına koydu ve:

- Ateşin var, dedi, zaten hasta olduğun gözlerinden de anlaşılıyor. Buradan ayrılma çocuğum, gidip soracağım, herhalde buralarda bir revir vardır, belki bir hastahaneye götürürler. Seni böyle bırakamam...

- Sizi temin ederim efendim, zahmet etmenize gerek yok...

- Hiç olmaz mı, burada durup beni bekle, hemen dönerim. Kadın, eşyasını küçük çocuklarla oturan başka bir kadına emanet ederek kalkıp gitti.

Abdias bir şey söyleyemedi, çok geç kalırsanız? diye soramadı. Gittikçe kötüleştiği besbelliydi. Nihayet soğuk aldığını anladı, çünkü boğazı ağrıyor, tükrüğünü bile yutamıyordu. Herhalde anjin olmuştu. Çok bitkindi. Bıraksalar orada yere uzanıp yatar, gelip geçen yolcuların onu çiğnemelerine bile aldırmazdı. Öylesine uyku akıyordu gözlerinden...

Tam uykuya dalmak üzere idi ki çevresindeki kalabalık hareketlendi ve bağrışmalar duydu. Gözlerini açıp bakınca, uyuşturucu kaçakçılarının karakoldan başka bir yere götürülmekte olduklarını gördü. Birçok polis vardı yanlarında. Kortejin başında hiddetli polis şefi yürüyor, işsiz güçsüz meraklıları sağa sola iterek yolu açıyordu. Tutukluların elleri kelepçeliydi ve tek sıra halinde yürüyorlardı. Onların oradan çıkmak üzere olduklarını anlayınca insanüstü bir gayretle doğruldu, o tahta parçasını aldı eline ve peşlerine düştü. Sözde koşuyordu, ya da öyle sanıyordu ama yetişemiyordu onlara. Sonra, meraklı bir kalabalığın arasında kalakaldı. Yalnız, bulunduğu yerden, iki polisin o gençleri demir parmaklıklı bir araca ite kaka bindirdiklerini, kendilerinin de ayni araca bindiklerini, polis şefinin sürücünün yanına oturduğunu görebilmişti. Demir parmaklıklı büyük araba meçhul bir yere gitmişti onları alıp.

Seyirciler kendi aralarında konuşmaya başladılar:

- Caniler çetesini toptan yakalamışlar...

- Bahse girerim ki bunlar ev ev dolaşıp adam öldüren haydutlardır...

- Ne korkunç!

- Pek katil olacak yüzleri yok, daha çocuk bunlar...

- Çocuk mu dedin! Bu zamanda çocuklar, kim olursa olsun, gözlerini kırpmadan adam öldürüyorlar!

- Yok canım, bunlar haşhaş toplayıcılarından başkası değildir. Biliyorsunuz ya, buralarda pek çok böyleleri. Marşandiz trenlerine gizlice binerek taşıyorlar mallarını.

- Ardı arkası kesilmiyor bunların, ne kadar çok yakalanırsa, o kadar da çok yenileri türüyor...

- Gerçekten utanç verici.

Abdias, polisler ve tutuklular gözden kaybolunca, tuhaf bir boşluk hissetti...

Tekrar hole döndü, ama az önce oturduğu sırayı bir türlü bulamıyordu. Garın içinde, ayaklarını güçlükle sürüyerek bir o yana, bir bu yana yürümeye başladı. Sonra birden, ona yardım etmek isteyen o kadınla karşılaştı. Kadının yanında beyaz önlüklü bir hemşire vardı:

- İşte burada! diye bağırdı kadın. Neredeydin oğlum, her tarafta seni arıyoruz. Bak, bir hemşire getirdim, bulaşıcı bir hastalığın olmasından korkuyor.

- Bulaşıcı olduğunu sanmıyorum, dedi Abdias.

Hemşire elini onun alnına koydu:

- Ateşiniz çok yüksek, ishaliniz var mı? Çürük kokan sıvı dışkı falan?

-Yok.

- Yine de benimle gelmeniz gerekecek, doktor muayene etmeli.

- Gelirim efendim.

- Eşyalarınız nerde?

- Eşyam yok.

-IV-

Abdias'ı Calpak-Saz Hastahanesi’ne götürdüler ve onu Doktor Ali İsmailovna’nın bilgili ve özenli tedavisine bıraktılar. Kazak Doktor Aliye İsmail, ciddi bir kadındı, biraz sert şekilde sordu:

- Durumunuz oldukça kaygı verici. Bacağınızı bir uzmana göstereceğim, bu arada, enfeksiyonu durdurmak için anti-biotik vereceğim size. Ama başınıza geleni tam olarak bilmeliyim. Sadece merak ettiğim için sormuyorum bunu, bir hekim olarak olayın aslını bilmem gerek...

Meydana gelebilecek sayısız olaylar arasında öyle bir istisnası vardır ki, o, Yüce Yaradan’ın bir lûtfudur. Böyle bir ‘lûtuf-olay’la her insan hayatında hiç olmazsa bir defa karşılaşabilir. Ama böyle bir olayla karşılaşan insanın hiç olumlu sonuç alamaması ihtimali de büyüktür ve bunu ancak daha sonra düşündüğü zaman anlar, bu harikulâde güzel mucizenin sürüp gitmemiş olması kalbine ürperti verir... Çünkü, lûtuf Tanrı’dandır ama onu değerlendirmek, sonuç almak insanların kendilerine aittir.

Abdias da yakında böyle bir tecrübe geçirecekti. Hastahaneye gelişinin üçüncü günü, bir daha görebileceğini asla ümid etmediği biri ziyaretine geldi. Onun adını bile bilmiyordu daha. Ama o, rüyalarının en tatlı konusu idi. Bilindiği gibi rüyaların sınırı yoktur...

İğneler ve ilaçlar sayesinde Abdias’ın ateşi daha ilk akşam düşmüştü ve şimdi ancak 37,3 derece idi. Ama dizindeki şiş bir türlü inmiyordu. Radyografisine bakınca, kaburga kemiklerinden birinin de çatlak olduğunu anladılar. Yine de iyileşmekte olduğunu hissediyordu ve morali iyiydi. Çünkü Aliye İsmail gerçekten çok iyi bir doktordu, insanın yalnız vücudunu değil, ruhunu da, mâneviyatını da tedavi ediyordu. Bütün tavırlarıyla, hatta sesinin tonuyla hastalara güven veriyor, onların mücadele gücünü, dayanma gücünü arttırıyordu. Bu tür bir psikoterapi de, bunca maceradan sonra, ihtimam ve ilgiye çok ihtiyaç duyan Abdias’a gerçekten yararlı oluyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse hasta olmaktan, hasta oluşundan, iyi bir hekimin müşfik elleri arasında bulunmaktan, bir bahçe içindeki küçük hastahanede istirahat etmekten oldukça memnundu.

O akşam çok sıcak olduğu için, bahçe yollarından birine bakan beyaz perdeli pencereyi açık bırakmışlardı. İki oda arkadaşı biraz hava almak ve birer sigara içmek için dışarı çıkmış ve Abdias yalnız kalmıştı. Sık sık dereceye bakıyor, ateşini ölçüyordu. Ateşinin yeniden yükselmesinden çok korkuyordu çünkü. Birden koridorda ayak sesleri duydu, biraz sonra da sesini tanır gibi olduğu bir kadının nöbetçi hemşireye onun adını söyleyerek yattığı odayı sorduğunu!... Kim olabilirdi bu? Kapı açıldı.

- İşte burada, dedi hemşire.

- Günaydın, dedi ziyaretçi genç kadın, siz Kallistratov musunuz?

Gözlerine inanamıyordu. Uçkunduk'ta gördüğü ve onu unutamayacağı şekilde etkileyen motosikletli kızdı bu! Bu kızı (ya da genç kadını) karşısında görünce aklı başından gitti. Kızın söylediklerini duymuyordu bile, yalnız tek tük kelimeleri işitiyor ve bunlarla sözlerini anlamaya çalışıyor ve anladığını da hissediyordu. Adının İnga Fiodorovna olduğunu, üç yıl önce buraya geldiği zaman tanıştığı ve arkadaş olduğu Doktor Aliye İsmailovna'nın kendisinden sözettiği için onu görmeye geldiğini söylüyordu kız. O da Abdias'ınkine benzer bir işin içindeymiş. Bir botanist olduğu için, Mujunkum'da yetişen yabani kenevirleri incelemekle görevlendirilmiş (Ama o bu yabani kenevire, ya da haşhaşa, latince pek karışık bir ad vermişti), Abdias'la bu yüzden tanışmak istemiş, haşhaş konusunda yazacağı yazılar için bilimsel bulgulara ihtiyacı varmış.

Abdias o anda bilimsel ya da değil, en ufak bir bilgi verebilecek durumda değildi. Bu genç kadının birden bire karşısına çıkması onu kelimenin tam anlamıyla şaşkına çevirmiş, allak bullak etmişti. Kendini toparlayacak gücü bulamıyordu. Ona, olağanüstü güzel görünen o gözlere bakmaktan başka bir şey gelmiyordu elinden. O gözlere dalıp gitmişti ve milyonlarca yıldız arasından yepyeni bir yıldız keşfeden bir astronom gibiydi. Göz kamaştıran bir yıldızdı bu, ama onu öbür yıldızlardan yalnız bilen kişi ayırabilirdi...

Ancak o kız gittikten sonra sakinleşti ve olup biteni tam olarak anlayabildi. Önce bir karacahil gibi davranmıştı. Ona damdan düşer gibi "Her an sizi düşündüğümü nereden bildiniz?" gibi bir soru sormuştu. Ne gereği vardı bu aptalca sorunun? Saçma bir soruydu bu ve kız da ne diyeceğini bilememişti de, sadece kaşlarını kaldırmış ve esrarlı bir şekilde gülümsemişti. Daha da

güzel olmuştu bu haliyle. Eğer onun bu sorusunu basit bir iltifat saymışsa, seviyesizlikle yorumlamışsa, kendisini affedemeyecekti. Ama, Tanrı'ya şükür, o bunu yüksek ateşin sebep olduğu bir sayıklama gibi kabul etmiş, bu soruya pek aldırmıyor görünmüştü. Sonra da o ilk karşılaşma üzerinde uzun uzun durmuştu. Çok kısa bir karşılaşma olmasına rağmen kız da çok iyi hatırlıyordu o günü. Ona, ertesi gün helikopter geçerken iki haşhaş toplayıcısı ile otların arasına yatıp saklandığını söyleyince de çok gülmüştü. Kız ona, Taşkentli kimyager ve biyolojistlerden oluşan bir heyetle o helikopterde olduğunu, bu heyetin bir araştırma enstitüsü adına, yabani keneviri tamamen yok edebilecek yeni bir ürün ya da ilaç bulmak için çalıştığını da söylemişti. Abdias, böylece, 'toksimani'ye karşı birkaç cepheden mücadelenin başlatılmış olduğunu da hayretle öğrenmiş oldu. Fakat bu bitkinin kökünü kurutmak, öyle kolayca halledilecek meselelerden değildi. Haşhaşı bittiği yerde yok edecek bir madde, bir etken imal etmek kolay olsa bile, onun daha da kötü bir sonuca, çok daha tehlikeli bir yan etkiye sebep olması mümkündü. Çünkü insanoğlu ne zaman tabiatın dengesini bozmaya kalkışsa böyle olurdu. Haşhaşın bitmesini engelleyecek bir ilaç toprağın iki yüz yıl kısır, verimsiz kalmasına yol açardı ki, uyuşturucu ile mücadele uğruna böylesine büyük bir ekolojik felâket göze alınamazdı.

Anlaşılıyordu ki o genç kadın ya da kız, riski daha az olan bir mücadele yolu bulmak ümidiyle, haşhaş üzerinde inceleme yapıyordu. "Tanrım!" dedi Abdias Kallistratov, "yabanî bir otla insanların ahlâk çöküntüsü arasında ne büyük bir bağ, bir ilgi var. Eğer tabiatın bilinci olsaydı gerçekten bir cani olabilirdi!".

* * *

Abdias, İnga ile karşılaşmasını ne zaman hatırlasa, bu olayın hayatında yeni bir dönem başlangıcı olduğunu söylerdi. Yeni bir çağ idi bu. Bunu, romantik tiplerin bir abartması saymak hatadır. Gerçi onun bu kıza birden bire vurulmasında korkunç bir aşırılık vardı, ama öyle gergin bir duyguya kapılıyordu ki, halk arasında yaygın olarak söylenen 'aşk' kelimesi ile ifade edilemezdi. Küçük Prioksk şehrindeki evine dönerken, yol boyunca zamanının en güzel anlarını ona kartpostal yazmakla geçirir, trenin beş dakikadan fazla durduğu her istasyonda bu kartları ona postalardı. Dönüşünden bir gün sonra da uzun bir mektup yazardı:

“Bana ne olduğunu anlayamıyorum!” diye yazıyordu, “bugüne kadar kendimi oldukça ihtiyatlı, heyecan bakımından da, zihin bakımından da çok dengeli bir insan sanırdım, oysa şimdi ruhî durumumu anlayamıyorum, çok tuhaf ama, bu halimi incelemek, anlamak da istemiyorum. Hâlâ, beni âdeta yere seren o eşsiz, o duyulmamış mutluluğun şoku altındayım. Bir mutluluk çığı altında kalmış gibiyim; hani şu dağdan kopan kar parçacıklarının yuvarlana yuvarlana büyüyerek, önüne çıkan her şeyi sürüp süpürüp götüren çığın altında. Böyle bir çığı bir belgesel filmde görmüştüm. Ve, bu beklenmedik sevinç yığınının altında kalmaktan da sonsuz mutluluk duyuyorum. Bu dünyada benimkinden daha büyük bir mutluluk hiç olmamıştır, benim şansım eşsiz. Vahşi bir fanatik gibi, bu yaz boyunca bana getirdiği uğur için, çıngırağımı durmadan sallıyorum. Çünkü bu çıngırak beni ölümden kurtardı ve ölseydim tadamayacağım mutluluklar sundu bana. Aşk, her canlı için bir ruh ihtilâlidir! Çünkü onun yaktığı her şey, ayni zamanda bir rönesans, bir yeniden doğuştur!

“İnga, bütün saçma sapan sözlerimden dolayı senden özür dilerim. İşin aslı şu ki, seni seviyorum ve senin benim için ne ifade ettiğini yeterince güçlü kelimelerle anlatmaktan âcizim...

“Bırak bir nefes alayım... Yazıişlerine uğradım, başıma gelenleri de kısaca anlattım. Röportajımı bir an önce yazmam için beni sıkıştırıyorlar ve sabırsızlıkla bekliyorlar. Belki bu konuda daha sonra sürekli makaleler de yazarım. Böylece gazetede devamlı bir işim de olur ümidindeyim. Tabii bunun için vakit henüz erken. Hemen yarından itibaren işe koyulacağım. İsteyerek not tutmadım, bu yüzden hafızama başvurmam, her şeyi hatırlamaya çalışmam gerek.

“Yine de, yargılanacak ve ağır cezaya çarptırılacak kaçakçıları düşündükçe huzurum kaçıyor. Elbette onlar bunu hakettiler, ama ben onları tanımak ve anlamak fırsatını buldum. Hayat onlar için gerçekten zordu ve talihsizliklerine üzülüyorum. Özellikle küçük Lenka’ya çok acıyorum. Bu yollara düşmüş olması o çocuk için çok korkunç. Hatırlarsın, benzer durumlarda ahlâk meselelerinden uzun uzadıya söz etmiştik. Ve sen çok haklısın: Dünyanın herhangi bir noktasında işlenen her suç, her kötülük, hepimizi ilgilendirir. O kötülüğün işlendiğini bilmesek ve çok uzağında

olsak bile ilgilendirir. İtiraf edelim ki, bazen, hasmımız ya da rakibimiz dediğimiz kişilerin başlarına gelen bir felâket bizi güldürür. Gazeteler bu suçları anlatmalıdır. Yeryüzünde işlenen bütün kötülükleri bilmek ve bunları ciddiye almak, konuya dört elle sarılmak zorundayız. Çünkü insanların felâketleri arasında bir ortak nokta, bir denge vardır ve onları birbirlerinden ayıran kötülükler, birleştirenlerden daha azdır. Yalnız bunların asıl sebeplerini bilmemiz gerek. Bütün mücadelelerimize ve çelişkilerimize rağmen bir evrensel uzlaşmayı sağlayabiliriz. Çünkü selâmete, kurtuluşa açılan tek kapımız budur.

“Bütün düşüncelerimi seninle paylaşmak, beni dinleyen iyi kalpli birinin bulunduğunu bilmek harika bir şey. Yakında mektuplarımla canını sıkmaktan, seni bıktırmaktan korkuyorum: Sana hiç durmadan yazmak ihtiyacını duyuyorum. Karşı gelinmez bir istek bu. Yazmasam, bu ayrılığa dayanamayacağımı hissediyorum. Hiç olmazsa düşüncelerimle her zaman seninle olmak istiyorum. En çok istediğim şey de, seni ilk gördüğüm anı tekrar yaşamaktır: Bana, Mujunkum bozkırının ortasında bir motosikletle göründün. Tıpkı, Olimpos dağından, modern kıyafete bürünerek inen bir tanrıça gibiydin ve benim zavallı sapkın kalbimi o anda fethettin. Bunu söylemekten biraz utanıyorum, ama Uçkuduk’ta seni görür görmez öylesine gözüm kamaştı ki, kendimi hayranlık ve korku karışımı bir duygudan kurtaramıyorum...

“Eski arkadaşlarımı düşündükçe, onlara karşı görevimi yapamadığım için kendimi affedemiyorum. O insanların ıstırap yükünde kötü olanı zerre kadar azaltamadım, iyi olanı da yine zerre kadar arttıramadım. Kalplerine Allah korkusu girecek sanıyordum ama, onlarda para kazanma hırsı ağır bastı. Şimdi de bu çocuklara yardım edebileceğim bir yol bulmak için kafa çatlatıyorum. Hiç olmazsa onlara yardım etmek istiyorum, çünkü bu çevrede yalnız onları tanıyorum. Bugün hiç rağbet görmeyen ama insan ruhunun en esaslı, en yüce itiraf ve ifadelerinden biri olan pişmanlık duyma yolunu göstermek isterdim... Çağdaşlarımızın ahlâk anlayışında bu duygunun tamamen yok olduğunu da söyleyebiliriz. Ama, hata ya da günahlarını bilmeyen bir insan tam bir insan olabilir mi? Pişmanlık ve günahın kefaretini ödemek suretiyle ruhun aydınlanmasından ürperti duyan ve gözü kamaşanlar, yalnız düşünce ya da hareketlerindeki hatayı, günahı

bilebilen insanlardır... Bizi gerçeğe götüren yol, adım adım olgunluğa, mükemmelliğe, güzelliğe de yaklaştırır...

“Aman Tanrım, işte yine başa döndüm! Beni bağışlamanı diliyorum İnga: Kendi duygularımla boğuluyor ve her defasında tekrar tekrar ayni tutkularıma, kafamdan çıkaramadığım düşüncelere dönüyorsam, bunun tek sebebi, varlığımda işgal ettiğin yerdir. Sana anlatmak istediklerimin binde birini bile yazamıyorum gibi geliyor bana...

“Seni bir an önce görmeyi, bütün dokularımla, bütün benliğimle arzu ediyorum: Birbirimizi görmeyeli tam bir hafta oldu...

“Gerçekte, bilmeni isterim ki, bu çok büyük ve gittikçe daha da büyüyen ayrılık acısı, şu anda bütün ruhumu sarmış bulunuyor. Bundan gayri her şey, tuhaf bir büyü ile, büyük ölçüde önemini yitirmiş, yavaş yavaş ikinci plana düşmüş bulunuyor.”

* * *

Temmuz sonunda, güzel bir günde, gazete idarehanesinden yıkılmış olarak ayrıldım. Yazıişleri müdürünün bana karşı, röportajıma karşı gösterdiği ani davranış değişikliğine çok üzüldüm. Bir süreden beri gazeteci arkadaşlarım da çok tuhaf davranıyor. Beni bu yolculuğa teşvik eden ve yazmamı çok isteyen arkadaşlar, düştüğüm bu durumdan kendilerini sorumlu tutuyorlar galiba.

Bu ortam beni çok sıkıyor, çok üzüyor. Birisinin benimle karşılaştığı zaman rahatsız olduğunu anlayınca, ben de bir suçluluk hissine kapılıyorum ve onu bu sıkıntıdan, benimle olduğu için acı çekmekten kurtarmaya çalışıyorum.

Artık, bir çeşit vicdan azabı verdiğim için, yazıişlerinde görünmemeye, oraya gitmemeye karar verdim, ihtiyaçları olursa beni bulurlar, ihtiyaç duymazlarsa kendileri bilir, ben de ne yapacağımı bilirim.

Ben Rusya’nın o güzel yazında caddelerde yürürken hep coşkular içinde olurdum, ama bu defa taş gibi donuk ve katı idim. Namuslu bir vatandaşın örnek hareketi, bir ruh haykırışı, ahlâk yoluna bir çağrı olan bu yazımı yazabilmek için nice sıkıntılara girmiş, nice tehlikelere göğüs germiştim. Ama şimdi, “ülkenin prestiji” gibi tutarsız bir gerekçe ile benim girişimlerimi, bütün yaptıklarımı mahvetmek istiyorlar. (Bu gerçekleri kendimizden niçin ve ne adına gizliyoruz acaba?). Buna nasıl kızdığımı, öfkelendiğimi anlatmak için kelimeler pek yetersiz kalıyor. Nihayet görüşebildiğim yazıişleri müdürü de bana şaşılacak açıklamalarda bulunmuştu:

- Gerekirse yetkili uzmanlara ayrıntılı bir rapor veriniz, uygun gördükleri, yararlı bulabilecekleri tedbirleri alırlar...

Evet, aynen böyle söylemişti ve ben kendimi tutamamış:

- Ne zamana kadar felâketlerin de, faciaların da en âlâsının, en büyüğünün bizde olduğunu iddia etmemeye devam edeceğiz? demiştim.

- Facialardan kastınızın ne olduğunu anlamadım?

- Uyuşturucu iptilâsının sosyal bir felâket, bir facia olduğu aklınıza hiç gelmedi mi?

Böyle dedikten sonra yanından ayrılmıştım.

Artık beni destekleyen, ayakta tutan yalnız İnga’nın mektuplarıydı. Onun yokluğu kalbimi parçaladığı zamanlarda mektuplarını tekrar tekrar okuyordum. Telepati denilen şey mutlaka vardır, aksi halde, derin üzüntülerimi ve düşüncelerimi önceden sezip nasıl yazabilirdi? Ne de olsa başarısızlığa uğramış eski bir papaz okulu öğrencisiydim. Modern genç kızların hoşuna giden ‘süpermen’ lerin yanında pek silik kalıyordum. Yine de İnga’nın bana tam bir güven duyması, hatta saygısı ve özellikle de satırlar arasında apaçık ifade edilen içten duygusu, beni kendi gözümde büyütüyordu. Uzun bekleyişten sonra talihimin beni yanıltmadığını görerek sevinçten uçuyordum. Ona, benim İnga’ma rastlamak ne büyük bir mutluluk! Aşkın bütün sırrı bu karşılıklı ilgiye, sevgiye dayanmıyor mu?

Bugüne kadar maddî konulara doğrudan doğruya değinmekten kaçınmıştık. Çözülmesi gereken müşahhas meselelerim üzerinde durmamıştım. Önce istikrarlı bir işim ve gelirim olmalıydı. Dönüşümden beri babadan kalma kütüphanedeki kitapları satarak geçindim ve bu da hiç hoşuma gitmiyordu. Asya’ya, İnga’nın yanına gitmeyi, orada bir iş bulup onun yanma yerleşmeyi de çok düşündüm. Onun çalıştığı araştırma biriminde, beni çok ilgilendiren bir alandaki araştırmalarına yardımcı olmak için, basit bir yardımcılık görevine razıydım. Uyuşturucu felâketi ikimizin ortak meşgalesi idi. Ben bu felâketin ahlâk yönüyle ve o düzeyde mücadele etmek istiyordum, o da bilimsel alanda mücadelesini sürdürüyordu. Onun, pek zevkli görünmeyen, zamanımızın o “moda işler”inden biri olmayan, parlak bir gelecek de vaadetmeyen bu çalışmaya, heyecanla, can ve gönülden bağlanmasına büyük hayranlık duyuyordum. Aslında yabanî keneviri yok etme çarelerini ciddi olarak araştıran yalnız o idi. İnga, Kırgız bozkırında, Cambul şehrinde doğmuş, öğrenimini Taşkent’te yapmıştı. Herhalde bu tür meseleler o zaman ilgisini çekmiş ve bu ilgi meslek seçiminde onu etkilemişti.

İnga’nın da bazı meseleleri vardı. Üç yıl önce, oğlu İgor doğduktan az sonra, kocasından ayrılmıştı. İgor şimdi, İnga’nın, ikisi de doktor olan ve Cambul’da oturan anne ve babasının yanında kalıyordu. Hava

Kuvvetlerinde pilot olan eski kocası ise yeniden evlenmeye hazırlanıyor, çocuğun durumu hakkında İnga ile görüşmek istiyormuş. İnga, hele şimdi Demiryollarında Çalışanlar Cemiyeti'nin ana okuluna kabul edebileceklerini bildirdikleri oğlunu, kocasına vermek istemiyordu. Ben bu habere çok sevindim ve bu konuda bana tamamen güvenebileceğini söyledim. O zaman bana, sonbaharda izin aldığı zaman Cambul'a birlikte gitmemizi teklif etti. Böylece oğlunu, anne ve babasını tanıyacaktım. Bu teklif beni çok duygulandırdı ve ona istediği anda onunla geleceğimi, gelecekteki hayatımızın ortak çıkarlarımıza, özellikle de onun çıkarlarına dayanacağını, benim için en büyük mutluluğun onu mutlu etmek, istediklerini yerine getirmek olduğunu söyledim.

Böylece kaderimiz yakında birleşecekti. Şimdi bu buluşmanın gerçekleşmesi ümidiyle yaşıyor, ama o yolculuk için çok da endişe duyuyordum. Çünkü, geleceğimizi bu seyahatin sonucu tayin edecekti. Ama her şeyden önce para bulmam gerekiyordu. Calpak-Saz'a gidiş bileti bile ateş pahasına idi. Önce röportajımdan alacağım paraya güvenmiştim, ama artık onu düşünmemek daha iyi olurdu. Sonunda, Belediye matbaasında 'gece muhasebeciliği' gibi bir iş buldum. Parası azdı...

Nihayet bir gün, sabırsızlıkla beklediğim mektup geldi: İnga benden, Ekim sonunda Calpak-Saz'a gelip gelemeyeceğimi soruyordu. Oradan da birlikte yola devam edecek, 'Devrim Bayramı'nda Cambul'da olacaktık...

Ona telgraf çekmek için deli gibi postahaneye koştum. Seyahat masrafımı elde kalan son kitaplarımı satarak temin edecektim.

-V-

Bos, Calpak-Saz garında Abdias'a rastladığı zaman ekibini tamamlamaya çalışıyordu. Bu şehirde o, bir yangın söndürme ekibini yönetiyordu. Ama şimdi tamamlamaya çalıştığı ekip ayrı bir iş içindi. Ona, Mujunkum'da çalışacak gönüllüleri toplama görevini veren, tam adamını seçmişti doğrusu. Kandalov (yani Bos) eskiden bir inzibat taburunun komutan subayı imiş (belâlı bir iş olsa gerek). Bu tür işler için gerçekten ideal bir tip. Bölge yöneticilerine o meşhur 'Et planı'nda yardımcı olur, onları sıkıntıdan kurtarırsa, geçmişteki hatalarını unutturacağını, yeniden partiye alınması için üstlerini harekete geçirebileceğini umuyordu. Zaten ona işten el çektirmelerinin sebebi hırsızlık ya da buna benzer bir suç değildi. Kendine göre suçu ufaktı. Evet, onu kulamparalıkla, zorla ırza geçmekle, rütbesini aşan ayrıcalıklar tanımakla suçlamışlardı. Tamam, bunları kabul ediyordu. Ama o, ideoloji bakımından şüpheli, özellikle de yasaklanmış inanç ya da siyasî görüşlere mensup olanlara, döneklere karşı sert davranmış, onların ırzına geçmişti. Böylelerine acımamak gerekirdi. Hem sonra bütün bunlar eski hikâyelerdi ve şimdi üzerinden bir sünger geçirebilirlerdi. Zaten, ordudan kovuldu diye karısı kendisini terkettiği için epeyce acı çekmişti. İçmeye de bu yüzden başlamıştı. Evet, evvelce de içiyordu ama, çok daha az. Hem ona ihtiyaçları olduğu, bu yeni işi vermelerinden de belliydi: Ciddi bir iş vermişlerdi ona ve o da çok kısa bir zamanda takımını kuruvermişti. Geceleyin gara gidip çevreye bir göz atması, birkaç gün içinde iyi bir para kazanmak için peşinden koşup gelecek züğürtleri, sefilleri bulmasına yetmiş, artmıştı. İşte, bu şekilde bulduklarından biri idi Kallistratov Abdias.

Abdias onun teklifini paraya çok ihtiyacı olduğu için kabul etmiş değildi. Evine gittiği zaman İnga'yı bulamaması yüzünden kabul etmişti bu işi. İnga'yı bulamamak onu çok üzmüş, bir depresyon geçirmesine sebep olmuştu. Gerçekte bu derece üzülmesine, endişe etmesine sebep olacak bir durum yoktu ortada. Oraya kadar yolculuğu sadece iki gün sürmüştü. Önce Moskova'ya gitmiş, Moskova hava alanında Alma-Ata'ya bilet bulmak için bir gün beklemiş, Alma-Ata'dan trene binerek Calpak-Saz'a gelmişti. Hastahane yakınındaki laboratuara bitişik küçük eve gelince kapının kapalı olduğunu görmüş ve kilit deliğine sokulmuş kâğıtta bir not bulmuştu. İnga bu notta, postahanede kendisine yazılmış bir mektup olduğunu bildiriyordu.

Abdias hemen postahaneye gidip mektubu almış, küçük meydanda bir sıranın üzerine oturarak ve kalbi heyecanla çarparak okumuştu:

“Abdias, sevgilim, evde bulunmayışımı bağışla. Önceden bilseydim haber verirdim, ama korkarım telgrafım oraya ancak ayrılışından sonra ulaşmış olacak. Eski kocamın Cambul’da olduğunu, orada çocuğumu benden almak için mahkemeye başvuracağını öğrendim. Bu durumda bir an önce orada olmam gerektiğini anlarsın. Ona, hayatımı başka biriyle birleştirmek istediğimi yazmıştım, böylece istemeden, tepki göstermesine sebep oldum. Onunla, oğlumla ilgili olarak konuşmalıyım.

Senden tekrar özür dilerim sevgili Abdiasım. Belki bu işin şimdi ele alınması daha iyi olacak. Mesele er-geç patlak verecekti ve kesin bir çözüme gerek vardı.

“Eve gelince kapıyı kapalı bulacaksın. Anahtarı bizim laborant Savla Alimbeyova’ya bırakdım. İyi bir kadındır. Laboratuara gidince sana anahtarı hemen verecek. Benim evim senin evindir, oraya yerleş ve dönüşümü bekle. Yazık ki şu günlerde Aliye İsmail izinde bulunuyor, onunla çok enteresan fikir alışverişinde bulunacaktın. Bilirsin seni çok sever ve takdir eder. Bir hafta içinde her şeyi hallederek döneceğimi umuyorum. İgor’u seninle tanıştırmak için sabırsızlanıyorum, çok iyi anlaşacağınızdan da eminim. Hep birlikte yaşamamızı çok istiyorum. Önce sen ve ben, kararlaştırdığımız gibi Cambul’a gideriz, seni anne ve babamla tanıştırırım. (Babamın adı Fiodor Kuzmiç, annemin adı da Veronika Andreevna’ dır). Beklenmedik bu aksilikten dolayı sakın canını sıkma. Sabırlı ol sevgilim, işleri en iyi şekilde halletmeye çalışacağım.

Senin Inga’n

NOT: Mesai saatleri dışında gelirsen, Bayan Alimbay’ı Abay sokak, 41 numarada bulabilirsin. Kocasının adı Davudbeg Okşanoviç’tir.”

Abdias bu mektubu bir solukta okumuş ve sonra derin bir düşünceye dalmıştı. Beklenmedik bu engeller karşısında ne yapacağını bilemiyordu. Anahtarı almaya gideceği yerde, valizini emanete bırakmak için gara gitti. Sonra yine o küçük meydana dönüp bir yere oturdu. Az sonra da hastahanenin yanına döndü. Orada tenha bir sokakta bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı...

Ekimin sonlarıydı ve hava soğumuştu. Renksiz gökyüzünde, köpüklü dalgacıklar gibi flu bulutlar akıyordu. Sebze bahçeleri ıssız ve çıplaktı. Ağaçlar yapraklarının yarısını dökmüş, kızıl-sarı yapraklar yeri örtmüştü. Hafif rüzgârın sürüklediği örümcek ağı kalıntıları da, üzüntüsü gittikçe artan Abdias’ın yüzüne gelip yapışıyordu. Yakın sokaklar ıssız, hareketsizdi. Ama demiryolu boyunda büyük bir canlılık vardı. Sayısız yollarda katarlar manevra yapıyor, insanlar her yöne koşuşuyor, hoparlörler bar bar bağırıyordu. Gar, bir nabız gibi çarpıyor, mekanik gücüyle muazzam bozkırı eziyordu sanki.

Abdias bu yaz burada geçirdiği macerayı, kaçakçıların acı akıbetini hatırladı ve düşünceleri onu bir defa daha pişmanlık duyup günah çıkarma konusuna götürdü. Bu konuda düşündükçe, bu duygunun sıkı bir şekilde muhakemenin gelişmesine bağlı olduğunu, yaşanılan tecrübeler derecesinde kuvvetlendiğini, düşünme kapasitesini de derinleştirdiğini anlıyordu. Bu duygu insanlara özgü idi ve bu yoldan insan ruhu yücelir, mükemmele, olgunluğa ulaşabilirdi. O halde her ceza, işlenen suçtan dolayı pişmanlık da duyurmalı, ıslah etmeliydi. Sırf cezalandırmış olmak için cezalandırmanın, değil insan, hayvanlar için bile hiçbir anlamı yoktu.

Bu düşünceler pek tabii olarak Abdias’ı gara götürdü. Orada o öfkeli polis şefini hatırladı ve gidip onunla görüşmek arzusu doğdu içinde: Belki o polis kendisini hatırlar ve genç kaçakçıların akıbetini söylerdi. Ne pahasına olursa olsun onu şiddetli bir baskı altına alan sıkıntıdan biraz kurtulmak istiyordu. Çünkü şimdi gönül ufukları fırtına yüklüydü. Gelecekteki hayatı Cambul’da olacaklara bağlıydı. Olayların akışını değiştiremeyeceğine göre, zihnini başka şeylerle meşgul etmesi iyi olurdu. Ama ne yazık ki bu teşebbüsü de sonuç vermedi. Büronun kapısını çaldığı zaman bir başka polis çıktı karşısına:

- Ne istiyorsunuz?

- Şeflerinizden biriyle görüşmek istiyorum, dedi Abdias, böyle dediği anda bir sonuç alamayacağını sezmişti bile.

- Hangisini? Burada birkaç şef var.

- Maalesef adını bilmiyorum, ama görsem tanırım.

- Peki, ondan ne istiyorsunuz?

- Şey.. sadece biraz konuşacaktım onunla.

Polis Abdias'ın yüzüne kuşku ile baktı:

- Pekâlâ, girin bakın, belki içeridedir.

Abdias büroda oturan iki polisi daha önce hiç görmemişti. Orada, arkadaşlarının tıkıldığı hücreye bir göz attı ve bomboş olduğunu gördü. Sonra da gülümseyerek özür diledi ve çıktı oradan.

Beynini zonklatan düşünceler hâlâ kafasından çıkmıyor, Inga'nın hayali gözlerinden gitmiyordu. Gidip evin anahtarını alma işini de isteyerek geciktiriyordu. Biliyordu ki dört duvar arasında tek başına kalır kalmaz, terkedilmişlik duygusuna kapılacak, bu duygu büyüyecek, büyüyecekti. İnga'nın ne yaptığını ve ne zaman döneceğini bilmek şartiyle birçok geceyi garda geçirebilirdi. Onun karşılaşacağı güçlükleri de canlandırdı gözünde ve ona hiçbir türlü yardım edemeyeceğine üzüldü. Belki anne ve babası, çocuğun iyiliği için eski kocasıyla barışması hususunda ona baskı yaparlardı. Onu buna razı ederlerse kendisinin Prioksk'a dönmekten başka yapacağı bir işi kalmazdı.

Abdias, İnga'nın kocasının nasıl bir insan olduğunu çok iyi hayal edebiliyordu: Ünlü bir avcı uçağı pilotu olmalıydı. Şatafatlı, apoletli üniforması vardı elbet, en azından bir binbaşı idi. Gerçi İnga rütbelerle, nişanlarla alay ediyordu ama, anne ve babası ayni görüşte olmayabilirler, damat olarak parlak geleceği olan bir subayı tercih ederlerdi. Üstelik o damat torunlarının babasıydı, kendisi ise ne idüğü belirsiz acayip bir insan...

Akşam oluyor, saatler ilerledikçe Abdias'ın sıkıntısı büsbütün artıyordu. Loş ve tıklım tıklım dolu holde de hava pek sıkıcı idi ve korkunç bir ormanda kaybolmuş gibi hissediyordu kendini. O kalabalıkta yapayalnızdı. Ağaçların tepesinde sonbahar rüzgârı uğulduyor, kar bulutları yağışa hazırlanıyordu. Belki bu kar onu örtecek, bir iz bile bırakmayacak ve her şey unutulup gidecekti... Birden ölmek istedi. O anda ona artık İnga'nın gelmeyeceğini ya da sadece eşyalarını almak için gelip, avcı pilotun yanına döneceğini söyleseler, hiç tereddüt etmeden kendini trenin altına atardı...

Bos Kandalov'la karşılaştığı zaman Abdias işte bu ruh hali içindeydi ve Bos onun yıkım içinde olduğunu anlamakla psikolog yeteneğini de göstermiş oluyordu. Abdias, o iç acıları içinde, bozkırda iki gün çalışarak yüksek bir ücret alması teklifini hemen kabul etti. Zaten, İnga'nın gelmesini beklemek için kollarını kavuşturup oturmaktansa her işi yapmaya hazırdı. Belki biraz para kazanıp döndüğü zaman İnga da gelmiş olurdu. O zaman iki şey olacaktı: Ya İnga onunla kalırdı (ne büyük mutluluk olurdu bu!), ya da giderdi, yani kendisinin gitmesi gerekirdi. O zaman yaşamak için bütün gücünü toplaması gerekirdi... Ama bu ikinci ihtimal çok korkunçtu doğrusu...

Bos, bu yeni gönüllüyü itfaiyeciler koğuşuna götürdü ve Abdias orada geceyi bir kuşette yatarak geçirdi...

Sabah olunca, tamamlanan ekip bir kamyona binip Mujunkum yolunu tuttu. Güzel bir kır partisi olmalıydı bu...

* * *

Ve şimdi, Bos Kandalov, Mişaş, Kepa, Hamlet Galkin ve yerli Uzukbay, Abdias'ı yargılamaya hazırlanıyorlardı. Doğrusunu söylemek gerekirse asıl yargılayacak olanlar ilk üçü idi, diğer ikisi dinleyici ya da seyirci durumunda idiler, hatta bunlar, çok zayıf bir şekilde de olsa, duruşmanın sertliğini yumuşatmaya çalışıyorlardı.

Abdias, saygaların katledilmelerine dayanacak güçte değildi. Bir çeşit isteriye kapılarak hayvanları öldürmekten hemen vazgeçmelerini istemiş, ceset toplayıcısı bu sarhoşlara nutuklar çekerek onları Tanrı yoluna davet etmişti. Sonra Galkin ve Uzukbay'ı kendi safına çekmeye çalışmıştı: Tabiata karşı işlenen bu cinayete katılmamalarını, bu katliamın durdurulması için kendisine yardımcı olmalarını istemişti onlardan.

“Yüce Tanrı'dan af dileyelim”, diye bağırmıştı onlara ellerini havaya kaldırarak, “O'nun merhametine sığınalım, bu dökülen kanlar için nedamet getirelim! Çünkü ruhumuzu yalnız nedamet paklar ve selâmete ancak böyle kavuşuruz.”

Tıpkı son yaz marşandiz treninde, haşhaşlarını vagonun kapısından dışarıya attığı zaman olduğu gibi, bir umutsuzluk hiddetine, çılgınlığına kapılmış, el-kol hareketleri yaparak bağırıyor, onun faltaşı gibi açılan gözleri önünde, bütün yeryüzü alevden köpükler arasında kayboluyordu sanki. Dünyanın sonu gelmişti ve sanki o bu sonun başlangıcını yaşıyordu. Ama bütün çabaları boşuna idi ve gülünçtü.

O, rubleye taptıkları için Mujunkum'a gelenleri Tanrı yoluna sokmayı istiyor, bozkırın gerçek sahiplerini katur kutur ezen muazzam ölüm makinesini durdurabileceğini hayal ediyordu...

Önlenemez olanı önlemek istiyordu o...

Bu yüzden, Mişaş'ın kışkırtıcılığı ile onun üzerine atıldılar, kollarını bağlayıp hayvan ölüsüyle dolu kamyona attılar:

- Orada kal ve geber orospu çocuğu! dedi Mişaş, saygaların ne kadar güzel koktuğunu göreceksin! Haydi şimdi Tanrı'nı çağır da gökten inip seni

kurtarsın!

Akşam karanlığı çökmüştü. Ay, kıyameti andıran ve hayvan sürülerine yeri doldurulmaz kayıplar verdiren o sürek avından sonra tarifsiz bir yıkıma uğrayan bozkırın üzerinde yine ışıl ışıl parlıyordu.

İnsanlar galip gelmişti. Aralarında yalnız Abdias kurban edilmiş durumdaydı...

O uğursuz, o korkunç alkoliklerin oluşturduğu bir mahkeme Abdias'ı yargılayacaktı...

* * *

Mişaş ve Kepa, Abdias'ı kamyondan çıkardılar ve sürükleyerek Bos'un önüne götürdüler. Bos, bir sandalyenin üzerinde, tahtına kurulmuş gibi, ayaklarını açmış oturuyor, arkasında, paltosunun etekleri sallanıyordu. Farların ışığında görüntüsü pek heybetli ve korkunçtu. Hamlet ve Uzukbay, ateşin yanında ve ayakta idiler. Kızarmış antilop kokusu sarmıştı ortalığı. Şimdiden sarhoştular. Birbirlerine dirsek vurarak, kaş göz işareti yaparak, hayvanca sırıtarak, alçak sesle bir şeyler söylüyorlardı.

Kandalov, önünde diz çöktürdükleri sanığa kin dolu bir sesle sordu:

- Pekâlâ, düşündün mü? Kararını verdin mi?

- Ellerimi çözün, dedi Abdias.

- Ellerini çözmek mi? Peki ellerin niçin bağlandı, bunu düşündün mü? Düzeni, disiplini bozanların, hainlerin, kaçakların, âsilerin ellerini bağlarlar! Anladın mı? Âsilerin ellerini!

Abdias bir şey söylemedi.

- Pekâlâ, ellerin çözülecek ve nasıl hareket ettiğini göreceğiz. Çözün şunun ellerini çocuklar, az sonra ihtiyacı olacak.

- Orospu! Seni hiç çözmemeli! diye homurdandı Mişaş ipleri gevşetirken. Bunun gibileri gebertmek, yılan gibi ezmek gerekir!

Serbest kalan Abdias omuzlarının ve kollarının iyice uyuştuğunu anladı.

- Pekâlâ, dedi Bos, işte istediğini yaptık. Şimdi hayatını satın almak için bir şansın var. Önce şundan biraz iç bakalım.

Böyle derken ona bir votka kadehini uzatmıştı.

- Hayır, içmeyeceğim.

- Geber öyleyse pis köpek! dedi Kandalov içki kadehini suratına fırlatarak.

Abdias yerinden sıçradı ama Mişaş ve Kepa üzerine atılarak onu yere çivilediler.

- İçeceksin orospu çocuğu! Bunu ben söylüyorum! diye gürledi Mişaş. Size söylemiştim, bu gibileri çarpmak lâzım. Bos, bir daha içki ver, bak nasıl yutturacağım ona bu votkayı, içmezse bir köpek gibi gebertirim!

İçki kadehi Abdias'ın sımsıkı kapanan dişlerine çarpa çarpa kırıldı, ağzı yüzü kanamaya başladı. Kan karışan votkayı tükürüyor, ellerini ayaklarını kullanarak içmemek için diretiyor, çırpınıyor, Mişaş ve Kepa da döve döve ağzına zorla döküyorlardı içkiyi.

Galkin onların etrafında dolanarak inler gibi söyleniyordu:

- Bırakın çocuklar, içmezse içmesin, votka bize kalır!

Uzukbay kamyonun arkasına saklanmıştı ve oradan şaşkın şaşkın onlara bakıyor, ne yapacağını bilemiyordu: Ya onlarla olacak ve böylece votkasız kalmayacak, ya da başını bacaklarının arasına sokup o pis işi görmezlikten gelecek, karışmayacaktı... Yalnız Bos, hiç kımıldamadan duruyordu. Hamlet ona doğru koştu:

- Sana yalvarırım Bos, durdur şunları, öldürürlerse hepimiz mahkemelik oluruz!

- Mahkeme mi! Hangi mahkeme! Mujunkum'da mahkeme benim. Onun neden öldüğünü kim, nasıl kanıtlayacak? Ölüsü bulunursa önce kurtlar bulur ve karınlarını doyurur. Hiç kimse bir kanıt, bir delil bulamaz.

Abdias kendinden geçmiş gibiydi ama iki adam hâlâ vuruyor, tekmeliyorlardı. Şuurunu kaybetmeden önce son hatırladığı şey İnga oldu. "O ne olacak, hiç kimse onu benim kadar sevemez" demişti kendi kendine. Sonra, duyamaz ve göremez bir hale geldiği zaman, yine o bozkırda karşılaştığı dişi kurdun hayalini görür gibi oldu..

- Dişi kurt, kurtar beni! dedi yere düşerken.

O sırada Akbar ve Taşçaynar'ın oraya, inlerinin yakınına ikinci defa geldiklerini, Abdias anlaşılmaz bir şekilde hissetmiş ve onun için Akbar'dan yardım istemişti. İki kurt, insanların oradan ayrıldığını ümit etmiş olmalıydılar. Bu takdirde yuvalarına çekilir, biraz dinlenebilirlerdi...

Ama o canavar kamyon yine oradaydı ve bağrışmalar, darbe sesleri duyuluyordu. İnsanlar geceleyin bile rahat bırakmıyordu onları...

Hayvanlar geri dönmeye, ayaklarını sürüye sürüye rastgele bir yöne gitmeye mecbur oldular. Ay, yorgun, bitkin bu hayvanları ancak bir karaltı halinde gösteriyordu...

Bu sırada yargılama devam ediyordu. Üç sarhoş, yargıladıkları kişinin savunma yapamayacak duruma geldiğini farketmemişti bile.

- Haydi, ayağa kalk, pis papaz! diye bağırıyordu Mişaş. Kepa da tekmeliyordu durmadan. Abdias'tan, zar zor duyulan bir iniltiden başka ses çıkmıyordu. Bos nihayet ayağa kalktı, gelip Abdias'ın yakasına yapıştı ve onu yırtıcı bir hayvan gibi sarstı:

- Demek böyle ha sefil kukla! Bizi Tanrınla korkutmak istedin ha! Korkarız mı sandın sersem! Bizi kuş beyinli mi sandın! Tanrıyla manrıyla işimiz yok bizim! Ne sanıyorsun sen kendini? Biz sadece hükümetin emirlerini yerine getiriyoruz ve senin gibi bir papaz bozuntusu da hükümet planını bozmaya kalkışıyor! Sürüngenin birisin, bir halk düşmanısın sen! Halk ve devlet düşmanı! Senin gibi hainlere dünyada yer yok. "Bizimle olmayan bize düşmandır!" Stalin söyledi bunu. Senin gibi ayak takımlarını acımadan yok etmek gerekir. Teslim olmayan düşman gebertilir. Sen orduda bu tür bir propaganda yapmaya kalkışsan kurşuna dizilirdin, kilise pisliği herif! Ama, toprağımızı daha fazla kirletmene izin verecek değiliz. Hükümet çarkına çomak sokmanın ne demek olduğunu öğreneceksin! Rahip olalım istiyorsun ha! Seni geberteceğim ve senin gibi bir emperyalizm ajanını yok ettiğim için bana teşekkür edecekler. Belki sen, Stalin öldü diye, senin gibilere artık dokunulmayacağını sanıyordun. Diz çök papaz köpeği! Diz çök! Burada emirleri ben veririm! Ya Allahını inkâr edersin, ya da senin için her şey biter!

Ama Abdias'ın kalkıp diz çökecek hali yoktu. Cansız bir kitle gibi düştü yere. Kandalov bu defa onu ceketinden yakaladı:

- Ne bekliyorsun orospu çocuğu, haydi Tanrı'nın olmadığını söyle!

- Tanrı vardır! diye inledi Abdias.

- Yaa, demek öyle! diye kükredi Mişaş, inat ediyorsun ha! Başından beri inat olsun diye yaptığını biliyordum zaten!

Hiddetinden kuduran Kandalov, Abdias'ı armut silkeler gibi silkeledi:

- Bunu sen istedin Tanrı'ya tapan budala! Şimdi bayram yapacaksın. Hey, siz, götürün onu şu ağacın altına. Oraya bağlayın. Sonra da altına ateş yakıp ayak parmaklarını kızartacağız!

Abdias'ı ihtiyar saksavul ağacının altına sürükledikten sonra, Bos, Kepa'ya kamyondan ip getirmesini emretti. Kepa emri yerine getirirken, Bos birden farketti ki adamlarından ikisi yok olmuş.

- Hey, siz ikiniz, nerdesiniz? Uzukbay! Pis yerli! Orospu çocuğu! Hey sen bok aktörü! Çabuk gelin buraya! Gelip yardım etmezseniz bir damla votka vermem size!

Bu korkunç tehdit karşısında iki ayyaş saklandıkları yerden çıkıp, zavallıyı ağaca bağlamak için yardıma koştular. Başlangıçtaki kötü şaka şimdi bir linç etme olayına dönüşüyordu.

Abdias'ın kollarını bağlamak için dal kıran Mişaş yine küfrediyordu.

- Orospu! Ne çivi var ne de gerçek bir çarmıh. Onu gerçekten çarmıha germek kıyak bir şey olacaktı!

- Zararı yok, iple de olur bu iş, dedi Bos. Kollarını açar, bacaklarını gereriz, hiç kımıldayamaz. Böylece sabaha kadar bırakırız. Bu süre içinde Allah var mı yok mu düşünsün dursun. Seni temin ederim ki bu geceyi uzun zaman unutamayacaktır. Bu çirkefe kim olduğumu göstereceğim. Orduda iken bundan beter olanları da yola getirdim ben! Haydi, kaldırın onu.. öteki dala, daha yukarıya! Bu kolunu buraya, o ayağını da şuraya!

En ufak bir direniş gösterecek durumda olmayan Abdias, göz açıp kapayıncaya kadar bir zamanda kol ve ayakları gerilerek ağaca asılmıştı. Kurutulmak için güneşe bırakılmış bir post gibi duruyordu orada, işkencecilerin küfürlerini anlaşılmayacak kadar az duyuyordu. Hiç kuvveti kalmamıştı ve karnının sağ tarafında müthiş bir yanma duyuyor, sırtı da çok ağrıyordu. Ağrıları o kadar şiddetliydi ki başka hiçbir şeyin farkında değildi. Ayaklarının dibinde yakmak için topladıkları ot ve dallar pek yaş olduğu için tutuşmadı. Sarhoşlar benzin döküp tutuşturmayı da akıl edemediler ve sonunda yakmaktan vazgeçtiler. Sonra da ağaç üzerine gerilmiş korkuluk gibi duran Abdias'ı güzel bir manzara imiş gibi seyrettiler bir süre. Hepsi, özellikle de Bos, çok zevklenmişti. Bos kendisini çok iyi bir iş yapmış, çok anlamlı bir infazı yerine getirmiş sayıyordu:

- İşte, bize karşı olanların sonu budur! diye bağırdı hiddetle. Uyum sağlamayan pisliklere ancak böyle davranılır. Hepsini köpekler gibi asacağım. Dünyanın çevresini sıra sıra darağaçlarıyla dolduracağım! Kimse ağzını açmaya cüret edemeyecek, herkes itaat edecek ve tıpış tıpış yürümesini öğrenecekler. Koca bir yudum daha içelim şimdi. En kuvvetli biziz...

Buna bir diyecekleri yoktu ve hep birlikte kamyona döndüler. Kandalov, herhalde yalnız kendisinin bildiği tuhaf bir şarkı mırıldanıyordu:

Pantalonları giyeceğiz

Tabancaları takacağız

Bir-ki.. bir-ki...

Ve “halk komiserleri” de votkalarını bir solukta içerek neşe ile koro halinde tekrar ediyorlardı: “Bir-ki.. bir-ki...”

Bir süre sonra, Abdias bir motor sesi duydu. Farlar yanmış, kamyon harekete geçmiş ve yavaş yavaş bozkırın karanlıklarında kaybolmuştu. Her şey sessizliğe gömüldü ve gecenin karanlığı onu da örttü. Yapayalnızdı. Göğsü yanıyordu, ağrıları dayanılmaz haldeydi ve bilinci, med dalgalarına gömülen bir adacık gibi yavaş yavaş batıyordu.

“Oka üzerindeki adacığım... Seni kim kurtaracak ey benim Yüce Peygamberim?” Düşüncesinin son çıkan kıvılcımlarından biri bu söz idi.

Hayatı yavaş yavaş sönüyordu...

Geniş bir alanı kaplayan bir su görür gibi oldu, sonsuz ufuklarda ucu bucağı olmayan, sessizce kımıldayan bir deniz... Beyaz köpükler de, rüzgâra kapılmış hafif kar taneleri gibi sessizce, yalnız Tanrı’nın bildiği bir yere doğru akıyordu. Uzakta, suların üzerinde bir insan karaltısı gördü ve onu tanıdı. Bu onun babası Diyakos Kallistratov idi. O zaman, batan gemi için dua okuyan kendi çocuk sesini duydu. Bu duayı babasına okuyordu ama babası çok uzaktaydı ve kelimeler sonsuz uzayda dağılıp gidiyorlardı:

“Gökyüzü yeni yeni aydınlanmaya başladı, herkes uykuda...

“İyiliğin, Gerçeğin, Adaletin aslı Yüce Tanrım, durmadan dua edişimi bağışla. Çünkü ben asla kendim için dua etmiyorum: Kalbimin dünya nimetine ihtiyacı yoktur. Senden ömrümü uzatmanı da istemiyorum. Ama insanların, insan ruhlarının selâmeti için hep dua edeceğim. Ey bağışlaması bol Tanrım! Bizi karanlıkta bırakma, bu dünyada iyiyi kötüden ayırmamıza yardım et. Bizi aydınlat. Kendim için dilekte bulunmaya cesaretim yok. Bana olacak her şeyi önceden kabul ediyorum: İstersen beni ebediyen Cennetine al, istersen Cehennem ateşine at. Kaderimiz Sana aittir ey dile sığmaz, gözle görünmez Tanrım!...

“Benim bir tek dileğim var..

“Benim bir tek dileğim var, bu mucizeyi yarat: Sevgilimin gemisi hiç durmadan yoluna devam etsin. Gündüzler boyu, geceler boyu, birbirini izleyen çok uzun gecelerde ve gündüzlerde, dünya senin koyduğun yasalara göre dönmeye devam ettikçe, o hep dosdoğru, topları susmuş olarak, rotasını hiç değiştirmeden yoluna devam etsin. Bütün okyanusları aşsın, dalgalar ona çarparak kırılsın, uğuldasın, gürlesinler. Deniz yağmur olup onun üzerine şarıl şarıl dökülsün ve o, acı köpüklerle dolu deniz havasını teneffüs etsin. Güvertenin gıcırdadığını, rüzgâra uyarak uçuşan ve bağrışan martıları işitsin. Böylece uzak bir kıyıda hayal ettiği ve asla demir atamayacağı bir ışık şehrine doğru yüzsün.. yüzsün... Âmin.”

Abdias, kendine ait olan bu sesin gittikçe zayıfladığını duyuyordu. Ses, ıssız bozkırın ortasında, dünya okyanusunun üzerinde, küçücük bir dalganın iniltisi gibi kaybolup gitti.

Ayın parlak ışığında, onun çarmıha gerilmiş vücudu kanatlarını açmış büyük bir kuşa benziyordu: Havada uçarken öldürülmüş, öylece bir saksavulun dalları üzerine atılıvermiş... O beş adama gelince, o hunharlığı yaptıktan ve iyice sarhoş olduktan sonra, oradan bir kilometre kadar uzaklaşmış, sayga ölüsüyle dolu kamyona binip birbiri üzerine leş gibi yığılmış, kendi kusmukları içinde uyuyorlardı. Vücutlarını saran hava, yüksek sesle horlamalarından çıkan pis kokularla dolmuştu. O Tanrı yanlısına verdikleri ders kusursuz olsun diye ve güçsüzlüğünü, akıbetinin kendi ellerinde olduğunu anlaması için, yapayalnız bırakmışlardı. Şüphesiz, terkedildiğini anlayınca korkudan ödü patlayacak, peşlerinden koşup gelmek için can atacaktı. Ağaca asılı olarak geçirdiği o geceden sonra herhalde Allahını inkâr edecek ve asıl güçlü olana, yani kendilerine boyun eğecekti...

Onu öyle bırakmak fikri, tekrar Bos’un gözüne girmek isteyen Hamlet’ten (Galkin’den) çıkmıştı. O sert, ama, yanmış boğazından geçen, tatsız tuzsuz bir su gibi geçen votkayı içtikten sonra ortaya atmıştı bu fikri.

* * *

Şafağın ilk ışıklarında, kurtlar, üçüncü defa inlerinin yolunu tutmuşlardı. Artık iyice zayıflamış olan Akbar önde gidiyor, ağır Taşçaynar da topallıya topallıya peşinden geliyordu. Görünüşe göre insanlar gitmişti, ama iki hayvan yine de, mayın dolu bir alandan geçiyorlarmış gibi, çok tedbirli, yavaş yürüyorlardı. Her adımda tuhaf ve kötü bir engel çarpıyordu ayaklarına: Sönmüş ateşten kalanlar, konserve kutuları, kırık şişeler, kamyon tekerleklerinin açtığı çukurlarda sert maden ve lastik kokuları, pis pis kokan boş şişeler... Artık yaşanılır olmaktan çıkan bu yerleri tamamen terketmeye karar verdikleri bir sırada, Akbar birden durdu: İhtiyar saksavulun orada bir insan görmüştü. Bulundukları yerde pustular. Ama adam hiç kımıldamıyordu. Yalnız hafif rüzgâr saçlarını sallıyor, solgun yüzüne indiriyordu. Dişi kurt yere iyice sindi. Kasları kasılmıştı, saldırmaya hazırdı. Artık onun en büyük düşmanı, bütün felâketlerin sorumlusu insandı. Şimdi üzerine atılıp boğazını dişleyecekti. Yine birden duraladı: O ağaca asılı duran adamı tanımıştı. Evet, yazın üzerine atıldığı, kokulu otlar arasında yavrularıyla oynayan o kaçık adamdı bu. Üzerinden atladığı zaman şaşkın ve korkulu gözlerle kendisine bakan, onun için de onu parçalayacağı yerde başının üzerinden teğet geçtiği çıplak adam...

Ve işte o adamı şimdi bu saksavulun dallarına asılmış görüyordu! Hareketsizdi, hiç ses çıkarmıyordu, başı hafifçe yana kaymıştı ve dudaklarının ucundan incecik bir kan sızıyordu. Yaşayıp yaşamadığı belli değildi.

Akbar, saldırıya hazırlanan Taşçaynar’ı durdurdu, sonra ağaca sokularak yavaş yavaş inlemeye, ölen yavruları ve altüst edilen bozkır için ağlamaya başladı. Çünkü, ölmek üzere ve onu teselli edemeyecek durumda olan bu adamdan başka, önünde gözyaşı dökebileceği kimse yoktu. Ama adam, o sırada güçlükle nefes alarak gözlerini açabilmiş ve dişi kurdu görmüştü. Son bir gayretle mırıldandı:

- Geldin.. geldin...

Bu onun son sözleri oldu. Ve başı, cansız, önüne sarktı.

Bir motor sesi duyuldu. Ve uzakta, hızla oraya yaklaşan bir kamyon görüldü. Yaklaştıkça tehlikeli bir şekilde büyüyor, doğmakta olan güneş ışıkları ön camlarından yansıyordu. Bos’un çetesi cinayetin işlendiği yere gelmekteydi...

Kurtlar daha fazla bekleyemezlerdi. Kaçtılar. Hiç arkalarına bakmadan koşuyor, Mujunkum bozkırını bir daha dönmemesiye terkediyorlardı...

* * *

Akbar ve Taşçaynar, Aldaş gölü yakınlarında tam bir yıl kaldılar. Bir batında en çok yavruyu burada doğurdu Akbar. Tam beş yavru doğurmuştu. Bunlar, sazlarla örtülü binlerce hektarlık bu alanda güçlükle büyüyorlardı. Büyük bir yangın felâketine kadar burada yaşadılar. Savaştan az sonra bu bölgede keşfedilen değerli madenlerin çıkarılmasına başlanmış ve devam ediyordu. Bu madenlere ulaşmak ve sonra taşımak için durmadan yol inşa eden adamlar, isimsiz “Posta Kutusu Siteleri”nden birini daha inşa etmek için, çalışmalarında güçlük çıkaran bu sazları yakmaya karar vermişlerdi. Üstelik bütün gölü kurutmaları ihtimali vardı. Korunmaya alınmış, sit alanı ilân edilmiş olsun olmasın, tereddütsüz yakacaklardı o bölgeyi. İnsanoğlu, çıkarı uğruna yerküreyi bir limon gibi sıkabilirdi.

Kurtlar önce, kendi alanlarında, tutuşturucu bir madde serpmek için alçak uçuş yapan uçakları gördüler. Geceleyin ateş yakıldı. O tutuşturucuyu emen sazlar, barut gibi, çatır çatır yanmaya başladılar. Muazzam alevler gökyüzüne çıkıyor, dumanlar bozkırdaki kış sisi gibi gökyüzünü kaplıyordu.

İlk tehlike belirtilerinden sonra kurtlar şaşırmış, oradan oraya koşmaya başlamışlardı. Kuş sürüleri gölün üzerinde toplanmış, çığlık çığlık öterek havada dönüp duruyorlardı. Sazlığın bütün sakinleri, domuzlardan yılanlara kadar bütün canlılar, kaçacak, sığınacak yer arıyorlardı korku ve çaresizlik içinde. Kurtlar yavrularını birkaç defa bir yerden başka yere taşıdılar. Ama hayatlarındaki ikinci kıyamet de kopmuş, alevler etraflarını sarmıştı. Tek kurtuluş yolu, gölden yüzerek kaçmaktı. Akbar ve Taşçaynar birer yavruyu dişleri arasına aldılar, diğer üçünü oldukları yerde bırakarak suya atladılar. Ama gölün karşı kıyısına geldikleri zaman, bütün gayretlerine rağmen, ağızlarında taşıdıkları iki yavrunun boğularak ölmüş olduklarını gördüler.

Bir kere daha, gerilerinde ölü bir toprak bırakarak gittiler. İçgüdüleri dağlara çıkmalarını söylüyordu ve onlar da dağ yolunu tuttular.

Kurtların yolu çok uzundu. Birçok defa, geceleyin, farları göz kamaştıran arabaların yolundan karşı tarafa geçmek zorunda kaldılar. Karanlıkları delerek koşan bu ışıklar, bu yolculukta unutamayacakları en korkunç görüntüler oldu. Kurday Yaylasını aşıp, Ak-Tuz geçidine ulaştılar...

Burasını da pek emin görmedikleri için yola devam ederek sonunda Isık-Göl'e geldiler ve burada kalmaya karar verdiler. Daha uzağa gidemezlerdi. Göl, aşamayacakları kadar büyüktü...

Üçüncü defa yeni bir hayata başladılar. Yeni yavruları oldu. Bu defa dört yavru doğurdu Akbar.

Akbar ve Taşçaynar'ın soylarını devam ettirmek için, bu, son çabaları oldu. Çünkü bundan sonra hayatları büyük bir facia ile son bulacaktı.

Üçüncü Bölüm

-I-

Her insan kaderinin peşinde koşar ve her kader adamını arar... Hayat böylece sürüp gider... Eğer kader oklarının her zaman hedeflerine ulaşma özlemi içinde bulundukları doğruysa, bu hikâyemizde bu özlemlerini giderdiklerini söyleyebiliriz. Çünkü hiç şaşmadan hedeflerine ulaşmışlardır. Ve her şey, şartların sürüklediği sona doğru tabii şekilde gelişmiştir.

O gün, Bazarbay Noygutov'un bir jeologlar ekibinin kılavuzluğunu kabul etmesi de rastlantı sonucu olmuştu. Aslında, bu jeologların Taban'dan geçeceklerinden, gidecekleri yere ulaşmak için kendisine ihtiyaçları olacağından hiç haberi yoktu. Onlar gelip bulmuşlardı onu.

Ağıla, ot toplayan traktörlerin açtığı yoldan gelmişlerdi.

- Bu bölgeye niçin Taban adını vermişler? diye sormuştu içlerinden biri.

- Niye sordunuz bunu bana?

- Hiç, sadece merak ettik.

- Taban (ya da Taman), bizim dilimizde 'ayağın altı' demektir. Bak, çizmemin altında da taban var. İşte böyle. Burası da şu dağın tabanıdır.

- Ha, evet! Demek Taman Yarımadası'nın, sonra o meşhur Taman Tümeni'nin adları buradan geliyor?

- Bak, bunu ben bilmem, bir generale sorsan daha iyi edersin. Ben sadece koyunlarımla ilgilenir, onlara bakarım.

Jeologlar ona Acı-Taş Boğazı'na gittiklerini, ama ellerindeki harita ile yolu pek bulamayacaklarını, bölgeyi iyi bilen bir yerli aradıklarını anlatmışlardı.

"Neden olmasın?" demişti Bazarbay kendi kendine. Üstelik bu iş için para da vereceklerdi. Dört atlıyı ve bir yük atını o meşhur boğaza götürmek hiç de zor bir şey değildi. Herhalde oralarda altın madeni bulacaklarını sanıyorlardı. Bulurlarsa iyi ikramiye verirlerdi onlara. Ama, ne aradıkları ilgilendirmezdi onu. Onları doğru yola sokar, sonra da karanlık basmadan kış ağılına dönerdi. Onun için çok kolay bir işti bu.

Bu şehirli delikanlılar hiç de cimri değillerdi. Bazarbay önce red anlamında başını sallamıştı: “Ya müfettiş gelir, beni işimin başında bulmazsa! Alay edersiniz tabii, ama benim de sorumluluklarım var. Başçoban Noygutov nerde? derler. Tam da koyunlar doğum yapacağı sırada niçin işinin başında bulunmuyor? derler. O zaman size bir şey olmaz, zılgıtı ben yerim, cezayı ben çekerim!”

Bunun üzerine jeologlar hemen ücreti arttırmış ve ona yirmi beş ruble teklif etmişlerdi. Vay enayiler! Verirlerdi elbet. Ceplerinden çıkacak değil ya. Devletin parasıydı verecekleri. Bu yüzden fakirleşecek de değillerdi! Hem onlar da sadece ceplerini doldurmayı düşünüyorlardı. Değer miydi onlar için kendi canını sıkmaya! Bu kadar küçük bir iş için onlardan bu kadar çok para koparmak hiçbir rahatsızlık vermezdi ona. Koyunlarını kısa bir süre için bırakıp gitmek de pek umurunda değildi. Normal zamanlarda, hemen hemen her üç günde bir, ufacık bir sebeple bırakıp giderdi onları. Özellikle de düğünleri, en mütevazı cenaze törenlerini hiç kaçırmazdı. Yeter ki içki olsun, içme fırsatı doğsun. Maaş alma günlerinde, sovhoz muhasebesine gittiği zaman, ikinci çoban, iki yardımcısı, gece korucusu, karısı (o da maaş alıyordu) ve kuzulama zamanında fazladan işe alınan işçiler soğuk ter dökerlerdi. Niçin? Çünkü Bazarbay zil zurna sarhoş olarak, atının üzerinde güçlükle durarak, ancak geceyarısı dönerdi evine. Pis, cadaloz karısı da onu müdüre şikâyet etmişti herhalde. Çünkü üç aydan beri mutemed Boronbay, imzalar tamam olsun diye, maaşını evlerine kadar bizzat getirmek zorunda kalıyordu. Laf mıydı yani! Madem ki imza işine bu kadar önem veriyordu, gelsindi!

Bu yirmi beş ruble beklenmedik bir kısmetti onun için. Elbette Acı-Taş yolu da öyle kolay gidilir bir yol değildi. Çakıllı, bazı yerleri baş döndürecek kadar sarp bir yoldu, insanın düşüp boynunu kırması hiçtendi. Ama, dağ yolunda bunlar pek olağandı. Yine de, bu dar ve dik yolu tırmanmak, düz bir stadın etrafında koşarak dönmek ve madalyaları toplamaktan daha zordu. Tabii, zordu ama dünyada adalet yoktu ve hiç olmayacaktı. Senin, bütün yıl, katrandan yapılan yolları olmayan, akarsuyu, elektriği de olmayan bu yitik yerlerde boynuna kadar hayvan pisliğine gömülerek anan ağlasın, beyaz ayakkabılı bu genç açıkgözler de stadlarda koşu yapsın, ya da gol atmak için top peşinde koşsunlar! Onları omuzlarda taşırlar, gazeteler göklere çıkarır. Sen ise sabahtan akşama kadar, haftanın yedi gününde hiç

izin yapmadan, didinir durursun, senin gibiler karınlarını ancak doyurabilirler... Adalet miydi bu! İnsan içmesin de ne yapsındı! İçkiyi bile rahat içirmezlerdi insana! Karın tepene biner, içtiğini burnundan getirir. Sonra senden, koyun başına en az bir kuzu isterler, koyunlardan biri kısır olur da doğurmazsa vay haline! Hayvanların semiz, yapağıları temiz ve ince olsun isterler. Sentetik yünlerin seninkinden daha iyi olduğunu söyleyerek de tehdit ederler insanı... Yün kırkma zamanında, kontrolörler akın eder, akbabalar gibi üşüşürler insanın başına. Yünleri kıl kıl sayarlar. Sen kendine bir tutam yün alamazsın. Çünkü bu yünü döviz karşılığında yabancılara satarlar. Döviz denen şeye çok ihtiyaçları var galiba... İnsan bir hiç için yoruluyor işte. Bu koyunların da, bu insanların da, bütün bu pis varlıkların da canları cehenneme!

Bazarbay yol boyunca konuşmadı. Kafasından durmadan karamsar fikirler geçiriyor, yalnız tehlikeli bir yerden geçerken müşterilerini uyarmak için ağzını açıyordu. Karısı yüzünden ne keyfi kalmıştı, ne huzuru... Ne illet, ne çekilmez karıydı bu Tursun! Her şeye karışır, rezalet çıkarırdı. Bir şeye karışmadan susup oturmak hasta ederdi onu. Onunla hayat, hayat değildi. “Kadın gündüz bir kedidir, gece yılan” diyenler çok doğru söylemişlerdi. Bu işte bile, hem de yabancıların yanında, çenesini tutamamış, bağırıp çağırmıştı. “Senin canın gezmek istiyor”, demişti, “bırak ne halleri varsa görsünler, sana ne jeologlardan, ağılda bir sürü iş var, koyunlar kuzulayacak, çocuklar ayağımın dibinden ayrılmıyor, ağabeyleri yatılı okulda birer serseri, birer hayta olup çıktılar, tatilde geldikleri zaman tıkınmaktan başka bir şey yapmıyorlar, bana yardım etmek için parmaklarını bile oynatmıyorlar. Üstelik fosur fosur sigara içiyorlar. Gizli gizli votka içtiklerine de eminim. Onlara bir bakan, terbiye veren yok ki. Okul müdürü de ayyaşın teki zaten. Sen de onlara evde çok iyi örnek oluyorsun doğrusu! Sarhoş olup sızmaktan başka bir şey yapmıyorsun! İyi ki at evin yolunu biliyor da, içki âleminden alıp getiriyor seni buraya, yoksa şimdiye kadar çoktan bir yerlerde sızıp gebermiştin!...”

Pis karı! Ne kadar dayak yese yine de o yılan dilini tutamıyor! Kaç defa boğazını sıkmıştı onun. Neredeyse öldürecekti. Gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi olmuştu. Sonra, sonra tek kelime söylememeye, hiç ağzını açmamaya söz vermişti de canını kurtarmıştı. Ama bütün bunlar ders

olmamıştı ona. Dayaktan yüzü gözü morartı içinde, gömgök olduğu için “Gök Tursun” lâkabını takmışlardı ona.

Ama o gün, karısının çenesini kapatmanın yolunu bulmuştu. Onu, bir şey söyleyecekmiş gibi içeri çağırmış, sonra hiçbir şey söylemeden omuzlarından tutup duvara dayamıştı. İşte o anda, karısının baygın ve vaktinden önce ihtiyarlamış şişik yüzünde, dişsiz ağzının korku ile sırıtışında, birlikte geçirdikleri yılların hüznünü, yılgısını görmüştü. Birikmiş sayısız acıları, çileleri, talihine karşı haklı olarak duyduğu kırgınlıkları okumuştu. Ve birden bire kendinden utanmıştı biraz.

- Kancık! demişti alçak sesle, bir daha çeneni açarsan tahta kurusu gibi ezerim seni!

Ve onu şiddetle itip bırakmıştı.

Tursun kovaları alıp sessizce avluya çıkmış, kendisi de biraz nefes alıp sakinleştikten sonra, jeologlarla birlikte gitmek için atını eyerlemişti.

İyi, güzel bir atı vardı ve tek tesellisi, tek övüncü de bu idi. Haradan alınan bir at idi bu. Oradaki aptallardan biri onu, doru-siyah donundan dolayı beğenmemiş, cins at için bu karışık donu uygun bulmamıştı. Ne önemi vardı bu ayrıntının? Çok iyi bir attı bu. Dar ve dik yollarda yürümesini çok iyi bilirdi. Hele dayanıklılığına hiç diyecek yoktu. Sırtından hiç inmediği halde yorulmak nedir bilmezdi. O yörede, çalışma kahramanı Boston’un atını saymazsak, çobanların hiçbirinde böyle mükemmel bir binek atı yoktu. Cimrinin tekiydi bu Boston. Bazarbay’la o, görünüşte hiçbir sebep yoksa da, birbirlerinden nefret ederlerdi. Ama kabul etmesi gerekirdi ki iyi bir at geçirmişti eline. Don yöresinde yetişen bir al at idi ve onun için adını Donkulük koymuştu, onun üstüne titriyordu. Hem sonra, Ernazar’ın dulu ile evlendikten sonra, eyerde pek kurumlu, pek çalımlı oturmaya mecbur hissediyordu kendisini. Öyleydi vallahi! Bu Ernazar, üç yıl önce Ala-Mengü boğazını geçerken bir çukura düşüp ölmüş ve buzların arasında sıkışıp kalmıştı...

Çoğu kez tek sıra halinde devam ediyorlardı yollarına. Kış bitiyordu. Karların erimeye başladığı güneşli yamaçlarda, çakıltaşlarının görünmeye başladığı yerlerde, bir bahar kokusu da duyuluyordu artık. Hava temiz ve

sakindi. Tam dikey yükseltide bulunan güneş, dağların eteğindeki gölü mavi bir sedef gibi parlatıyordu.

Az sonra boğaza girdiler, ayna parıltılı sular görünmez oldu, dik yamaçlar aşağıya doğru uzanan görüntüyü gizledi. Şimdi kopuk taşlar ve sarp kayalardan oluşan ve onları her yandan tehdit eden bir dünyada idiler. Bazarbay, "Böyle bir yere gelmek nerden akıllarına düşmüş" dedi kendi kendine ve Başat[3] geçidinden sonra uygun bir yere ulaştıkları zaman hemen dönmeye karar verdi. Başat geçidi dosdoğru Isık-Göl'e götürürdü onları.

O uygun yere geldiler. Bazarbay kılavuzluk ücretini aldı. Onlara veda etmeden önce gururla bıyığını sıvazlayarak ve hafifçe gülümseyerek:

- Ee, evlatlar, dedi, hepimiz erkeğiz değil mi? Ben de çocukluğu çok gerilerde bıraktım. Şu anda boğazım kupkuru, beni böyle bırakmazsınız herhalde?

Bir kadeh votkadan fazlasını ummuyordu. Ama jeologlar cömert davrandılar, ona, evinde içmesi için yarım litrelik dolu bir şişe verdiler. O yeşilimtrak şişeyi (o yöredeki bir fabrikanın ürünü idi) aldıktan sonra morali iyice yükseldi. Sabırsız ve coşkulu bir şekilde, jeologlara, çadır kurmaya en elverişli yeri, ateş yakmak için çalıları nereden bulacaklarını gösterdi. Sonra, hararetle ellerini sıkıp ayrıldı onlardan. Atına, oraya kadar getirdiği yulafı yedirmek için bile beklememişti. At buna pek aldırmazdı ve zaten bu durumlara alışıktı.

Bazarbay, planına uygun olarak önce tepeye tırmandı, sonra Başat'a indi. Burada hava daha aydınlık, yamaçlar ağaçlı idi. Birçok başat akıyordu ve geçidin adı da bu yüzden Başat idi.

Bir yandan mola vermek için uygun bir yer arıyor, bir yandan da sabırsızca, kürklü paltosunun üzerine geçirdiği yağmurluğun cebindeki şişeyi yokluyor, okşuyordu.

Dayanma sınırını bildiği için bir içişte şişenin yarısını bitireceğini biliyordu. Ardından biraz su içer ve sonra yoluna devam ederdi. Bu durumda en güç şey atın üzerinde düşmeden durabilmekti. Eyerden düşmezse at onu

götürürdü, uzun zamandan beri buna alışıktı hayvan. Zavallı Gök Tursun, kocasını şeytanın koruduğunu söylemekte haklı idi. Çünkü Bazarbay hiç attan düşmemişti.

Bir derenin kıyısına gelip durdu. Küçük dere, üzerini örten ince ve saydam buz tabakasının altında şırıl şırıl akıyordu. Yapmayı düşündüğü şey için en uygun yerdi burası. Etrafı sarıçalılarla, cüce söğütlerle kaplıydı. Kar azdı. Atın gemini çıkararak, yem torbası olarak da kullandığı heybeyi başına taktı. Hayvan, büyük bir nefes verdikten sonra, gözleri yarı yumulu olarak, hatur hutur yemeye başladı yulafını. Böylece hem karnını doyuruyor, hem yorgunluk çıkarıyordu. Bazarbay dere kenarındaki bir kütüğün üzerine rahatça oturdu, cebinden şişeyi çıkardı, güneşe doğru kaldırıp âşinâ gözlerle baktı. Şişenin bir özelliği yoktu ama ona bakarken güneşin de batmak üzere olduğunu farketti. Uzayan gölgeler yavaş yavaş manzarayı örtmeye başlamıştı. Bir saat, belki daha kısa bir süre sonra güneş batacaktı. Ama onun acelesi yoktu. Daha içmeden keyifleniyordu. Kalın tırnağı ile usulca şişenin kapağını açtı, önce bir güzel kokladı, sonra başını kaldırıp şişeyi ağzına yapıştırdı. Oburca akıttığı ilk yudumlar boğazını yakarak geçti. Elini uzatıp avucuyla biraz su ve buz kırıkları aldı ve olduğu gibi ağzına attı. Dişleri arasında ezilen buz parçacıklarının hoş gıcırtısını ta kafatasında duydu. Ama yüzünü korkunç şekilde buruşturmuştu. Yine de hoşnut olduğunu belirten gurultular çıkardı, gözlerini kapatıp votkanın başına vurmasını, dağların ve kayaların buğulanmasını, birbirine karışmasını, yüzlerce anlaşılmaz sesin beynine ulaşmasını bekledi. Sarhoşluğun eşiğinde, öylece donup kalmışken, birden inlemeler, çocuk ağlamasına benzer sesler duydu. Çok yakından gelen bu sesleri kulak kabartarak dikkatle dinledi. Şimdi daha iyi işitiyordu. Yakınındaki sık çalıların ardında, ürüyen enikler vardı... İstek dışı bir hareketle bir yudum votka daha çekti. Sonra şişeyi bir taşa dayayarak oraya bıraktı, dudaklarını sildi, kulağını sesin geldiği yöne çevirerek ayağa kalktı. Evet, yanılmıyordu. Yavru hayvanların bulunduğu bir yuva ya da in vardı yakınında...

Bunlar Akbar ve Taşçaynar’ın dört küçük yavrusu idi. Zamanından önce, ilkbaharın ilk günleri bile gelmeden doğan yavrular... Son üç yıldan beri karşılaştıkları sayısız ve beklenmedik olaylar, kurtların hayat ritmini bozmuştu. Yavrular anneleri geciktiği için inliyor, ağlaşıyorlardı.

Bazarbay içkili olmasaydı o seslerin geldiği yere gitmeden önce iyice düşünürdü. Ama votka etkisini göstermeye başlamış ve onun düşünme gücünü almıştı bile. Hiç tereddüt etmeden yuvaya doğru yürüdü. Önce yuvayı bulmakta biraz güçlük çekti ama koku alma duyusundan da yararlandı. Çok belirgin kurt izleri çıkmıştı karşısına. Kurtlar, tedbir olsun diye hep kendi izlerinden yürürlerdi. Sonra çalıların arasında gerçek bir hayvan mezarlığı buldu. Kemirilmiş kemiklere, yarısı yenmiş iskelet parçalarının çokluğuna bakılırsa, bu yırtıcılar burada uzun süreden beri yaşıyordu. Çünkü bunlar artan avlarını böyle bir yere depo eder, karınları acıkınca ya da başka av bulamayınca yerlerdi.

Bazarbay izlerden giderek, bir kaya yarığının arasında hayvanların inini buldu. Oraya girmekten korkmalıydı, büyük kurtlarla burun buruna gelebilirdi çünkü. Ama yavru kurtlar birbirleriyle yarışırcasına inlemeye devam ediyor, sanki onu çağırıyorlardı.

Yavru kurtlar ne bileceklerdi anne ve babalarının isteyerek gecikmediklerini? Kurtların avlanmasına en elverişsiz bir mevsimdi. Avlayabilecekleri hayvanlar pek sıska, pek azdı. Muflonların ve dağkeçilerinin en zayıfları zaten öldürülmüşlerdi. Yabani koyun sürüleri doğum zamanını geçirmek için uzak yaylalara gitmişti. Evcil hayvanlar ise yine doğum için korunaklı ağıllarda toplanmış bulunuyordu. Bu şartlarda durmadan süt isteyen, yiyecek isteyen yavruları beslemek hiç de kolay değildi.

Akbar bir deri, bir kemik kalmış, tanınmaz hale gelmişti. Zayıf ayakları, sarkık memeleriyle kendisinin gölgesiydi sanki. Erkek kurtlar daha dayanıklıydı, birkaç gün hiçbir şey yemeseler de olurdu, ama süt emziren bir ana kurdun aç kalmaması gerekirdi. Akbar, beslenmek için, az bulunan güçlü hayvanları avlamak tehlikesini de göze almak zorundaydı. Kendisi ölürse yavruları da ölürdü çünkü.

Her zaman olduğu gibi Akbar önden gidiyor, Taşçaynar peşinden geliyordu. Şimdi bir an önce av bulmak zorundaydı. Avı bulacak, yakalayıp öldürecek, olabildiğince çok et yiyecek ve sonra inine dönüp hazmedecekti ki yavrularına süt yapabilsin.

Karların erimeye başladığı yerler kaygan, gölgeli yerler ise sert ve soğuktu. Ama kurtlar yavaşlamadan, hep ayni hızla ilerliyorlardı. Küçük hayvanlar henüz inlerini terketmemişti, sürüler ise çok uzaktaydı. Yollarını şaşırmış kocabaş hayvanlar kalıyordu onlara: Atlar, sığırlar, develer. Taşçaynar bunları Akbar'ın yardımı olmadan avlayamazdı. Zaten tek başına bunlardan birini yakalasa bile, bütün gücüne rağmen, sürükleyip yuvalarına kadar götüremezdi. Nitekim birkaç gün önce tek başına, aşağılarda yolunu şaşıran bir eşek yakalamış, ama onu taşıyamamıştı. Bunun üzerine eşi Akbar geceyarısı yuvasını terkedip avın bulunduğu yere gelmiş ve karnını doyurabilmişti. Böyle fırsatlar pek az çıkıyordu karşılarına. Eşekler yalnız dolaşmaz, genellikle yanlarında birileri bulunurdu. İşte bu sebeplerden dolayı Akbar da Taşçaynar'la birlikte gitmek ve karnını avı buldukları yerde doyurmak zorunda kalmıştı.

İnden çıkışının ilk saatlerinde çok endişelendi, birkaç defa geri dönmek istedi. Yavruları korumalıydı, onun sütüne ve sıcaklığına ihtiyaçları vardı. Ama, korkusunun üstesinden gelerek yoluna devam etti, o anlar için yuvasını unuttu ve sonra birden göl civarında yeni izlerle karşılaştı. Yırtıcılık içgüdüsü her şeyi unutturdu.

Kurtlar buldukları izden giderek geniş bir vadiye ulaştılar. Burada üç yak otluyordu. Besbelli yollarını şaşırdıkları için gelip kalmışlardı buralarda. İri hayvanların orta boyluları idi bunlar. Vücutları, kış sonunda oldukları için kalın ve iri kıllarla kaplıydı. Akbar ve Taşçaynar, geçen yıl, bu bölgeye yeni geldikleri zaman da karşılaşmışlardı yaklarla. Ama henüz bölgenin yabancısı oldukları için bunlara saldırmamış, daha küçük avlarla yetinmişlerdi. Bugün ise yiyeceğe çok ihtiyaçları vardı ve yaklaşmak için manevra yaparak vakit kaybetmek sırası da değildi. Yakınlarda insan da görünmediği için hemen hücuma geçtiler. Yaklar, kurtları görür görmez, böğrüşerek rastgele tekme savurarak kaçmaya başladılar. Ama kurtlar daha hızlı koşuyordu. Az sonra, nefesleri kesilen otçulların durup karşı koymaktan başka çareleri kalmadı.

Ortalıkta insan olmayınca, bir süre için, dünyanın eski zamanlardaki dengesi kuruluverdi: Bu güneşe, bu ıssız dağlara ve mutlak sessizliğe, otçul ya da etçil bu beş yaratık eşit olarak sahiptiler. Otçullar bu dövüşü hiç istemezlerdi ama, Akbar ve Taşçaynar da onlara sırt çevirip elleri boş

dönemezlerdi. Açlıktan mideleri kazınıyordu. Kendilerinin ve yavrularının yaşamaları için yaklarla boy ölçüşmek zorundaydılar. Otçullar da başka kurtuluş yolu olmadığını anlamışlardı. Hem korkmuş, hem öfkeli idiler. Dönüp başlarını eğdiler, kulakları sağır edercesine böğürerek ön ayaklarının toynaklarıyla yeri dövmeye başladılar. Kurtlar küçük sıçrayışlarla çevrelerinde dönüyor, üzerlerine atılmak için en uygun anı kolluyorlardı. Güneş ve dağlar, telâşsız-heyecansız seyircilerdi şimdi. Tehlikeye rağmen Akbar sabırsızlanıyordu. Kendine göre en zayıf otçulu seçerek atılmaya karar verdi: Otçulun kanlı gözlerinde bir tereddüt görür gibi olmuştu ve bu da, pek emin bir durum olmasa da, saldırma kararını verdirmişti ona. Hiç oyalanmadan, bir an bile duraksamadan, otçulun omuzuna atladı. Otçul, hiddetle ve hızla başını sallayarak ve Taşçaynar'ın saldırısından önce Akbar'ı yere fırlattı, karnına birkaç boynuz indirdi, sonra da ayakları altında ezeceği anda, Akbar bir yılan gibi kayıp kurtuldu, yeniden sıçrayıp bu defa hasmının ensesine dişlerini batırdı. Hayvanın diken diken olan kalın kılları dilini yaraladı. Korkunç, yırtıcı tabiatı, yaşamak için öldürmesini gerektiriyordu. Ama bugün kolay yutulur bir av çıkmamıştı karşısına. Yaklar ne saygalara benziyordu ne de tavşanlara. Olanca güçleriyle direnmeden boğazlatmıyorlardı kendilerini. Ve bu yak, yaralı ve kanlar içinde olsa da, daha uzun süre dövüşebilir, belki fazlasını da başarabilirdi. Ama Akbar'ın şansı bu defa da ona yardım etti: Taşçaynar da ondan hemen sonra ayni otçula saldırmıştı, Akbar'la uğraşan hayvanın boğazına güçlü dişlerini geçirmiş ve yak bu ikinci hasmını karşılayacak zaman bulamamıştı. Taşçaynar öyle müthiş saldırmış ve dişlemişti ki, yak sendelemiş, vücudundan oluk gibi kan akarak yere serilmiş ve can çekişmeye başlamıştı. Gözleri yavaş yavaş donuklaştı. Öteki iki yak daha kavganın başında kaçıp gitmişlerdi. Boğuşma yerinden iyice uzaklaştıktan sonra yavaşladılar ve hiçbir şey olmamış gibi ağır ağır yürüdüler.

Can çekişen yak daha son nefesini vermeden kurtlar ondan parçalar koparmaya başladılar. Akbar, pençelerinin de yardımıyla karnını yarmış, hâlâ canlı olan hayvanın sıcak etini dişleyerek yutmaya başlamıştı. Az zamanda karnını iyice doyurmak için acele ediyordu, bir an önce yavrularının yanına dönmek istiyordu çünkü. Taşçaynar ise hayvanın gövdesini parçalıyor, vahşi hırıltılar çıkararak, zâlim bir kasap gibi eklemlerini kırıyordu.

Karınlarını doyurduktan sonra inlerine gidecek, geceleyin dönüp artan yiyecekleri götüreceklerdi. Şimdilik, iri iri lokmaları güçlükle yutarak ziyafet çekiyorlardı kendilerine...

Ötede, yavru kurtlar, ısınmak için birbirlerinin üzerine abanarak bağrışıyor, inliyorlardı. Karınları çok açtı. İnin gerisinde bir hareket duyunca daha da yükselttiler seslerini, titreyen minik bacaklarıyla düşe kalka, sevinçle dışarıya doğru ilerlediler. Bu da kan ter içinde kalan Bazarbay'ın işini kolaylaştırdı. Dar kaya kovuğuna, kürklü paltosunu çıkararak ve sağa sola tutuna tutuna girebilmişti. Yavrulardan üçünü kucağına aldı, dördüncüsünü ensesinden yakaladı ve geri geri giderek kurt yuvasından dışarı çıktı. Batmak üzere olan güneşin ışıkları karlı yamaçlardan yansıyarak gözüne vuruyor, görmesini güçleştiriyordu. Derin bir nefes alarak ciğerlerini temiz hava ile doldurdu, hayvanların soluk verişlerini dinledi. Kucağındaki yavrular kımıldamaya, elindeki ise kurtulmak için çırpınmaya başlamıştı. Bazarbay paltosunu alarak dereye doğru hızla yürüdü. Bunları hayvanat bahçesine satıp iyi bir para alacağından emindi. Geçen yıl bir çoban böyle yavrular bulmuş ve ona herbiri için elli ruble ödemişlerdi.

Sert bir hareketle atın yulaf torbasını aldı, yulafları yere döktü, kurt yavrularını heybesinin iki gözüne ikişer ikişer yerleştirdi ve sonra eyerin terkisine bağladı. Daha fazla gecikmemek için atına bindi. Şanslıydı doğrusu! Ama, büyük kurtlar gelmeden uzaklaşmalıydı oradan. Votka şişesini ancak atına bindikten sonra hatırladı, vakit kaybetmemek için inip almadı. Eksik olsun! dedi. Bu kurt yavrularını satıp elde edeceği para ile kasalar dolusu votka alabilirdi, şimdi önemli olan bir an önce uzaklaşmasıydı.

Az sonra yaptığı tedbirsizliği düşündü de tüyleri diken diken oldu. Elinde bir tüfek bile olmadan nasıl girmişti o kurt inine! Ana kurt ya da baba kurt yakınlarda bir yerde olabilirdi... En uysal hayvan olan bir dişi geyik bile yavrusunu korumak için canını dişine takıp dövüşürdü...

Şimdilik, göze aldığı tehlikeyi düşünmüyor, atını dörtnala sürerek arada bir günbatısına doğru endişe ile göz atıyordu... Kayalar arasına alaca karanlık çökmüştü bile. Bir an önce bu tehlikeli boğazdan kurtulmalıydı...

Göle yaklaştıkça rahatlıyor, kendisini emniyette hissediyordu. Bir yandan da ele geçirdiği ganimeti birine göstermek için can atıyordu. Eve gitmeden önce meyhane arkadaşlarından birini bulup bu olayı anlatmayı da düşünmüyor değildi. Acaba değer miydi? Herhalde ona birkaç kadeh, her yavru için en az yüz gram votka ısmarlayan olurdu. Hem uzun zaman borçlu kalmayacaktı ki! Daha üçte ikisi şişede kalan votkasını derenin kenarına bırakıp geldiği için şimdiden pişmanlık duymaya başlamıştı. İşkembesini harekete geçirmek için şu anda bir duble votka ne kadar iyi olurdu! Ama, bir yandan da içki içmeye her zaman fırsat bulacağını, şimdi asıl işinin bu hayvancıkları sağ salim evine ulaştırmak ve beslemek olduğunu düşünüyordu. Büyük kurtlar istedikleri kadar inatçı olsunlardı, bu yavrular daha süt eniği idiler ve gözleri açılalı da çok olmamıştı. Bakışlarından belliydi bu. Zaten heybenin içinde çaresizdiler işte.

Bazarbay uzun süredir takip edildiğini bilmiyor, hiç kuşkulanmıyordu. Bu maceranın sonunu da ancak Allah bilebilirdi...

Büyük kurtlar karınlarını iyice doyurduktan sonra dönüş yolunu tutmuşlardı ve tek arzuları vardı artık: inlerine ulaşmak, yavrularıyla kucaklaşıp yatmak ve dinlenmek. Bunu haketmişlerdi. Sonra da gidip av artıklarını temizleyeceklerdi.

Onların hayatı sürekli bir koşudan ibaretti sanki. Zaten, “kurtları besleyen ayaklarıdır” dememişler mi? Heyhat! Hız, tek başına bütün güçlüklerin üstesinden gelmeye yetmiyor. Başka aç kurtlar da vardı ve yarım bıraktıkları yakı bulur, yerlerdi. Çünkü bunların bazıları başkalarının avını dişlemekte hiç tereddüt etmezlerdi. Böyle durumlarda da, diş dişe bir dövüş kaçınılmaz olurdu. Ama çok defa avın gerçek sahipleri galip çıkardı bu dövüşten...

İnlerine varmadan epeyce önce, bir önsezi Akbar’ın yüreğini sıkmaya başladı. Güneşin ışıkları karlı tepeleri ürkütücü bir kızıllıkla kaplarken ve her dakika biraz daha kararırken, birden yanıbaşından bir gece kuşu uçup geçmişti sanki. Adımlarını sıklaştırdı, sonra, Taşçaynar’ın kendisini izleyip izlemediğine bile aldırmadan, anlaşılmaz sıkıntılar içinde, koşmaya başladı. Korkusu yavaş yavaş anlaşılmaz olmaktan da çıkıyordu şimdi: Havada yabancı kokusu vardı. Önce terli bir at kokusu, sonra yürek oynatan başka bir koku! Dereyi atladı, çalıları geçti, telâşla inlerine girdi.. in bomboş! Bir

an donup kalan ana kurt, hemen sonra, bir av köpeği gibi her yeri koklayarak oraya buraya koştu. Sonra dışarı fırladı, yoluna çıkan Taşçaynar’a hiddetle bir diş attı. Yavrularının olmayışından onu, yani babalarını sorumlu tutuyordu sanki. Baba kurt da telâşla yuvalarına girdi. Sonra çıkıp Akbar’ın peşine düştü. Akbar, dere boyunda, bir o yana bir bu yana koşup duruyordu. Faltaşı gibi açılmış gözleriyle izlere bakıyor, neler olup bittiğini anlamaya çalışıyordu. Bir insan gelmişti buraya! Henüz taze olan koku yayıntısı apaçık belli ediyordu bunu. Yere dökülmüş ve at salyası bulanmış yulaflar da vardı. Sonra, içinde pis kokulu ve onun midesini bulandıran bir sıvı olan şişe, özellikle de kar üzerinde pek belli olan çoban çizmelerinin izleri: Demek, o korkunç yaratık, atla inlerine kadar gelmiş, yavrularını almıştı! Belki yavrularını yemişti bile! Üzüntü ve hiddetinden ne yapacağını bilemeyen Akbar, zavallı eşine bir düşmanı imiş gibi tekrar saldırdı ve onu birkaç kere ısırdı. Sonra hiddetli hırlamalarla, yavrusunu kaçıranın izinde koşmaya başladı. Taşçaynar da peşinden...

İki kurt olanca hızlarıyla atlının peşinde koşuyor, atlı ise göle, insanların yaşadığı bölgeye gidiyordu.

Bazarbay boğazı geçmiş, yaz merasının bayırında atını tırısa geçirmişti. Uzaktan gölün bir köşesi görünmeye başlamıştı bile. Bir saat kadar sonra evine ulaşırdı. Ufkun ta kenarında duran güneş, iki dağ arasına düşmek, yitilmek üzereydi. Hafif ama soğuk bir rüzgâr esmeye başladı Isık-Göl’den. “Kurt yavruları soğuk almamalı” dedi Bazarbay kendi kendine. Ama onları saracak bir şey yoktu. Heybenin içinde ölmüş olmasınlar sakın! (Ölmüş hayvanları kim satın alırdı?) İnip bakmak için atını durdurdu. Tam heybeyi çözüp bakacağı sırada, at, ayaklarını açıp işemeye başladı, ama birden işemeyi kesti, olduğu yerde çırpınıyor, korkulu bakışlarla ayaklarını yere vuruyordu. Birden yana sıçramış, sahibinin elinden dizginini hızla çekmişti.

- Hoop! Dur bakalım, ne oluyor sana?

Ama at şaha kalktı. Korkunç bir yangından kaçmak istiyordu sanki. Bazarbay birden, iliklerine kadar titrediğini hissetti. Atın bu tuhaf davranışının sebebini anlamak için durup gerilere bakmasına gerek yoktu. Kurtların takipte olduğunu anlamıştı. Hemen sıçradı, daha atın yelesini bırakmamıştı ki hayvan fırladı, dörtnal koşmaya başladı. Rüzgâra karşı, başını öne eğerek uçuyordu. Bazarbay yan tarafa bir göz attı ve yakınında

iki kurdun koştuğunu gördü. Az önce de at, bayırı aşarlarken görmüştü onları. Şimdi yandan önüne geçip yolunu kesmek istiyorlardı. Adam yakarmaya, normal zamanda yüzlerine tüküreceği bütün ilâhları imdada çağırmaya başladı. “Lânet olsun o jeologlara, dedi, altınlarıyla birlikte yok olsunlar!” Sonra karısının sözlerini hatırladı. Ondan özür diledi: “Şeref sözü! Eğer bu işten yakamı sıyırırsam bir daha sana hiç el kaldırmayacağım” diye, yanıbaşındaymış gibi ona söz verdi. İçinden söyleniyordu: “O kurt ininde ne işim vardı? Kafalarını duvara çarpa çarpa gebertsem daha iyiydi. Ve şimdi onlardan kurtulmam imkânsız!”

Heybe atın terkisine sıkıca bağlıydı ve bu koşu sırasında onları oradan alıp atamazdı. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi akşam oluvermiş, karanlık, ıssız geniş ovaları dalga dalga kaplamıştı. Çevresinde, kilometrelerce uzağında, onun derdiyle meşgul olacak kimseler yoktu. Tek dayanağı, tek desteği, şimdi paniğe kapılarak bütün hızı ile koşan atı idi.

En büyük üzüntüsü de tüfeği olmamasıydı. Bu kurtların herbirine birer kurşun sıkmaktan daha kolay ne olurdu. Boşa kurşun atmazdı. Bütün çobanlar gibi onun da bir tüfeği vardı elbet. Ama ne yazık ki evde bırakmıştı. Her zaman tüfekle dolaşacak değildi ya! Ah, başına geleceği bilseydi...

Bazarbay olanca sesiyle bağırmaya başladı. Böylece kurtları korkutacağını umuyordu. Neyse ki iyi bir atı vardı ve kurtuluşu bu ata bağlıydı...

Dağların karanlık yamaçlarında amansız bir takipti bu: Atlı adam, heybesinde dört kurt yavrusunu kaçırıyor, Akbar ve Taşçaynar da onu kovalıyordu. Yavrularının kokusunu alan kurtlar da kendi dillerince dua ediyorlardı. Ah at bir yanlış adım atsa, bir tek yanlış adımla ayağı sürçecek olsa! Mideleri yak etiyle dolu olmasaydı, daha hızlı koşabilirler, hırsızı yakalar, onu kana boğarak parça parça eder, nice zamandır sürdürdükleri korkunç varolma mücadelesinde haklı olduklarını gösterirler, adalet yerini bulurdu. Eskiden, Mujunkum bozkırında, büyük sayga avına çıktıkları zaman, daha başka davranır, daha hızlı koşar ve saygaları pusuya düşürürlerdi. Ama o zamanlar mideleri hep boş olurdu.

Bu koşuda özellikle Akbar çok güçlük çekiyordu. Çünkü yavrularına süt yapsın diye çok et yemişti. Yine de dayanıyor, bütün kaslarını gererek

koşuyordu. Atlıya yetişse, bir an bile tereddüt etmeden üzerine atılacaktı. Yavrularını kurtarmak için her şeyi göze almıştı. Elbette Taşçaynar da hep yanında olacak, onu vargücüyle ve sonuna kadar destekleyecekti. Her şeyde beraberdiler. Yalnız, vakti gelince, tek başlarına öleceklerdi... Bugün Akbar'ı hiç bir şey durduramazdı. Ölecekse ölecekti, yeter ki kaçan atlıya yetişsindi. Ah onun boğazına bir atılsa!...

Bazarbay, atının bütün çabasına rağmen, kurtlarla kendisi arasındaki mesafenin yavaş yavaş ama kesin olarak kısaldığını ve kurtların onun göle ulaşmasını engellemeye çalıştıklarını farketti. Kurtlar onun yolunu kesip dağlara doğru gitmesini istiyorlardı. Orada işini bitirmeleri kesinleşirdi. Korkular içindeki at ise uzaklaşmaktan başka bir şey düşünmüyor ve onun için de zaman zaman yolunu değiştirmeye çalışıyordu. Ama Bazarbay onun doğru yoldan sapmasını engelliyor, bu yüzden de kurtların saptırma çabası boşa gidiyordu.

Nihayet ileride bir ağılın ışıkları göründü (Ne şans!). Boston Urkunçiev'in ağılı idi bu. Evet, şu meşhur kahraman işçinin, nefret ettiği şu yeni tür kulağın (köy ağasının) ağılı. Dost ya da düşman, ne olursa olsun, şu anda karşısına bir insan çıkması, Tanrı'nın bir lûtfu idi. Birbirinden uzakça o birkaç evi görünce sonsuz bir sevince kapıldı ve atını mahmuzladı. Hayvan, uzakta parlayan o umut ışıklarına doğru yeni bir kuvvetle hızlandı. Ama, artık kurtulduğunu söyleyebileceği ana kadar sanki yüzyıllar kadar uzun zaman geçti.

Az sonra Boston'un elektrojen grubunun tarrakası duyuldu ve bir köpek sürüsü havlayarak ona doğru koşmaya başladı. Ama kurtlar hâlâ peşindeydi, onların gittikçe yaklaşan solumalarını duyuyordu. “Ey kudretli Bavbedin, kurtar beni, sana yedi kurban sunacağım!” diyordu Bazarbay.

Çobanların kendisine doğru koştuklarını görünce, “Ah, nihayet kurtuldum!” dedi kendi kendine.

Tabiî, bütün vaadlerini, adaklarını, daha bir saat geçmeden unutacaktı. İnsanoğlu böyleydi işte...

Kendisini, kelimenin tam anlamıyla kurtarıcılarının kollarına attı:

- Kurtlar! Kurtlar kovalıyor! Su verin bana! dedi titrek bir sesle.

Kurtlar şimdi görünmez olmuşlardı. Ama oralarda bir yerde, pusuda oldukları kesindi. Çobanlar kapıları kilitleyerek, birbirlerini uyararak sağa sola koşmaya başladılar, içlerinden biri dama çıktı ve oradan birkaç el ateş etti. Köpekler birbirleriyle yarışırcasına havlıyorlardı. Kurtların kokusunu alır almaz hepsi avluya kaçmıştı ve oradan çıkmıyorlardı. Onların bu korkaklığına sinirlenen sahipleri küfürler savurarak onları kışkırtmaya, yüreklendirmeye çalışıyorlardı ama boşuna...

- Koşun! Tutun! Çoban köpeği olacaklar! Bir bok olmaz bunlardan! Saldırın! Haydi.. Aktaş, Yılbars, Caysan, Barpalan! Ne duruyorsunuz! Kovun kurtları! Ödlekler! Utanmıyor musunuz?!

- Nefesini tüketme, dedi içlerinden biri, köpek bunlar, bir atlıyı çizmesinden yakalayıp düşürürler de, kurtlara bir şey yapamazlar. Ne sanıyorsun! Hiçbir köpek bir kurda saldıramaz. Bırak havlasınlar.

Bazarbay'ın, kurtların kendisini niçin kovaladıklarını hatırlaması için epeyce zaman geçti. Yalnız, onun atıyla ilgilenen bir çocuğun sorusu üzerine hatırlamıştı kovalanmasının sebebini:

- Bazarbay Beg, heybende ne var? İçinde bir şeyler kımıldıyor da? demişti çocuk.

- Heybemde mi? Ha, onlar kurt yavruları! Lânet olası şeyler! Başat'ta bir inde buldum bu dört kurt yavrusunu. Kurtlar beni bunun için kovaladılar.

- Ha, demek öyle, iyi bir ganimet! İnlerine girip mi aldın onları? Postunu orada bırakabilirdin...

- Ölmemişler mi? Çok sallanmaktan boğulup ölebilirlerdi, dedi başka bir çoban.

- Yoo, o kadar nazik değiller, ayrık otu gibidir bunlar, öyle kolay kolay ölmezler!

- Göstersene nasıl şeyler olduğunu.

Çobanlar heybeyi alıp Boston'un evine götürdüler. Böyle bir buluntuya ancak ağıl reisinin evinde bakılabilirdi. O sırada ağıl reisinin orada bulunmayışı bu geleneği bozamazdı. Şu anda o, ödül almış seçkin bir işçi olarak, mahallî bir komite toplantısına başkanlık ediyordu.

Bazarbay, zafer kazanmış gibi gururla, ganimetinin peşinde yürüyerek eve girdi. Ev sahibine karşı düşüncesi ne olursa olsun, davet edildiği bir haneye girmemezlik edemezdi.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bu eşikten ilk defa geçecek değildi. Oradan yedi kilometre uzakta oturuyordu ve bu dağlarda çobanlık yaptığı uzun yıllarda, Urkunçiev'i üç defa ziyaret etmek fırsatını bulmuştu. İlk gelişi, Ernazar'ın ölümünden sonra, onu anmak için verilen yemek dolayısiyle olmuştu. Ernazar, Ala-Mengü dağını geçerken bir uçuruma yuvarlanmış ve ölmüştü. Ondan altı ay sonra, Boston'un ilk karısı Arzıgül'ün cenazesi için gelmişti. (Arzıgül çok güzel bir kadındı). Çevre sakinlerinin hepsi gelmişti cenazeye: Büyük bir kalabalık olmuştu. Atlar, traktörler, kamyonlar.. ordu kadar çoktular. Üçüncü ziyaretine gelince, bunu istemeyerek, zorlanarak yapmıştı doğrusu. O gün yetkili kişiler bir üretim semineri açmış, Boston Urkunçiev'e de kendi tecrübelerinden öteki çobanları yararlandırmak görevi vermişlerdi. İşte bu vesile ile istemeye istemeye seminere katılmış, kuzuların ölmemesi, koyunların daha çok yün vermeleri için nelerin yapılması gerektiğine dair uzun uzun nutukları dinlemek zorunda kalmış, yarım gününü kaybetmişti. Sanki o bunları bilmezmiş, nice zamandan beri başka şey yapıyormuş gibi! Oysa yapılacak şeyler belliydi. Kış zamanında hayvanları iyi beslemek, yazın sabahları erken kalkmak, akşamları geç yatmak, çok çalışmak ve koyunları hiç gözetimsiz bırakmamak yeter de artardı bile. Kısacası gayretkeşlik gerekirdi. Tıpkı Boston ve onun takımı gibi. Bazısı çok, bazısı az başarılı olurdu. Bir şans meselesiydi bu. Meselâ Boston'un evlerinde, anbarında, hatta avlusunda bile gece-gündüz yanan elektrik vardı. Niçin? Çünkü o, bir jeneratör yerine iki jeneratör alabilmişti. Birinci jeneratör arıza yapacak olsa, ikincisini çalıştırırdı. Oysa Bazarbay da dahil kolhozun bütün öteki çobanlarında yalnız bir jeneratör vardı, bunun da yarardan çok zararı olurdu. Bazen çalışır, bazen çalışmaz, çok defa gerekli yakıt vaktinde verilmezdi. Arıza yapınca parça gerekir, ya da teknisyen gidip şehire yerleşmiş olur, bulunmazdı. Onun gibi gençler için şehirde

yaşamak ve çalışmak yüz kere daha iyiydi. Sonuç: Kâğıt üzerinde herkesin elektriği vardı, ama gerçek bambaşka idi...

Hem sonra, her zaman haklı çıkan Boston olurdu. İçki de içmediği için haklı çıkarırlardı onu. Oysa Bazarbay ve onun gibiler hep haksız çıkarlardı, onların içkiye düşkünlüğü hiçbir şeyi halletmiyordu. Ama, madem ki o kadar kötü idiler, kötü işçilerdi, niye işten kovmuyorlardı? Hayır, tam tersi oluyordu bunun: Hele bir istifa etmeye kalkış, görürdün dünyanın kaç bucak olduğunu! Hemen adamın peşine polis takarlardı. Pasaportunu alır, çalışma belgeni alır ve geri vermezlerdi. "Bizimle kal sevgili yoldaş, bizi güç durumda bırakma" derlerdi. Evet, günümüzde çobanlığı kabul eden enayiler pek az bulunur. Herkes şehirde oturmak istiyor. Çünkü orda çalışma saati dolunca bir yerlere gidip eğlenebilirsin, ya da evine gider dinlenirsin. Oradaki evlerde konfor var, soba yakmak gerekmiyor, elektrik hiç kesilmez, gece gündüz yanar, akarsu desen elinin altında, hatta helâları bile evin içinde, koridorun dibindedir... Hiçbir şey buradakine benzemez! Sen burada binbeş yüz hayvanla uğraşırsın, kuzulama mevsiminde bir dakika dinlenmeye vaktin olmaz. Hep meleşir, birbiri ardından doğum yaparlar. Saatlerce gübrelere batıp çıkarsın, sinirlerini yatıştıramazsın; karını, yardımcılarını dövemezsin, içip zıbaramazsın... Ve sonra, bütün bunlar yetmiyormuş gibi, sana beş paralık değer vermezler...

En küçük bir fırsatta, sana bu Boston'u örnek olarak gösterirler: "Onun gibi olun, onu örnek alın!" derler. Çenesine iyi bir yumruğu hakediyor bu fırsatçı! Herifte de bir şans var ki! En iyi insanlar onun emrinde çalışmak istiyor, kimse onu terketmiyor, tam bir aile şirketi kurmuş! Bazarbay ve birçokları da elektrik jeneratörlerini kaldırıp döküntüler arasına atmış ve tıpkı eski zamanlarda olduğu gibi petrol lambalarını ve fenerleri kullanmaya başlamışlardı. Boston'un MI-1157'si ise çalışmaya devam ediyordu. Onu ta uzaktan görüyor, sesini ta uzaktan duyuyorlardı. Zaten kurtları korkutan da o ses idi. O müthiş tarraka olmasaydı, bu kadar çabuk bırakmazlardı kovalamayı.

Köpekler hâlâ havlıyordu, iki kurt hâlâ yakınlarda geziyor ama meydana çıkmaya cesaret edemiyorlardı...

Evet, çok şanslıydı bu Boston. Avlusu bile kusursuz, evi temiz ve aydınlıktı. Bunlara bakınca insan onun koyunlar arasında yaşadığını söyleyemezdi.

Kapıdan içeri girerken Bazarbay çizmelerini, dolaklarını çıkarmak zorunda kalmış, halılar döşeli odaya yün çoraplarıyla girmişti.

İnsana şans bir kere gülmeye görsün her şeyin en iyisini verirdi. Bazarbay o güne kadar, Ernazar'ın dulu Gülümhan'ın ne kadar çekici ve hâlâ genç bir kadın olduğunu pek farketmemişti. Kocası öleli çok olmamasına rağmen Boston onunla evlenmişti ve kadın mutlu görünüyordu. Henüz kırk yaşındaydı, belki daha genç. İki kızı yatılı okuldaydı. Boston'un da ilk karısından iki kızı vardı ama onlar evlenmişlerdi. Gülümhan ona üçüncü bir çocuk, bir oğul vermişti.

Boston'un bu yeni karısı gerçekten çok sevimliydi, kibardı ve aptal da değildi, hiç değildi. Kocasıyla Bazarbay arasındaki geçimsizliği bildiği halde bilmezlikten gelmiş, hiç renk vermemiş, çok tabiî ve nâzik bir şekilde karşılamıştı onu: "Hoşgeldin komşularımın komşusu, gir içeri, şöyle buyur. Ne müthiş olay! Demek kurtlar düştü peşine! Hiç görülmüş şey mi bu? Allah'a şükürler olsun, arbaklar[4] kurtarmış seni ölümden. Kocam evde değil, toplantıya gitti, ama gecikmez, gelir. Onu arabayla getirmeye söz vermişlerdi. Buyur, buyur, otur şöyle. Böyle bir maceradan sonra bir çay içmek istersin herhalde. Biraz beklersen yemek de hazır olur."

Bazarbay, bu zoraki konukseverliğin, bu iyi niyet gösterisinin derecesini, nereye kadar varacağını anlamak istedi. Üstelik, heyecanını yatıştırmak için biraz içkiye çok ihtiyacı vardı.

- Çay, kadınların içeceği bir içkidir, dedi hiç kemküm etmeden ve biraz da tahrik eden bir ses tonuyla, patavatsızlığımı mazur gör, baylığı, varlığı dillerde dolaşan Boston'un görkemli evinde daha keskin, daha ağırca bir içki bulunmaz mı acaba?

Bazarbay, kendisine bir içki verilmese bile bu çok iğneli sözleriyle, Gülümhan'ın yüzündeki ani değişikliği görmekten büyük zevk alacaktı. Aslında açık konuşmak pek becerebildiği bir şey değildi. Ama burası ne bir Beğ evi idi, ne de bir 'Han' evi. Boston da onun gibi basit bir koyun yetiştiricisinden başka bir şey değildi.

- Özür dilerim, dedi kadın kaşlarını çatarak, Boston içki içmez...

- Evet, bilirim, senin Boston içki içmez, dedi Bazarbay laubali bir şekilde, lâf olsun diye söyledim işte. Çaya da teşekkür ederim. Sadece düşünmüştüm ki, kendisi içmese bile belki konukları için bulundurur...

- Tabiî, tabiî, dedi Gülümhan mahcup bir şekilde. Bu arada, misafirin yanında oturan çoban Rızkul'a bir göz attı. İçinde kurt yavruları bulunan heybe onun önünde idi.

Rızkul votka getirmek için ayağa kalkarken Boston'un ikinci yardımcısı girdi odaya. Bunun adı Murat idi. Pedagoji Ensütüsündeki öğrenimini yarıda bırakmış, her yere girip çıkmış, sonunda Boston'un yanında kalmıştı. Açıkgöz ve yüzsüz bir çocuktu. Rızkul ona:

- Baksana Murat, dedi, sende bir yerlere sakladığın bir votka şişesi vardır. Bunu biliyorum. Getir de Bazarbay'ın başarısını kutlayalım. Boston bir şey söylerse sorumluluğu üzerime alırım. Haydi, uç ve hemen getir.

- Pekâlâ, getireyim, dedi Murat sevinçle.

İlk yarım şişeden sonra Bazarbay neşesini bulmuştu. O büyük korkunun yerini şimdi her zamanki güvenli daha doğrusu patavatsız hali almıştı. Kendi evindeymiş gibi halının üzerine yayılıp oturdu ve macerasını anlatmaya hazırlandı. Heybenin ağzını açarak yavru kurtları çıkardı önce. Kendisi de ilk defa bu kadar yakından görecekti onları. Yavruların sert tepkileri azalmış, saklanacak yer arıyor gibiydiler. Biraz ısınınca halının üzerinde hareket etmeye, şikâyet eder gibi ürümeye başladılar. Etraflarında oturan insanların elbiselerine burunlarını sürtüyorlardı. Buğulu gözlerle bakıyor, hiçbir şey anlamıyorlardı. Besbelli, ama boş yere, kendilerini emzirecek ve koruyacak annelerini aramaktaydılar. Gülümhan onlara acıyarak başını salladı:

- Karınları aç zavallıların! Yavru, kurt yavrusu da olsa, yavrudur işte. Yiyecek verilmezse ölecekler. Ne işine yarayacak bunlar senin?

- Açlıktan niye ölsünler, dedi Bazarbay suçlar gibi, çok dayanıklıdır bu hayvanlar. Şehre götürmeden iki gün onları besleyecek bir şeyler bulunur. Zooloji merkezinde onlara nasıl bakılacağını bilirler. O şefler her şeyi

yapabilir, bir kurdu sirkte numara yapacak kadar terbiye edebilirler. Ve insanlar sirke para vererek girer. Böylelerini bulurlarsa sirke gönderirler.

Gülümhan'ın uyandırdığı merhamet duygusuna rağmen herkes gülümsedi. Ama, kurt yavrularını görmek için koşup gelen kadınlar, aralarında birşeyler fısıldaşmaya başladılar. Ev sahibesi şöyle dedi:

- Bizde birkaç öksüz kuzu var, onları kendimiz besliyoruz. O kuzuların biberonları ile bu kurt yavruları da beslenemez mi?

Bazarbay katıla katıla güldü:

- Neden olmasın? Kurtları emziren koyunlar.. hiç fena fikir değil! Bir deneyelim.

Daha sonraları, her şey olup bittikten sonra, bu sahneyi herbiri nefretle hatırlayacaklardı. Ama şimdi yavru kurtların koyun sütü içmelerine bakıp gülüyorlardı. Hayvancıklar pek komik, pek korkusuzdular şimdi. İçlerinden biri, bir dişisi, mavi gözlüydü: İnanılır şey değildi bu. O güne kadar böyle bir şeyi peri masallarında bile hiçbiri duymamıştı. Boston'un henüz birbuçuk yaşında olan oğlu Kence[5] sevinçten uçuyordu. Onun bebek kurtlarla, gözleri coşku ile parlayarak ve yalnız kendisinin anladığı bir dille konuşarak oynaması herkesi duygulandırdı. Akbar'ın yavruları da sanki burada çocuğun kendilerine en yakın canlı olduğunu anlamış gibi hep onun kollarına, vücuduna sokuluyorlardı. İnsan ve hayvan yavrularının birbirlerini tanımalarını görüp şaşıyor, çocuğun neler söylediğini annesinden sorup anlamaya çalışıyorlardı. Annesi de gururla, gülümseyerek okşuyordu yavrusunu.

- Benim küçük kurdum, küçücük hayvanım benim, bu kara güzel kurt yavruları hep sana geliyorlar. Bak ne şirin şeyler. Onların dostu olmak istiyorsun değil mi?

İşte tam bu sırada Bazarbay unutulmaz sözlerini söyledi:

- Evinde daha önce de bir kurt yavrusu vardı, işte şimdi beş tane oldular. Bir kurt yavrusu olmak mı istiyorsun Kence? Boston'un oğlu, seni onlarla birlikte bir ine koyarım, kurtlarla beraber büyürsün...

Çay içerken şakalaşıp gülüşüyorlardı. Yüzleri kıpkırmızı olan ve başları iyice dönmeye başlayan Bazarbay ve Murat, bir yandan yağ ve kızarmış et yiyerek votka şişesini bitirmişlerdi.

Nihayet avluda köpekler sustu, sessizlik geri geldi. Adı Caysan olan en iri köpeklerden biri aralık duran kapıdan ansızın başını uzattı ve eşiğin üzerinde kuyruğunu sallayarak durdu, ama içeri girmeye cesaret edemedi. Biri bir lokma ekmek atınca onu havada yakalayarak yedi. Bu sırada Murat birden yerinden kalktı, kurt yavrularından birini alıp köpeğin önüne götürdü:

- Caysan, al bakalım! Haydi al!

Kurt yavrusu o koca köpeğin önünde tiril tiril titriyordu. Caysan, herkesin şaşkın bakışları arasında, homurdana homurdana geriledi, sonra da başını yere eğerek ve kuyruğunu ayaklarının arasına kıstırarak kaçıp gitti. Avluya girince de ürkek ürkek havlamaya başladı. Hepsi katıla katıla güldüler buna. En çok gülen Bazarbay idi ve şöyle dedi:

- Boşuna zahmet ettin Murat! Hangi köpek olsa kurdun kokusunu alınca korkudan işer. Caysan'ı bir arslan mı sanıyorsun sen?

Kence hıçkırarak ağlamaya başlayınca gülüşmeler durdu: Büyüklerin şakası onu pek korkutmuştu. Kurt yavrusuna bir şey olacak diye ve onu korumak için badi badi koşarak kapıya gitmişti.

Az sonra Bazarbay zavallı yavruları tekrar heybeye soktu ve ağıldan ayrıldı. Dinlenmiş, teri kurumuş ve tımar edilmiş at yola koyulunca bu defa korkusuz, neşe ile tırısa geçti. Murat ve Rızkul tüfeklerini yanlarına alarak ona yoldaşlık ettiler. Onlar da sarhoştu. Özellikle Murat'ın çenesi iyice düşmüştü, durmadan konuşuyordu. Giderken, az önce meydana gelen bir olayı telâfi etmek için refakat ediyorlardı ona. Olay şu idi:

Bazarbay, akşam boyunca Boston'un evinde en çok ilgi ve saygı gören kişi olmaktan memnundu. O değerli heybesini Murat'ın ellerine verip odadan çıkarken, büyük bir kurt postunun süslediği duvara yaklaşmıştı. Postun yanında bir de tüfek asılıydı. Bunlara merakla baktı. Silah çok hoşuna gitmişti: Namlusu ivli, 'panthere' marka güzel bir tüfekti bu. Büyük avlar için yapılmıştı. Çelik kısmı ışıkta pırıl pırıl parlıyordu. Duvarı süsleyen yırtıcı postu bu tüfekle vurulmuştu. Bu olayı herkes biliyordu o bölgede.

- Beğ Gülümhan, demişti Bazarbay sarhoş gözleriyle onu süzerek. Biraz duralayıp, "Bu Gülümhan tenha bir yerde karşıma bir çıkarsa..." diye geçirmişti aklından. Kırda ya da ıssız bir yol kenarında rastladığı kadınlara zor kullanarak tecavüz etmekten geri kalmazdı. Bu teşebbüslerinden, başarılı olsun olmasın hiç pişmanlık duymuyordu. Gülümhan'ın yüzünü, Gök Tursun'un gömgök şişiklerle dolu yüzüyle karşılaştırmıştı da, gidip karısına bir tokat aşketmek gelmişti içinden. Çünkü onun karısı o idi, Gülümhan değildi ve nice zamandan beri karısından bıkmıştı. Ama, hiddetini gizlemesini bilmiş, kendisini toparlamış ve bu düşünceler süresince durakladıktan sonra devam etmişti:

- Evinizde insan çok rahat ediyor, mükemmel bir hanımsın... Ne diyordum? Ha, bak Gülümhan, korkarım kurtlar yine peşime düşeceklerdir. Şu tüfeği yanıma almama izin verir misin? Yarın hemen iade ederim...

- Allah aşkına koy o silahı yerine, dedi Gülümhan sert bir şekilde, Boston silahını kimseye vermez, ona dokunulmasını bile istemez!

- Demek o burda yokken de bu silahı kullanamayacaksın? diye sırıttı Bazarbay. Yine bir an hayale dalmış, bir fırsatını bulsa bu kadını nasıl sarmalayıp kucaklayacağını düşünmüştü.

- Kesinlikle hayır, dedi Gülümhan. Eğer Boston eve geldiği zaman silahı yerinde bulmazsa çok kızar. Zaten fişeklerin yerini bile bilmem, kocam onları da sakladı ve kimsenin kullanmasını istemiyor.

Bazarbay içinden, Boston'a sövüp saydı, kendi talihsizliğine de lânetler okudu. Bu cimri herifi tanımıyor muydu sanki! Karısı da ondan aşağı kalmıyordu. "Alın silahınızı da..." diye kükremek üzereydi ki Rızkul koluna girmiş, havayı yatıştırmak için ona refakat edeceklerini söylemişti:

- Endişe etmene gerek yok Bazake[6], Murat'la ben tüfeklerimizle sana yoldaşlık ederiz. Bizim vaktimiz bol, önümüzde upuzun bir gece var. Bu tüfeği yerine koysan iyi edersin. Boston'un nasıl biri olduğunu bilirsin, evinde herhangi bir şeyin yerinden oynatılmasına çok kızar!

Rızkul, Kence'yi teselli için de biraz oyalandı. Çocuk küçük kurtların heybeye konduğunu görünce ve götürüleceklerini anlayınca hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Tepinerek, bağırarak kendisine verilmesini istiyordu küçük kurtların... Murat, avludan çıktıktan sonra, arkadaşlarını da güldürmek için, tuhaf bir olayı anlatmak istedi:

- Ey Bazake, şehirdeki büyük rezaleti duydun mu? Duysan gülmekten kasıkların çatlardı.

- Yoo, bir şey duymadım.

- Büyük rezalet, uluslararası boyutları olan bir rezalet! Vallahi!

Rızkul atını biraz hızlandırarak:

- Hey talebe, haydi anlat şunu, dedi.

- Bak anlatayım, geçen gün, kodamanlardan biri, bizim yerel gazete “Sosyalizm Şafağı”na telefon etmiş ve gazetede niçin Amerikan kapitalizminin propagandasını yapıyorsunuz! diye çıkışmış. Yazıişleri müdürü benim eski okul arkadaşlarımdan biridir, dalkavuklukta olduğu gibi ödleklikte de üstüne yoktur. Telefona işte o çıkmış ve korkudan titreyerek kekelemeye başlamış: “Bi..biz, Aaa-a merika ile il...il..gili hiç bir yaaa ya yazı ya ya yın la madik e e fendim.. Ne propagandasından söz ediyorsunuz?”, “Daha ne olsun! Birinci sayfadaki o başlık ne öyle? ‘Boston bize en iyi örnektir’ diyorsunuz”. “Ama ef..efendim.. o bi bizim en i..iyi ve örnek çobanımızın adıdır.. Boston Urkunçiev’den söz ettik biz. Onunla ilgili bir yazıdır o.” “Tamam, anladık ama”, diyor kodaman, “bir çok kişi gazetenin yalnız başlığını okur!” Ha! ha! diye katılarak güldü ve devam etti anlatmaya: “Peki ne yapacağız efendim?” diye soruyor yazıişleri müdürü. Ne cevap veriyorlar biliyor musun? “Söyleyin o işçi kahramanımıza, adını değiştirsin, başka bir ad alsın kendisine!”

- Dur hele, diye sözünü kesti Bazarbay, Amerika’da da Boston adında biri mi var?

- Böyle biri yok ama bu isimde bir şehir var, büyük şehirlerden birinin adı o, hemen hemen New-York kadar büyük bir şehrin. Biliyorsun, bizim dilimizde Boston ‘Boz elbiseli’ demektir. ‘Boz’un anlamı onların gri dediği renk. ‘Ton’ ya da ‘don’ ise elbise demek, ya da palto demek. Kelimeler birleşince ‘Boston’ şeklinde söyleniyor, yani ‘Boz elbise’, çaktın mı meseleyi?

- Vay canına! Tabiî, Boston ‘Boz ton’ demek, dedi Bazarbay, şimdi anladım, hiç düşünmemiştim Boston adının nerden geldiğini.

Ama, bu skandalın Boston’a hiçbir zarar vermeyeceğini düşünen Bazarbay’ın canı sıkılmıştı doğrusu.

Karanlık, gökyüzüne yıldızlı tülünü yaymıştı. Dağları ve uzaktan zor farkedilen gölü de kaplamıştı. Üç atlı Taban’a doğru neşe ile ilerliyor.

Bugüne kadar birbirlerinden ayrı olan kaderlerinin, o gün en kötü şekilde bir araya geldiğini, birleştiklerini nereden bileceklerdi?... Az sonra konuşmaları duyulmaz oldu, toynak sesleri de kayboldu. Yalnız jeneratörün sesi duyuluyordu uzaktan. Jeneratörün feneri, evlerin etrafında, karanlıktan koparıp aldığı aydınlık, küçük bir alan oluşturuyordu.

Kurtlar, onların gidişini farketmemiş, tepelerin arkasında, kendileri için uygun zamanı bekliyorlardı...

-II-

Gülümhan Kence'yi güçlükle uyutabildi. Kendisi de kocasının dönmesini beklediği için uyumuyordu. Nihayet köpekler koro halinde havlamaya başlayınca, üzerine bir şal alarak pencereye yaklaştı. Farlarıyla karanlığı delip gelen müdürün arabasını gördü. Araba büyük ağılın önünde durmuştu. O gün kuzulaması beklenen koyunları toplamışlardı oraya.

Boston arabadan indi, şoföre teşekkür ettikten sonra aracın kapısını çarparak kapadı ve araba tekerlekleri gıcırdayarak hareket elti. Gülümhan Boston'un hemen eve girmeyeceğini, önce ağıllara, anbarlara ve hayvanların otlarına bakacağını biliyordu. Bu teftişten sonra gece bekçisi Kıdırmat'ı sorguya çekecek, vukuat olup olmadığını, kayıpları, doğumların nasıl geçtiğini soracaktı...

Kocasına yemek ısıtmak için sobaya daha önce koyduğu odunları tutuşturdu, çay demledi. Kocası çay tiryakisi idi. Sonra, eşikte ayak seslerini duymak için kulak kabarttı. Kocasının dönüşüne sevinmişti. Onun Kence' nin odasına girdiğini, çocuğu öptüğünü, soğuk bıyıklarının teması ile çocuğun kımıldadığını ve yumuşak yatağında öbür tarafa döndüğünü görür gibi oluyordu. Normal olarak çocuğu yatağına Boston'un kendisi yatırırdı ve uzun bir merasimle yapardı bu işi. Çok defa banyosunu da o yaptırırdı. Önce ev iyice ısıtılır, kapılar pencereler sımsıkı kapatılır, çocuk bundan sonra leğene sokulurdu. Komşular Boston'un yaşlandıktan sonra duygusallaştığını, eskiden kendisini çocuklarından çok işine verdiğini söylüyorlardı. İki büyük kızı şimdi kendi yuvalarını kurmuşlar ve babalarının evine ancak ara sıra geliyorlardı. Her evde olduğu gibi, onlarda da sonuncu ve en küçük çocuk gözde idi. Boston'un Kence'ye bu düşkünlüğünün acı sebeplerini yalnız Gülümhan anlıyordu. Bir gün karı-koca olacaklarını ve bir çocuklarının dünyaya geleceğini evvelce hiç düşünmemişlerdi. İlk kocası Ernazar o uçuruma düşmeseydi ve Boston'un ilk karısı Arzıgül de ondan az sonra ölmeseydi, bütün bunlar olmayacaktı. İkisi de geçmişi akıllarına getirmemeye çalışıyorlardı ama, yalnız kaldıkları zamanlarda eski eşlerini hatırlamaktan geri kalmıyorlardı... Bu çocuk, Kence, ikisi arasında bir birleştirme çizgisiydi ve bu birliğin bedelini çok ağır ödemişlerdi. Ernazar'ı o geçide birlikte gitmeye razı eden Boston idi ve Ernazar onun gözleri önünde düşüp ölmüştü. Şimdi orada, uçurumun

dibinde, karlara gömülü yatıyordu. O zamandan beri ruhunu sıkan, kalbini oyan bu olaya, yalnız küçük Kence'nin varlığı bir teselli oluyordu. Çünkü ölümü dengeleyen şeyin yalnız doğum olduğu yazılmıştı.

Nihayet kocasının içeri girdiğini duydu, çizmelerini çıkarmasına yardım etmek için kalkıp karşıladı. Sonra, sabun ve havlu getirdi, kocasının eline su döktü. Bunlar olurken ikisi de tek kelime konuşmuyorlardı. Daha sonra, çay içerken konuşacaklardı. Boston her zamanki o küçük cümlesini söyleyecekti önce: "Bak, dinle, bu geniş âlemde neler oluyor" diyecek, gördüklerini, yaptıklarını ayrıntılı olarak anlatacaktı ona. Böyle başbaşa kaldıkları zaman çok mutlu idiler. Onların konuşmaları, bütün giriş-çıkışlarını bildikleri bir liman gibiydi. Arzıgül'ün ölümünden bir yıl sonra, evlenmeye karar verdikleri zaman, Boston onu almak için göl kenarındaki küçük kasabaya gelmişti. Gülümhan dul kaldığı günden beri orada oturuyordu. Boston atını orada bırakmış, ikisi birlikte otobüse binerek evlenme muamelesini bitirmeye gitmişlerdi. İlk defa beraber çıktıkları o gün birlikte görünmekten çok sıkılmışlardı. Evlendirme dairesinde kâğıtları alelacele imzalamışlar ve herbiri sonra göl kıyısından yürüyerek gitmişlerdi. Otobüse binmek, kasabadan bir tanıdıkla karşılaşmak istememişlerdi. O güzel sonbahar gününde, Isık-Göl'ün göğü her zamanki gibi temiz ve sakindi. Birbirine bağlı iki küçük kayık dibi görülen berrak suda hafifçe sallanıp duruyorlardı.

"Şuraya bak", demişti Boston, "bu su, bu dağlar, bu toprak, hayatın ta kendisidir. Sen ve ben de şu iki kayık gibiyiz. Akıntının bizi nereye sürükleyeceğini henüz bilmiyoruz, ama yaşadıkça, geçmişimizden kopmayacağız, geçmişimiz bizi terketmeyecektir. Hep beraber olalım. Ben oldukça yaşlandım. Bu kış kırk dokuzuma basacağım. Senin kızların daha büyüyecekler, okullarını bitirmeleri ve toplumda yerlerini almaları gerek... Gel, eşyalarını hazırlayalım. Sen bir balıkçı kızısın, ama yine dağlara döneceksin. Bu defa benimle geleceksin dağlara... Yalnız yaşamak bana çok zor geliyor..."

Gülümhan hıçkıra hıçkıra ağlamış ve Boston onu sakinleştirmek için epeyce uğraşmıştı. Daha sonra, yalnız kaldıkları, şundan bundan ve başkalarından sözettikleri zamanlarda, Gülümhan, gölde gördüğü o iki kayığı gözünde

canlandırıyor ve sakin, huzurlu bir kıyıya yanaştıklarını düşünüp şükrediyordu.

O gün ise kocasının her zamankinden daha dalgın olduğunu farketti. Evin girişinde, lambanın titrek ışığında, uzun boylu Boston (Gülümhan'dan en az bir baş kadar daha yüksekti), havluyu buruşturarak o pürtüklü yüzünü pek yavaş silmişti. Yeşil gözleriyle dalgın dalgın bakıyordu. Büyük çeneli yanık yüzü kızıl bakıra çalan bir renk almıştı. Nesi vardı? Ellerini kuruladıktan sonra, önce küçük tahta karyolasında uyuyan çocuğu görmeye gitti. Bu karyola ya da kereveti kendisi yapmıştı. Diz çöküp, tatlı sözler mırıldanarak, çatlamış dudaklarıyla çocuğu öptü. Kence yatağında kımıldayınca gülümsedi.

- Kıdırmat bana, ben yokken Bazarbay'ın geldiğini söyledi, hiç hoşuma gitmedi, dedi yemeğe otururken.

Gülümhan bu sözleri kendine göre yorumladı, kızardı ve canının sıkıldığını belli eden bir sesle:

- Ben ne yapayım? O kurt yavrularıyla evi istilâ ettiler. Kence de pek sevindi. Onlara çay verdim...

- Beni yanlış anladın. Mesele onun buraya gelmesi değil, ama olanlar hoşuma gitmedi.

- Peki ama neden? Sen de kurtlara ateş etmişsindir. Duvarda asılı duran post oraya kendi kendine gelmedi ya. Çok da iyi duruyor orada.

- Elbette, dedi Boston yeniden doldurması için çay bardağını uzatırken. Çok haklısın, kurtlara ateş ettim, o kurdu vurdum. Ne yapalım, hayat böyle işte. İnsanlarla kurtlar arasında bunlar hep olur. Ama ben, asla bir kurt inini soymadım, kurt yavrularını almadım. Bu ayyaş Bazarbay kurt yavrularını aldı, ana-babalarını da üzerimize salmış oldu. Kesinlikle buralarda bir yerdedirler ve kudurmuş gibidirler...

Bu sözler üzerine Gülümhan endişeyle nefes almaya ve hasırı düzeltmeye koyuldu:

- Doğru, nasıl da düşünemedim bunu? Ne büyük felâket! Buraya hiç gelmemeliydi. Ne halt etmeye girmiş o kurt inine! Zavallı hayvanlar.. bütün hayvanlar yavrularını sever. Herkes bilir bunu.

- Ben asıl bunların hangi kurtlar olduğunu merak ediyorum. Benim düşündüğüm iki kurdun yavruları olmasın bunlar?

Biraz sessiz kaldıktan sonra tekrar konuştu:

- Kıdırmat bana, olayın Başat tarafında olduğunu söyledi.

- Ee?

- Umarım Akbar ve Taşçaynar adlı iki yabancı kurdun yavruları değillerdir.

- Şaka mı ediyorsun benimle? dedi Gülümhan gülerek. Kurtların adı mı olurmuş! Daha neler!

- Seni temin ederim ki hiç şaka etmiyorum. Bu iki hayvan bölgede çok iyi tanınır. Birçok çoban görmüştür onları. Buradaki kurtlara hiç benzemiyorlar. Çok kuvvetli, çok korkunç. Onları tuzağa düşürmek de, tüfekle vurmak da mümkün değil. Adları olmasının da şaşılacak bir yanı yok. Eğer kovalayan kurtlar bu kurtlarsa, o beş para etmez ayyaş Bazarbay da onların yavrularını çalmışsa, durum çok kötü. Taşçaynar, yani iki kurttan erkek olanı, o kadar kuvvetli ki bir atı da öldürebilir. Dişi kurt Akbar ise sürüye öncü olur, av sürüsünü de o güder. Çok zeki, korkunç zeki bir hayvan. Bu yüzden de son derece tehlikeli olabilir.

- Ey oğlumun babası, yeter, beni korkutmaya çalışma. Küçük bir çocuk mu sandın beni? Seni duyan da onları şahsen tanıyorsun, sanki onlarla beraber yaşamışsın sanacak! İnanılmaz ayrıntılar anlatıyorsun!

Boston “nereden bileceksin!” der gibi biraz tepeden bakar gibi oldu ama düşündükten sonra karısını korkutmamanın daha iyi olacağına karar verdi.

- Tamam, tamam, artık onları düşünme. Anlattıklarımın hoşuna gideceğini, seni eğlendireceğini sandım. Haydi yatağı hazırla, epeyce geç oldu, yarın da erken kalkacağız. Biliyorsun, kuzulama günleri yaklaşıyor. Bu gece ya da

sabaha karşı doğurmalar olabilir. Bazıları ikiz doğuracak, hatta üçüz. Neden olmasın!

Ancak yatağa girip ışığı söndürdükten sonra Boston toplantıda konuşulanları kısaca özetledi. Bilmem kaçıncı defa hep ayni meseleleri, gençlerin çoban olmak istemeyişlerini, bu gidişe bir çare bulmaları gerektiğini konuşmuşlardı. Bu sırada avluda birden nal sesleri duydular. Gülümhan kalktı, geceliğinin üzerine bir şal örterek pencereden baktı. Ağılın önünde iki kişi attan iniyordu.

- Rızkul ve Murat, dedi, Bazarbay'a yoldaşlık etmek için gitmişlerdi.

- Sanki yapacak daha iyi bir işleri yokmuş gibi! diye mırıldandı Boston. Sonra, gözlerini yumdu ve her zaman olduğu gibi hemen uyudu.

Gülümhan hemen uyuyamadı. Önce gidip Kence'nin yorganını düzeltti. Uyurken hep üstünü açıyordu çocuk. Çocuğu üzerine titrediği için de çok gecesini uykusuz geçirirdi. Pek hareketli geçen o günün sonunda rahat etmeyeceği belliydi. Bütün bunların sebebi, bir kötü yelin getirip evlerine attığı o Bazarbay idi. Boston'un kafası çok bozulmuştu bu olaya. Normaldi bu. Çünkü, düzeni, sükûneti çok severdi ve Bazarbay gibi hamhalatların kabalığına hiç tahammül edemezdi. Gerçi Bazarbay ona hiçbir kötülük yapmış değildi, ama o da Boston'u sevmezdi ve Boston'un ağılı kendisininkinden daha verimli oluyor, işleri daha iyi gidiyor diye kıskançlıktan çatlardı... Bu sonucun durmadan, çok çok çalışma ile alındığını hiç düşünmezdi. Boston yarın şafakta kalkacak ve akşam geç saatlere kadar hiç oturmayacak, her tarafa yetişip en ufak şeye bile dikkat edecekti...

Gülümhan, alüminyum renkli ve yıldızlarla süslü gökyüzünü seyretmek için pencereden baktı. Bütün yıldızlar tastamam oradaydılar ve ancak gün doğunca gideceklerdi. Dağların üzerinde parlayan Ay da silinecekti o zaman. Ama şimdi gece hep öyle kalacakmış gibiydi ve büyük sessizlikte yalnız evlerin uzağına kurulmuş jeneratörün o pek alışık oldukları tik-takları duyuluyordu.

Gülümhan, uzun uzun bir uluma ve sonra köpeklerin hep birden havlamaları ile uyandığı an, ne zamandan beri uykuda olduğunu

bilmiyordu. Belki henüz dalmıştı uykuya. Uyku sersemliğinden kurtulmak için epey zahmet çekti. Kulak verip dinledikten sonra iyice anladı ki bu bir kurdun yakarışıdır. Uzun, derin yaslarla dolu ve karanlıklar içinde yankı yankı yükselen bir uluma. Büyük bir üzüntü ve endişe ile kocasına sokuldu, ona sıkıca sarıldı. Ulumalar devam ediyordu. Yürek parçalayan acılarla dolu, hıçkıra hıçkıra bir ağlayıştı bu.

Boston başını yastıktan kaldırdı, uykulu bir sesle:

- Bu o işte, Akbar! dedi.

O sırada Boston'un ne demek istediğini anlamayan Gülümhan:

- Hangi Akbar? diye sordu.

- O dişi kurt işte!

Sonra iyice kulak vererek ilâve etti:

- Taşçaynar da uluyor onunla beraber. Bak, dinle, mezbahaya götürülen bir boğa gibi bağırıyor!

Nefeslerini tutup bir daha dinlediler. Ou-ou-u-u- uaaaa! Akbar'ın yakarışı, karanlık gecede tekrar yeri göğü inletmeye başlamıştı.

- Niye böyle uluyor? dedi korkuya kapılan Gülümhan.

- Amma da soru ha! Başına gelen felâkete ağlıyor işte.

Tekrar sustular.

- Ne kötü bir olay! diye söylendi Boston, sen burada dur, çocuğu uyandırmamaya çalış. Sakın korkma, küçük bir kız değilsin ya! Oralarda uluyan bir kurt işte. Yavruları için ağlıyor. Elden bir şey gelmez. Ben çıkıp ağıla bir göz atacağım.

Alelacele giyindi, çizmelerini de giymek için koridora geçti, dönüp ışığı söndürdü, sonra kapıyı kapatıp çıktı dışarı. Gülümhan onun, pencerenin dibinden homurdana homurdana geçtiğini ve köpeklerden birini çağırdığını

duydu: “Caysan! Caysan! Gel buraya!” diyordu. Sonra ayak sesleri uzaklaştı. Kurtlar tekrar ulumaya başladılar. Önce dişi kurdun acı çığlıkları, hemen ardından erkek kurdun daha yüksek sesli uluması duyuluyordu. Seslerinde dayanılmaz acılar, ayni zamanda müthiş bir öfke vardı. Hıçkıra hıçkıra ağlamalarından sonra geliyordu öfkeli bağırışları. Yakarıyor, sonra tehdit ediyor, umutsuzluklar içinde olduklarını bütün dünyaya duyurmak için uluyorlardı...

Dayanılır gibi değildi. Gülümhan kulaklarını tıkıyor, sanki kurtlar eve girecekmiş gibi kalkıp kapıyı sürgülüyor, omuzuna attığı şalın altında titreye titreye tekrar yatağına dönüyor, ne yapacağını bilemiyordu. Kurtların çocuğu uyandırmasından, sonra çocuğun ağlamaya başlamasından da korkuyordu.

Ulumaların yönü değişti ve Gülümhan kurtların pek yakına sokularak dolandıklarını düşündü. Köpekler sinirli sinirli havlıyor ama avludan dışarı çıkmaya cesaret edemiyorlardı. O sırada bir tüfek sesi duyuldu, sonra bir daha: Boston ve Kıdırmat kurtları korkutmak için havaya ateş ediyorlardı.

Az sonra ortalık sakinleşti. Kurtlar ve köpekler sustular. “Tanrı’ya şükür,” dedi Gülümhan, “dayanılır gibi değildi!” Ama, korkusu da gitmiş değildi. Kence’yi uyandırmadan kaldırarak büyük yatağa, kendi yataklarına getirdi. Boston da döndü az sonra. Kurtlara, köpeklere, bütün bu olanlara lânetler okuyor, ateş püskürüyordu.

- Uykumu zehir ettiler! dedi tekrar yatağına girerken. Hepsi cehenneme! Ah bu pis Bazarbay! Pis budala!

Gülümhan cevap vermedi. Kocasının bir an önce yatıp uyumasını istiyordu. Çünkü o, bazı çobanların aksine, mutlaka gün doğmadan kalkardı.

Boston az sonra sakinleşmiş, oğlunu kucağına alarak kulağına tatlı sözler fısıldamaya başlamıştı. Taparcasına seviyordu çocuğunu! Kence’nin tam adı Kencebek (Kence Beğ) idi. “Genç Beğ” anlamına geliyordu. Babasının bir özlemini de yansıtıyordu bu isim. Çünkü her zaman, tam aksi bir kaderi yaşadıkları halde, çobanlar bir “beğ” olmayı hayal ederlerdi. Boston da bu konuda bir istisna sayılmazdı.

Çocuklarını aralarına alarak tekrar uykuya yattılar. Ama uyumaları ne mümkün! Az sonra kurtların uluması, köpeklerin havlaması ile tekrar uyanmışlardı.

- Dayanılır gibi değil, bir şeyler yapmalı, dedi Gülümhan.

Kocasının sessizce kalkıp giyinmeye başladığını görünce de söylediğine pişman oldu:

- Yoo, gitme! Ulusun dursunlar, korkuyorum, beni yalnız bırakma! diye yalvardı.

Boston tekrar yattı. Tan atmak üzereydi. Kurtlar umutsuzca ama öfkeyle ulumaya devam ediyorlardı. Gülümhan ve Boston'un sinirleri iyice bozulmuştu. Gecenin karanlığında, tenha yerdeki bu evde, o sesleri işitmemek, dinlememek mümkün değildi.

- Yüreğim sızlıyor, ne istiyor bunlar? dedi Gülümhan.

- Ne istedikleri besbelli, yavrularını istiyorlar.

- Ama burda değiller ki!

- Ne bilsinler burda olmadıklarını. Bildikleri bir şey var: İzler buraya geliyor, öyleyse yavruları da buradadır onlar için. Aksini anlatamazsın ki. Ah akşam burda olsaydım, boynunu koparırdım o alçağın! Asıl suçlu o, ama cezasını biz çekiyoruz...

Kurtlar, yürek parçalayan isyan ulumalarına devam ediyor, bu haksızlığı haykırıyorlardı. Acılardan gözleri dönmüş olarak inatla dolaşıyorlardı ağılın çevresinde. En çok bağıran Akbar idi. Mezarlıkta ağıtlar söyleyerek hıçkıran dul bir kadın gibiydi ve bu hali Gülümhan'a, Ernazar'ın ölümünde nasıl ümitsizce gözyaşı döktüğünü hatırlatıyordu. Böyle korkunç bir hisse kapıldığını Boston'a belli etmek istemedi.

O gece, hemen hemen hiç gözlerini kapamadılar. Yalnız, her şeyden habersiz küçük Kence, yatağında mışıl mışıl uyuyordu. Dişi kurdun

yakarışlarını dinleyen Gülümhan, şimdi, hiç de tehlikede olmadığı halde, oğlu için endişelenmeye başlamıştı.

Dağların tepesinden günün ilk ışıkları yayılmaya başladı, karanlıklar yavaş yavaş dağıldı ve gece nöbetlerini bitiren yıldızlar birer birer kayboldular. Toprak asıl kimliğine kavuştu...

Kurtlar nihayet gitmişlerdi. O saatte, tarifsiz kederler içinde, yine Başat geçidine doğru koşuyorlardı. Yavrularını yitirdikleri için yıkılmış, uzun uzun uluyarak nefes tükettikleri için yorulmuşlardı. Geçitlerin gölgesinde görüntüleri siliniyor, tepeleri aşarken yine görünüyorlardı. Başka bir zaman olsaydı, vadiyi dolanıp, bir gün önce öldürdükleri yakın artıklarını yemeye giderlerdi. Ama Akbar oraya giden yola bakmadı bile. Taşçaynar da onun isteğine karşı gelemedi.

Güneş doğarken dişi kurt birden hızlandı. Sanki yavruları bekliyordu onu. Peşinden gelen Taşçaynar da yavruları yuvalarında bulabilecekleri hayaline kapılmıştı. İkisi birden inlerine koşarak girdiler.

Her şey yeniden başladı. Akbar kaya yarığının her köşesini koklayarak dolandı, yavrularını bulamayınca dışarı fırladı, acı gerçeği kabul etmek istemiyordu sanki. Dışarı çıkarken Taşçaynar’ı tekrar ısırdı ve dereye doğru koştu. Bazarbay’ın bıraktığı birçok iz ve iğrenç kokular hâlâ kaybolmamıştı. En kötüsü, Akbar’ı çıldırtanı, bir taşa dayalı duran pis kokulu o votka şişesiydi. Homurdandı, saçını başını yolar gibi kendi kendini ısırdı, dişleriyle toprağı kazdı. Sonra başını gökyüzüne kaldırıp, mavi gözlerinden seller gibi yaş akıtarak inledi, inledi...

Ama, onu teselli etmek, onunla birlikte ağlamak için kimse gelmedi yanına. Yüce dağlar hiçbir şeyi umursamadan, hiç kımıldamadan, öylece duruyorlardı...

-III-

Ertesi sabah, saat 10 sularında, Bazarbay şehre inmek için atını eyerlerken, batı tarafından bir atlının kendisine doğru geldiğini gördü. Üzerinde uzun, sarı, önü açık kürklü bir palto, başında tilki postundan bir börk vardı. Hafif tırısa kaldırmıştı atını. Heybetli görünüşünden, eyere kuruluşundan, onun Boston olduğunu anladı. Atına dikkatle bakınca Donkulük'ü de tanıdı ve artık hiç şüphesi kalmadı. Onu görmesi ve kendine doğru gelmesi canını sıkmıştı. Eyeri yere koyarak "ne istiyor bakalım" diye, nefret ettiği komşusunu beklemeye karar verdi. Ama, meşgul görünmek için de bir tutam samanla atın sırtını silmeye başladı. Ayni anda etrafa bir göz atarak ortalığın pek karışık olup olmadığını, çobanların işlerinin başında bulunup bulunmadığını anlamaya çalıştı. Tabiî onun evi Boston'un evi gibi tertemiz değildi. Ama Boston ödüllendirilmiş, nişan almış biriydi ve eşek gibi çalışıyordu. Dilleri dikenli bazı kişiler, eskiden olsaydı onun bir kulak (toprak ağası) olarak Sibirya'ya sürüleceğini söylüyorlardı. Oysa Bazarbay basit bir çobandı ve kendisi gibi olanlar pek çoktu. Bu çobanların otlattığı milyonlarca koyun dağları, bozkırları durmadan çiğner ve otların tekrar bitmelerine engel olurlardı. Ama kimse onu Boston gibi olmaya zorlayamazdı. "Bu yerli kulak'ın günün erken saatinde ne işi var burada? Beni hiç ziyarete gelmiş değil bugüne kadar! Benden ne isteyebilir!" diye söylendi kendi kendine. Önce onu evin içine davet etmeyi düşündü ama içerisinin karmakarışık olduğunu hatırlayınca, karısını, o perişan ve geçimsiz Gök Tursun'u (Gülümhan'la onun arasında ne büyük bir zıdlık vardı) gözlerinin önüne getirdi ve bundan vazgeçti.

Boston az sonra avluya girdi, sundurmanın kenarında ev sahibini görünce ona yöneldi ve yaklaştı. Selâmlaşmaları kısa sürdü. Boston attan inmeye çalışırken Bazarbay kendi atının tımarına devam ediyordu. İkisi de bunu bir nezaketsizlik olarak görmüyorlardı.

- Seni burada bulduğuma sevindim, dedi Boston bıyıklarını sıvazlayarak.

- Gördüğün gibi çalışıyoruz işte. Eğer sır değilse, buraya niçin geldiğini söyler misin?

- Seninle konuşmaya geldim.

- Herhalde çok önemli olmalı. Senin gibi biri basit bir şey için gelmez buralara. Haksız mıyım? dedi Bazarbay küçümseyen bir tonla.

- Evet, çok önemli.

- Pekâlâ, madem ki çok önemli bir şey söyleyeceksin, in atından.

Boston sessizce atından indi. Donkulük'ü bir direğe bağladı, her zaman yaptığı gibi atının kolanını gevşetti. Böylece hayvan daha rahat nefes alırdı. Sonra inceler gibi etrafına bakındı. Herkesin işbaşında oluşunu takdirle karşıladığını belli etmek istiyordu sanki...

Bazarbay öfkesini gizlemekte epeyce güçlük çekiyordu:

- Otursana, niye ayakta duruyorsun? dedi, etrafta görecek bir şey yok. Şuraya şu kütüğün üzerine otur.

Kendisi de oralarda sürünen eski bir traktör lastiğinin üzerine oturdu. Birbirlerini düşmanca süzdüler. Bazarbay Boston'un her şeyinden nefret ediyordu: Siyah astrakanlı geniş göğsünü açık tutan gocuğundan, parlak gözlerinden, yanık teninden, kendisinden beş yaş büyük olmasına rağmen pek dinç duruşundan, her şeyinden.. Neyse, Boston'un özel hayatı onu ilgilendirmezdi, ama geceyi onun Gülümhan'la geçirdiğini düşünüp hiddetlenmekten de kendini alamıyordu.

- Pekâlâ, seni dinliyorum, dedi Bazarbay başını eğerek.

- Kurt yavruları için geldim buraya. Bak, onları almak için bir de heybe getirdim. Onları bana ver, götürüp yerlerine koymalıyız.

- Ne demek istiyorsun? Hangi yerlerine?

- Onları aldığın inlerine.

- Ha, demek bunun için geldin! Ben de kahraman işçimizin ağıldan ayrılış sebebini pek merak etmiştim, dedi alaylı bir sesle. Yalnız bir şeyi unutuyorsun: Ben senin yanında çalışan bir emekçi değilim, senin gibi bir çoban başıyım, bana emir veremezsin.

- Sana emir verdiğim filan yok! Söyleyeceklerimi sükûnetle ve sonuna kadar dinle. Kurtların bu olayı unutacaklarını sanıyorsan çok yanılıyorsun...

- Ne olacak? Unutmasınlar. Onların ruh halini düşünecek değilim. Hem bundan sana ne, hiç anlamıyorum!

- Bu gece, pencerelerimizin dibinde uluyan o iki kurt yüzünden gözlerimizi hiç kırpmadık. Yavrularını vermezsek hiç yatışmazlar.

Boston'un bir ricada bulunmak için geldiğini anlayan Bazarbay bundan yararlanmak istedi. Bu lânet kulak'ı aşağılamak, güç durumda bırakmak için iyi bir fırsattı bu. Hele düşmanının o gece uyuyamamış olmasına için için güldü, sevindi. Başına bu dert çıkınca Gülümhan'a da sarılamamıştı herhalde. Ne iyi! Yarı tehdit edici bir bakışla cevap verdi:

- Bana maval okumayı bırak! Beni aptal yerine de koyma. Ben bu kurt yavrularını, sonradan pişmanlık duyarak, özürler dileyerek götürüp yerlerine bırakmak için almadım. Ne sanıyorsun sen kendini? Senin çıkarların sana, benimkiler de bana. Hem senin ve muhterem eşinin uykusuz kalmış olmanız beni hiç ilgilendirmez. Buna ne üzülürüm ne de sevinirim.

- İyi düşün Bazarbay, o kadar çabuk reddetme.

- Düşünecek bir şey yok.

Boston kendini zor tutuyordu. Çok kötü karşılanmıştı ve yapılacak tek şey kalıyordu:

- Olayı böyle görmekte haksızsın, dedi, ama madem ki böyle düşünüyorsun, bu kurt yavrularını sat bana. Nasıl olsa satacaksın, ben alıyorum işte. Fiyatını söyle, bu iş bitsin!

Bazarbay bu teklifi duyunca hiddetle yerinden kalktı ve bağırıp çağırmaya başladı:

- Hayır, olmaz! Dünyanın altınlarını versen yine de sana satmam. Paran olduğu için önemli şeyleri de ancak senin yapabileceğini sanıyorsun. Senin

paranı istemiyorum, eksik olsun! Onları sana satmaktansa başkasına bir şişe içkiye veririm daha iyi. Bu kadar açık işte! Böbürlenmeyi de bırak artık. Bir an önce atına binip yok olsan iyi edersin!

- Bırak bu saçmalıkları. Adam adama konuşalım diye geldim buraya. Bana ya da başkasına satmışsın ne farkeder, paranı alacaksın nasıl olsa?

- İstemiyorum, o kadar. Kendime göre sebeplerim var ve ne yapacağımı da senden öğrenecek değilim. Hakkında parti komitesine bir rapor yazayım da görürsün sen. Üyesi olmakla çok böbürlendiğin, herkese akıl vermeye çalıştığın o komiteye... Görürsün sen, sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar aklından çıkmayacak sana yapacaklarım. Bekle de gör!

Boston kendini savunur gibi elini kaldırarak bağırdı:

- Hey, yavaş ol bakalım, bu tehditleri bir yana bırak da, seni bu derece kızdıran sebebi söyle bana.

- Bir de soruyorsun değil mi? Sen devletin çıkarlarına karşı geldin! İşte sebep bu. Büyük şefler yabanî hayvanların imhasını emrediyor, sen ise tam aksine, onları koruyorsun, rahat rahat üremelerini istiyorsun. Kendini herkesten daha akıllı sanıyorsun değil mi? Çalıştır bakalım o koca kafanı biraz. Ben bir batında doğan kurtları yok ettim ve böylece devlete en büyük iyiliği yaptım. Sen ise, daha da çoğalsınlar diye onları yuvalarına götürmek istiyorsun. Üstelik bana da rüşvet vermeye kalkıyorsun!

- Sana zırnık kadar rüşvet vermeyi düşünmedim ben! Sana ihtiyacım mı var benim! Bütün istediğim o kurtları satın almak. Beni şikâyetle mikâyetle, mahkeme ile korkutacağını sanma! Bu tür tehditleri savurmadan önce çok iyi düşünmen gerekir, hele insan senin gibi rezilin biriyse. Madem ki o kadar yiğitsin ve devletin iyiliğini istiyordun, yavrularını çalmadan önce bizi o büyük kurtlardan, özellikle de o dişi kurttan kurtarman gerekirdi. Eğer cesaretin yoksa bunu yapacak daha cesur birini bulurdun.

- Herhalde senin gibi birini değil mi?

- Evet, benim gibi birini meselâ. O kurtlarla bir karşılaşmaya gör, anlarsın! Şimdi yuvaları boş olduğuna göre orasını terkedecekler, civardaki

hayvanları öldürmeye başlayacaklar. Tek amaçları insanlardan intikam almak olacak. Bozkırın rüzgârında onları yakalamak da o rüzgârı durdurmak kadar zordur. Bunu düşündün mü hiç!?

- Rastgele lâflar ediyorsun sen! Kim inanır bu palavralara? Kurtlar iyi bir avukat bulmuş kendilerine. Senin dilin çok uzun ve onlardan sanki insanmışlar gibi söz ediyorsun. Ama çevirmek istediğin numarayı çok iyi anlıyorum ben. Sana itaat edeceğimi umarak geldin buraya. Bak sana ne diyeceğim, iyi dinle...

Cümlesini bitirmeden kalpağını çıkarıp hiddetle yere atmış, dazlaklaşan başı meydana çıkmış ve kızgın bir boğa gibi Boston'un üzerine yürümüştü. Yüzyüze gelip durdular, soluya soluya birbirlerine nefretle baktılar.

- Pekâlâ, söyleyeceğini söyle bakalım, dedi Boston hiddetten kalınlaşan sesiyle. Hadi konuş, seni uzun uzun dinleyerek zaman kaybetmeye hiç niyetim yok.

- Senin bir korkak, pis bir bencil olduğunu biliyordum zaten. Sen yalnız kendi çıkarlarını düşünürsün, komite toplantılarını da bunun için hiç kaçırmazsın, sanki o şeflerin senin gibi bir çobanın nasihatlerine ihtiyaçları varmış gibi. Herkes bilir ki karşına biraz yürekli bir adam çıkacak olsa korkudan geberirsin. O kurtları bulan, yakalayan sen olmadığın için çok canın sıkıldı, onları benden almak için ne yalanlar uyduracağını bilemiyorsun. Akşam yatıp uyuyamıyorsun, sebebi de kıskançlıktan başka bir şey değil!

- Cehenneme kadar yolun var! dedi Boston, senin gibi aşağılık biriyle konuşup zaman kaybettiğim için gerçekten aptallık ediyorum. Bilsem adımımı atmazdım buraya. Ama bitti, yeteri kadar dinledim seni. Artık o kurtları versen de almam, ne halin varsa gör!

İyice kızmıştı. Sert bir hareketle atının yularını çözdü, yine sert bir hareketle kolanını sıktı ve eyere atladı. Bu hareketlere alışık olmayan hayvan da şaşırmıştı. O sırada kapıdan çıkan Gök Tursun'a bakmadı bile. Gök Tursun evden çıkarken, kocasının elini kolunu sallayarak birisiyle tartıştığını görmüş, "Ha, kim gelmiş, Boston bu, bize niçin geldi acaba?" diye söylenmişti. Sonra birden, iki adamın kavga ettiklerini anlamış,

yanlarına gitmek için koşmuştu. Ama o sırada Boston, hiddetle atına atlamıştı bile. Börkünü alnına çekmiş, atını kırbaçlamış ve hızla ayrılmıştı. Kürklü paltosunun etekleri rüzgârda kanat gibi sallanıyordu.

- Boston! Boston! Bekle biraz, gitme! diye bağırdı Gök Tursun. Ama Boston ya duymadığı için ya da isteyerek, ardına bile bakmadan sürdü atını.

- Ne yaptın ona? Niçin kavga ettiniz? dedi kocasına.

- Seni ilgilendirmez. Beni rahat bırak. Niye çağırıyorsun onu, sana ne olanlardan...

- Seni ilk defa ziyarete gelmiş! Onu nasıl karşıladığını anlıyor musun! Senin gibi bir adamın bu dünyada ne işi var bilmem. Canavar!

Bazarbay büsbütün hiddetlenmişti. Boston'un oturduğu kütüğün üzerine çıkmış, onun hâlâ duyabileceğini sanarak ardından bağırıyordu:

- Orospu çocuğu! Yanlış adama geldin bu defa! Önünde herkesin eğilmesini istiyorsun, oros...

Gök Tursun, korkmadan kocasının üzerine atılmış, onu kütükten indirmeye çalışıyordu.

- Dur! Sus artık! Ne hakla hakaret ediyorsun adama. Gel beni döv!

Bazarbay onu itti.

- Defol karşımdan! Niçin her şeye karışırsın sen? Bu Boston, onun çizmelerini yalayacağımı, sırıta mırıta kurt yavrularını ona vereceğimi sanıyordu. Ama yanlış adama çattı!

- Demek bütün bunlar o kurt yavruları yüzünden... Sanki önemli bir sebepmiş gibi. Kıyamet mi kopmuş yani! Rezalet bu.. utanmıyor musun?

-IV-

Kurtlar bir daha dönmemesiye inlerini terketmişlerdi. Kaygılar içinde, rastgele, nerde akşam orda sabah, amaçsız dolaşıyorlardı. İnanılmaz bir cüretle, insanları gördükleri zaman bile kaçıp saklanmıyorlardı. Sanki insanlar korkulu olmaktan çıkmıştı onlar için. Dişi kurt yine hep önde gidiyordu: Başı hep öne eğikti. Sanki bunamıştı artık. Erkeği de adım adım takip ediyordu onu. Artık öylesine tedbirsiz hareket ediyorlardı ki ölmek istiyorlardı sanki. Yörenin çobanları birçok defa onları hiç ummadıkları yerlerde gördüler. Birçok defa da ağılların, evlerin yakınından geçmiş, köpeklerin her yöne koşuşarak, saldıracaklarmış gibi havlamalarına sebep olmuşlardı. Ama kurtlar onlara hiç aldırış etmiyordu. Hatta, üzerlerine ateş edildiği zaman bile duymazlıktan geliyor, hızlarını arttırmadan yollarına devam ediyorlardı. Bu iki kurdun tuhaf davranışları, bu çılgınlıkları az sonra efsane haline geldi. Hele, soylarına özgü bir yasayı çiğneyerek insanlara da saldırmaya başladıkları zaman şöhretleri daha da arttı.

Genç bir traktör sürücüsü az daha ilk kurbanları olacaktı. Olay, akşam karanlığından önce, bir yolun ortasında meydana gelmişti. Bir römorkla ot taşıyan sürücü, direksiyonda bir sıkışma olunca traktörden inmiş, arızayı gidermeye çalışmıştı. Motoru kurcalarken farketmişti iki kurdun üzerine doğru geldiklerini. Korkunç ve sabit bakışlarından irkilmişti. Dişisinin gözleri mavi ve ıslaktı. Göz kırpmadan bakıyorlardı. Bereket versin genç sürücü aklını başına toplayıp hemen oturma kabinine geçmiş, kapıları çarparak kapatmıştı. Şans eseri, motor da çalışmıştı marşa basar basmaz. Oysa normal olarak motoru çalıştırmak için çok defa bir manivela kullanmak zorunda kalırdı. Traktör motorunun sesini duyan kurtlar biraz uzaklaşmış, ama kaçmamışlar, hatta saldıracakları bir açı aramışlardı.

Başka bir defa küçük bir çoban da bu kurtların hücumuna uğramış ve mucize kabilinden kurtulmuştu. Küçük çoban, evinden pek uzak olmayan bir yere, eşeğiyle, odun kesmeye gitmişti. Bir nacakla çalı kesmeye başladığı bir sırada, nereden geldikleri anlaşılmayan iki kurt dikilivermişti karşısında. Eşek korkudan bağıracak zaman bile bulamadan kanlar içinde, olduğu yere serilip kalmıştı. Çocuk elindeki nacağı bırakmadan olanca gücüyle kaçmaya başlamış, ağıla kadar gelebilmiş, orada korkudan avaz avaz bağırarak kendini yere atmıştı. Silahlı bir grup insan kurtların

görüldüğü yere gidince, kurtlar, üzerlerine kurşun atılmasına rağmen, hiç de acele etmeden, yavaş yavaş koşarak ayrılmışlardı oradan...

Bu olaydan az sonra iki kurt, kuzulamak üzere olan ve evlerin yakınındaki bir çayıra salınan koyun sürüsünün içine dalmış, gerçek bir katliam yapmışlardı. Hiç kimse bir şey görmemişti. Olayı sağ kalan hayvanların büyük panik içinde avluya doluşmasından anlamışlardı. Kurtlar bu saldırıda yemek için değil, öldürmek için öldürmüşlerdi. Onbeş kadar gebe koyunu vahşice boğmuşlar, cesetlerini orada bırakmışlardı.

Akbar ve Taşçaynar'ın sebep olduğu birçok olay onların üzüntü veren şöhretini arttırmıştı. Ama insanlar, onların verdirdikleri zararları belirlemekten başka bir şey yapamıyorlardı. Kurtların böylesine öç alma hırsıyla hareket edişlerinin sebebini de anlamıyorlardı. Yavrularını yitirmiş dişi kurdun ne büyük acılar ve umutsuzluklar içinde olduğunu bilmiyorlardı çünkü...

Bazarbay'a gelince, o, kurt yavrularını satarak kolayca kazandığı parayı harcamak için bir lokantadan çıkıp öbürüne giriyordu. Bu mevsimde lokantalar bomboştu ama votka boldu. Her lokantada, dazlak kafası dahi kıpkırmızı oluncaya kadar içip sarhoş oluyor, herkese Boston'la arasında geçen olayı, bu korkağa, bu yılana, eski günlerde olsaydı sınıf düşmanı olarak kurşuna dizileceğini söylediği bu kibirli, övüngeç kulak'a nasıl haddini bildirdiğini ayrıntılı olarak anlatıyordu... Yazık ki artık kulakları asmıyorlardı. Assalar çok iyi ederlerdi. Yirmili ya da otuzlu yıllarda bir milis bir kulakı ya da zengince herhangi bir adamı, sorguya bile çekmeden öldürebilirdi. Kitaplar böyle yazıyordu. Hatta radyonun bir yayınında, bir köylünün çiftlikteki bir işçiye az para ödediği için, ibret olsun diye güpegündüz ve herkesin gözü önünde öldürüldüğü anlatılmıştı.

Bazarbay, Boston'a yönelttiği itham üzerinde durmaktan, bunları ayrıntılı şekilde tekrarlamaktan, konuştukça coşmaktan zevk alıyordu. Çoğu otel müstahdemleri ve dinlenme evlerinde çalışanlardan oluşan içki arkadaşları da, onun tafralarına, övüngeçliğine gülüyor, onu pohpohluyorlardı. Bunlar, yılın o döneminde pek işi olmayan emekçilerdi. Camları şangırdatacak kadar yüksek sesle gülüyor, durmadan içiyor, bulundukları yeri sigara dumanı ile dolduruyorlardı. Bu konuşmaların yankısı bir süre sonra

Boston’un kulaklarına da ulaştı. Hatta o kurt yavruları hikâyesi, Sovhoz müdürünün bürosunda yapılan bir toplantıda polemik konusu da yapıldı.

Kafasından çıkmayan ve üzüntü veren düşüncelerinden dolayı Boston’un gözüne uyku girmiyordu. O gece kurtlar yine ta evinin penceresine kadar sokularak ulumuşlar, Gülümhan yine titreyerek ona sarılmış, sonra gidip Kence’yi almış, onu pehpehleyip okşamıştı. Oğlu için bir endişesi vardı sanki. Boston zayıf bir kadının, kurtların karanlığı deler gibi, yürekler oynatarak uluduğu bir gecede, bu tür bir korkuya kapılmasını normal karşılıyordu ama, onun çocuğu korumak için sımsıkı kucaklamasını görünce o da huzursuz oluyordu.

Birkaç defa dışarı çıkıp bir-iki el ateş etmek istedi, ama Gülümhan bir an bile yalnız kalmak istemediği için razı olmuyordu. Neden sonra kadın, hiç de rahat ettirmeyen bir uykuya daldı ve Boston düşünceleriyle başbaşa kaldı. Onun gözüne uyku girmiyordu. Zamanla, hayatın kendisi için gittikçe daha karışık hale geldiğini hissetmeye başlamıştı. Daha önce hayatın anlamı üzerinde hiç durmamış, kendisine böyle bir soru sormamıştı. Şimdi ise, bugüne kadar bilinçaltının derinliklerine gömülen sorular, bir bir ve acı acı gün ışığına çıkıyordu. Aklından çıkmayan bu sorulara bir cevap bulmak ihtiyacındaydı.

Kader ona pek merhametli olmamıştı. Babası o daha sekiz yaşındayken savaşta ölmüş, birkaç yıl sonra da annesini kaybetmişti. Hepsi kendisinden büyük olan kız ve erkek kardeşlerinin bazıları ölmüş, bazıları da kendi işlerinden ona ayıracak zaman bulamamışlardı. Bu yüzden o, çocukluğundan beri yalnız kendisine güvenmiş, kendine çizdiği yolda hedefine ulaşmak için çok çalışmış, durmadan, hummalı bir şekilde çalışmak hayatının aslı haline gelmişti. Daha sonra, bir ağılın sorumluluğunu aldığı zaman, emrinde olanları da kendisi gibi çalıştırmış ve onlar da bu sayede işlerinden zevk almayı öğrenmiş, mükemmel birer çoban olmuşlardı. Bu altın kurala uyamayanları işten kovuyor, onları anlamaya bile çalışmıyordu. Bu gibileri açıkça hiçbir işe yaramaz görüyor, onlara pek sert davranıyor, hayvanca muamele ediyordu. Onu bu tutumundan dolayı suçlayanlar, kötüleyenler, kalbsiz bir kulak olarak niteleyenler, dünyaya biraz geç geldiği için üzülenler vardı. Biraz daha erken gelmiş olsaydı,

kemiklerinin Sibirya karlarının altında çürümeye terkedilmiş olacağını söylüyorlardı.

Boston, dedikodular kulağına kadar gelmesine rağmen onlara önem vermemekte direnmişti. Hiç cevap vermemiş, kendisinin haklı olduğundan bir an bile şüphe etmemişti. Çünkü en ufak bir şüphe, bütün hayatını ta temellerinden sarsacaktı. Ama bir gün, kör talih ona da darbesini indirmiş, pişmanlık acılarını çektirmeye başlamıştı. O günden beri düşüncelerinde şüpheye de yer veriyordu.

-V-

Ernazar, o feci kazanın olduğu güne kadar, yani üç yıldan beri, Boston'un emrinde çalışmaktaydı. Çok iyi bir çobandı: Boston'un pek beğendiği ve güvenebildiği bir çoban. Bir sonbahar günü Beş-Küngöy[7] merasına gelmiş, Boston'un çayını içmiş ve sonra, açık açık, bütün içtenliğiyle konuşmuştu: "Herhangi biriyle çalışmaktan bıktım artık", demişti, "bir ağıl reisi yapması gerekeni iyi yapmayınca, benim gibi çobanların bütün çabaları boşa gidiyor. Birkaç yıl içinde evlenme çağına girecek iki kızım var. Vakit çabuk geçiyor! Onları evlendirmek zorunda olacağım. Ölesiye-bitesiye çalışıyorum, ama borçlanmaktan başka bir sonuç alamıyorum, hele kendime bir ev yapmaya kalktıktan sonra borç gırtlağı geçti. Bir evin neye malolduğunu herkes bilir. Ama biliyorum ki Boske[8], senin yanında çalışan bir insanın emeği boşa gitmiyor. Kuzu, yün, et üretiminden bolca prim alınıyor. İşte bunun için, bir itirazın yoksa müdürle konuşsan da, beni senin ekibine birinci çoban olarak naklettirsen, diyorum. Mükemmel bir sağ kol olurdum sana. Kendime güvenmesem buraya gelmez, sana bunları asla söylemezdim..."

Boston Ernazar'ı iyi tanırdı. Hem ayni sovhozda idiler, hem de karıları birbirleriyle uzaktan akraba olurlardı. Hemen o anda ona güvenebileceğini anladı ve daha sonra da bu hükmü verdiği için hiç pişmanlık duymadı.

Birlikte çalışmaya çabuk alıştılar. Ernazar da Boston gibi vicdanlı, sorumluluk duygusu olan bir insandı, yani birçoklarına göre kendini iş için harcayan bir enayi! O birçoklarına göre, sanki kendisinin hayvanları imiş gibi sovhozun hayvanları için kendisini mahvediyordu. Devlete ait bir ağılın asıl sahibi imişçesine kan-ter içinde çırpınmanın ne gereği vardı? Fakat iş tutkusu, çalışma tutkusu onun yaradılışından geliyordu ve o bu tutkudan yararlanmasını, uzmanlaşmasını bilmişti. Herkeste en az bir nebze bulunan bu tutku evrensel olmalıydı. Maalesef bu şekilde hareket edenler pek azdı. Kadın-erkek, genç-ihtiyar birtakım tembeller, miskinler doldurmuştu bu dünyayı. Bu insanlar tembelliğin, bütün sefaletlerin ve felâketlerin kaynağı olduğunu anlamıyorlardı. Ama Boston ve Ernazar böyle değillerdi. Birbirlerini çok iyi anlıyor, birinin ağzından çıkan ilk heceler, öteki için sözün tamamını belli ediyordu ve bu yüzden mükemmel bir ekip oluşturmuşlardı. Bununla beraber, sahip oldukları bu ortak karakter

çizgisi, belki onların kaderlerinde de önemli ve kaçınılmaz bir rol oynayacaktı.

Belki... Hayır, belki değil, kesindi, kaçınılmazdı bu işçi kolları sisteminin ve aile tipi işletmelerin sözkonusu edilmesinden çok önce, Boston bu konuda bir çeşit öncülük etmişti. Her fırsatta, kendi çobanlarının sürekli olarak ve kendilerininmiş gibi bağlanacağı parsellere sahip olmaları gerektiği fikrini ısrarla savunmuştu. Hiçbir ard niyet olmadan ileri sürdüğü bu basit görüş, konformistleri çileden çıkarmaya yetiyordu. Boston, yaz mevsiminde, dağlarda, sorumluluğu sovhoz kâhyasına değil kendisine ait olacak yaylaklar, otlaklar istiyordu. Burası yalnız onun ve çobanlarının olacaktı. Çünkü, beklenmedik güçlükleri, meseleleri halledecek olan kişi kâhya değil, kendisiydi. Her yaz ayrı bir meraya götürmek istemiyordu koyunlarını. Her zaman kendisinin kullanacağı, başkalarının yararlanamayacağı otlakları olsun istiyordu. Ona bu izni, bu imkânı verirlerse, o zaman görsünlerdi üretimdeki artışı. Üretim yüz misli artardı ve devletin anonim topraklarda öngördüğü plan hedeflerini aşar giderdi. Bu anonim topraklarda insan bir ortakçıdan, bir yarıcıdan farksız oluyor, bir sonraki sonbaharda nereye gideceğini, hayvanlarını nereye götüreceğini bilemiyordu.

Bu meseleyi her ortaya atışında, herkes onu önce pek haklı bulur, meraların bölüşülmesinin, ayni kişilerin kullanımında kalmasının daha rasyonel, daha çok gelir sağlayıcı olacağını, kendilerini kendi meralarında hissedecek çobanların ve ailelerinin işe daha gönülden sarılacaklarını kabul ederlerdi. Ama bu işin olmaması için politikacı bir ekonomistin, bir yardakçının, bu işin sosyalizmin yüce prensipleriyle bağdaşamayacağını, bu konuda şüphesi olduğunu söylemesi yetiyordu. O zaman da meslekdaşları hemen geriye çark eder, sosyalizmden sapma suçlamasından korkarak, birçok tutarsız karşı görüş atarlardı ortaya. Fakat Boston Urkunçiev, her toplantıda, bunun bir zaruret olduğunu bıkıp usanmadan, inatla söylerdi. Toplantıya katılanlar arasında öğrenim görmemiş olan yalnız o idi. Onu alaylı tebessümlerle, ama aslında içlerinden biraz da gıpta ederek dinlerlerdi. Çünkü bu şanslı adamın işini kaybetmek, mesleğinde başarısızlığa düşmek korkusu yoktu. Onun için düşüncelerini rahatça söyleyebilirdi. Sonuçta, teorik açıdan ve sistemli şekilde onun teklifleri reddedilir, sözde fikirleri çürütülürdü. Bu konuda, yani Boston’un fikirlerini çürütmede en çok gayretkeşlik gösteren kişi de

hücrenin sekreteri Koçkorbay idi. Birçokları gibi Koçkorbay da partinin mahallî okulundan diplomalı bir ‘kocabaş’ idi. Boston’la aralarındaki gerginlik artık komik bir hal almış bulunuyordu. Parti toplantılarına Koçkorbay(ev)’in başkanlık ettiği günden beri çoban Boston onun, gerçekten iddia ettiği gibi bir sözde bilgiç mi, yoksa bir çıkar için mi öyle göründüğünü bir türlü anlayamıyordu. Yumurta gibi şişik, tüysüz ve kırmızı yanaklarıyla bu adam, daha çok bir hadım gibiydi. Yakasında, kimbilir ne zamandan beri hiç değiştirmediği bir kıravat, koltuğunda da bir dosya bulunur, her zaman telaşlı, endişeli görünürdü (bitip tükenmeyen işlerin içinde boğuluyormuş görünürdü). Koşar gibi hızlı konuşurdu. Ağzından çıkan kelimeler, gazeteden okuduğu kelimelerdi, ayni cümleleri tekrarlardı. Boston bazen kendi kendine “Bu adam rüyalarını da mı kopya ediyor yoksa?” diye düşünürdü.

Çekişmeleri hemen hemen her zaman ayni kelimelerle olurdu. Yüksek bir kürsüden konuşan Koçkorbayev:

- Yoldaş Urkunçiev, derdi, artık anlamış olmanız gerekir ki bizde topraklar kişilerin değil, halkın malıdır. Anayasada böyle yazılıdır. Toprak yalnız halka aittir. Ama siz, her şeyin size verilmesini istiyorsunuz: Kış ve yaz meralarının, ağılların, çayırların özel mülkünüz, malınız olmasını istiyorsunuz. Sosyalizm ilkelerine tamamen aykırı olan böyle bir şeyi kabul edemeyiz. Bizi ne büyük bir hataya sürüklediğinizi anlıyor musunuz?

- Ben hiç kimseyi hiç bir yere sürüklemiyorum. Benim ağılım bana ait değil de halka ait ise, gelsin, benim yerime işleri halk yapsın. Nasıl yapacağını görmek isterdim doğrusu. Yaptığım işin sahibi ben değilsem, herhalde bir başka sahip olmalı.

- Sahibi halktır yoldaş Urkunçiev. Kaç kere tekrarladım, iktidarın tek sahibi Sovyet halkıdır.

- Halk mı? Peki sana göre ben neyim? Ben halktan biri isem, niçin hiçbir gücüm, hiçbir şeyim olmadığını anlayamıyorum. Sen gençsin, okumuşsun, birçok şey öğrenmişsin, ama nasıl oluyor da, ben, bana anlattıklarından hiçbir şey anlamıyorum?

- Yoldaş Urkunçiev, beni kulak ağızlarıyla uyutamazsınız. Kulaklar devri çoktan geçti ve hiç kimsenin doktrinimizin temellerini sarsmasına izin vermeyiz.

- Tabiî, tabiî, benim ne yapmam gerektiğini siz yöneticiler benden iyi bilirsiniz! Ama maalesef, koyunlarla uğraşan yine de benden başkası değil. Beni, halkı bir tehdit aracı gibi kullanarak korkutamaz, susturamazsınız. Eğer tek hakem halk ise, ben buna karşı değilim. Ama halkın da iyi düşünmesi gerek. Sürülerimiz yıldan yıla artıyor. Şimdiden sadece küçükbaş hayvanların sayısı kırk bine ulaştı. Birkaç yıl önce bu kadar artacağına kimse inanmazdı. Ama ayni zamanda otlaklar küçüldü, yün üretme planı ise büyüdü. Bugüne kadar hayvan başına 3,7 kg. yün elde ediyordum. Hepiniz biliyorsunuz, yirmi yıl önce 2 kg. yün alıyorduk. Bu kadar zamanda, hayvan başına 1,7 kg. yün artışı sağladım. Nasıl bir emekle, nasıl bir çaba ile oldu bu! Bu sene bu mikdarı 500 gram daha arttırdılar. Nasıl elde ederim bunu? Sihirbaz mıyım ben? Plan hedeflerine ulaşmazsam, adamlarım prim alamayacaklar. Hepsinin geçindirmek, beslemek zorunda oldukları aileleri var. Bu şartlar altında kendilerini tüketmeleri neye yarar? Bütün yıl tek bir gün dinlenmeden koyunlara bakmaları neye yarar? Her ağılın şefi, diğerinin otlaklarına akbabalar gibi üşüşürse üretim nasıl artar? Toprak herkese ait ise, kimseye ait değil anlamına geliyor, o zaman da herkes alıyor ve anlaşmazlıklar sürüp gidiyor. Bu arada sen, parti sekreteri olarak, bu işleri düzeltmek için parmağını bile oynatmıyorsun. Senin yüzünden de müdür, elleri kolları bağlı kalıyor! Beni kör mü sanıyorsun!

- Benim çalışmalarıma yalnız komite karışır ve komite de senin tehlikeli reformlarına hiç izin vermez yoldaş Urkunçiev!

Ve tartışma böylece düğümlenip kalıyordu...

Ernazar'ın gelişiyle Boston çok emin bir arkadaş bulmuştu kendisine. İkisinin ayni düşüncede, ayni görüşte olduklarını görmek, karılarını da memnun ediyordu: İkisi de, bir an bile dinlenmeden çalışmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı.

Bir gün Ernazar'ın aklına koyunları ta Ala-Mengü dağının ötelerinde otlatmak fikri geldi: Bütün yaz, her tutam ot için komşularıyla çekişerek yakın yaylalarda kalmaktansa, sürüyü Kiçibel (Küçük bel) yaylasında otlatamazlar mıydı? İhtiyarların anlattıklarına göre, eskiden çobanlar yılkılarını, koyun sürülerini hep oralara götürürlermiş. Hatta o yaylalarla ilgili bir halk şarkısı da varmış. Yayla pek büyük olmasa bile otları o kadar besleyici imiş ki, orada otlayan bir hayvan beş gün içinde, başka yerde bir ayda alacağı kiloyu alırmış.

Boston için sürüyü Kiçibel yaylasına götürmek fikri yeni değildi, ama bunun hiç de kolay bir iş olmadığını çok iyi biliyordu. Eskiden hayvan yetiştiriciler hayvanlarını oraya, Ala-Mengü geçidinden geçirerek götürürlerdi. Tek geçiş burasıydı. Savaş sırasında buralarda yalnız çocuklar ve ihtiyarlar kaldığı için, kimse bu geçidi hayvanlarla aşmaya cesaret edememişti. Daha sonra, yörenin küçük, fakir kılavuzları büyük bir sovhoz oluşturmak için birleşmişlerdi. Bu olayın yıldönümü dolayısiyle de bu sovhoza altı kelimelik bir isim vermişlerdi. Ama halk ona daha sonra kısaca 'Berik' dedi. Bu isim de 'Berik Suvu' (Berik Suyu) deresinden dolayı verilmişti. O günlerin birleşme, değişme faaliyetleri içinde Kiçibel yaylası unutuldu. Oysa ondan birkaç yıl öncesine kadar bazı sürülerini yılın iki ayında hatta bütün yaz orada tutarlardı. Unutulmasının asıl sebebi, o tırmanışın büyük bir çaba ve emek gerektirmesiydi ki bunu da çobanlar, hayvanların sahibi devlet değil de ancak kendileri olursa yaparlardı. Eskiden Kırgızlar birbirleriyle karşılaştıkları zaman merhabadan sonra söyledikleri ilk söz "Mal, can amanbı?" (Mal, can aman mı, sağ mı?) olurdu. Çünkü hayvanların durumu insanlardan önce geliyordu. Hayat şartları böyleydi.

Boston ve Ernazar, bu tasarının heyecanına kapılarak, nasıl gerçekleştireceklerini düşünmeye, birtakım hesaplar yapmaya başladılar. Gidiş dönüş sırasında epeyce yorulacak hayvanlar, aldıkları kiloların bir

mikdarını kaybetseler bile yine de denemeye değerdi. Kazançlı çıkacakları kesindi. İşin pek masrafı da olmayacaktı. Yalnız tuz ve çobanlara da gerekli şeyleri taşımak işi vardı. Ama, verim vaadeden bu iş, uygulanmaya geçilmezse bir fikir olarak kalmaya mahkûmdu.

Boston bu işi partinin mahallî sekreterine söylememeyi uygun buldu. O kasıntı adam, komite toplantısında yine gazetelerden ezberlediği cümleleri tekrarlayarak ve eski kıravatıyla caka satarak, bu işi mutlaka baltalardı. Onun için sektörün sorumlusuna başvurdu, sonra da gidip sovhoz müdürü ile görüştü. Şöyle dedi müdüre:

- İbrahim Çotbayeviç, Ernazar ve ben, Ala-Mengü'nün ötesindeki eski yayladan yararlanmak istiyoruz. Önce ikimiz oraya gidip keşif yapmak, yolu ve çevreyi öğrenmek niyetindeyiz. Sonra da bütün çobanlarla birlikte yazı orada geçirmek istiyoruz. Her şey uz giderse, Kiçibel'deki o yaylanın bana verilmesini isteyeceğim. Elbette, benim yaptığımı başka çobanlar da yapmak isterlerse, onlara da yer bulunacaktır. Ama önemli olan, benim yıllarca kalmayı düşündüğüm bir merayı nihayet bulmuş olmamdır. Sizi görmeye bunun için geldim. Keşif gezisine iki gün sonra çıkmak istiyoruz. Biz yokken karılarımız ve yardımcılarımız işleri aksatmazlar...

- Pekâlâ Boske, bu işe karılarınız ne diyor? O geçidi aşmak öyle kolay bir iş değildir de...

- Bize hak veriyorlar. Benim karım Arzıgül sağduyu sahibi, akıllı bir kadındır. Ernazar'ın karısı Gülümhan da budala bir kadın değildir. Zaten ikisi çok iyi anlaşırlar. Bu da bir şans. Kadınlar birbirleriyle anlaşamaz ve çekişmeye başlarlarsa, hayat cehenneme döner.. bunu gördüm ben...

Lâf lâfı açtı ve uzun uzun konuştular. Bu arada Boston, bölgedeki en iyi işçilerin sonbaharda Moskova'ya davet edildiklerini, davetliler listesinin başında kendisinin bulunduğunu, orada adı biraz karışık olan bir sergiyi ziyaret edeceklerini öğrendi. Serginin adı VDNKh ya da VDNKhy[9] idi.

- İbrahim Çotbayeviç, oraya karımı da götürebilir miyim acaba? dedi, çok uzun zamandan beri Moskova'yı görmeyi arzu ediyor da...

Müdür gülümsedi:

- Anlıyorum Boske. Çaresine bakarız, neden olmasın? Ama buna hücre sekreterinin onayı gerek. Ona söylerim.

Boston'un suratı asıldı:

- Koçkorbayeviç'e mi?

- Haydi Boske, ikinizin arası iyi değil diye, karını cezalandırmaya kalkacağını sanmıyorsun ya? Bayağılık olur bu!

- Beni endişelendiren o değil. Moskova'ya gitmesek bile bu bir felâket sayılmaz. Bak müdür, sana bir soru soracağım: Onun gibi bir adama gerçekten ihtiyacın var mı senin? Ondan vazgeçemez misin?

- Niçin sordun?

- Cevap vermeni istiyorum. Bir arabanın dört tekerleği varsa iyi gider. Ama bu arabaya bir beşincisini eklemeye kalkarsan, bu tekerlek bir işe yaramamakla kalmaz, öteki tekerleklerin hareketine de engel olur. Bu beşinci tekerleğe gerçekten gerek var mı?

- Yaa, demek öyle?... dedi müdür.

Müdür, çekik gözlü, güçlü-kuvvetli bir adamdı. Hatları geniş ve biraz kaba idi. Birden suratını ekşitti. Masasını dolduran kâğıtları sinirli sinirli karıştırmaya başladı. Sonra elini yorgun gözlerinin üzerine götürdü. "Yeteri kadar uyumuyor galiba, kendini çok yoruyor" diye düşündü Boston. Nihayet cevap verdi:

- Doğrusunu söylemek gerekirse, iyi bir hücre sekreteri faydalı biri olur..

- Peki, ya bu?

Müdür bir an Boston'un yüzüne baktı:

- Tartışmak neye yarar? Onu bize lokal komite gönderdi, biz hiç bir şey yapamayız.

- Lokal Komite.. görüyorsun ya! Bazen sanıyorum ki kasten böyle hareket ediyor. Herhalde bir çıkarı olmalı herkesin cesaretini kırmaktan, sanki ben sosyalizmi sabote ediyormuşum gibi... Yok böyle bir şey. Ben sadece çalışma şartlarını düzeltmek istiyorum. İstediğim o toprak benim değil, yine sovhozun olacak, onu satacak ya da kiralayacak değilim ki. Ben ne istediğimi biliyorum, o ne yaparsa yapsın, yaşadıkça böyle düşüneceğim...

- Her defasında bunları bana tekrarlaman bir işe yaramaz Boske. Ben kesin hiçbir şey söyleyemem, elimden hiçbir şey gelmez.

- Niçin?

- İstemiyorum, hepsi bu!

- Bu bir cevap değil!

- Peki, başka ne dememi istiyorsun yani?

- Bu tutumuna hiç şaşırmadım İbrahim Çotbayeviç, Lokal komitede iken bir defa seni terslediler. Oysa sen işleri düzeltmek için durumu değiştirmek istemiştin, onlar ise kulağını çektiler. Seni onun için mi attılar buraya?

- Evet, doğru. Ve artık ceza görmek istemiyorum. Bir tecrübe yeter de artar bile.

- Bu da gösteriyor ki herkes yalnız kendisini düşünüyor. Bunun fena bir şey olduğunu söylemek istemiyorum. Yalnız, insan bunu daha akıllıca yapabilir. Cezalandırılması gerekenler, yenilik getirenler olmamalı, yapması gerektiği halde, bir şey yapmadan elini kolunu kavuşturup oturanlar olmalı. Ama bizde her şey tersine zaten...

Müdür sırıttı:

- Çok iyi muhakeme ediyorsun.

- Bana hep böyle derler. Ama ben de artık gezgin bir misafir gibi yaşamaktan bıktım. Durmadan yer değiştirince çobanlar çalışmak istemiyor. Bunda da şaşılacak bir şey yok. İki üç gün gayret ediyor, sonra

yoruluyorlar... Boş yere çırpınıyor, kendimizi mahvediyoruz. Koçkorbay da tepende durup, hiç bir şey senin değil, sen sahip değilsin, der durur.

- Bak Boske, bir şeyde iyi anlaşalım: Ne istersen yap, ama sorumluluğu benim üzerime atmamak şartiyle...

Konuşma böylece sona erdi ve Boston bürodan ayrıldı.

Üçüncü gün, Boston ve Ernazar şafak vakti Kiçibel'e hareket ettiler. Onlar yola koyulduğu zaman herkes uykudaydı daha. Boston bu defa Macar soylu al atına binmişti. Henüz iki yaşında olan Donkulük'ü bu çetin yola çıkaramazdı. Dağ geçidini dörtnala geçecek değildi ya. Daha ağır başlı bir hayvana ihtiyaç vardı bu yolda. Ernazar da güvenilir bir at seçmişti kendisine. Atlar kıştan bu yana iyi beslenmiş, kuvvetlerini toplamışlardı. Rahat ve keyifli yürüyorlardı. Geceyi karlı bir yerde geçirmek ihtimaline karşı yulaf heybesini ve kürklerini de almışlardı.

Seyahat etmek, hele çok iyi anlaştığınız bir insanla olursa, bir zevktir, neşe kaynağıdır. İnsan rahat rahat gevezelik eder.

O sabah hava şaşılacak kadar berraktı. Gittikçe kalınlaşan ve buzlaşan tepelere doğru ilerliyorlardı. Gerilerinde, ta aşağıda, Isık-Göl göz alabildiğine uzanıyordu: Muazzamdı, hareketsizdi, koyu mavi yüzeyi pırıl pırıl yansıyordu ve insan bu güzelliği seyretmek için tekrar tekrar dönüp bakmaktan kendini alamıyordu.

- Ah insan o güzel mavinin birazını heybesine koyup götürebilse! dedi Ernazar.

- O zaman da atını yulaf yerine gökmavisiyle doyururdun...

İkisi de katıla katıla güldüler. Atalarının çok kullandığı bu patikada şimdilik kolay ilerliyorlardı. O yüksek geçidi aşmak her zaman yaptıkları işlere göre daha zordu. Günlük işlerden kurtulup böyle bir yolculuğa çıkmaları da hiç denecek kadar az olurdu. Onun için hallerinden memnun idiler, kendilerini çok iyi hissediyorlardı. Hele Ernazar pek neşeliydi. Bir tasarısının gerçekleşmekte olduğunu görmek pek mutlu ediyordu onu. Savaşın

başından bu yana, yani yaklaşık kırk yıldan beri, o yüksek geçidi kimse aşmamıştı. Bu cesareti ilk defa o ve Boston gösteriyordu.

Açık yürekli olan Ernazar, tartışmaktan ve başkalarının fikrini dinlemekten çok hoşlanırdı. Askerliğini son süvari alayında yapmıştı. Bu alay savaştan sonra da epey kaldı. Aradan uzun yıllar geçmiş olsa da, hâlâ ata asker gibi biniyor ve eyerin üzerinde çok güzel duruyordu. Gülümhan onun az daha aktör olacağını sık sık anlatıp gülerdi: Bir gün Amerikalı bir film yöneticisi gelmiş, onun da at üzerinde birkaç pozunu çekmiş ve Gülümhan'a "Kocan Amerika'da yaşasaydı Western filmlerinde ona mutlaka rol verirlerdi" demiş ve onu razı etmeye çalışmış. Ama Gülümhan kesin konuşmuş: "Sizin sinema dünyasının ne olduğunu bilirim ben. Bir gün bizim at çobanlarından bir gence bir çekimde rol vermişlerdi, sonra bir daha onu gören olmadı, çünkü kadın artistlerden biri kaçırmış onu. Ben size Ernazar'ımı kaptırmam" demiş. İşte bu olay ne zaman anlatılsa herkes gülerdi.

Boston, Kiçibel'den döndükten sonra, Ernazar'a sonbaharda kendi ağılının sahibi olması için nasıl yardım edeceğini düşünüyordu. Artık ona bir ekibin sorumluluğunu vermesinin ve geleceğini güven altına almasının zamanı gelmişti. Onu bu işin alt kademesinde bırakmak doğru olmazdı. Eğer o, yani Boston, müdür ya da hücrenin sekreteri olsaydı, kimi ne zaman, hangi işe tayin edeceğini çok iyi bilirdi. Ama, ne demişler "Bir kem dünye" (Bir kötü dünya).

Bir süreden beri karşılarına ne bir traktör çıkıyordu ne de atlılar. Ağıllar ise pek seyrekti. Zaten manzara da birden değişmiş, soğuk iyiden iyiye artmıştı. Akşama doğru kayalık, dar bir vadiden geçtiler ve nihayet yüksek geçidin dibine ulaştılar. Güneş henüz batmamıştı, daha gidebilirlerdi. Ama yöreyi iyi tanımalı, koyunları geçirir gibi geçmeliydiler oradan. Çok erken saatte, daha yıldızlar kaybolmadan yola çıksalar bile, bir günde daha uzağa gidemezlerdi. Geceyi orada geçirmeye karar verdiler. Çobanlar, geçide girmeden önceki bu son geceye şıkama derlerdi. Koyunları dinlendirmek için de ideal bir yerdi burası. Yüksek kayalar rüzgârı tutuyor ve buzullardan çözülüp, süzülüp gelen bir dere buradan geçiyordu. Ama, yine bütün çobanlar bilirlerdi ki, geçiş sırasında en büyük tehlike yukarılarda karşılaşacakları o dondurucu rüzgârdır. Hemen yakınlarında, gece yarısında esmeye başlar ve seher vaktine kadar devam ederdi. Şıkamada asıl mesele,

ertesi gün büyük geçidi aşacak olan koyunları dinlendirmek, kuvvet toplamalarını sağlamaktı.

Attan indiler, hayvanların eyerlerini de aldıktan sonra, gece için bazı hazırlıklar yaptılar. En uygun yer, yamaçta asılı gibi duran bir kayanın kuytusu idi. Biraz odun topladılar. Ernazar tek-tük görünen çalıları toplamak için ta aşağılara kadar inmişti. Ağıldan getirdikleri yiyecekleri de yedikten sonra, teneke çaydanlıkta bir çay kaynattılar. Sonra da uzun yolun yorgunluğunu çıkarmak için yattılar.

Belin eteğinde hava çok çabuk karardı ve müthiş soğuk hemen kendisini hissettirdi. Yaz, atla bir günlük geride kalmış ve birdenbire kış çıkıvermişti karşılarına. Şimdi, ellerini uzatsalar değecek kadar yakın görünen Ala-Mengü'nün ebedî buzullarından gelen müthiş bir esinti kucaklayıvermişti onları. Boston bir gazetede, o tepelerin milyonlarca yıldan beri karla kaplı olduklarını okumuştu. Vadilerde yaşamak da ancak bu karlar sayesinde mümkün oluyormuş, çünkü bu karların erimesiyle oluşan dereler, aşağılara akar, çorak toprakları verimli hale getirirmiş. Gazetedeki bu yazıyı hatırlayınca, tabiatın gerçekten çok mükemmel yaratıldığını düşündü.

Boston uykuya varmadan önce:

- Ernazar, dedi, ne müthiş soğuk değil mi? İnsanın iliklerine işliyor. İyi ki kürkleri almayı unutmadık.

- Kürkler yetmez. Eskiden, Ala-Mengü'yü aşan çobanlar soğuktan korunmak için bir dua okurlarmış. Buna "Geçit duası" derlermiş. Biliyor musun bu duayı?

- Hayır.

- Ben biliyorum, dedemden dinlemiştim.

- Söyle öyleyse.

- Çok iyi hatırlamıyorum, yarısını unuttum galiba.

- Hiç yoktan iyidir, hatırladığın kadarını söyle.

- Pekâlâ, sen de benim söylediklerimi tekrar et Boston. Okuyorum:

“Ey Gök Tengri! Ey bu soğuk göklerin Tengrisi! Buzlu geçidi aşarken yolumuzu açık tut! Yardımını esirgeme!

Sürülerimizi ölüm kargaşasına düşürme! Onların yerine havada uçan kara kargayı al!

Çocuklarımızı soğuktan öldürme! Onların yerine havada uçan guguk kuşunu al!

Eyerlerimizin kolanlarını iyice sıkacağız, öküzlerimizin sırtına semerleri sıkıca bağlayacağız ve sonra yüzümüzü sana döndüreceğiz.

Yolumuza engel çıkarma ey Tengri! Geçiti aşmamıza, yeşil otlaklara, serin sulara ulaşmamıza yardım et. Bizi öldürme. Canımız yerine bu duamızı kabul et, ey Tengri!...”

- İşte bu kadarını hatırlıyorum ve sanırım doğru hatırlıyorum ama bundan sonrasını unuttum..

- Yazık, keşki unutmasaydın...

- Boş ver! Zamanımızda bu tür dualara kimsenin aldırdığı yok. Okulda bize bunların gericilik olduğunu, cehalet devrine ait şeyler olduğunu öğrettiler. Şimdi insanlar uzayda geziyor.

- Uzayın ne ilgisi var bununla. Uzayda gezmek dua etmeyi unutmamıza sebep olabilir mi? Zaten uzayda gezenlerin sayısını parmaklarınla bile sayabilirsin. Ama bütün öteki insanlar yeryüzünde yaşamaya devam ediyor. Ve insanları yaşatan uzay değil, dünyadır. Atalarımız, babalarımız hep dünyada yaşadılar. Uzayla bir işimiz yok bizim. İsteyen gitsin uzayda yaşasın. Onların gelenekleri onlara, bizim törelerimiz bize aittir...

- Söylemesi kolay Boske, Koçkorbayev gibi herifler eski âdetlerimizi yermekten, aşağılamaktan hiç geri kalmıyorlar. Hatta evlenme düğünlerimizi bile gereği gibi yapmıyormuşuz. “Nikâh sırasında niçin öpüşmüyorsunuz?” diyorlar bize. “Gelin kaynatasıyla niçin dansetmiyor?” diyorlar. Çocuklarımıza da iyi adlar vermiyormuşuz. Sözde, yeni doğanlara verilecek isimler için bir ‘Yeni isimler listesi’ varmış. Yukarıdakiler onaylamış bu listeyi. Bizim ananelerimize uygun isimler yerine bunları vermeliymişiz çocuklarımıza. Hatta ölülerimizin gömülmesine bile karışıyorlar. Ölülerimizi kendi âdetlerimize göre gömdüğümüz için bize çıkışıyor, kavga ediyorlar. Nerdeyse insanlara nasıl ağlamaları gerektiğini de öğretecekler! Eski usule göre ağlamayın, gözyaşlarınızı yeni usule göre dökmelisiniz, diyorlar.

- Haklısın Ernazar. Bütün bunları ben de biliyorum. Moskova’da olsam - Galiba bir sergiyi görmem için bu sonbaharda beni Moskova’ya göndereceklermiş- ne diyordum, Moskova’da olsaydım, Merkez Komitesi’ne giderdim. Şeref sözü veriyorum ki gideceğim. Yerel yönetimlerde bizim Koçkorbayev gibi sekreterlerin gerçekten faydası var mı, yoksa bizi onun pençesine düşüren kara bahtımız mı? diyeceğim onlara. Bu adama karşı kimse ağzını açamıyor. En ufak itirazda “sen partiye karşı

geliyorsun” diye boğazına sarılıyor insanın. Sanki partiyi tek başına o temsil ediyor! İşi o kadar azıttı ki, müdür bile onun karşısında eğilip büzülüyor. Asıl kötü tarafı, o yalnız değil, hemen hemen her yerde var böyleleri... Neyse, lâfını etmemek daha iyi. Sanırım artık uyuma zamanı geldi. Yarınımız zorlu geçeceğe benzer.

İki adam, Ala-Mengü’nün yüksek argıtı dibinde, yavaş yavaş uykuya daldılar. Dorukların değişken karanlığında yıldızlar ışıl ışıldı. Herbiri yumruk büyüklüğünde ve çok ağırmış gibi görünüyordu. Boston, tam uykuya varmadan önce, bu ağır yıldızların gökyüzünde düşmeden nasıl durduklarına şaşıp kaldı bir süre.

Soğuk rüzgâr kayalıklar arasında ıslık ıslık, uğul uğul esiyordu. Rüzgâr ilâhı Şamalu hiçbir yere sığmıyordu, hiç hoşnut olmuyor ve hep karamsar tasarılar çiziyordu.

* * *

O gece dışarıda kurtlar uluyor, soğuk rüzgâr camları dövüyor, pencere kenarları gıcır gıcır inliyordu. Boston, acı anılara kaptırmıştı kendini. Ernazar'ı düşünüyordu. Bir gün önce kendisine hakaretler yağdıran beş para etmez öteki herifi de düşünüyordu. Bu tipler her zaman bayağı iftiralarıyla başkalarını yıkmaya, hayatlarını karartmaya çalışırlardı. Ne de iyi becerirlerdi başkalarına çamur atmayı! Dedikodu, iftira, kıral olsun çoban olsun herkesin uykusunu kaçırırdı. Denenmiş bir metod idi bu. Bazı anlar öyle sanıyordu ki, bu düşünceler onun acılarla körelmiş ruhunun zaptedilmez bir baskısıdır ve ruhu geceleyin ağılın etrafında ağlayan, inleyen Akbar'la beraber dolanmaktadır.

Bu dayanılmaz ulumalara bir son verebilirdi, ana kurdu susturabilirdi. Öfkelenmiyor da değildi ona: “Nedir bu inadın dişi kurt! Ne istiyorsun benden! İnan bana, seni bu acılardan kurtarmak, yardım etmek istedim. Yemin ederim ki bu işte benim bir suçum yok. Bırak artık ulumayı Akbar! Yavruların burada değil. Onları aldılar, kaçırdılar, sattılar! Votka için sattılar! Hiç bulamayacaksın yavrularını! Unut ve sus artık! Daha ne zamana kadar bize işkence edeceksin? Git artık Akbar, git, defol! Nasıl acı çektiğini biliyorum, ama yine de gitmelisin. Eğer gitmezsen ve yoluma çıkarsan, seni öldürmek zorunda kalacağım zavallı hayvan! Emin ol tereddüt etmeden vururum seni. Çünkü uyku uyutmuyorsun. Benim derdim bana yeter, daha fazla zorlama beni. Evet, seni vurabilirim, seni vurabilirim ya, bana hakaret edenlere, felâketime gülenlere bir şey yapamıyorum. Bari sen beni rahat bırak. Git, penceremin dibinde uluduğunu duymayayım bir daha! Aslında, senden önce onu, o ortak düşmanımızı öldürmek isterdim. Anamın başı üzerine yemin ederim ki elim titremeden çekerdim tetiği. Evet, o ortak düşmanımız senin yavrularını kaçırdı, o pis sarhoş diliyle de bana iftira atmaya, çamur atmaya devam ediyor. O buz çukurunu, Ernazar'a seslenmek için kenarına tutunurken tırnaklarımı kıran o ölüm kuyusunu, acımasız dağlar arasında hıçkıra hıçkıra ağladığımı düşününce ve gözlerimin önüne getirince, yaşamak istemiyorum. Eğer yanıbaşımda uyuyan şu çocuk olmasaydı, her şeyi bırakıp ölüme koşardım. Bu ulumalar yüzünden annesi onu bizim yatağımıza getirdi. Kadın korkuyor ve bu da çok normal. Ve masum yavrum mışıl mışıl uyuyor. Tanrı onu bana, çalışmamın, dürüstlüğümün ödülü olarak verdi. Benim kanım, benim canım

o. Yeryüzünde benden kalacak son parça. Ben kaderden bir şey istemedim. Her şey kendi kendine oldu.. günün doğması, akşamın olması gibi. Herkes bilir ki kaderden kaçınılmaz. Ama o sersem Bazarbay öyle iğrenç iftiralar uyduruyor ki, kendimi savunacak başka bir yol olmadığına göre, onu bir köpek gibi boğmak isterdim.. Ve o Koçkarbayev de, o ayyaşın söylediklerini kelimesi kelimesine tekrar etmekten pek hoşlanıyor. Benim yavruma zarar vermek istiyor... Senin acılarını nasıl anlamam Akbar, nasıl anlamam!"

Aslında, aklından ve kalbinden taşan bu düşüncelere rağmen, Boston, dişi kurdun o tarifsiz, çok büyük acısını, bu acının derecesini anlayamazdı. Kurt, bunu anlatacak kelimelerden, konuşmadan yoksundu ama bu duygudan yoksun değildi. Bu acıyı bütün varlığıyla hissediyor ve bundan kurtulamıyordu. Her çareye başvurmuştu bu üzüntüsünü unutmak için. Dağlarda, göl kıyısında, peşinden hiç ayrılmayan eşi Taşçaynar ile, bütün gücünü yitirip yorgunluktan ölmek ümidiyle hiç durmadan koşmuştu. Yoluna çıkan her şeye umutsuz bir hiddetle saldırmış, duyduğu ölçüsüz acıyı unutmak istemişti. Hatta bir defa yuvasına da dönüp bakmış, hâlâ boş olup olmadığını anlamak, son ümit ışığının da söndüğünü görerek, kavuşma hayalinden kurtulmak istemişti...

Ne dayanılmaz, ne acımasız bir çile idi bu! O akşam, uzun uzun ve amaçsız dolaştıktan sonra, birden Başat'a yönelmiş, yapılması gereken çok acele bir işini hatırlamış gibi, gittikçe hızını arttırarak koşmaya başlamıştı. Taşçaynar da her zamanki gibi peşinden geliyordu. Çılgın gibiydi. Kayaların, kar yığınlarının arasından, çalıların üzerinden uçar gibi koşuyordu... Nihayet, her zamanki yolundan sarıçalıların olduğu yere geldi, yavrularının orada olup olmadıklarından iyice emin olmak için bir kere daha girdi inlerine. Her tarafı koklayarak, yavrularının pek özlediği kokularını bir kere daha içine çekti ve sonra inledi, uludu, uludu.. "Nerdesiniz? Ne oldu size yavrularım! Süte susamış küçük yumuklarım! Bir gün büyüyecektiniz. Keskin dişleriniz olacaktı. Siz yanıbaşımda yürürken kendimi ne kadar mutlu, ne kadar güçlü hissedecektim! Siz yanımda oldukça ayaklarım yorulmak nedir bilmeyecekti."

Hâlâ o pis kokuyu çıkaran şişenin bulunduğu yere, dereboyuna koştu. Yulafı kuşlar yemişti, ama bazı taneler kalmıştı ve bunların üzerini kırağı

kaplamıştı...

Nihayet, yavrularının olması gereken yere yuvarlanıp yattı, büzüldü. Taşçaynar da yanına uzanıp kalın kürkü ile onu ısıtmaya çalıştı.

Gece karanlığı iyice çökünce Akbar rüyasında yavrularını gördü: Memelerinde biriken sütleri emiyordu yavruları. Onları emzirmek, memelerindeki sızıları dindirmek istemişti uzun zamandan beri. Ve yavruları, küçük hırıltılarla, ağızlarını doldura doldura emiyorlardı. Kendisi de onlara büyük şefkat gösteriyor, hazdan mest oluyordu. Ama memelerinde süt hiç bitmiyordu, hep doluydular... Bundan belli belirsiz bir kuşku duymaya başlamıştı: Sütünün bittiğini, ağırlıktan kurtulduğunu niçin hissetmiyordu? Niçin bunca süte rağmen yavruları doymak bilmiyordu? Olsun! Dördü de orada, kucağında idiler ya. En hareketlisi, kuyruğunun ucunda beyaz bir leke olanı, sonra en çok emen ve anasının memesi ağzında iken uyuya kalanı, hep ağlamaklı ve kavgacı olan üçüncüsü ve mavi gözlü dişi yavrusu yani geleceğin Akbar'ı.. hepsi yanındaydı.. rüyası devam ediyordu: Mujunkum bozkırında, dört yavrusuyla uçar gibi koşuyor ve yavruları da peşinden süzülüyorlardı. Taşçaynar da onlarla beraberdi ve o da uzun sıçrayışlarıyla uçuyordu. Güneş parlıyor, serin hava karınlarını okşuyor ve hayat gibi akıp gidiyordu...

Dişi kurt birden uyandı, katı gerçeğe çarparak ezilmişçesine bir süre hiç kımıldamadan öylece kaldı. Neden sonra usulca kalktı ve yuvadan çıktı. O kadar yavaş hareket etti ki Taşçaynar onun kalktığını duymadı bile. Akbarın gözleri birden gökyüzündeki aya saplandı. Yıldızlı gökte, karlı dağların tepesinde, ay, o kadar parlak, o kadar yakın görünüyordu ki, elinizi uzatsanız değecekti sanki. Şırıltısı hiç bitmeyen o geveze derenin kenarında, başı eğik ve tarifsiz kederler içinde biraz yürüdükten sonra, durup arka ayaklarının üzerine oturdu, gözlerini havaya dikerek uzun uzun baktı. Ve o gece, o sarı büyük yıldızda yaşayan Börü-Ana'yı (kurtların tanrıçası) net bir şekilde gördü. Börü-Ana'yı ilk defa bu kadar yakından ve net görüyordu. Onun çift boynuzlu silueti şaşılacak derecede kendisine benziyordu. Açık ağzı, arkaya doğru uzanan kuyruğu pek belirgindi. Dişi kurt, Börü-Ana'nın kendisini gördüğünü ve duyduğunu hissetti. İşte o zaman, sıcak nefesinden dalga dalga yükselen yakarışlarla, Börü-Ana'ya seslendi:

“Ey kurtların ilâhesi Börü-Ana! Bana iyi bak. Karşında ben varım, ben Akbar. Bu soğuk dağlarda karşına dikilen benim. Yapayalnız, talihsiz Akbar. Acılarım çok büyük. Nasıl ağladığımı işitiyor musun? Nasıl uluduğumu, nasıl hıçkıra hıçkıra ağladığımı duyuyor musun? Bütün varlığım ıstırap oldu, memelerim yararsız sütle doldu.. süt verecek, besleyecek kimsem yok. Yavrularımı yitirdim. Nerde yavrularım, nerde? Aşağılara in Börü-Ana, in de yanıma otur, sen ve ben birlikte ağlayalım. Aşağılara in kurtların tanrıçası. Seni doğduğum topraklara götüreyim, artık kurtların orada, o bozkırda yaşama hakları yok. Bu hakkı aldılar bizden. Dağlarda yaşama hakkımız da yok. Hiçbir yerde kurtlara yaşama hakkı yok... Aşağıya inmek istemiyorsan beni de oraya çek Börü-Ana! Ben, Akbar, yavruları çalınan ana kurt! Seninle birlikte Ay’da yaşamak, oradan kanlı gözyaşlarımı yeryüzüne akıtmak istiyorum. Beni işit Börü-Ana! Börü-Anaaa! Börü-Anaaa! Beni anla, gözyaşlarımı anla Börü-Anaaa!”

* * *

O geceyi aşacakları dağın dibinde geçirdiler. Sabahleyin ilk kalkan Ernazar oldu. Sımsıkı sarınmıştı. Gidip atlara bir göz attı. Atlar bukağılı ve örtülü idiler.

Boston, kürkünün altından başını yavaşça çıkararak sordu:

- Çok soğuk mu?

- Yükseklerde sabahlar hep soğuk olur, güneş yükselir yükselmez biraz ısınır.

Sonra dönüp semer halısının üzerine oturdu. O saatte ortalık epeyce karanlıktı daha.

- Atlar nasıl?

- Fena değiller.

- Sürüyü buraya getirip şıkama yaptığımız zaman bir çadır kurmamız gerekecek sanırım. Bu kadar çok üşümeyiz o zaman.

- Çok haklısın. Çadır kurmak pek vakit almaz zaten. Önemli olan tutacağımız yolu bilmektir. Gerisi bize kalmış bir iş.

Şafakta hava biraz yumuşadı, hafifledi. Ortalık yeterince aydınlanır aydınlanmaz atları eyerlediler.

Boston, ata binmeden önce son bir defa daha baktı çevreye. Yamaçları, kayaları gözden geçirdi. İki çoban, vahşi tabiatın ortasında küçücük görünüyorlardı, ama kararlıydılar. “Yüksek geçit korkutamaz bizi”, diye düşündü Boston, “hayat memat meselesi bu, iş bu kadar ciddi olunca insanoğlu hiçbir şeyden korkmaz, hiçbir engel durduramaz onu. Denizleri dağları aşar, yarları uçurumları geçer. Biz de geçeceğiz.”

Vaktiyle ataları tarafından açılan eski yolu buldular ve gördüler ki bu yol, bu patika, iki tepenin arasında karlı, hafif bir çöküntüden geçmekte, dosdoğru uzanmaktadır. Besbelli o yükseltiden sonra, Kiçibel’e doğru inişe

geçeceklerdi. Eskilerin dediğine göre, Kiçibel'de bir kayın ormanı, bir de dağlardan inen bir dere varmış. Bazen tabiat, en güzel, en zengin köşelerini, aşılmaz görünen işte bu tür engellerin arasına gizler. Ama, ekmeğini kazanmak zorunda olan insan, her engeli göğüslemeye hazırdır, ona hiçbir engel dayanamaz, bu derece güçlüdür yaşama arzusu...

Yamaç gittikçe dikleşti, kar kalınlaştı. Atlar kalın kar tabakasında çok zor ilerliyorlardı. Güneş yükselince rüzgâr dinmişti. Şimdi o sessizlikte yalnız atların ve kendilerinin solumalarını duyuyorlardı.

- Ne dersin Ernazar, diye sordu Boston, karınlarına kadar kara batacak koyunların buradan geçmeleri epeyce güç olmaz mı?

- Kesinlikle öyle olur Boske, zorlu bir sefer olacak bu! İşin en önemli yanı bu yolu en kısa zamanda, olabildiği kadar çabuk aşmak olacak sanırım. Hem bir geçit açabiliriz, hiç olmazsa karları bastırırız.

- Evet, ben de düşündüm bunu. Kürekleri unutmamalıyız.

İlerlediler. Kar atların dizine çıkmaya başlayınca, inip, hayvanları yedeklerine aldılar. Az sonra dağın havası azaldı ve ağızlarından solumaya başladılar. Her taraf bembeyaz olduğu için gözleri kamaşıyordu. Güneş gözlüklerini taktılar. Dağ gezisi için bu gözlükler şarttı, ama artık şehirde de güneş gözlüğü takmak âdet olmuştu. Az sonra kürklerini de çıkarmak zorunda kaldılar ve onları eyerin üzerine attılar. Atlar da ter içinde kalmıştı, zorlukla nefes alıyorlardı. Neyse ki artık yokuşun doruğuna iyice yaklaşmışlardı... Ebedî buzlarla örtülü beyaz doruklara güneş şimdi tam tepeden bakıyor ve açık gökyüzüne ışıklarını saçıyordu. Yalnız yollarının üzerinde birkaç beyaz bulut vardı ve pamuk yığınını andıran bu bulutların içinden geçiyorlardı. O anda, Issık-Göl kenarında yazlıkçıların güneşten kavrulduğuna ya da rahat rahat güneşlendiklerine, yandıklarına inanmak zordu doğrusu.

Az sonra yokuşun doruğuna ulaşmaları için sadece beş yüz metre kadar bir yol kalmıştı ve şimdiden inişi düşünmeye başlamışlardı. İnişin çıkış kadar zahmetli olmayacağını umuyorlardı...

Nihayet yokuş bitti, iki adam ve hayvanlar iyice yorulmuşlardı. Biraz nefes almak için durup mola verdiler. Katettikleri yola ve çevreye baktılar. Ernazar, mutlu mutlu gülümseyerek:

- Tamam Boske, dedi, sürüyü rahatça geçirebiliriz buradan, tabiî hava güzel olursa.

- Evet, evet, ancak hava güzel olursa.

Ernazar saatine baktı:

- Tam iki buçuk saatte tırmandık. Pek o kadar güç olmadı değil mi?

- Ama koyunlarla üç saat ya da daha fazla sürer. Neyse, sürüyü aşırmanın mümkün olduğunu anladık ya. Haydi inişe geçelim ve öbür yamacın nasıl olduğunu da görelim. Belki Kiçibel'i de görürüz uzaktan. Mera yemyeşil olmalı...

Çevrelerinde kar tabakası dümdüz uzanıyordu, ama yer yer, rüzgârın savurmasıyla ve yığmasıyla oluşan, yine dümdüz, ışıl ışıl setler görünüyordu. Bu kar ovasının sınırsız, sonsuz olmadığını biliyorlardı. Yokuşu biraz daha indikleri zaman, aşağıda başka bir dünya ile karşılaşacaklardı ve bu yolculuğun hedefi, amacı olan o dünyaya bir an önce ulaşmak için sabırsızdılar şimdi. Bir devenin çift hörgücünü andıran iki tepenin arasından neşe ile, coşku ile ilerliyorlardı.

İşte tam bu sırada, Boston, adımını hızlandırdığı bir anda, ayaklarının dibinde yerin oynadığını hissetti ve ardında bir çığlık duydu. Dönüp ardına bakınca dehşetten donakaldı. Ernazar ve atı yoktu! Onların olması gereken yerde, hemen ardında, ince bir kar savruntusu vardı.

- Ernazaaar! diye bağırdı korkunç bir sesle. Dağların ölüm sessizliğinde yankılanan sesi korkusunu daha da arttırmıştı.

Yoldaşının kaybolduğu noktaya doğru fırladı ve karşısında bir uçurumun, bir kuyunun açıldığını farkedince, mucize sayılacak bir hareketle durup iki adım geriledi. Dipsiz, karanlık bir kuyuya benzeyen o çukurdan, buhar gibi ama soğuk kar tanecikleri çıkıyordu. Yüzükoyun yatarak çukurun ağzına

kadar sürünmeye başladı. Olanı henüz anlamamıştı, anlamak için düşünmeye de cesaret edemiyordu. İliklerine kadar kaygı kesildi, korku sardı ve bu korku en küçük damarlarına girerek düşünce yetisini felce uğrattı. Ama yine de sürünüyor, anlaşılmaz bir güçle hareket ediyor ve nefes alabiliyordu. Dirseklerine dayanarak sürünürken, yüzüne gözüne yapışan karları düşürmek için başını sallıyordu. Saniyeler içinde bir buz tabakasının üzerinde süründüğünü anladı, kar altına saklanan derin uçurumların bütün bir sürüyü bir anda yutabilecek boşlukların bulunduğuna dair anlatılanları hatırladı. Sonra, birisini lânetlemek için söylenen kargışı da hatırladı: “Carıklarga ket!” diyorlardı. Bununla, “dipsiz yarıklara git, yok ol!” demek istiyorlardı. Ama, niçin, niçin Ernazar da böyle yok olsun!...

Onun suçuydu bu. Kesinlikle onun suçu! Doymazlığı için, var olanla yetinmek istemediği için cezalandırılıyordu... Ah, böyle bir facianın olabileceğini düşünseydi...

Nihayet çukurun ağzına kadar gelebildi ve korkudan ürpererek, sesi, nefesi kesilir gibi oldu.

- Ernazar! diye fısıldadı boğuk bir sesle.

Sonra hüngür hüngür, ciğerlerini yırtarcasına ağlamaya başladı:

- Ernazar, orada mısın? Ernazar! Ernazar! Ernazar!

Sustuğu zaman aşağıdan, “sakın yaklaşma!” diyen bir ses duyar gibi oldu.

- Ernazar! Sevgili kardeşim, Can kardeşim! Hemen geliyorum, bekle beni, seni çıkaracağım oradan!

Karları savurarak fırlayıp kalktı. Az daha kendisi de yuvarlanacaktı ayni uçuruma. Atına doğru koştu. İp ve balta gibi işe yarayacak şeyler Ernazar’ın atında idi. Onun için kendi atının kolanlarını, dizginini, üzengi kayışlarını kesti. Bunları birbirine bağlarken parmakları kan içinde kaldı. Sonra yine uçuruma doğru koştu. Bastığı buzun kırılıp çökebileceğine aldırmadan, soluğu kesilerek, içten içe can çekişir gibi, arkadaşını kurtaramadan ölmek korkusuyla uçurumun kenarına geldi.

- Ernazar! Ernazar! Sana bir ip getirdim, beni duyuyor musun? Bir ip getirdim. Cevap ver can kardeşim, cevap ver!

Kayışın bir ucunu bileğine dolayarak, öbür ucunu kuyuya sarkıttı. Uçurumun ne kadar derin olduğunu, sarkıttığı kayışın dibe ulaşıp ulaşmadığını bilemezdi.

Orada öylece bekledi bir süre. Çok, çok uzun gelen bir bekleyişti bu.

- Cevap ver Ernazar! Bir şey söyle! Tek bir kelime söyle! Ernazar, canım kardeşim!

Ama çabaları boşuna idi. Korkusunu daha da arttıran kendi sesinin yankısından başka bir ses gelmiyordu aşağıdan. Ve o durmadan söyleniyordu:

- Nerdesin Ernazar! Beni duyuyor musun? Ne yapmalıyım Tanrım?

Kendini tutamayıp yine hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Arada anlaşılmaz şeyler söylüyor, ölü babasından, annesinden yardım istiyor, kızlarını, kız ve erkek kardeşlerini ve özellikle de karısı Arzıgül'ü çağırıyordu durmadan... Bilinci, bu acı gerçeği anlamak istemiyordu.. Ernazar ölmüştü! Ölmüştü! Ve ona yardım edebilecek, teselli edebilecek kimse yoktu yanında... Son nefesine kadar duyacaktı bu ölüm acısını. Bağırmaya devam ediyordu: "Duamızı duymadın mı? Böyle bir şeyi nasıl yapabilirsin?" diyor, kime hitap ettiğini kendisi de bilmiyordu. Neden sonra kalktı. Titriyor, bacakları üzerinde güçlükle durabiliyordu. Akşam karanlığının çökmekte, havanın değişmekte olduğunu farketti. Kara kara bulutlar görünmeyen soğuk bir rüzgâr dalga dalga esmeye başlamıştı. Ne yapacak, nereye gidecekti? Yalnız kalan atı da geldikleri yolu tutmuş, geri dönüyordu. Onu, bayır aşağı rahat rahat giderken gördü. Ama yetişemeyeceği kadar uzaklaşmıştı. Hem yetişse de pek işine yaramazdı artık. Dizginsiz, üzengisiz, eyersizdi. Kızgınlıktan orada duran üzengisiz eyere bir tekme attı. Sonra, çevreye dalgın dalgın bakarak, bir süre hareketsiz öylece durdu. Yüzü şişmiş, soğuktan morarmıştı. Başında papağı yoktu. Uçuruma sarkarken düşürmüştü onu. Ala-Mengü'nün iki tepesi arasında yapayalnızdı şimdi. Buz gibi bir rüzgâr, ruhunu kaplayan ümitsizliği arttırmaktan başka bir şey yapmıyordu. Ne yapacak, nereye gidecekti? Her şey ne kadar güzel başlamıştı. Niçin

çıkmıştı bu lânet uçurum onların yoluna? Kendi ayak izlerine baktı ve sadece iki metre kadar açıktan geçtiği için o dipsiz kuyuya düşmekten kurtulduğunu anladı. Ernazar, biraz daha sağdan yürüdüğü için uğramıştı bu felâkete.

Arkadaşına yardım edemiyor, onun ölmüş olabileceğine de inanmak istemiyordu. Birden bir ümide kapıldı. Belki sadece bayılmıştı ve hâlâ kurtulabilirdi, donup kaskatı olmaması için çok acele etmeliydi. Kürkünü çıkarıp attı üzerinden. Olanca gücüyle bayır aşağı koşmaya başladı, ama iniş o kadar kolay değildi. Ne yapıp yapmalı, bir an önce sovhoza haber vermeliydi. İplerle, kazma küreklerle, fenerlerle yardımcılar gelmeliydi. Onlarla beraber buraya dönecek, uçuruma kendisi inecek ve Ernazar'ı kurtaracaktı.

Birkaç defa düştü, bacağını kırmaktan korksa da, her defasında kalkıp nefes nefese koşmaya devam etti.

Bazen atına yetişebileceğini düşünüyor ve sonra bundan ümidini kesip koşmaya devam ediyordu.

Hava her dakika biraz daha bozuyordu ve kar yağmaya başlamıştı. Ama kar değil fırtına bile kopsa, ancak bu yükseklikte olur, aşağılara ulaşmazdı. Kendisi ulaşmalıydı aşağılara. Kardan, fırtınadan değil, yalnız Ernazar'ın akıbetinden korkuyor, yalnız onu düşünüyordu. Eğer hâlâ ölmediyse, kurtarıcılar gelinceye kadar dayanabilir miydi? Kan damarlarını çatlatacaktı nerdeyse. Acele etmeliydi. Karanlık yavaş yavaş koyulaşıyor ve karanlıkta koşmanın hiç de kolay olmayacağını düşünüyordu bir yandan.

Dik ve kestirme bir yol sayesinde dağın eteğine inebilmişti. Çukurda bayırda koşmaktan olduğu kadar, o feci kazanın ıstırabı ile de bitikti. Kafasında bin türlü kurtarma planı yapıyordu. Bazen de, ne pahasına olursa olsun Ernazar'ı terketmemesi, onunla beraber karlara gömülüp kalması gerektiğini düşünüyordu. O karanlık buzlu hücresinde sevgili dostunun can çekişmesini, iniltilerini de duyar gibi oluyordu. Ernazar'ın karısına, çocuklarına bu olayı nasıl söyleyebileceğini düşününce de çıldırmak üzere olduğunu hissediyordu.

Bu büyük felâkette, bu tarifsiz güçlükler içinde, bir nebze şansı da oldu: O gün, dağda bir düğün yapılıyordu: Yöredeki çobanlardan biri, tatilden yararlanıp yanlarına gelen üniversite öğrencisi oğlunu evlendirmişti. Sona kalan davetliler de kamyonla evlerine dönüyorlardı. Vakit geçti, ay parlıyordu, gölden esen hafif bir rüzgâr vuruyordu dağın eteğine. Vadide, ay ışığında pırıl pırıl parlayan Isık-Göl de görünüyordu. Bütün bu manzara düğüne gelenlere şarkı söylemek arzusu uyandırıyor ve kamyondakiler de bağıra bağıra şarkı söylüyorlardı.

Boston bu sesleri duyar duymaz kamyonun geçeceği yola doğru koştu ve çılgın gibi elini kolunu sallamaya başladı.

Kamyon, Berik sovhozu müdürünün kapısı önünde durduğu zaman saat sabahın ikisi idi. Boston aralıksız bir şekilde pencere camını tıklattı. Havlayan ve bacağını ısırmaya çalışan köpeğe aldırmıyordu bile.

- Ne var? Kim o? dedi içeriden kuşkulu bir ses.

- Benim, ben Boston Urkunçiev.

- Bir şey mi oldu?

- Evet, büyük bir felâket.

* * *

Ertesi sabah, öğleden az önce, başlarında Boston olduğu halde, altı adam Ala-Mengü geçidini tırmanıyordu. İpler ve başka gerekli âletler vardı ellerinde. Bir jeeple olabildiği kadar yükseğe çıkmış ve şimdi, nefeslerini tüketmemek, daha çok yorulmamak için hiç konuşmadan yürüyorlardı. Bir helikopter de o saatlerde, geçidin oraya üç tecrübeli dağcıyı indirmiş olacaktı.

En önde yürüyen Boston, ayni yolu bir gün önce Ernazar'la, olacaklardan habersiz tırmandıklarını düşünmekten kendini alamıyordu.

Şunu da anlıyordu ki, sevgili arkadaşı o lânet çukura düştüğü zaman ölmemiş olsa bile, aradan geçen yirmi dört saatlik bir süre içinde donup ölmüş olmalıydı. Buna rağmen bir mucize umuyordu.

Fırtınadan sonra şimdi geçidin doruğuna mutlak bir sessizlik hâkim olmuş, ama yoğun kar yağışı her yeri örtmüştü. Ernazar'ı yutan çukur görünmüyordu, ayak izleri de yok olmuştu. Bu yüzden Boston kaza yerini birden gösteremedi. Neyse ki adamlardan biri oralarda Boston'un kürkünü gördü, sonra bir başkası biraz uzakta, atılan eyeri buldu. Bunlar sayesinde çukurun ağzını da keşfettiler ve kazdılar. Altı katlı bir ev kadar derin görünüyordu çukur. O sırada helikopterle dağcılar da gelmişti ve bunlar çukura indiler.

Dağcılar yukarı çıkınca, Ernazar'ın cesedini kaskatı donmuş olarak bulduklarını bildirdiler, atının da ayni durumda olduğunu söylediler. Bunları çıkarmanın imkânsız olduğunu, ufak bir kazma darbesiyle çığ altında kalabileceklerini anlattılar... Boston'un, bir de kendisinin inip aziz arkadaşına son defa veda etmekten başka yapabileceği bir şey kalmamıştı.

Boston bu kâbustan yıllarca kurtulamayacaktı: Onu iplere bağlayarak aşağı indiriyorlardı. Uçurumun buzlu-saydam kenarlarını bir fenerle aydınlatıyordu. Birini elinden düşürmesi ihtimaline karşı iki fener vermişlerdi ona. Gerçekten birisini hemen düşürmüştü. Üzüntüsünden ve isyanından bağırmak istiyordu. Ama yine de o buzlu, o dev çukura inmeye devam ediyordu. Sonra fenerin ışığı birden, Ernazar'ın bir buz blokunun üzerindeki cesedini aydınlattı. Dizüstü oturuyordu Ernazar. Kürkü başından

kaymış, yüzü kan içinde, dudakları kapalı, gözleri açık görüyordu onu (tıpkı kazanın ertesi gününde gördüğü gibi). Sonra ona sesleniyordu: “Ernazar!” diyordu, “bak ben geldim! Yardım fenerini sana bırakacaktım -Burası çok karanlık, çok soğuk çünkü- ama kaybettim o feneri. Anlıyor musun Ernazar, kaybettim. Olsun, bir tane daha var. Onu veririm sana. Al, al bunu! Al bu feneri Ernazar, yalvarırım al!” Ama Ernazar feneri almak için elini uzatmıyordu. Hareketsiz, öylece duruyordu. Bunun üzerine Boston ağlamaya başlıyor ve her defasında gözyaşları içinde uyanıyordu.

Tekrar tekrar görüyordu bu rüyayı ve her defasında ertesi gün çok kötü geçiyordu onun için. Bu rüyasını kimselere, özellikle de Gülümhan’a anlatamazdı. Gülümhan’la evlendikten sonra bile anlatmamıştı ona. Ona da, ailesinden herhangi birine de. Ernazar’ı son bir defa daha görmek için uçuruma girdiğini söyleyemedi!

O faciadan sonra evine döndüğü zaman olayı herkes öğrenmişti. En zoru, gözyaşlarına boğulan Gülümhan'la karşılaşması oldu. Kadın o kadar üzüntülü, öyle umutsuz idi ki, onu öyle görmektense, orada kalıp Ernazar'la birlikte ölmesinin ya da binlerce defa o uçuruma inmeye mahkûm edilmesinin daha iyi olacağını düşünmüştü. Kadın Ala-Mengü'ye gitmek istiyor ve hıçkırıklar içinde durmadan bağırıyordu: "İnanmıyorum! İnanmıyorum! Ölmedi o! Bırakın gideyim, onu bulmak, onu görmek istiyorum!" diyordu. Onun bu halinden korkmaya başlamışlardı.

Kadın bir akşam kaçıp gitti. Boston da günlerce hiç elbisesini çıkarmamış, hemen hemen hiç uyumamıştı. Taziyet için gelenlerin günlerce ardı kesilmemiş ve Boston da ilgilenmek zorunda kalmıştı. Bölgenin bütün sakinleri ağıla geliyor ve bazıları, ta uzaklardan ağlamaya, dövünmeye başlayarak, Kırgız geleneğine uygun ağıtlar okuyorlardı: "Ernazar, ciğerparem benim, seni bir daha nerde göreceğim!" diyorlardı. Ve Boston onları karşılamaya çıkıyor, attan inmelerine yardım ediyor, teselliye çalışıyordu...

Sonunda bir akşam nihayet yalnız kalabilmişti. Beline kadar soyunmuş, avluda bir güğüm su ile yıkanmaya çalışıyordu. Daha sonra da biraz dinlenecekti. Çok yorgundu çünkü. Tam bu sırada Arzıgül'ün kendisini çağırdığını duydu. O faciadan sonra Arzıgül, bir şeyler yapar korkusuyla, Gülümhan'ı hiç yalnız bırakmamıştı.

- Boston, Boston, nerdesin?

- Ne var, ne oluyor?

- Çabuk ol, çabuk, Gülümhan'ı yakala! Gitti, mâni olamadım, iki çocuk ağlaşıp duruyor...

Boston alelacele kurulandı, uzun kollu fanilesini sırtına geçirdi ve koşmaya başladı.

Epeyce koştuktan sonra bir vadinin kenarında, dağlara doğru giderken gördü onu.

- Gülümhan, dur! Nereye gidiyorsun? diye bağırdı.

Ama Gülümhan dönüp ardına bakmıyordu. Boston hızını arttırdı. Şimdi kadının, kocasının ölümünden onu sorumlu tutabileceğini de düşünüyor ve çok korkuyordu böyle bir suçlamadan. Onu en çok korkutan şey bu idi. Zaten suçluluk duygusu içinde kendini yeyip bitirirken, bir de o, yüzüne karşı bu suçlamayı yaparsa ne cevap verebilirdi?

Kendini savunmak için ağzını nasıl açabilirdi? Kadın da herhalde aklın sesini dinleyebilecek durumda değildi galiba. Elbette, insanın hiçbir şey yapamayacağı trajik anlar olabilirdi, ama bu kaçınılmaz anlar her zaman olağan karşılanmazdı. Ve Ernazar'ın ölümünden sonra kendisinin nasıl hayatta kalabildiğini Gülümhan'a anlatamazdı.

Nefes nefese nihayet Gülümhan'a yetişti.

- Gülümhan, nereye gidiyorsun? Dur, beni dinle.. eve dönelim...

Vakit epey geçti ama henüz karanlık iyice çökmemişti. Gün batarken de dağlar iyice farkediliyordu. Gülümhan dönüp yüzüne baktığı zaman, uğradığı felâketin onu bir tül gibi sardığını gördü sanki. Bir suyun dibindeymiş gibi bu tül yüzünü deforme ediyordu. Daha düne kadar yüzünden sağlık fışkıran, neşe fışkıran bu kadındaki o acılı değişikliği görmek dayanılır şey değildi. Onu, buruşmuş, önden düğümleri çözülmüş dul kadın ipeklisiyle, yas tuttuğu için dağınık bıraktığı saçlarıyla, deli gibi kaçarken görmek, Boston'un yüreğini cayır cayır yaktı. Gülümhan'ın, aslında yepyeni kara çizmeleri bile pek üzüntü vericiydi.

- Nereye gidiyorsun Gülümhan? Söyle, nereye gidiyorsun? diyordu Boston onu kolundan tutarak.

- Geçide gidiyorum, onu görmek istiyorum! dedi kadın şaşılacak kadar savruk bir sesle.

Boston ona, Ala-Mengü'ye yaya gitmenin delilik olduğunu, dağlara çıkınca bu elbiselerle bir saat içinde donup öleceğini söylemedi de, başka şeyler söyleyerek yalvardı:

- Şimdi gitme Gülümhan. Az sonra karanlık basacak, başka zaman gidersin, ben götürürüm seni oraya. Ama bu akşam olmaz, eve dönelim. Kızların ağlaşarak seni bekliyor, Arzıgül kaygılar içinde. Az sonra gece olacak, yalvarırım eve dönelim...

Gülümhan hiç cevap vermedi. Birden, çektiği acıların ağırlığı ile iki büklüm olmuştu. Neden sonra başını iki yana sallayarak mırıldandı:

- Onsuz nasıl yaşarım ben? Orada yapayalnız kalamaz toprağa gömülmeden, mezarı başında bir ağlayanı olmadan kalamaz!

Gülümhan'ın önünde, ayakta, zayıf omuzlarından sarkan fanilesiyle, birçok çoban gibi bütün mevsim giydiği çizmeleriyle ve kurulanmak için aldığı, sonra boynuna doladığı havlusuyla öylece duruyordu. Çok üzgün ve acınacak bir durumdaydı. Gülümhan'ı yatıştırmak için ne söyleyeceğini bilemiyordu. Ne söylese onun acısına merhem olamazdı çünkü. Eğer kendi canını verdiği takdirde Ernazar'ın geri geleceğini bilse, hiç tereddüt etmeden yapardı bunu.

İkisi de kendi düşüncelerine dalarak bir süre sessiz durdular. Sonra Boston, Gülümhan'ı yine elinden tuttu:

- Gel, dedi, bizim yerimiz orasıdır, insanların Ernazar'a ağlamak için geldiği yerdir. Dönelim eve.

O zaman Gülümhan, başını onun omuzlarına dayadı, sayıklar gibi, anlaşılmayan sözler söyleyerek titreye titreye, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Boston da koluna girdi, birlikte ağlaya ağlaya, ağılın yolunu tuttular. Yaz akşamının karanlığı, dağlardaki otların kokusunu etrafa yayarak, yavaş yavaş çöküyordu. Arzıgül de iki kızla onları karşılamaya çıkmıştı. İki kadın birbirlerinin kucağına atılarak, uzun bir ayrılıktan sonra tekrar kavuşmuşlar gibi, hüngür hüngür ağladılar...

Birkaç ay sonra Gülümhan göl kenarındaki küçük evine çoktan taşındığı ve karısı Arzıgül hastahaneye düştüğü zaman, Boston bu sahneyi çok iyi hatırlayacaktı.

Karısının başı ucunda oturup onun iyice zayıflamış soluk yüzüne büyük bir üzüntüyle bakacaktı. O sıcak sonbahar gününde, oda arkadaşları çıkıp yalnız kaldıkları zaman şöyle bir konuşma geçecekti aralarında:

- Sana bir şey söylemek istiyorum, diyecekti Arzıgül yavaş bir sesle ve gözlerini güçlükle ona çevirerek. O zaman da Boston onun bir gün öncesine göre daha da sarardığını, zayıfladığını görüp korkacaktı.

- Dinliyorum Arzıgül, ne söylemek istiyorsun? diyecekti şefkatli bir sesle.

- Doktoru gördün mü?

- Gördüm, dedi ki...

- Yoo, şimdi değil, doktorun ne dediğini daha sonra anlatırsın. Şimdi konuşmamız gereken daha ciddi bir mesele var.

Bu sözler üzerine Boston, kalbi sıkışarak, sinirli bir hareketle mendilini çıkararak, alnındaki terleri silecek ve boş yere konuyu değiştirmeye çalışacaktı.

- Belki ciddi konuların zamanı değil, daha sonra, iyileştiğin zaman bol bol konuşuruz.

Ama karısının bakışları ısrarın faydasız olduğunu anlatacaktı.

- Her şey zamanında yapılmalı. Hastahaneye geldiğim günden beri çok düşündüm. Zaten burada en iyi meşgale düşünmektir. Seninle birlikte geçirdiğimiz hayattan çok memnunum ve kaderimden de hiç şikâyet etmiyorum. Allah’ın yardımıyla kızlarımız büyüdü ve artık kendi başlarına hareket edebilirler. Onlar hakkında da konuşmam gerek ama, şimdi değil. Ben şimdi en çok seni düşünüyor, senin için korkuyorum. İnsanlarla pek iyi geçinemiyorsun, çok katısın ve kimsenin önünde eğilmek istemiyorsun.

Artık genç olmadığını unutma. Ben yok olduktan sonra, içine kapanıp kalma. Uzun zaman yalnız yaşama. Cenaze töreninden sonra ne yapacağını iyi düşün. Ben, yeniden evlenmeni istiyorum. Unutma ki çocuklar kendi hayatlarını yaşayacaklardır...

- Bütün bunları niçin söylüyorsun bana, böyle şeyler konuşmamalıyız...

- Yoo, Boston, bunları konuşmamızın tam zamanı! Şimdi konuşmalıyız, ben öldükten sonra çok geç olur. İnan bana, bu söyleyeceklerimi çok düşündüm. Biliyorsun, Gülümhan sık sık ziyaretime gelir. Onu iyi tanırsın, yabancımız değil. Kader onu, hâlâ bakıma muhtaç iki çocuğu ile dul bıraktı. Çok iyi bir insan. Sen, işte onunla evlenmelisin. Benim tavsiyem budur. Elbette hareketlerinde serbestsin, seni zorlayamam. Ama ben öldükten sonra bu konuşmamızı ona da anlat... Belki bu evlilik gerçekleşir. Benim isteğim işte budur. Böylece, Ernazar’ın kızları da yeniden bir babaya kavuşur...

Isık-Göl sakinleri göl yakınında yaşıyorlar ama boşuna, kıyısında gezintiye çıktıkları yok. Tatile çıkanlar eskiden beri hep böyle söyler, alay ederler. Ama o akşam, Boston hastahaneden çıkar çıkmaz, hep uzaktan seyrettiği bu harika güzellikteki sıvı mavinin kıyısında, yalnız dolaşmak ihtiyacını duyacaktı birden bire.

Rüzgârın, görünmeyen bir saban demiri gibi suyun üzerinde oluşturduğu muntazam çizgiler üzerinde koşuşan köpüklü dalgalara bakacak, ağlayacak, bu dalgalara karışıp yok olmak isteyecekti... Dalgalar bir yükseliyor, bir devrilip batıyor, sonra kendi köpüğünün içinden yine meydana çıkıyordu. Onların bu hali gibi, onda da yaşamak arzusu, ölüp ölüp diriliyordu...

* * *

Hiç durmadan uluyan kurtların sesi, sonunda canına yetti ve onu çıkmaya mecbur etti. Evvelâ küçük Kence uyanmıştı ağlayarak. Boston onu göğsüne çekerek, kucaklayarak sakinleştirmeye çalışmıştı:

- Kence, Kence! Ağlama yavrum! Neyin var senin? Ben burdayım, annen de burda bak. Şeker vereyim mi sana? Işığı yakayım mı? Korkacak hiçbir şey yok yavrum. Kediler bağırıyor böyle, kedilerden başkası değil!...

Gülümhan da uyanmış, o da çocuğu yatıştırmak için bir şeyler söylemişti. Ama çabaları boşuna idi, çocuk susmuyordu.

Boston kalkıp lambayı yakmaya gitti. Kapının önüne gelince durup sordu:

- Gülüm, ben dışarı çıkıp onları korkutmak istiyorum. Sabaha kadar dayanılmaz bu ulumalara...

- Saat kaç?

Boston duvardaki saate baktı:

- Üçe yirmi var.

- Ne kadar geç, gördün mü? Saat altıda kalkacaksın! Bu kör olası Akbar da bizi deli edecek sonunda. Tam bir belâ bu, bir kırlagan!

- Haklısın, bir kırlagan, ama sinirlenme, bari sen korkmayı bırak! Çabuk gelirim. Çıkarken kapıyı kilitleyeceğim, hiç endişe etme, uyumaya çalış.

Çıkıp, evin etrafında bir tur attı. Çorapsız, alelacele giydiği çizmeleriyle ağır ağır yürüyor, bir yandan da yüksek sesle ve aşağılayıcı sıfatların hepsini sayarak köpekleri çağırıyordu. Umutsuzluktan çılgına dönen bu kurtlar onu öyle sinirlendiriyordu ki, onlarla nihayet yüz yüze geleceğinden memnun oluyordu.

Kurtları başka türlü susturamayacağına göre yapılacak tek şey vardı: Tüfeğini alıp onları vurmaya çalışmak.

Ama o gece de, her şeye lânetler okuyarak, sövüp sayarak eli boş döndü. O yatağa tekrar girdi ama gözüne uyku girmedi. Acılı, üzücü binlerce düşünce üşüşmüştü kafasına.

Namuslu çalışmak her yıl biraz daha güçleşiyordu. Bugünün insanları, özellikle de gençler, yalnız kendi çıkarlarını düşünüyorlardı ve zerre kadar iş ahlâkına sahip değillerdi. Savaştan önce, Çuısk kanalının inşaatında, hiçbir çıkar beklemeden çalışmak için ülkenin dört bucağından gönüllü gençler gelmişti. Şimdi buna kimse inanmazdı. Çünkü karşılıksız emek vermeyi akılları almazdı. Hem artık hiç kimse çoban olmak istemiyordu. Herkes her şeyden kaçıyordu. Tam bir bozgun, bir kokuşma idi bu. Ama, bu durumu da çok iyi anladıkları için, herbiri bunun geçici olduğuna, düzeleceğine inanır görünüyor ve geleceği ciddi olarak düşünme zahmetine kimse katlanmıyordu. Dobra dobra konuşanları ise iftira etmekle, yabancı hayranı olmak ve onlarla işbirliği yapmakla suçluyorlardı.

Bu acı düşüncelere karşı Boston'un tek tesellisi, karısı Gülümhan'ın ona karşı çok anlayışlı davranması idi. Gülümhan, onun yılın üçyüz altmış beş gününde hiç dinlenmeden çalışmasına ses çıkarmıyor, bundan şikâyetçi görünmüyordu. Sürüyü kendi haline, gözetimsiz, bakımsız nasıl bırakabilirdi? Ağıl bir fabrika değildi ki istediği zaman makineleri stop ettirsin. Koyunlar sürekli bakım, sürekli itina isterlerdi. Böyleydi ama, sovhozda hiçbir zaman yeteri kadar işçi bulunmazdı. Oysa ülkede pek çok işsiz vardı ve sovhozda dilediği kadar işçi bulabilirdi. Ne var ki insanlar yorulmak istemiyorlardı. Niçin böyle oluyor? diyordu kendi kendine: Çalışmadan yaşamak, yaşamak mıdır? Kimbilir, yaşamanın da, çalışmanın da bir başka türlüsü vardır belki. İşin en zor yanı, kuzulama zamanında yardımcı işçi bulmaktı. Gençleri, gece gündüz kuzuların başında tutmaya imkân yoktu. Çünkü bu iş büyük bir sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektiriyordu. Hem onlar bu kadar az bir ücretle, uzaklara, bucaklara gitmek istemezlerdi. Bir fabrikada ya da bir şantiyede günde sekiz saat çalışmak çok daha iyiydi onlar için. "Biz hep, nerede çok para verirlerse orada değil, bize nerede ihtiyaç varsa orada çalıştık. Şimdi çalışma sırası, kalkınmaya katkıda bulunma sırası, gençlerin olmalı. Hiçbir işe yaramıyorlar, hiçbir şeye saygıları yok, tutundukları hiçbir şey yok!" diyordu yaşlılar. Birbirlerini anlamamaktan kaynaklanan nesiller arasındaki

uyuşmazlık, giderek daha da artıyor ve bütün ağırlığıyla vicdanların üzerine çöküyor.

Boston, dilini tutamadığı için pişman olduğu son toplantıyı bir kere daha hatırladı. O toplantıda yine canını sıkan meseleyi ortaya atmış, insanların işlerine sahip olmaları, dört elle sarılmaları gerektiğini söylemişti. Durumu düzeltmenin tek yolu bu idi, kişisel çıkar sağlamak böyle olmalıydı. Alınacak ücretler, sağlanan sonuç ya da verimle doğrudan ilgili bulunmalıydı. Özellikle de çobanlar, onların yardımcıları ve aileleri, kendilerine ayrılan parsellerde kendilerini bağımsız hissetmeliydiler. İşte o zaman, otlakları korumanın faydasını daha iyi anlar ve korurlardı. Bundan başka çare yoktu...

Koçkorbayev her zamanki tavrı ile karşı çıkmıştı ona. Bu jurnalci postası -arkasından onu bu isimle anarlardı- müdürün sağında oturuyordu. Konuşma süresince kaşlarını çatarak ve durmadan kravatını düzelterek, küçümseyerek bakmıştı Boston'a. Müdür İbrahim Çotbayeviç Çotbayev, onun ne düşündüğünü anlamakta hiç güçlük çekmiyordu. Uzun tecrübelerden sonra, bu demagogun hiç değişmeyen saplantılarını, mantığını çok iyi anlamıştı: "Bir neo-kulak bu Urkunçiev, yeni bir tür devrim düşmanı, hep bildiğini okuyor. Hiç ders, ibret almamış. Bir yerlere sürmek gerek onu. Eskiden olsaydı çoktan cezasını bulurdu..." demek istiyordu Koçkorbayev.

Müdür Çotbayev, hücre sekreterinin, komitenin yeni eğitimcisine de not vermek için bu toplantıyı fırsat sayacağını düşünüyordu. Bu, ihtiyatlı görünen genç adam ilk defa toplantıya katılmıştı ve dikkatle not tutuyordu.

Boston konuşmasını bitirir bitirmez Koçkorbayev söz istedi. Sonra o odun gibi diliyle ve bütün gücüyle, bir başyazı okur gibi, usta bir hatipmiş gibi, konuşmaya başladı.

- Yoldaş Urkunçiev, bu şüpheli tekliflerinizle daha ne zamana kadar huzursuzluk yaratmaya devam edeceksiniz? Sosyalist bir kolektivitede üretim alanındaki ilişkiler sistemini, tarih uzun zamandan beri belirlemiş, kesinleştirmiş bulunuyor. Siz istiyorsunuz ki ağıl şefleri mal sahibi olsun, yardımcılarını kendileri seçsin, onlara verecekleri ücreti kendileri tespit etsin. Bu apaçık tarihe karşı gelmek, ona saldırmaktır, devrim anlayışımıza karşı çıkmaktır. Siz ekonomiyi politikadan üstün tutmak istiyorsunuz.

Sürünüzden başka şeyi, daha ötesini göremiyorsunuz. Sanki daha önemli hiçbir şey yokmuş gibi. Ama daha ötede bölge var, cumhuriyet var, bütün bir ülke var! Siz bizi üretim alanında uygulanan sosyalizm ilkelerinden saptırmaya çalışıyor, kışkırtmak istiyorsunuz!

Boston kendini tutamayarak sandalyesinden âdeta fırlamıştı:

- Ben sizi asla kışkırtmıyorum! Bölgede olanlar, ülkede olanlar ya da dünyada olanlar beni ilgilendirmez. Ben sadece bir çobanım. O konuları benden başka düşünecek büyük başlar çok. Benim işim ağıla bakmaktır. Sekreter çalışma şartlarım hakkında ne düşündüğümü anlamak istemiyorsa, beni bütün toplantılara ne diye çağırıyorsunuz, yapacak çok başka işlerim var benim. Çene çalmayı sevmem ben. Konuşmuş olmak için konuşmak belki bazılarına büyük çıkarlar sağlar, ama bana değil. Müdür yoldaş, artık beni toplantıya çağırmanı istemiyorum. Bırak da işime bakayım. Böyle toplantılarda işim yok benim!

- Haydi Boske, bunu nasıl söylersin? dedi Çotbayev koltuğunda sinirli sinirli sallanarak. Sen sovhozun en iyi çobanısın, çok tecrüben var ve senin fikirlerin bizim için değerlidir.

Toplantılarımıza bunun için çağırıyoruz seni.

- Doğrusu beni şaşırtıyorsun müdür yoldaş. Dediğin gibi “en iyi”si olmanın bana nelere malolduğunu da bilirsin. Ama, ben ağzımı açar açmaz Koçkorbayev konuşmama engel oluyor. Bir savcı gibi beni suçlamaktan, benimle dalaşmaktan geri kalmıyor. Sen de köşene çekilip sessiz oturuyorsun. Sanki bunlar seni hiç ilgilendirmiyor! Niçin gerektiği zaman hiç müdahale etmiyorsun?

- Sakin ol Boske, sinirlenme, dedi Çotbayev.

Onun için bu tür konuşmalar son derece can sıkıcıydı. İçinden çıkılmaz bir durum karşısında bir tavır alması gerekiyordu. O ise, hele eğitimcinin olduğu bir yerde, jurnalci tarafından arkadan hançerlenmektense, tarafsız kalmayı tercih etmekteydi. Bu jurnalci başı, kaşarlanmış kâğıt kemiricilerinin oluşturduğu ve onu desteklemeye hazır büyük bir zincirin sadece bir halkası idi ve bu yüzden de çok tehlikeli bir adamdı. Hele bu

defa hiç dolambaçlı yola sapmadan dosdoğru Boston'a yönelmiş, onu "Devrim nimetlerine karşı çıkmakla" suçlamıştı. Böyle bir suçlamadan sonra ona nasıl karşı çıkabilirdi?

Müdür, sivrilikleri nasıl yontup yumuşatacağını iyice düşünerek ayağa kalktı. Boston haklıydı, bunu anlamıştı. Ama asıl dikkat etmesi, çekinmesi gereken kişi Koçkorbayev idi:

- Bakın yoldaşlar, önce meseleyi ortaya koyalım. Nedir mesele? Anladığım kadarıyla Boston Urkunçiev, sürüsüne, otlaklarına hakim olmak, sahip olmak istiyor, basit bir işçi olmak istemiyor. Ve bunu yalnız kendisi için değil, kendisiyle çalışan herkes için ve onların aileleri için istiyor. Bunu dikkate almamazlık edemeyiz. Bu istekleri bazı somut esaslara da dayanıyor. Çoban ekipleri bizim sovhozumuzun birer hücresidirler. Yine anladığım kadarıyla, Urkunçiev, doğrudan doğruya her şeyin idaresini eline almak istiyor: Sığırları, otlakları, yemleri, binaları, kısacası bütün üretim araçlarını. Bir iş kolu sistemini kurmak istiyor ki bu sistemde herkes kendisinden sorumlu olacak ve herkes ne kadar çok çalışırsa o kadar çok kazanacak. Ben böyle anlıyorum. Ve sanıyorum ki Cantay İşanoviç, bu teklif dikkatle incelenmeye değer.

Kendisine hitap edildiğini gören Koçkorbayev kasıntılı, övüngeçli bir sesle itiraz etti:

- Ben, sovhozumuzun, sizin ve benim birlikte yöneltiğimiz bu sovhozun parti sekreteri olarak, Yoldaş Çotbayev, bir tek şeyi anlıyorum: Bizim sosyalist sistemimizde, malsahibi olmak anlayışını teşvik etmeye, hele bunu bir üretim ünitesinde yapmaya, kimsenin hakkı yoktur.

- Ama anlamanız gerekir ki bu teklif üretimi arttırmak amacına yöneliktir. Gençler çoban olarak çalışmayı istemiyor artık, dedi müdür cüretini haklı çıkarmak için.

- Bu da demektir ki, kitle için yaptığımız propaganda yeterli değil. Gençlere, Pavlov Morozov[10]un ve onun bir eşi olan Kazak Kiçene Cakupov'un (Küçük Yakuboğlu' nun) kahramanlıklarını, yaptıklarını örnek göstermek gerekiyor.

- O, sizi ilgilendirir Koçkorbayev, dedi müdür. Propaganda sizin işiniz. Daha fazla propaganda yapmanıza kimse engel olmaz.

- Biz de yapacağız, hiç endişe etmeyin. Birçok etkileme kampanyası tasarladık. Ama en önemlisi, başka kılıklara bürüyerek ve dolaylı yoldan olsa bile üretim araçlarını ele geçirmeyi çalışanları engellemek, yılanı daha yumurtada iken ezmektir. Sosyalizmin esaslarına hiç kimse zarar veremez, buna müsaade etmeyiz!

Bu görüş alış-verişi çok ciddi bir çekişme halini almıştı. Boston’un cesareti iyice kırıldı. Hatta, kendine rağmen biraz ürktü. Bütün bunlara sebep, yaptığı işin sorumluluğunu tam olarak üzerine almak istemesi, sonuna kadar başkalarının emrinde çalışmak istememesi idi.

Sekreter devam etti:

- Hiç kimseye ayrıcalık tanımayacağız. Sosyalist üretim biçimleri herkes için zorunludur. Bunu, özellikle, durmadan istisna avantajlar isteyen yoldaş Urkunçiev için söylüyorum.

- İstisna değil. Tam tersine, herkesin yararlanması gereken avantajlar bunlar. Daha iyi çalışmak için buna ihtiyacımız var bizim.

- Ben şüpheliyim. Hem bu şekilde şart koşmak da ne oluyor? Şunu yapın, bunu yapın demek ne oluyor? Kendinize özel otlak edinmek için Ala-Mengü dağını tırmanırken bir kişinin ölümüne sebep olmanız yetmedi mi?

Sırf kendisini mat etmek için, birçok basit kanıttan biriymiş gibi, Ernazar'ın ölümünü bu kadar hafife alması ile, Boston'u can evinden vurmuş, çileden çıkarmıştı:

- Konuş bakalım! diye bağırdı.

- Konuş bakalım demekle ne kastediyorsun? Söylediklerim doğru değil mi?

- Hayır, doğru değil.

- Nasıl değilmiş? Ernazar'ın cesedi hâlâ duruyor buzların arasında. Belki binlerce yıl kalacak orada!

Bu hatırlatma çok canını sıktığı için Boston hiç cevap vermedi. Ama Koçkorbayev onu iyice sıkıştırdığını görerek yangına körükle gitti:

- Niye susuyorsunuz yoldaş Urkunçiev? Herhalde kişisel çıkarı için oraya giden siz değildiniz!

- Evet, gittim! Ama yalnız kendi çıkarım için değil. Herkesin iyiliği için yapmak istedim bunu. Senin iyiliğin için de Koçkorbayev. Çünkü senin yiyeceğini de ben temin ediyorum. Ve sen, yemek yediğin çanağa tükürüyorsun!

Sekreter bozulmuş, kıpkırmızı olmuştu:

- Ne demek oluyor bu? Ben ne alıyorsam partiden alıyorum.

- Peki, parti sana verdiğini kimden, nerden alıyor sanıyorsun?

- Böyle konuşmaya nasıl cüret edersiniz! diye kükredi.

Böyle derken kasıntılı bir şekilde kravatını düzeltiyordu. Masanın öbür tarafında, Boston'un tam karşısında, duvarın hemen yanında, ayakta dimdik duruyordu. Birbirlerini ölüme mahkûm etmişlerdi sanki. İkisinden birinin birden yere devrilmesi kimseye sürpriz olmazdı.

O ana kadar kendi köşesinde hiç konuşmadan duran genç eğitimci birden araya girdi:

- Sakin olun yoldaşlar, sakin olun. Sanırım yoldaş Urkunçiev prensipte haklıdır. O bir işçidir ve ürünlerimizi temin eder. Bu yüzden de konuşmaya hakkı vardır. Ama, hemen işi bu kadar aşırılığa götürmenin ne yararı var?

- Yoldaş Mambetov (Muhammedov), siz daha onu tanıyamamışsınız, diye bağırdı Koçkorbayev, ihtirasının sınırı yoktur onun. İşte size bir örnek: Daha geçenlerde, çobanlarımızdan biri olan Bazarbay Novgutov dağda bir kurt ini buldu ve dört kurt yavrusuna el koydu. Böylece kurt sürüsünü kökünden kurutmak için yapılması gerekeni yaptı. Sonra ne oldu dersiniz? Bu Urkunçiev ona yapmadığını bırakmadı, kelimenin tam anlamıyla işkence etti ona. Önce onu parayla kandırmak istedi, ama namuslu bir adama çattığı için bundan bir sonuç alamadı. Bunun üzerine tehdit etmeye başladı onu. Novgutov'dan, bu kurt yavrularını aldığı yere bırakmasını istedi. Herhalde bu yırtıcıların rahat rahat üremeye devam etmesini istiyordu. Ben başka bir sebep göremiyorum. Bu hareket başka nasıl yorumlanır yoldaş Urkunçiev? Kimbilir, belki de özel otlaklarınız gibi, özel kurtlarınız da olsun istiyordunuz, özel bir kurt sürüsü! İstiyorsunuz ki sovhoz size, her şeyi bir yana bırakıp kurtlar da versin! Her şey sizin olsun, önce toprak, sonra sürü ve nihayet kurtlar! Kurtlar hiç rahatsız edilmeden çoğalsınlar, sürülerimizi boğazlasınlar, halkın mallarına zarar vermeye devam etsinler mi istiyorsunuz?

- Felâket, şuradaki kurtlar halkın mallarına zarar verdiklerini anlamıyorlar, dedi Boston kendini toparlayarak.

Toplantıdakiler bu söze yüksek sesle güldüler. Bu duraklamadan yararlanarak o konuşmasına devam etti:

- Kurtlardan söz etmenin hiç sırası değildi, ama madem ki bu konu ortaya atıldı, ben de kalbimden geçenleri söyleyeceğim. İnsan her şeyde akıllı

hareket etmelidir. Boş yere düşünebilen yaratıklar olarak yaratılmış değiliz biz. Ne var ki bazıları düşünme yetisinden, sağduyudan yoksun bulunuyor, buna karşılık ayni kişiler bir sürü maval okur, palavra satarlar. Bu kurt yavruları hikâyesi de buna çok güzel bir örnektir. Evet, sizin deyiminizle Bazarbay onlara el koydu, ama daha doğru bir deyimle onları yuvalarından çaldı. Bu sözde başarı için de birçok lâf edildi. Ama sizin o kahramanınız, bu kurt yavrularını ne yapması gerektiğini düşünmeden önce, onların ana babalarını da tuzağa düşürmeliydi. Bunu hiç düşünmedi. Aksine, bir an önce onları satmaya çalıştı. Sattı ve parasını votkaya verdi. Bazarbay'dan bu yavruları istedimse, ya da satınalmak istedimse, bu, ana ve baba kurdu kapana düşürmek içindi. Yavrularını yitirince kudurmuş gibi olurlardı çünkü. Bu şekilde tahrik edilen bir kurt, en az on kurt kadar tehlikeli olur ve öcünü almadan asla yatışmaz. Bütün çobanlar biliyor: Bazarbay'ın yavrularını çaldığı ve Akbar ve Taşçaynar adlarıyla anılan bu iki kurt şimdi ortalığı kasıp kavuruyorlar. Artık insanlara bile hiç tereddüt etmeden saldırıyorlar. 'Provokatör' denilen bazı kötü insanlar vardır, bunu gazetede okumuştum. İşte bu Bazarbay da bu iki kurdu kışkırtmaktan başka bir şey yapmış değil. Bunu ona söylemiştim, yüzüne karşı yine söylerim. O tıpkı alçak bir provokatör gibi hareket etti...

Sana gelince, sekreter, senin bu tutumunu, bu hareketini hiç anlamıyorum. Bizim sovhozumuza geldiğin günden beri, bütün gün gazete okur, vaktini benim gibi çobanları korkutmaya çalışarak geçirirsin. Onları devrime karşı, Sovyet iktidarına karşı olmakla suçlarsın. Hayvan yetiştiriciliğinden hiç mi hiç anlamıyorsun. Anlasaydın, beni kurtların üremesine yardım etmekle suçlamazdın. Bu kurtları bir yana bırakalım şimdi: Çünkü suçlamaların o kadar gülünç ki üzerinde durmaya değmez. Ama, öteki suçlamanı cevapsız geçiştiremem. Evet, Ernazar o geçidin üzerinde öldü. Ama biz oraya kendi keyfimiz için gitmedik! Böyle bir sefere çıkışımızın gerçek sebebini hiç düşündün mü? Yeni otlaklara çok ihtiyacımız olmasaydı o kadar uzağa gitmeyi aklımıza getirir miydik? Durum gittikçe kötüleşiyor. Müdür de biliyor bunu. O göreve başladığı zaman ne güzel otlaklarımız olduğunu söylesin sana. Ya bugün? Otlakların yerini toz-toprak aldı. Verimsiz birkaç parseldeki seyrek otlar, seyrek saplar için hayvanlarımız birbirleriyle dövüşüyor. Çünkü bu otlağa, besleyebileceği koyun sayısının on kat fazlasını salıyoruz. Her yer çiğnendi, kaskatı oldu. İşte, Ernazar ve ben Kiçibel'e bunun için gitmek istedik. Niyetimiz çok iyiydi, ne var ki

beklenmedik bir felâketle karşılaştık. Bunun sonunda ben de o otlaklardan vazgeçmeye mecbur oldum. Susmaya da mecbur oldum. Çünkü bu olay beni çok üzdü. Ama olaylar başka türlü gelişseydi, bir sergiyi görmek için Moskova'ya gidecektim. Ve orada, yöneticilerimizi görüp senden söz edecektim, Koçkorbayev. Sadece partiyi düşündüğünü iddia eden, ama palavracılıktan başka bir şey yapmayan senden. Evet, oraya gidecek, partinin senin gibilere gerçekten ihtiyacı olup olmadığını soracaktım. Sen, hem hiçbir şey yapmıyorsun, hem de başkalarının yapmasını engelliyorsun!

- Artık çok ileri gittiniz! diye bağırdı sekreter, iftira bu! Cevabını parti huzurunda vereceksiniz!

- Ben de tam bunu istiyorum işte. Parti hakem olsun. Benim düşüncelerimi beğenmiyorsa, beni çıkarırsınız. Çünkü o takdirde sizin aranızda yerim yok demektir, beni tutmaya hiç gerek kalmaz. Ama, Koçkorbayev, sen de kendi durumunu, ne olacağını düşünmelisin!

- Bunu düşünmeye hiç ihtiyacım yok yoldaş Urkunçiev, benim vicdanım tertemizdir. Ben her zaman parti ile tam bir uyum içinde bulunuyorum.

Boston, dik bir yokuşu koşarak çıkmış gibi güçlükle nefes alıyordu. Sessiz duran genç adama döndü:

- Eğitimci yoldaş, dedi, Komiteye hemen yazmanızı istiyorum. Özel duruşma talep ediyorum. Bu duruma daha fazla dayanamam.

Boston, ertesi gün, Koçkorbayev'le kendi arasında geçenleri herkesin öğrendiğini anlamıştı. O gün göle kadar inmiş bulunuyordu. Ağaçlar çiçeklenmekteydi, ilkbahar geçmek üzereydi ve o daha ne kendisinin ne de Gülümhan'ın elma ağaçlarıyla meşgul olacak zamanı bulamamıştı. Evlendikleri günden beri iki küçük evleri ve iki evlek toprakları vardı. Bunlara bakmak zorundaydılar. Oysa, işi çobanlık olduğu için vaktini daha çok dağlarda geçiriyor, bahçe ile çok az ilgileniyordu. İşleri ertelemeye devam ederse, mevsim gelip geçecekti. Ağaçları zamanında ilaçlayamazsa, haşarat bir anda çoğalır, ürünü mahvederdi. Gülümhan da, "bir gününü bile ayıramıyorsun" diye kızmaya başlamıştı zaten. Ağaçlarla meşgul olamayacaksa, bunu komşulardan birine yaptırabileceğini söylüyordu.

- Ev idaresinden hiç anladığın yok! Sürülerle olmadığın zaman o toplantıdan bu toplantıya dolaşıp duruyorsun. Oraya kadar gidemiyorsan bari bir gün evde kal da, Kence'ye bak. Onu hiç gözden ayıramayız, ben gidip bahçe işlerini yaparım, demişti.

Gülümhan haklıydı ve ona itiraz edememişti.

O sabah erkenden Donkulük'a binmiş, göl yolunu tutmuştu. Tam formunda olan Donkulük sabırsızlanıyor, gözlerinde şimşekler çakıyor ve dörtnala koşmak için can atıyordu. "Baharda otlar da güçlenir, atlar da" diyordu bir atasözü. Ama Boston yarışırcasına at sürecek durumda değildi. Hayvanı koşturmuyordu. Sakin sakin düşünmek istediği birçok meselesi vardı çünkü. Onu Ernazar'ın ölümünden sorumlu tutan sekreterle dalaşmasından sonra gece gözüne uyku girmemişti ve bundan karısına da söz etmemişti. Biliyordu ki ilk kocasının adını söyler söylemez bir tartışma başlayacak ve bu ikisi için de iyi olmayacaktı. Çünkü Ernazar'ın vücudu hâlâ Ala-Mengü dağında, hâlâ kefensiz, mezarsız, ebediyen donmuş durumda, buzların arasında, karanlık geceler kadar korkunç bir uçurumun dibindeydi. Tam rahat bir nefes alacakları zamanda da, ağılın yakınındaki tepede kurtlar dolaşmaya, yitik yavruları için ulumaya başlamışlardı. Eskiden onların ulumasını duyunca acırlardı, ama son gece artık canlarına tak etmişti ve bu yüzden de o iki hayvanı öldürmeye, hayatlarını zehir etmeye başlayan bu dertten kurtulmaya karar vermişti. Üstelik toplantıya katıldığı son gece, Akbar ve Taşçaynar, kendi sürüsünden üç koyunu öldürmüşlerdi. Sürüyü koruyan yardımcılar onları korkutmak için sopalarını kaldırarak bağırıp çağırmış, ama onlar hiç korkmadan koyunları boğmuş ve sonra çekip gitmişlerdi. Bu olay Boston'u büsbütün çileden çıkarmıştı. Bu böyle devam edemezdi. Aksi halde, bütün yardımcıları, bu kurtlarla başedemedikleri için utanacak, çekip gideceklerdi. Koyunları boğduktan sonra giden kurtlar, hemen o akşam yine dönmüş, evin etrafında ulumaya başlamışlar, böylece, kendi ölüm fermanlarını da imzalamışlardı. Boston bunun planını yapmıştı bile. Eğer elma ağaçlarına bakmak işi olmasaydı bu planı o gün uygulayacaktı. Karısını da memnun etmek için önce elmalarla meşgul olmayı yeğ tuttu. Kurtlara daha sonra sıra gelecekti...

O gün akşam olmadan bahçe işlerini halletti. İlaçlama ve dayaklama işini köyden bir delikanlı yapacak, o da ona, kendisine ait kuzulardan birini

verecekti.

Bu işi böylece hallettikten sonra Kence'ye bir oyuncak almak için Madaniyat (Medeniyet) mağazasına gitti. Bir ay kadar sonra iki yaşına basacak olan bu sevimli afacan onun en büyük kıvancı, neşe kaynağı idi. Öğrendiği ve söylediği her yeni kelime bu yaşlı babayı keyiften mestediyordu. Çocuğuna ve çocuğunun annesine bağlılığı, varlığının en büyük anlamı ve amacı gibi geliyordu ona. Karısını ve çocuğunu sevmek, bu dünyada sahip olunacak en büyük servet, en büyük amaç değil miydi? Başka hiçbir şey beklemiyordu hayattan. Duygularını hiç dile getirmese de Gülümhan'ın da ayni şeyleri hissettiği belli oluyordu.

Patlak gözlü ve zıplayan bir kurbağa aldıktan sonra -herhalde çok hoşuna gidecekti bu- tam atına binip gideceği zaman, birden çok acıktığını hissetti. Sabahtan beri hiçbir şey yememişti. Oyuncak mağazasının yanındaki yolüstü lokantasına girip, başına gelecekleri bilmeden, bir şeyler yemeye karar verdi. Loş ve ağır yemek kokularına boğulmuş lokantaya girip kapıya yakın bir masada oturmuştu ki, arkadaki masada konuşan Bazarbay'ın sesini tanıdı. Dönüp bakmasına gerek kalmadan, onun çanakyalayıcıları ile kafa çekmekte olduğunu anladı. "Günün tam ortasında içki sofrası kurduruyor, ne yüzsüz!" dedi kendi kendine. Kötü bir olaya meydan vermemek için kalkıp gitmek istedi ama, sonra bundan vazgeçti. Bu cansıkıcı herifin orada olması aç kalmasına sebep oluyor muydu? Kendisine bir borç çorbası ve köfte ısmarladı. İşte o zaman, az gerisindeki masada birden sessizlik oldu. Düşmanca bir sessizlikti bu. Sonra yine yüksek sesle konuşmaya başladılar ve Bazarbay'ın kuyruklarından biri olan Kör Samet kalkıp Boston'un masasına geldi. -Bu Samet, ayyaşın, küfürbazın biriydi. Bir kavgada gözünü çıkarmışlardı ve o zamandan beri 'Kör Samet' diyorlardı ona-:

- Selâm Boston, selâm! dedi elini uzatarak ve manâlı manâlı sırıtarak.

Boston da uzatılan eli sıkmak zorunda kaldı. Sonra Kör Samet devam etti:

- Burada yapayalnız ne yapıyorsun? Bak, yanıbaşında Bazarbay da var. Uzun zamandır görüşmedik, arkadaşlarla bir araya gelmek istedik. Gel sen de bize katıl, Bazarbay davet ediyor.

- Söyle ona, hiç vaktim yok, yemeğimi yer yemez kalkıp gideceğim, dedi Boston olabildiği kadar sakin bir sesle.

- Pöh, ne acelen var, dağlar bir yere kaçmaz nasıl olsa?

- Yoo, teşekkür ederim, ama gerçekten işim var.

- Pekâlâ, senin bileceğin iş, ama inan bana, daveti reddetmekle hiç iyi etmiyorsun...

Hemen sonra Bazarbay'ın kendisi geldi, arkasından da kuyrukları. Şimdiden sarhoş olduğu belliydi:

- Nazik davetimi niçin reddediyorsun? Kendini başkalarından üstün mü görüyorsun?

Boston, başka yerde ve başka zamanda olsa bir yudum bile içmeyeceği o kötü çorbayı kaşığını doldura doldura yutarak sükûnetle cevap verdi:

- Söyledim ya, hiç vaktim yok.

- Seninle konuşmam gerek, dedi Bazarbay. Böyle derken sandalyeyi çekip onun karşısına oturmuştu. Arkadaşları da ayakta duruyor, olacakları merakla bekliyorlardı.

- Birbirimize anlatacak şeylerimiz olduğunu pek sanmıyorum.

- Var, var, meselâ şu kurt yavrularından söz ederiz.

- Bana göre o konu çoktan kapandı. Yeniden üzerinde durmaya ne gerek var?

- Sanırım pek ilginç olacak!

- Benim için değil. Bırak da rahat rahat yemeğimi yiyeyim, sonra da kalkıp gideceğim.

- Bu kadar acele nereye gideceksin, köpek!

Ayni anda yerinden sıçramış, Boston'un üzerine eğilmiş, kızgınlıktan yüzü kıpkırmızı olmuştu. Konuşmaya devam etti:

- Acelen ne pis herif! Demek kurtlardan söz etmek istemiyorsun! Müdüre gidip benim provokatör olduğumu söyleyen sen değil misin? Kurtların benim yüzümden insanlara saldırdığını söylemedin mi! Provokatörün anlamını bilmediğimi mi sanıyorsun? Sana göre ben bir faşistim, namuslu olan da yalnız sensin!

Boston da ayağa kalkmıştı. Şimdi yüzyüze, göz göze idiler.

- Bırak bu aptallıkları, sana hiç faşist demedim ben, oysa pekâlâ diyebilirdim. Ama sen gerçekten bir provokatörsün, beyinsiz, rezil herifin birisin. Bunu evvelce de söyledim, şimdi de söylüyorum. Canımı daha fazla sıkmadan uslu uslu gidip masana otursan iyi edersin.

- Ne yapacağımı söyleyemezsin bana! Benim âmirim değilsin ve senin yüzüne tükürürüm! Bana provokatör diyorsun, ya sen nesin? Ernazar'ı nasıl öldürdüğünü kimse bilmiyor mu sanıyorsun? O daha hayatta iken sen karısıyla düşüp kalkıyordun, pis, bayağı herif! Karının artık gebereceğini anladın ve o süprüntü Gülümhan'la evlenebilmek için kocasını öldürmeye karar verdin, sonra da uçuruma ittin onu! Doğru olmadığını söyle bakalım! Ernazar düştü de sen niye düşmedin o çukura? Beraber yürümüyor muydunuz? O ölünce senin nasıl hayatta kaldığını kimse sormayacak mı sandın? Şimdi, sen ve o orospu çok iyi bir çift oldunuz! Ernazar Ala-Mengü'nün buzları arasında mezarsız yatıyor, sen ise onun karısıyla yatıyorsun. Bu kancıkla rahat rahat yaşıyorsun! Üstelik parti üyesisin! Bir Stahanovist[11] gibi gösteriyorsun kendini. İş kahramanı ha! Çizmelerime anlat sen onu! Mahkeme sandalyesine oturman gerek senin!

Besbelli Bazarbay onu bir rezalete karıştırmak istiyordu. Boston onun pis çenesini kapatmak için az daha üzerine atlayacaktı. Ama dişlerini sıkıp kendini tuttu. Hiddetten köpürerek:

- Seninle dalaşmak istemiyorum, suçlamaların umurumda değil, senin seviyene inmek de istemiyorum. Hakkımda ne düşünürsen düşün, ne istersen söyle. Şimdi bırak yakamı. Garson, al yemek parasını!

Garsonun eline beş ruble sıkıştırıp hemen gitmek istedi. Ama Bazarbay yakasına yapışmış, bırakmıyordu:

- Biraz sonra gidersin o orospunun yanına. Belki şu anda başkasıyla sevişiyordur, onları rahatsız edersin!

Boston, yanındaki masada boş duran bir içki şişesini kaptı, havaya kaldırdı. Kor gibi gözlerini Bazarbay'ın gözlerine dikerek boğuk bir sesle bağırdı. Bazarbay'ın yüzü de birden sararıvermişti.

- Bırak beni! Çek elini, bir daha tekrar ettirme! Anlıyor musun!

Boston o şişeyi elinden ancak atına binip hareket ettikten sonra attı. Şişeyi bir çukura fırlattıktan sonra da doludizgin sürdü atını. Uzun zamandan beri bu kadar hızlı at sürmemişti. Ama bu çılgın koşu aklını başına getirmişti. Katil olmasına ramak kaldığını düşünerek irkildi. Saniyeden az bir zaman daha geçseydi patlatacaktı kafasına şişeyi. "Tanrı korudu, şükürler olsun!"

Bir traktörün römorkuna doluşan insanlar onun ok gibi hızlı geçişine şaşıp kalmış ve gözlerine inanamamışlardı. Boston Urkunçiev, o ağır başlı adam, o yaşta, bir çocuk gibi koşturuyordu. Onu gözleriyle uzun zaman takip ettiler.

Boston ancak bir derenin kenarında durup serin bir su içtikten sonra kendine gelebildi. Üstünün başının tozunu sildikten sonra tekrar atına bindi ve bu defa yavaş yavaş ilerledi. O şişeyi adamın kafasına indirmediği, katil olmadığı için memnundu.

Ama, sahneyi bir defa daha gözünde canlandırdığı zaman birden somurttu: Çünkü Kence için aldığı oyuncak kurbağayı lokanta penceresinin kenarında unutmuştu. Ucuz bir oyuncaktı bu ve elbette bir daha şehre indiği zaman başkasını alırdı. Ama yine de canı sıkıldı, unutmuş olması iyiye alâmet değildi. Bir çocuğa vermek için alınan şeyin bir yerlerde unutulmasını uğursuzluk sayarlardı..

Kendini böyle bâtıl bir inanışa kaptırdığı için de irkildi ama, ard arda gelen ve biriken bu dertlerden ne pahasına olursa olsun kurtulmalıydı artık. En önemlisi, bütün sıkıntıların kaynağı gibi görünen bu kurtlardan

kurtulmalıydı. Onları hatırlar hatırlamaz, hiddetten nefes alması bile zorlaşıyordu.

O lokantada az daha bir adam öldürecek hale geldiyse, bunun da sebebi yine o kurtlardı...

Boston, planı üzerinde iyice düşünüp ayrıntıları da belirledikten sonra, ertesi gün uygulamaya karar verdi. Bundan karısına söz etmedi ve bu ondan sakladığı ilk ciddi işti. Bazarbay'ın iğrenç sözlerinden sonra, kurtları hatırlar hatırlamaz, Ernazar da geliyordu gözlerinin önüne. Böyle bir hatırlama ona çok büyük bir üzüntü verdiği için konuyu pek düşünmek de istemiyordu. Evine döndükten sonra sanki dili tutulmuş, tuhaf bir suskun oluvermişti. Akşamı küçük Kence ile oynayarak geçirdi. Gülümhan'ın sorularını da tek hecelerle, tek kelimelerle geçiştirdi. Bu davranışının karısını şaşırtacağını, endişelendireceğini biliyordu ama, bir şey yokmuş gibi kendisini daha rahat göstermesini de beceremiyordu. Ona, o Bazarbay canavarı ile arasında geçen olayı anlatamazdı. O iğrenç iftiraların ergeç Gülümhan'ın kulağına geleceğini de biliyordu üstelik.

Evliliklerinin sebep olduğu birçok söylentiyi, bazan düşmanca olan tepkileri de hatırlıyordu. Evlilik hayatları çok zor şartlar altında başlamıştı. Bir sürü dedikodu atmışlardı ortaya. Ama, bir kerecik olsun, Ernazar'ın dulu ile evlenmekten pişmanlık duymamıştı. Hatta bugün, onsuz hayatı düşünemiyordu bile. Onun varlığı; hayatının özü, vazgeçilmez şartı olmuştu artık. Evet, evet, onsuz, ya da başka biriyle yaşayamazdı artık. Bazen tartışıyorlardı, Gülümhan'ın haksızlık ettiği oluyordu ama, onun kendine çok bağlı olduğunu biliyordu ve önemli olan da bu idi. Zaten bu duyguları da karşılıklıydı ve hiç sözünü etmiyorlardı. Kence'ye gelince, bu neşeli, gözleri ışıl ışıl, evin içinde küçük, tombul bacaklarıyla koşup duran ve henüz çok az konuşabilen çocuğun, kendisi için ne ifade ettiğini soracak olsalar, Boston nasıl cevap vereceğini bilemezdi. Kence'nin, kendisinin bir başka görünümü olduğunu anlatmak için kelime bulamazdı..

Karısının ve oğlunun yanına yattıktan sonra sakinleşti, yumuşadı. O kadar ki, lokantada olanları bile unutacak bir noktaya geldi. Hatta kurtlara tuzak kurmaktan bile vazgeçebilirdi. Tabiî yine gelmezlerse. Huzura susamıştı artık...

Fakat, özellikle ve inadına hareket ediyorlarmış gibi, Akbar ve Taşçaynar o gece yine geldiler. Kence ağlayarak uyandı ve Gülümhan uykulu sesiyle kargışlar okumaya başladı. Boston'u yine sinir bastı. O kadar kızmıştı ki, bu iki lânet hayvanı ortadan kaldırmak için dünyanın öbür ucuna kadar takip edebilirdi. O arada o iğrenç Bazarbay'ın o iğrenç küfürlerini, üzerine kustuğunu da hatırlayarak, onun kafasını kırmadığına pişman oldu birden bire! O şişeyi kuvvetle kafasına indirmesi yeterdi ondan kurtulmak için. Asla bir pişmanlık duymazdı bundan. Aksine, insan yüzlü bu yılanı ezmek büyük bir zevk olurdu...

Ve kurtlar hiç durmadan uluyordu...

Boston, o gece de, hiç olmazsa onları biraz uzaklaştırmak için evden çıkmak zorunda kaldı. Bir-iki el ateş yerine ard arda tam beş el ateş etti. Sonra, uykusu iyice kaçtığı için, gidip antreye oturdu, iyice kendini vererek silahını temizlemeye, parlatmaya koyuldu. Sabah olur olmaz kurtların işini bitirmek için harekete geçmeye kesin kararlıydı.

Silah seslerinden ürken iki hayvan, uzaklaşıp geçide doğru koştular. Geceyi oralarda bir yere saklanarak geçireceklerdi. Akbar her zaman olduğu gibi önden koşuyordu. Karanlıkta, henüz dökmediği ama yumaklanmaya başlayan kışlık kürküyle, ışıl ışıl parlayan fosforlu gözleriyle ve sarkan diliyle öyle korkunç bir görünümü vardı ki kudurmuş sanırdınız. Aslında en çok acı çeken o idi. Acısı, zamanla azalacağı yerde daha da artıyordu. İçgüdüsü, yitik yavrularının ancak Boston'un evinde bulunabileceğini söylüyordu ona. Çünkü o facia akşamında, Taşçaynar'la birlikte, onların izlerini tam buraya kadar takip etmiş ve burada kaybetmişlerdi. Şu son günlerde bu iki yırtıcının öldürdüğü koyunlar, sovhoza verdiği zarar çok artmıştı. Yalnız karınlarını doyurmak için değildi bu; hiddetlerini taze et ve kan gölünde boğmak, içlerindeki o korkunç boşluğu böyle doldurmak istiyorlardı sanki. Bu ağılın evleri çekiyordu onları. Her akşam buraya gelmekten ve çevrede dolaşmaktan kendilerini alamıyorlardı. Boston planını işte buna göre hazırlamıştı.

Ertesi sabah yardımcılarına, hayvanları ağıldan çıkarmamalarını, her zamankinden daha fazla yem vermelerini, su oluklarını da yemlik olarak kullanmalarını emretti. Sonra, kuzuları ile birlikte yirmi kadar koyunu sürüden ayırdı. Daha çok melesinler, daha çok ses çıkarsınlar diye, ikiz

yavrulu koyunları seçmişti. Uzun bir değnekle bunları önüne katıp, meranın karşısına düşen bir yere doğru sürdü. Temizlenmiş, parlatılmış ve doldurulmuş tüfeğini de omuzuna atmıştı. Evlerden olabildiğince açılmak için küçük sürüyü epeyce uzaklaştırdı.

İlkbaharın o gününde hava çok sıcak olacağa benziyordu. Dağlar güneş ışınlarını alçak tepelerde ve çukur yerlerde yeşil otlara dönüştürmek için oburcasına yutuyordu. Yer yer, lekesiz beyaz bulutlar da görünüyordu gökyüzünde. Toygarlar ötüşüyor, keklikler kayalıklar arasında toy-düğün yapıyorlardı. O gün ışıl ışıl gülüyordu doğanın yüzü. Yalnız, ufukta gökyüzüyle birleşen ve fırtına yüklü karlı doruklar, uzaklarda ise rüzgârın kümelendirdiği birkaç kara bulut, bu güzelliğin geçici olduğunu hatırlatıyordu insana.

Ama o saatlerde güzel havanın devam edeceği anlaşılıyordu. Koyunlar Boston’un önünde usul usul yürüyor, zıplaya zıplaya koşan kuzular yürürken de analarının memelerini yakalamaya çalışıyor, koyun-kuzu melemesi ta uzaklardan duyuluyordu. Boston, kurtlara ve Bazarbay’a duyduğu kızgınlık yüzünden bu güzelliğin tadını çıkaracak durumda değildi. Kurtlar ve Bazarbay! İki ucu pisliğe batmış değnek gibiydi. Hangisini ele alacaktı? En iyisi şimdilik Bazarbay’a dokunmamaktı, ama kurtları bir an önce ortadan kaldırmalıydı.

Planı çok basitti: Küçük sürünün varlığı ve melemesi o iki yırtıcıyı mutlaka davet edecekti ve biraz şansı yardım ederse, ikisini de vuracaktı o zaman. Ama ne diyorlardı: “İsteyen insan veren Allah’tır...”

Nerdeyse öğle oluyordu ama kurtlar hâlâ gelmemişlerdi. Boston, koyunları kuytu bir çukura bıraktı, yün kazağını çıkarıp kayaların ve seyrek çalıların gerisine serdi. Pusu yeri orasıydı. İyi bir nişancıydı Boston. Avlanmayı daha çocukluğunda öğrenmişti ve o güne kadar bir hayli de kurt avlamıştı. Onun için, başaracağından emindi. Koyunlar ve kuzular tam onun istediği gibi çok gürültü ediyorlardı. Ama vakit geçiyor, Akbar ve Taşçaynar hâlâ görünmüyordu ortalıkta. Geleceklerdi, gelmeliydiler! Çünkü o azgın halleriyle güpegündüz saldırıyorlardı sürülere.

Güneş yavaş yavaş kızdırmaya başlamıştı. Başka zaman olsa, o durumda Boston yatıp uyurdu. Ama bugün çok uyanık olmalıydı. Zaten, Ernazar’ın

ölümünden dolayı kendisine yöneltilen suçlamalar kafasından çıkmıyor, onu allak bullak ediyordu. İki düşmanı, Koçkorbayev ve Bazarbay, ona karşı birlikte saldırmak için sözleşmişlerdi, onu çileden çıkarmak istiyorlardı sanki. Birbirinden bu kadar farklı iki insan nasıl oluyordu da böylesine vahşi bir kinle kendisine karşı birleşebiliyorlardı? Öte yandan, kurtlar yüzünden evinde bile rahat edemiyordu. Ve bütün bunlar, karısı lokantadaki olayı duyduğu zaman olacakların yanında hiçti!

Bazarbay o iğrenç küfürleri savururken birçok tanık vardı yanında ve bunlar hiç de iyi niyetli kişiler değillerdi...

Kurtlar hâlâ gelmiyor, çevreyi gözetleyip duran Boston da sabırsızlanıyordu. Kurtların gelişini uzaktan görmeli ve saldırıya geçtikleri zaman ateş etmeye hazır olmalıydı ve bu da kolay bir iş değildi: Evcil koyunlar uzaktan koku alamaz, iyi de göremezlerdi. Bu yüzden de kurtların yaklaştığını haber veremezlerdi ona. Koyunlar çok sakar, çok aptal hayvanlardır, kurtlar için ideal bir avdırlar, onları yalnız insanlar koruyabilir...

Hiçbir şeyden kuşkulanmayan koyunlar otlamaya devam ediyor, ancak rahat rahat emmeye bıraktıkları kuzularına cevap verme gereğini duydukları zaman başlarını kaldırıp meliyorlardı. Tehlikenin yaklaştığını yalnız Boston farketti...

Az ileride iki dağ saksağanı birden korku ile gaglayarak havalandılar ve kendi yönüne doğru uçtular. Boston, kulağı kirişte, gözünü dört açarak tüfeğini kavradı. Arkasına saklandığı çalıların arasına iyice sindi. İyi nişan almalıydı. Onları açık hedef haline düşürmek için birkaç koyunu feda edebilirdi. Ama kurtlar da bir şeyden şüphe etmiş olmalıydılar. Belki saksağanlar onları da uyarmıştı. Çünkü bulundukları yerden havalanıp Boston'un daha yakınına konan kuşlar, onları korkutacak bir hareket yapmadığı halde, daha telaşlı ve korkulu gaglamaya başlamışlardı. Kurtlar ise, birbirlerinden açılarak harekete geçtiler. Akbar, Boston'un bulunduğu yerin tam karşısındaki kayaların arasında, sürüne sürüne ilerliyordu. Taşçaynar ise öbür taraftan, arkadan sokulmak için bir manevra yapmıştı.

Ama o anda Boston onları hâlâ görememiş ve böyle bir manevradan şüphelenmemişti.

Kurtların her an görünebileceklerini beklerken, çevreye endişe ile göz atıyor, nereden çıkacaklarını anlamaya çalışıyordu. Saksağanlar susmuştu, ortalık sakin görünüyordu. Koyunlar rahat rahat otluyor, kuzular zıp zıp zıplıyor, yalnız kuş cıvıltıları ve yakındaki derenin şırıltısı duyuluyordu. Boston, gözü ileride, eli tetikte beklemekten bıkar gibi olduğu bir sırada, kayaların arasında boz bir siluetin süzüldüğünü gördü. Koyunlar da ancak o zaman tehlikeyi anladılar. Birden oldukları yerden bir iki adım geriye giderek durdular, sonra, kararsız, ne yapacaklarını bilemeden, korku ile beklemeye başladılar...

Boston, kurtların, çobanı saklandığı yerden çıkarmak için koyunları isteyerek ürküttüklerini anlamıştı. Kımıldamadan bekledi. Böyle durumlarda çoban, avaz avaz bağırarak koyunların yanına koşardı. Ama Boston planını iyi yapmıştı ve orda bulunduğunu belli edecek bir harekette bulunmadı. O zaman boz siluet fırladı, birkaç sıçrayışta koyunların yanına geldi. Akbar idi bu. Boston silahını doğrulttu, ama tam tetiğe basacağı sırada hafif bir gürültü duyarak arkasına baktı ve o iri hayvanın üzerine atıldığını görerek, namluyu çevirip ona ateş etti. Bütün bunlar saniyeden bile kısa bir zamanda olmuştu. Kurşun Taşçaynar'a, üzerine atılmak için ayakları yerden kesildiği anda isabet etmişti Vurulur vurulmaz düşmedi. O hızla, dişlerini göstererek, gözleri kin ve hiddetten ateş püskürerek ve son bir kuvvetle ayaklarını açarak, âdeta süzüldü ve sonra Boston'un sadece yarım metre yakınında yığılıp kaldı. Boston bu defa silahını hemen Akbar'a çevirdi, ama geç kalmıştı. Öldürdüğü koyunu orada bırakarak kayaların arasında kaybolmuştu bile. Kalkıp peşinden koştu, onu derenin öbür yakasına atlarken gördü. Ateş etti ama vuramadı...

Durup biraz nefes aldı. Beti benzi sapsarıydı, işin ancak yarısını bitirebilmişti ve kaçırdığı dişi kurdu bir daha ele geçirmesi artık çok zordu. Elbette, tam vaktinde ardına bakmasaydı, ya da erkek kurdu vuramasaydı, durumu besbeter olurdu. Anladı ki kurtlar tuzağı sezmiş, Taşçaynar onun Akbar'a nişan aldığını görünce hiç tereddüt etmeden üzerine atılmıştı...

Dağılan koyunları topladıktan sonra dönüp öldürdüğü kurda bir göz attı. Taşçaynar yüzükoyun yatıyordu. Dudakları kocaman iri dişlerinin üzerine sarkmış, gözleri şimdiden donuklaşmıştı. Bir at başı kadar iri olan başına dokundu. Bu kadar ağır bir başı nasıl taşıyordu bu hayvan? Diye sordu

kendi kendine. Sonra, o koca ayaklarını tutup tarttı eliyle. Ne kadar güçlüydü bu bacaklar! Nice mesafeler aşmıştı bu ayaklar! Nice avları parçalamıştı bu pençeler!

Boston biraz düşündükten sonra bu hayvanın derisini soymamaya karar verdi. Eksik olsundu bu post! Postu için, ganimet için vurmamıştı ki onu. Zaten dişi kurt hâlâ hayatta olduğuna göre sevinmeye, onu duvara asmaya hiç hakkı yoktu. Biraz daha oyalandıktan sonra, gidip Akbar'ın öldürdüğü koyunu omuzladı ve sürüyü ağıla getirdi.

Bir süre sonra elinde bir kazmayla döndü. Günün bundan sonrasını, o taşlı zeminde zar zor bir çukur kazmakla geçirdi. Çukuru kazarken, Akbar çıkıp gelebilir diye, ara sıra çevreye göz atıyordu. Elini uzatır uzatmaz alabileceği bir yere bırakmıştı tüfeğini. Gelirse, bu defa onu elinden kaçırmayacaktı.

Ama Akbar ancak geceyarısı geldi. Yeni örtülmüş çukurun üzerine uzanıp yattı ve şafak vaktine kadar hareketsiz, öylece kaldı...

-VI-

İlkbahar sona ermiş, yaz gelmişti. Yazın ilk günleri yaylaya çıkma zamanıdır. Kışı dağ eteklerinde geçiren çobanlar yaz gelince, daha yükseklerdeki otlaklara gider, vadilere geçitlere dalar, dağın boyunlarına kadar çıkarlardı. Tarım alanlarında bulunan çobanlar ise, o güne kadar kapalı tuttukları hayvanlarını, bahar artığı otlara doğru sürerlerdi. Koyunların göçü ile birlikte herkesi bir telaş alırdı. O günlerde yapılan kırkma işinin bir an önce bitirilmesine çalışılır, çobanlar hangi işi yapacaklarını bilemezlerdi. Herkes bir an önce yola düşmek, en iyi otlakları kapmak isterdi. Yoğun bir çalışma, hummalı bir hareket görülürdü her yerde...

Akbar'a gelince, o artık hayata yabancı olmuştu. Hiçbir şeyden zevk almıyordu. Hatta insanlar onun varlığını bile unutmaya başlamışlardı. Çünkü Taşçaynar'ın ölümünden sonra ortalıkta hiç görünmemişti. Artık geceleri Boston'un penceresi dibine gelip ulumaktan da vazgeçmişti.

Felâketler Akbar'ın yakasını hiç bırakmamıştı. Dünyaya yabancı, her şeye ilgisizdi artık. Bu yüzden zamanının çoğunu, bıkkın, bitkin bir halde kuytularda dolaşarak, önüne çıkan küçük hayvanlarla beslenerek geçiriyordu. Yaylaya çıkış mevsimi bile onu canlandırmadı. Oysa bu kargaşada sürüden ayrı kuzuları, hatta koyunları yakalaması çok kolay olurdu.

Artık her şeyden el-etek çekmişti ve yalnız anılarla yaşıyordu. Bütün günlerini başını ayakları arasına alarak, Mujunkum bozkırında, Aldaş bölgesinde ve Isık-Göl'ü çevreleyen buradaki dağlarda yaşadığı acı tatlı anıları düşünerek geçiriyordu. Taşçaynar'la birlikte geçirdikleri mevsimlerin hayali onulmaz acılar vererek bir bir canlanıyordu gözlerinde. Bu acılar çok dayanılmaz olduğu zaman usulca kalkıyor, üzüntülü üzüntülü dolaşıyor, sonra yine yatıyordu. Yine ve hiç durmadan anılar üşüşüyordu kafasına. Yitirdiği bütün yavrularını tekrar tekrar hatırlıyordu: Son defa çaldıkları dört yavrusunu, Mujunkum bozkırında sürek avı sırasında ölen yavrularını, sazlıkta yanarak ölen yavrularını.. en çok da Taşçaynar'ı, sadık ve güçlü eşini getiriyordu gözlerinin önüne. Bazen, haşhaşlar arasında rastladığı, çıplak, savunmasız, yavrularıyla oynayan o tuhaf adamı da hatırlıyordu: Boğazını dişlemek için üzerine atılışını, onun korkudan yere

çöküp başını elleri arasına almasını... Sonra, bir kış arifesinde ve şafak vaktinde onu bir saksavul ağacına asılı gördüğünü, ebedî bir suskunluğa varmadan önce kendisine bir şeyler mırıldandığını...

Geçmiş hayatı artık onun için hiç geri gelmeyecekti, bir rüya idi. Yine de, kalbinin ta içinde, içinin bir köşesinde, küçük bir umut kıvılcımı parlıyordu. Bazen son yavrularının hâlâ hayatta olduklarına inanmak hoşuna gidiyordu. Boston'un ağılının yakınına sık sık gitmesi bundandı. Ama artık oraya gidince eskiden olduğu gibi ulumuyor, belki bir yel yavrularının ürümesini ya da onların kokusunu duyurur umuduyla, havaya kulak vererek sessizce bekliyordu... Böyle bir şey olsa, birden nasıl canlanır, nasıl atılırdı onlara! İnsanlara ve köpeklere rağmen tutsaklıktan kurtarırdı yavrularını. Sonra hepsi birden kanatlanır, uçar, başka yerlere kaçarlardı. Kurtlara özgü, hür yaşama hakları olan bir yere...

Boston şu son zamanlarda, yayla göçü ile ilgili işlerinin başından aşması yetmiyormuş gibi yöneticilerle de uğraşmak zorunda kalıyordu. Koçkorbayev, onun hakkında mahallî komiteye bir şikâyet dilekçesi göndermişti. Komite de konuyu incelemek için bir komisyonu görevlendirmiş bulunuyordu. Ama komisyon üyelerinde bir görüş birliği yoktu. Bazısı Boston Urkunçiev'in partiden atılmasını istiyordu. Çünkü o, parti sekreterine hakaret etmişti, bu da bütün partiye yönelik, bütün partiyi küçük düşüren bir suç sayılırdı. Diğer bazısı da, Çoban Urkunçiev'in görüşlerini söylemekte haklı olduğunu, çünkü amacının kendi işinin verimini, üretimi arttırmaktan başka bir şey olmadığını söylüyorlardı. Komisyon, Boston'un sözde tekrar yuvalarına bırakılmasını istediği kurt yavrularıyla ilgili olarak, Bazarbay'a da bir yazı göndermişti... Kısacası, olay iyice kızışmıştı...

Boston son iki toplantıya gitmedi. Hayvanları ve eşyaları yaylaya çıkarmak için hazırlandığını, çok işi olduğunu, kendi kendilerine toplanmalarını, hakkında verecekleri her karara uyacağını bildirdi onlara. Onun bu davranışı da Koçkorbayev'i fazlasıyla sevindirdi. Çünkü bu hareketiyle onu eli-kolu serbest bırakmış oluyordu.

Ama Boston gerçekten başka türlü hareket edemezdi: Yaylaya çıkışta en ufak bir gecikme olmamalıydı. Birkaç yıldan beri çobanlar sürüyü bir gün önce yola çıkarır olmuşlardı. Çadırlar ve diğer eşyalar kamyonlarla bir gün sonra yükleniyor, bunlar olabildiği kadar dağın yüksek bir yerine çıkıyor, oradan itibaren asıl kamp yerine kadar atlar taşıyordu eşyaları. Bu şekilde iki aşamada yapılan göç, hayvan yetiştiricilerinin işini çok kolaylaştırıyordu.

Vakti gelince Boston da yardımcıları ile birlikte ve diğerleri gibi, sürüyü yola çıkardı. Sonra yalnız olarak kışlığın yolunu tuttu. Ertesi gün eşya taşınacaktı çünkü...

Ve ertesi gün oldu...

Bir önceki akşam Akbar eski yuvasına bir defa daha gitmişti. Taşçaynar'ın ölümünden sonra, bugüne kadar pek gitmek istememişti oraya. Yuvasının boş olduğunu, kendisini bir bekleyen bulunmadığını biliyordu çünkü. Yine de o akşam, o kör ümid, tekrar hissettirdi kendisini ve bu yüzden yuvaya gitmek için dayanılmaz bir istek duydu içinde. Kimbilir, belki yavruları oraya gelmiş, onu bekliyorlardı.

Bu aldatıcı duygu ve ümide kapılarak koşmaya başladı. Kayaları atladı, dereleri aştı, yeni otlaklarda çobanların yaktığı ateşlerin yakınından geçti. Yolunda havlayan köpeklere, kulaklarında vınlayan kurşun seslerine hiç aldırmadı...

Gökyüzünde, çok çok yükseklerde parlayan ayın altında, deli gibi koştu. Ama, yuvasına kadar geldikten sonra, kenarlarını örten gür bitki yüzünden tanınmaz hale gelen o yere girmeye cesaret edemedi.. geri dönmeye de gücü kalmadığı için tekrar Börü-Ana'ya seslendi: Acı acı uludu, korkunç kaderine ağladı, yakardı... Kendisini de oraya, insanların bulunmadığı o yerlere almasını istedi ondan...

Boston da o gece dönmüştü kışlık ağıla. Sabaha kadar yaylada kalabilirdi ama o zaman da ancak akşam üzeri dönebilir ve bir bütün gün kaybetmiş olurdu ki bunu hiç istemezdi. Hem sonra evde Gülümhan, küçük Kence ve gece bekçisinin karısından başka kimse kalmamıştı. Ötekilerin hepsi sürü ile birlikte gitmişlerdi ve şimdi yeni otlakta idiler.

Donkulük, her zamanki gibi çok iyi gidiyordu ve Boston, altında yere sağlam basan, hızlı giden böyle bir at olmasından memnundu. Donkulük'ün al yelesi ve kulakları ay ışığında pırıl pırıl parlıyor, sağrısı karanlıkta ışıldayan bir su gibi dalgalar oluşturuyordu. Hava güzeldi ve otlar güzel kokularla dolduruyordu bu havayı. Tüfeği de omuzundaydı. Çünkü insan dağlarda nelerle karşılaşacağını hiç bilemezdi. Eve varır varmaz, beş kartuşu ile tüfeğini yerine asacak ve hareketine kadar tüfek orada kalacaktı.

Boston eve şafak vaktinde varacağını hesaplıyordu. O kısa ayrılık karısına ve çocuğuna ne kadar bağlı olduğunu bir kere daha hissettirmişti ona. Bir an önce onlara kavuşmak istiyordu. O yokken dişi kurdun gelip ulumasından, onları korkutmasından da endişe ediyordu. Ama, eşinin ölümünden beri Akbar'ın hiç ortalıkta görünmemiş olması da biraz rahatlatıyordu onu.

O gece için korkuları gerçekten boşuna idi.

Akbar, ininin yanında, Börü-Ana'ya yakarmakla meşguldü. Zaten o yokken kışlık ağıla gelse bile, herhalde kimseye zarar vermezdi: Yalnız kaldığı günden beri oraya ancak bazı sesleri dinlemek için geliyordu...

Boston kalktığı zaman güneş epeyce yükselmişti. Tahmin ettiği gibi eve sabahın beşinde gelebilmiş ve ancak dört saat uyuyabilmişti. Oğlu uyandırmasaydı herhalde daha çok uyuyacaktı. Gülümhan, çocuğun babasını rahatsız etmemesi için elinden geleni yapmıştı ama o kadar işi vardı ki, Kence onun dikkatinden uzak kaldığı bir sırada yatağa koşmuş, bir şeyler söylemeye çalışarak babasının yanaklarını okşamaya mıncıklamaya başlamıştı. Boston gözlerini açmak zorunda kaldı ve sınırsız bir şefkatle, gülümseyerek kucakladı yavrusunu. Etinden bir parça olan Kence'yi görmek ne büyük bir mutluluktu! Ne kadar uyanık, ne kadar sağlıklı ve daha iki yaşına henüz basmış olmasına rağmen ne kadar zeki idi! Anne ve

babasını da çok seviyordu. Hem yüz hatlarıyla, hem karakteriyle daha çok babasına benziyordu. Yalnız gözleri, kara üzüm taneleri gibi parlak o iki gözbebeği, annesinden geliyordu. Boston bu kadar güzel bir çocuğu hayal edemezdi ve bu onu gururlandırıyor, mutlandırıyordu.

- Oo, canım balam, ne istiyorsun? Kalkmamı mı istiyorsun? Öyleyse çek kolumdan, yardım et bana. Oo.. ne kadar da kuvvetli! Şimdi de beni öp bakalım, demişti.

Bu arada Gülümhan çayı pişirmiş, içine Kazak usulü, kavrulmuş un, süt ve tuz da koymuştu. Koyunlar, hatta köpekler bile burda olmadığına göre, Urkunçiev ailesi bir kere olsun, huzur içinde, hiç acele etmeden kahvaltılarını yapabilirlerdi. Çobanların hayatında böyle anların pek az bulunduğunu düşünmek insana zor gelir. Hayvanlar gece gündüz, aralıksız, yıl boyunca bakım ister. Boston, yaklaşık bin baş hayvanla -kuzular olduğu zaman en az bin beş yüz hayvanla- uğraşıyordu. O günkü gibi bir sabah, Allah'ın bir lûtfu sayılırdı. Alçak sininin başında, kilimin üzerinde kurulup oturan bu küçük aile, o müstesna dinlenme anlarının zevkini, tadını çıkara çıkara yaşıyordu. Eşyaları getirecek kamyon öğle üzeri gelecekti ve o zamana kadar hazırlık için epey zamanları vardı.

- Aa bir türlü inanamıyorum, ne rahat, ne sessiz bir gün! diyordu Gülümhan. Sonra ilâve ediyordu: Sen ne düşünürsün bilmem ama, ben hiç gitmek istemiyorum yaylaya. Burada kalamaz mıyız? Kence, babana burada kalmak istediğini söyle.

Boston, oğlunun cıvıl cıvıl konuşmasına kulak vererek gülümsemişti:

- Niçin olmasın, bu yaz burada kalabiliriz.

- Haydi haydi! Hemen yarın sabah koşarsın koyunlarına ve öyle hızlı koşarsın ki Donkulük'a binseler bile yakalayamazlar seni!

- İşte bu doğru, Donkulük'la bile! diye memnun memnun bıyıklarını sıvazlıyordu Boston.

Kence durmadan sofradan kalkıyor, koşuyor, oynuyor, bir annesinin, bir babasının yanına oturuyordu. O gün o kadar hareketliydi ki, onu yerinde

tutamadıkları için yemeğini yedirmekte güçlük çekiyorlardı.

Kahvaltıdan sonra, çok sıcak olduğu için kapıları açtılar. Kence de bundan yararlanıp hemen avluya koştu ve orada, peşinden civcivlerini sürükleyerek dolaşan bir tavuğu zevkle seyre daldı. Tavuk ve civcivler gece bekçisi Kıdırmat'ın idi. Yalnız onun karısı Aslıgül kalmıştı Urkunçiev'lerle. Sabahleyin onlara uğramış, her şeyi hazırladığını, hareket edinceye kadar biraz çamaşır yıkayacağını söylemişti. Tavuk ve civcivleri de kamyon geldiği zaman tutup bir sepete koymayı düşünüyordu.

Bundan sonraki saatler hazırlık yapmakla geçti. Güneş hayli yükselmişti ve herkes meşguldü. Boston ve Gülümhan kapkacağı topluyor, Aslıgül çamaşır yıkıyor ve gerdeldeki sabunlu suyu da şarıl şarıl avluya döküyordu. Kendi haline bırakılan küçük Kence ise oralarda dolaşıyor, içeri giriyor, sonra hemen çıkıyor, pek sevdiği civcivleri seyretmeye gidiyordu.

Tavuk civcivlerini toplayıp avlunun uzak bir köşesine götürünce, çocuk da peşlerinden gitti ve az sonra garajın arkasına çıkmış oldu. Civcivler otların arasında düşen dulavrat tanelerini, kuzukulaklarını gagalıyor, çocuk da onları tutup yumuşak tüylerini okşamaya çalışıyordu. Ana tavuk, usul usul, sessizce yürüyen, iri, boz bir köpeği görünce, korkuyla gıdaklamaya, yavrularını oradan uzaklaştırmaya çalıştı. Kence ise bu köpekten hiç mi hiç korkmadı. Kuyruğunu sallayarak tuhaf mavi gözleriyle dostça bakıyordu çocuğa.

Bu köpek, Akbar'dan başkası değildi!

Ana kurt, şafaktan beri dolaşıyordu oralarda. Ne ses, ne havlama vardı, ortalıkta kimseler görünmüyordu. Onun için analık acısının dürtüsü ile ve hiç yok olmayan bir umut kalıntısıyla, oraya kadar sokulmuştu. Daha önce bomboş iki ağılı dolaşmış, yavrularının en ufak bir izine rastlamamıştı. Anlaşılmaz bir içgüdü ile, Kence'nin de kendi yavruları gibi bir yavru olduğunu hemen anlamıştı. Ne var ki bu bir insan yavrusuydu. Çocuk bu köpeğin yumuşak tüylerini okşamak için elini ona uzatınca, hayvanın kalbi şefkatle, heyecanla çarpmaya başladı. Yanına gelip onun yanağını yaladı. Çocuğun hoşuna gitmişti bu. Kollarını uzatıp sevinçle boynuna doladı. Akbar mest olmuş, gönlünü kaptırmıştı bile. Onunla oynamak için uzanıp ayakları dibine yattı. Ah bir de memelerine yapışıp sütünü emse ne kadar mutlu olacaktı. Ama çocuk onu emmedi, sırtına bindi, sonra indi. Onu eve çağırıyordu: “Cür! Cür!” (yürü! yürü!) diyordu ona. Akbar onunla gitmeye cesaret edemiyordu, çünkü evde insanlar olduğunu biliyordu. Olduğu yerde hareketsiz duruyor, mavi gözleriyle üzgün üzgün bakıyordu çocuğa. Çocuk tekrar onun yanına geldi, okşadı. Kurt da onun elini yüzünü yalıyordu ve çocuk bundan çok hoşlanıyordu. Ve ana kurt, dalga dalga, özlem dolu şefkatini sunuyor, hâlâ körpe olan çocuğun kokusunu sindire sindire çekiyordu içine. “Bu insan yavrusunu bomboş duran inime götürsem, orada hep benimle kalsa ne iyi olur” diye de düşünüyordu. Böyle düşündü ve onu küçük ceketinin yakasından, canını acıtmamaya dikkat ederek usulca yakaladı ve çevik bir hareketle sırtına attı. Kurtlar kuzuları da böyle götürürlerdi.

Kence işte o zaman, yaralanmış tavşan yavrusu gibi bir çığlık attı. O sırada oraya çamaşır asmaya çıkan Aslıgül gördü onu ve hemen elindeki gerdeli fırlatarak Boston'ların evine koştu:

- Bir kurt! Çabuk, çocuğu kurt kaçırıyor! Çabuk! Çabuk!

Boston deliye döndü, silahını kaparak fırladı, ardından da Gülümhan...

- İşte! Kence orda! Bakın, kurt götürüyor! diye bağırıyordu kadın. Dehşete kapılmış, başını elleri arasına almıştı.

Boston Akbar'ın, sırtında cıyak cıyak bağıran oğlu ile kaçtığını görüyordu.

- Dur Akbar! Dur! diye koştu peşinden.

Akbar hızını arttırdı.

- Bırak oğlumu Akbar! Yalvarırım bırak! Sana hiçbir şey yapmayacağım artık. Senden olanlara hiç dokunmayacağım! Dur! Ver oğlumu bana Akbar! Ver oğlumu!

Şaşkınlıktan, kurdun onun sözlerinden bir şey anlayamayacağını unutmuştu. Onun sesini duyan kurt ise daha hızlı, daha hızlı koşuyordu şimdi.

Boston peşlerinden koşarak yalvarmaya devam ediyordu:

- Akbar, ver oğlumu! Akbar! Akbar!

Gülümhan ile Aslıgül de, umutsuz çığlıklar atarak, kargışlar yağdırarak olanca güçleriyle koşuyorlardı.

- Ateş et! Ne duruyorsun, ateş et! diyordu Gülümhan. Kurşunun çocuğa isabet edebileceğini düşünemiyordu.

Akbar çocuğu bırakmamaya kesin kararlıydı. Kovalandığı için yırtıcılık içgüdüsü de uyanmıştı şimdi. Çocuğun yakasına daha sıkı yapıştı ve yukarılara doğru tırmanmaya başladı. Ne havaya atılan ilk kurşun, ne de kulakları dibinden vınlayarak geçen ikincisi, ona ağzını açtıramadı. Çocuk ağlıyor, ana-babasına bağırıyor, çağırıyordu. Ne yapacağını bilemeyen Boston bir defa daha havaya ateş etti. Ama kurt da kayalara doğru kaçmaya devam ediyordu. Bir kere kayaların arasına girse, izini kaybettirir ve artık onu yakalayamazlardı. Boston çaresizdi. Üzüntüden ölecekti. Ne yapacaktı şimdi? Kence'yi nasıl kurtaracaktı? Böylesine büyük bir felâket nasıl olabilirdi!? Hangi suçun cezasıydı bu?

- Bırak Akbar! Yalvarırım alma oğlumuzu! diyor, hızla sürülen bir at gibi soluyor, hırıltılar çıkarıyordu.

Üçüncü defa havaya ateş etti. Kayalıklar pek yakındı ve şarjörde sadece iki mermi kalmıştı. Bir dakika sonra çok geç kalmış olurdu. Çaresiz, hayvana nişan alacaktı artık. O hızla koşarken diz çöktü, hayvanın ayaklarına nişan almaya çalıştı, ama nefesini tutamıyor, göğsü körük gibi kabarıp iniyor ve elleri titriyordu. Tüfeğin gezi de titriyor ve ana kurt, kabarmış bir denizin dalgaları arasında koşuyor gibi görünüyordu. Sonunda çekti tetiği. Vuramamıştı. Çok aşağı nişan almış ve kurşun toprağı sıyırarak bir toz bulutu kaldırmıştı. Yeniden nişan aldı. Şimdi tek kurşunu kalmıştı. Çekti tetiği. Patlamanın sesini hiç duymuyordu, ama dişi kurdun sendeleyip yere kapaklandığını görmüştü.

Bir rüyada imiş gibi atıldı ileriye. Çok, çok yavaş koşuyormuş gibi geliyordu ona. Uçsuz bucaksız bir boşlukta koşuyor gibi bir türlü ulaşamıyordu çocuğuna...

Nihayet, dehşet içinde, vurduğu kurdun yanına gelip durdu, eğildi, sendeleyip iki büklüm oldu. Çığlığı boğazında tıkanıp kalmış, sesini çıkaramamıştı. Hâlâ nefes alan, can çekişen kurdun yanında, oğlu cansız yatıyordu. Kurşun göğsünden geçmişti.

Artık hiç ses yoktu, bütün sesler yok olmuştu. Bütün evren susmuş, dipsiz bir boşluğa, sessiz alevlere gömülüp gitmişti. Boston, son bir ümitle kan

içinde yüzen çocuğunun üzerine eğildi, onu kucaklayıp yavaşça kaldırdı, göğsüne sımsıkı basarak bir iki adım geriledi. Can çekişen ana kurdun mavi gözleriyle ona bakışından, tuhaf bir şekilde irkilmişti. Döndü, oraya koşan iki kadına doğru yürüdü..

Gülümhan'ın siluetini ne kadar büyük görüyordu. Yüzü değişmiş bir devdi o. Ve iki dev kolunu upuzun uzatarak ona koşuyordu.

Üçü birden evlerine doğru ilerlediler. Boston kucağında yavrusunun cesediyle önde, sendeleyerek, ayakları birbirine dolaşarak kör gibi yürüyor, karısı çığlıklar atarak peşinden geliyor, komşu kadın da, gözyaşları içinde, Gülümhan'ın kolunu tutup ona destek olmaya çalışıyordu.

Boston uzun süre hiçbir ses duymadı. Sonra birden büyük bir çağlayanın gürlemesiyle dünya üzerine yıkıldı. O zaman olanları anladı, gözlerini gökyüzüne kaldırarak korkunç bir çığlık attı.

- Neden, neden gazabını bana yönelttin? Neden! Neden!

Çocuğun cesedini, o sabah kamyona yüklemek için kapının önüne çıkardıkları yatağa koydular. Ve Gülümhan birden yere yıkılarak, tıpkı geceler boyu pencerelerinin dibinde uluyan Akbar gibi, acı haykırışlarla dövünmeye başladı.

Aslıgül de onun yanına çökmüş kalmıştı.

Boston onlara hiç bir şey söylemeden tüfeğini alıp evden çıktı, bir savaşa hazırlanır gibiydi. Bir şarjörü namluya sürdü, bir ikincisini cebine koydu..

Donkulük'u eyerledi, bir sıçrayışta bindi ve gitti...

Ağıldan biraz ayrılır ayrılmaz, Taban'a doğru doludizgin sürdü atını.

Dünyanın öbür ucuna da kaçsa yakalayacağı kişinin, şimdi gittiği yerde olduğunu biliyordu.

O gün, Bazarbay Novgutov'un evinde de büyük bir göç telaşı vardı. Çobanlar eşyaları kamyona doldurmakla meşgul oldukları için Boston'un geldiğini, az ötede durup atından indiğini ve tüfeğini eline alıp yaklaştığını görmemişlerdi. Ancak kamyonun yanına geldiği zaman birden farkettiler onu. Bazarbay aracın içindeydi, onu görünce atlayıp indi. Şaşkın şaşkın, onun kömür gibi kararan yüzüne baktı.

- Ne istiyorsun? dedi ensesini kaşıyarak. Niye geldin buraya? Bana niye öyle bakıyorsun? Yine o kurt yavruları yüzünden mi? Başka işin yok mu senin? Şey.. ben o yazıyı yazdım ama onlar istedi yazmamı...

- Benim için ne yazdığın umurumda değil. Bütün bildiğim, senin yaşamaya lâyık olmadığındır. Onun için de seni kendi ellerimle geberteceğim!

Bazarbay'ın kendisini savunacak bir durum almasına fırsat bırakmadan bastı tetiğe. Tüfeği doğrultmuş, ama nişan almadan ateş etmişti. Bazarbay sendeleyerek kamyonun arkasına geçmek istedi, ama bunu yapamadan ikinci kurşunu yedi sırtından. Sonra kendi ekseni etrafında bir kere dönerek

gidip kafasını bir sandığa çarptı, yuvarlanıp düştü, çırpınarak toprağı tırnaklamaya başladı.

Şaşkınlıktan herkes olduğu yere mıhlanıp kalmıştı. Gök Tursun çığlıklar atarak kocasının üzerine abanıncaya kadar öylece kaldılar. Sonra onlar da bağıra çağıra koşup geldiler ayni yere.

- Kımıldamayın! dedi Boston silahını doğrultarak. Kimse yerinden kımıldamasın! Ben gidip kendim teslim olacağım. Hepiniz burada kalın! Bakın, uyarıyorum sizi, yeteri kadar kurşunum var.

Böyle derken şarjör bulunan cebine eliyle dokunmuştu.

Çobanlar afallamış, öylece kalmışlardı. Korkunç olay ve şaşkınlıktan dillerini yutmuşlardı sanki. Yalnız, zavallı Gök Tursun, bin defa lânetlediği kocasının cesedine abanmış, ağlaya ağlaya konuşmaya devam ediyordu:

- Köpek gibi yaşadın, köpek gibi öleceğini biliyordum zaten! diyordu. Boston'a bakarak da: "Beni de öldür katil! Beni de bir köpek gibi öldür!" diye bağırıyordu, "Bir an bile rahat yüzü görmedim, sevinmedim ben! Bezdim, bıktım bu hayattan!"

İki adam onu oradan zorla uzaklaştırmaya çalışırken bağıra bağıra konuşmaya devam etmişti. Bazarbay'a bu kurt yavrularını almakla büyük hata ettiğini, başına gelenleri hakettiğini, ama o canavarın hiç lâftan anlamadığını, içki parası için kurtları sattığını söylüyordu.

O sırada Boston etrafına sert sert bakarak, alçak ama etkili bir sesle:

- Bu kadar yeter! dedi, size söyledim, olduğunuz yerde kalın. Ben gidip teslim olacağım. Anlıyor musunuz? Kendim teslim olacağım!

Kimse ağzını açıp tek kelime söylemedi. Boston o anda anladı ki, görünmez bir sınır onu, yıllar yılı yanyana çalıştığı, her biriyle ayrı ayrı dost olduğu, çok iyi tanıdığı bu insanlardan ayırmaktadır. Bu insanların yüzleri birden değişmiştir ve onlar şimdi sanki ilk defa gördüğü yabancılardır. Bu yüzler şimdi bir red bir uzaklaşmadan başka bir şey ifade etmemektedir. Artık onların gözünde yaşayan bir ölüden başka bir şey değildir...

Başını öne eğerek, ardına bakmadan çekip gitti. Sadık atı Donkulük'un dizginini yakalayarak göle doğru yürüdü. Karakola gidecek, teslim olacaktı.

Hayatının sonu gelmişti.

- Dünyanın sonu geldi! diye bağırdı yüksek sesle.

Korkunç bir gerçekle karşı karşıya olduğunu çok iyi anlıyordu şimdi. O, bütün evreni hep içinde yaşatmıştı. Ölen, işte o evrendi. Gökyüzü, yeryüzü, dağlar.. onun içindeydi. Bunlar o idi. Dişi kurt Akbar, büyük deniz ve onda gördüğü her şey kendisiydi. Ala-Mengü'nün buzları arasında sonsuza kadar donmuş olarak kalacak Ernazar, kendisinin son yansısı olan ve kendi elleriyle öldürdüğü küçük Kence, ruhundan söküp atmak için öldürmek istediği Bazarbay, hep o idi. Evet, hayatı boyunca görebildiği, tanıyabildiği her şey, bütün bu küçük evren, bu mikrokosmos, hep o idi. Her zaman, ama bilmeden, bütün dünyayı içinde taşımış, içinde yaşatmıştı. İşte şimdi o dünya batmış, yok olup gitmişti. Kalıbıyla yine kendisine benziyordu ama, artık başka yerlerdeydi. Yabancı olmuştu dünyasına. Bu yüzden de artık o başka biriydi. Onun tek ve benzeri olmayan evreni, hiç bir zaman hiç bir yerde olmayacaktı. Onun kaybı işte bu kadar büyüktü: En büyük bunalımı yaşamıştı o...

Birden durup atının boynuna sımsıkı sarıldı ve ağlamaya başladı:

- Ah Donkulük, neler yaptığımı anlayamazsın! Oğlumu öldürdüm ben, onu mezarına gömmeden ayrıldım, sevgili karımı terkettim.

Atın kolanlarını sıktı, karnına çarpmasın diye üzengilerin kayışını kısalttı.

- Elveda! dedi. Haydi git, eve dön! İstediğin yere git. Bir daha hiç görüşemeyeceğiz!

Atın sağrısına hafifçe vurdu ve hayvan serbest bırakılmasına şaşarak, yürüyüp gitti.

Boston, yalnız, yapayalnız devam etti yoluna...

Gölün maviliği yavaş yavaş, büyüye büyüye yaklaşıyordu. Onun sularında erimek, yok olup gitmek istiyordu şimdi. Yaşamak arzusu doğup doğup ölüyordu içinde. Tıpkı şahlanan, sonra düşen, kendi köpükleri arasından tekrar yüzeye çıkan dalgalar gibi...

SON

[1] Şabaşnik'ler serbest işçilerdir. Teklif edilen ve bulabildikleri her işi yapar, dolgun ücret alırlar.

[2] Salkın-Göl, Moğolistan’ın doğusunda akan bir nehirdir. 1939’da son Rus-Japon çarpışması burada olmuştu.

[3] Başat; Kırgız lehçesinde, kaynak.

[4] Arbak; Kırgızcada, ataların ruhu (Çevirenin notu).

[5] Kırgız lehçesinde evin en küçük çocuğu (Çevirenin Notu).

[6] Bazake: Bazarbay Ake (Bazarbay Amca)’nın kısa söylenişi (Çevirenin Notu).

[7] Küngöy: Yamacın güneşe bakan, gün gören tarafı, güneşli mera.

[8] Boske: Boston Ake=Boston Aga=Boston Amca’nın kısa söylenişi. Ake, Kırgızcada, yaşça büyük erkeğe hitap tarzıdır. Çok defa ismin son hecesi yerine ‘ke’ şeklinde ilâve edilerek söylenir. (Çevirenin notu)

[9] SSCB’nin Ekonomik Başarılar Daimî Sergisi. Moskova yakınındadır ve 200 hektarlık bir alanı kaplar.

[10] Pavlik Morozov (1918-1932): Bir kulak (çiftçi) çocuğudur. Köyünün toprakları kolektifleştirildiği zaman onüç yaşındaydı. Ailesini jurnal ederek kurşuna dizilmelerine sebep oldu. Az sonra da bir akrabası tarafından öldürüldü. Onu Sovyet okullarında bir devrim kahramanı, devrim şehidi olarak tanıtırlar.

[11] Stahanovist: Bir maden işçisiydi. Ondört defa çalışma normunu alarak üretim rekoru kırmıştı.